

МОНГОЛ УЛС

**Нөхөн үржихүйн
эрүүл мэндийн
судалгаа
1998 он**

Нөхөн
үржихүйн
эрүүл мэнд
цуврал

Монгол Улсын Үндэсний
статистикийн газар

НҮБ-ын Хүн амын сан

Нөхөн үржихүйн
эрүүл мэнд цуврал

Нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн судалгаа 1998 он

Төсөл: MON/97/P04

Монгол Улсын
Үндэсний
статистикийн газар

НҮБ-ын
Хүн амын
сан

Монгол Улсын
Эрүүл мэнд,
нийгмийн
хамгааллын яам

НҮБ-ын
Статистикийн
хэлтэс

Улаанбаатар хот.
1999 оны 8-р сар

**Санал хүсэлт байвал доорхи
хаягаар холбоо барина уу.**

Үндэсний статистикийн газар
Засгийн газрын III байр
Бага тойруу 44, Сүхбаатарын талбай,
Улаанбаатар, Монгол Улс

И-майл: SSO@magicnet.mn
Факс: 976-1-324518

**Үндэсний статистикийн газраас эрхлэн хэвлэн гаргав.
Улаанбаатар, Монгол Улс**

1999 оны 8-р сар

Тайланг бэлтгэсэн баг

Загварыг гаргаж эмхтгэсэн: Авирмэдийн Амарбал

Чагнаадоржийн Баатарчулуун

Монгол эхийг хянасан: Алтанхуягийн Гэрэлтуяа

Англи эхийг хянасан: Альберт. М. Марквардт

Орчуулсан: Дашцэрэнгийн Ариунаа

Орчуулагч-нарийн бичиг: Цэрэндэндэвийн Болормаа

Туслах: Шаалуугийн Наранцэцэг

Тайлбар: Энэхүү тайлан англи хэлээр мөн хэвлэгдсэн болно. Энэ тайланд гарч байгаа үнэлэлт, дүгнэлтүүд нь зөвхөн тайланг бичсэн хүмүүсийн санал болно.

Санал хүсэлт байвал доорхи хаягаар холбоо барина уу.

Үндэсний статистикийн газар
Засгийн газрын III байр
Бага тойруу 44, Сүхбаатарын талбай,
Улаанбаатар, Монгол Улс
И-майл:SSO@magicnet.mn
Факс: 976-1-324518

	Хуудас
Хүснэгт	iv
Зураг	xii
Товчилсон үгийн тайлбар	xiii
Өмнөх үг	xiv
Талархал	xvi
Тайланг бичихэд оролцогсод	xvii
Судалгаанаас гарсан товч дүгнэлтүүд	xix
Бүлэг 1:	
Оршил	1
<i>Авирмэдийн Амарбал</i>	
Газар зүйн байршил, уур амьсгал, түүх	1
Хүн амын өсөлт	3
Хүн амын байршилт, шилжих хөдөлгөөн	4
Хүн амын бодлого	4
Нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн судалгаа	5
ХАНҮЭМС-ын түүвэрлэлт	6
Асуулгын хуудас	7
ХАНҮЭМС-г явуулах төлөвлөгөө	8
Туршилтын судалгаа	8
Мэдээлэл цуглуулах	9
Мэдээлэл боловсруулах	9
Судалгааны хамралт	10
Нарийвчилсан судалгааны ажлын төлөвлөгөө	10
Бүлэг 2:	
Өрх, хүн амын байдал	11
<i>Авирмэдийн Амарбал, Алберт М. Марквардт</i>	
Хүн амын нас, хүйсийн бүтэц	11
Өрхийн бүтэц	13
Боловсролын түвшин	14
Өрхийн орон сууцны нөхцөл	17
Ярилцлагад хамрагдсан хүмүүсийн талаарх үзүүлэлтүүд	20
Олон нийтийн мэдээллийн хэрэгслэлийн хүртээмж	22
Ажил эрхлэлтийн байдал	23
Бүлэг 3:	
Төрөлт	29
<i>Алтанхуягийн Гэрэлтуяа</i>	
Төрөлтийн одоогийн түвшин	29
Төрөлтийн хандлага	32
Төрүүлсэн бүх хүүхдийн тоо	34
Төрөлт хоорондын зай	36

	Анхны төрөлтийн нас	37
	Өсвөр үеийнхний төрөлт	38
	Дүгнэлт	40
Бүлэг 4:	Гэр бүл төлөвлөлт	41
	<i>Лувсанцэрэнгийн Зулцэцэг</i>	
	Гэр бүл төлөвлөлтийн аргуудын талаарх мэдлэг	41
	Жирэмслэхээс сэргийлэх арга, хэрэгслийн хэрэглээ	45
	ЖСАХ-ийг цаашид хэрэглэх хандлага	53
	Дүгнэлт	56
Бүлэг 5:	Төрөлтөд нөлөөлөх бусад хүчин зүйл	58
	<i>Цэнджавын Бадрах</i>	
	Гэр бүлийн байдал	58
	Анх гэрлэсэн нас	59
	Анхны гэрлэлтийн голч насны ялгаа	60
	Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн бэлгийн харьцааны идэвх	61
	Хүүхэд төрүүлсний дараа сарын тэмдгээ үзээгүй, бэлгийн харьцаанд ороогүй ба дахин жирэмслэхгүй байх тохиолдол	63
	Жирэмслэхгүй байх голч хугацаа, сонгосон үзүүлэлтүүдээр	65
	Цэвэрших	66
	Дүгнэлт	66
Бүлэг 6:	Төрөлтийн төсөөлөл	67
	<i>Дашцэрэнгийн Ариунаа, Алберт М. Марквардт</i>	
	Хүсч байгаа хүүхдийн тоо	67
	Гэр бүл төлөвлөлтийн хэрэгцээ	69
	Хүүхдийн хамгийн зохистой тоо	72
	Хүсч байгаа болон хүсээгүй төрөлт	74
	Дүгнэлт	76
Бүлэг 7:	Нялхас, хүүхдийн нас баралт	77
	<i>Цэрэндуламын Цэвээнням</i>	
	Нас баралтын түвшин, чиг хандлага	78
	Нас баралтын түвшингийн ялгаа	79
	Нас барах өндөр эрсдэлтэй төрөлт	83
	Дүгнэлт	
Бүлэг 8:	Нөхөн үржихүй ба хүүхдийн эрүүл мэнд	84
	<i>Лхагвасүрэнгийн Мөнхтуяа, Төмөртолгойн Навч, Алберт М. Марквардт</i>	
	Төрөхийн өмнөх хяналт	85
	Төрөхийн өмнөх хяналтанд орсон хугацаа	86
	Төмрийн бэлдмэлийн хэрэглээ	87

	Жирэмсэн байх үеийн хүндрэл	88
	Жирэмсэн байх үеийн хавсарсан өвчин	89
	Эмнэлэгт болон гэртээ төрсөн хүүхдүүд	90
	Төрөх үеийн тусламж	91
	Төрөх үеийн хүүхдийн шинж чанарууд	93
	Төрөх үеийн хүндрэл	94
	Халуурах ба амьсгалын замын хурц халдварт өвчин	95
	Суулгалт өвчин, түүний эмчилгээ	97
	Дүгнэлт	100
Бүлэг 9:	Хүүхдийн хөхөөр хооллолт	101
	<i>Дашцэрэнгийн Ариунаа</i>	
Бүлэг 10:	ДОХ-ын талаарх мэдлэг	105
	<i>Поолойн Мөнхцэцэг</i>	
	ДОХ-ын талаарх мэдлэг	105
	Урьдчилан сэргийлэх	107
	ДОХ-ын талаарх үнэн зөв ойлголттой байгаа эсэх	109
	ДОХ-ын талаар зохих мэдлэгтэй эмэгтэйчүүдийн бэлгийн харьцаанд гарсан өөрчлөлт	109
	Дүгнэлт	112
Бүлэг 11:	Хүсээгүй жирэмслэлт ба үр хөндөлт	113
	<i>Чэгнаадоржийн Баатарчулуун</i>	
	Дүгнэлт	120
	Ашигласан материал	121
Хавсралт А:	Судалгааны мэдээллийн чанар - түүвэрлэлтийн бус алдаа	122
Хавсралт Б:	Түүвэрлэлтийн хэлбэлзэл	130
Хавсралт В:	Судалгааны мэдээлэл нуглуулалт болон боловсруулалтанд оролцогсод	150
Хавсралт Д:	Асуулгын хуудас	152

Хүснэгтийн жагсаалт

Хүснэгт 1.01	Монголын хүн ам зүйн зарим үзүүлэлтүүд, 1969, 1979, 1989, 1998 онуудаар	3
Хүснэгт 1.02	Түүвэрлэгдсэн баг, хороо болон өрхийн тоо, Монгол улс, 1998 он	6
Хүснэгт 1.03	ХАНҮЭМС-ны ерөнхий төлөвлөгөө	8
Хүснэгт 1.04	Судалгааны хамрагдалтын байдал, байршлаар, Монгол улс, 1998 он	10
Хүснэгт 2.01	Өрхийн хүн амын нас (бэлэн хүн амаар), хүйсийн бүтэц, хот, хөдөөгөөр, Монгол улс, 1998 он	12
Хүснэгт 2.02	Хүн амын насны бүтэц, 1969, 1979, 1989 оны тооллого, нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн судалгаагаар, Монгол улс, 1998 он	13
Хүснэгт 2.03	Өрхийн эзлэх хувийн жин өрхийн тэргүүлэгчийн хүйс, өрхийн ам бүлийн тоо, байршлаар, Монгол улс, 1998 он	14
Хүснэгт 2.04(А)	Боловсрол эзэмшсэн эрэгтэйчүүдийн хувийн жин (бэлэн хүн амаар), насны бүлэг, байршлаар, Монгол улс, 1998 он	15
Хүснэгт 2.04(Б)	Боловсрол эзэмшсэн эмэгтэйчүүдийн хувийн жин (бэлэн хүн амаар), насны бүлэг, байршлаар, Монгол улс, 1998 он	16
Хүснэгт 2.05	Сургуульд суралцдаг 6-24 насны хүн амын (бэлэн хүн амаар) хувийн жин, нас, хүйс, байршлаар, Монгол улс, 1998 он	16
Хүснэгт 2.06	Өрхийн эзлэх хувийн жин, орон сууцны нөхцөл, байршлаар, Монгол улс, 1998 он	18
Хүснэгт 2.07	Хувьдаа малтай өрхийн хувийн жин, малын төрөл, тоогоор, Монгол улс, 1998 он	18
Хүснэгт 2.08	Эмнэлгийн түргэн тусламж дууддаг хэрэгслийн хувийн жин, анхны тусламж авах дундаж хугацаа, хот, хөдөөгөөр, Монгол улс, 1998 он	19
Хүснэгт 2.09	Судалгаанд хамрагдсан эмэгтэйчүүдийн хувийн жин, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он	21
Хүснэгт 2.10	Төрөх насны эмэгтэйчүүдийн хувийн жин, боловсролын түвшин, насны бүлэг, байршил, бүс нутгаар, Монгол улс, 1998 он	22
Хүснэгт 2.11	Эмэгтэйчүүдийн хувь, мэдээлэл авч буй эх үүсвэр, сонгосон үзүүлэлтүүдээр; нөхрүүдийн хувь, мэдээлэл авч буй эх үүсвэрүүдээр (сүүлчийн долоо хоногоор), Монгол улс, 1998 он	23
Хүснэгт 2.12	Эмэгтэйчүүдийн ажил эрхлэлтийн байдал хувийн жингээр, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он	24
Хүснэгт 2.13	Ажил эрхэлдэг эмэгтэйчүүдийн хувийн жин, сектор, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он	25
Хүснэгт 2.14	Ажил эрхэлдэг эмэгтэйчүүдийн хувийн жин, одоогийн эрхэлж буй ажил, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он	26
Хүснэгт 2.15	Цалин авч буй эмэгтэйчүүдийн хувийн жин, өрхийн орлогоо яаж зарцуулахыг хэн мэддэг, сонгосон	27

Хүснэгт 3.01	үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он Судалгаанаас өмнөх гурван жилийн насны бүлэг дэхь төрөлтийн болон төрөлтийн нийлбэр, тусгай, ерөнхий коэффициентүүд, хот, хөдөөгөөр, Монгол улс, 1998 он	30
Хүснэгт 3.02	Судалгааны өмнөх гурван жилийн төрөлтийн нийлбэр коэффициент, одоогоор жирэмсэн байгаа эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувийн жин, 40-49 насны эмэгтэйчүүдийн нийт төрүүлсэн дундаж хүүхдийн тоо, байршил, бүс нутаг, боловсролын түвшингээр, Монгол улс, 1998 он	31
Хүснэгт 3.03	Насны бүлэг дэх төрөлтийн коэффициент, судалгааны өмнөх тав, таван жилийн хугацаагаар, Монгол улс, 1998 он	32
Хүснэгт 3.04	Гэр бүлтэй болон гэр бүлтэй байсан эмэгтэйчүүдийн төрөлтийн коэффициент, анхны гэрлэлтээс хойшхи хугацаагаар, судалгаанаас өмнөх тав, таван жилийн байдлаар, Монгол улс, 1998 он	33
Хүснэгт 3.05	Нийт эмэгтэйчүүд болон одоогоор гэр бүлтэй байгаа эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, төрүүлсэн бүх хүүхдийн тоо, дундаж тоо болон амьд байгаа хүүхдийн дундаж тоо, эмэгтэйчүүдийн насны бүлгээр, Монгол улс, 1998 он	35
Хүснэгт 3.06	Судалгаанаас өмнөх таван жилд төрсөн хүүхдийн хувийн жин, өмнөх төрөлтөөс хойшхи хугацаагаар, хүн ам зүйн болон бусад сонгосон үзүүлэлтээр, Монгол улс, 1998 он	36
Хүснэгт 3.07	Эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувийн жин анх төрөх үеийн болон судалгаа явсан үеийн насаар, Монгол улс, 1998 он	37
Хүснэгт 3.08	25-49 насны эмэгтэйчүүдийн анхны төрөлтийн үеийн голч нас, судалгаа явсан үеийн нас, байршил, бүс нутаг, боловсролын түвшингээр, Монгол улс, 1998 он	38
Хүснэгт 3.09	Хүүхэд төрүүлсэн болон анхныхаа хүүхдийг төрүүлэхээр жирэмсэн байгаа өсвөр үеийн эмэгтэйчүүдийн (15-19) хувийн жин, нас, байршил, боловсролын түвшин, бүс нутгаар, Монгол улс, 1998 он	39
Хүснэгт 3.10	Өсвөр насны (15-19) эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, төрүүлсэн бүх хүүхдийн тоо, эхийн насаар, Монгол улс, 1998 он	39
Хүснэгт 4.01	Жирэмслэхээс сэргийлэх арга, хэрэгслийн талаар мэдлэгтэй нийт эмэгтэйчүүд болон гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, ЖСАХ-ийн төрлөөр, Монгол улс, 1998 он	41
Хүснэгт 4.02	Жирэмслэхээс сэргийлэх аргыг мэддэг гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, сонгосон үзүүлэлтээр, Монгол улс, 1998 он	43
Хүснэгт 4.03	Судалгааны өмнөх нэг сард гэр бүл төлөвлөлтийн талаар радио телевизээс сонсож мэдсэн, мэдээгүй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, сонгосон үзүүлэлтээр, Монгол улс, 1998 он	44
Хүснэгт 4.04	Жирэмслэхээс сэргийлэх ямар нэг арга хэрэгслийг	46

Хүснэгт 4.05	хэрэглэж байсан нийт эмэгтэйчүүд болон гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, жирэмслэхээс сэргийлэх арга хэрэгсэл, насны бүлгээр, Монгол улс, 1998 он	47
Хүснэгт 4.06	Жирэмслэхээс сэргийлэх арга хэрэглэж байгаа нийт эмэгтэйчүүд, гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, эмэгтэйчүүдийн насны бүлгээр, Монгол улс, 1998 он	49
Хүснэгт 4.07	Жирэмслэхээс сэргийлэх арга хэрэгсэл хэрэглэж байгаа гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, сонгосон үзүүлэлтээр, Монгол улс, 1998 он	51
Хүснэгт 4.08	Гэр бүлтэй болон урд нь гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, жирэмслэхээс сэргийлэх арга, хэрэгсэл анх хэрэглэж эхлэх үеийн амьд хүүхдийн тоо, хүүхдийн голч тоо, эмэгтэйчүүдийн насны бүлгээр, Монгол улс 1998 он	52
Хүснэгт 4.09	Нийт эмэгтэйчүүд болон бэлгийн харьцаагаа хуанлигаар зохицуулдаг эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, сарын тэмдгийн хоорондын аль үед нь жирэмслэх боломжтойг хэрхэн мэддэг байдлаар, Монгол улс, 1998 он	52
Хүснэгт 4.10	Үрийн сувгаа боолгосон эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, мэс засал хийлгэсэн үеийн нас, голч нас, мэс засал хийлгэснээс хойшхи хугацаагаар, Монгол улс, 1998 он	53
Хүснэгт 4.11	Жирэмслэхээс сэргийлэх орчин үеийн аль нэг арга хэрэгслийг хэрэглэж байгаа эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, ЖСАХ-ийн нийлүүлэлтийн эх үүсвэр, зардлын төрлөөр, Монгол улс, 1998 он	54
Хүснэгт 4.12	Жирэмслэхээс сэргийлэх ямар нэг арга, хэрэгслийг одоогоор хэрэглэдэггүй гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, цаашид жирэмслэхээс сэргийлэх арга хэрэгслийн аль нэгийг хэрэглэхийг хүсч байгаа эсэх, амьд хүүхдийн тоогоор, Монгол улс, 1998 он	55
Хүснэгт 4.13	Жирэмслэхээс сэргийлэх арга хэрэгслийг хэрэглэдэггүй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, нас, цаашид хэрэглэхийг хүсэхгүй байгаа шалтгаанаар, Монгол улс, 1998 он	56
Хүснэгт 4.14	Жирэмслэхээс сэргийлэх арга хэрэгслийг одоогоор хэрэглэдэггүй ч цаашид ямар нэг арга хэрэглэх хүсэлтэй гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, нас, ЖСАХ-ийн төрөл, насаар, Монгол улс, 1998 он	56
Хүснэгт 5.01	Эхнэр, нөхрийн эзлэх хувь, гэр бүл төлөвлөлтийн талаарх үзэл бодлоор, Монгол улс, 1998 он	58
Хүснэгт 5.02	Гэр бүлийн байдал, насны бүлгээр, Монгол улс, 1998 он (хувиар)	59
Хүснэгт 5.03	Эмэгтэйчүүдийн анх гэр бүл болсон нас, анхны гэрлэлтийн голч нас, Монгол улс, 1998 он (өсөн нэмэгдсэн хувиар)	60
Хүснэгт 5.04	Эмэгтэйчүүдийн (25-49 настай) анхны гэрлэлтийн голч нас, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он	62
	Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь сүүлийн 4 долоо хоногийн (судалгааны өмнөх) бэлгийн харьцаанд	

	орсон байдал, гэрлэлтийн үргэлжилсэн хугацаа, насны бүлэг, гэр бүлийн байдал, бүс нутаг, боловсрол, жирэмслэхээс сэргийлэх арга хэрэгслийг хэрэглэдэг байдлаар, Монгол улс, 1998 он	
Хүснэгт 5.05	Төрсөн хүүхдийн эзлэх хувь, төрснөөс хойш эх нь сарын тэмдгээ үзээгүй, бэлгийн харьцаанд ороогүй, жирэмслэхгүй байх хугацаагаар, Монгол улс, 1998 он	64
Хүснэгт 5.06	Эмэгтэйчүүдийн төрснөөсөө хойш сарын тэмдгээ үзээгүй, бэлгийн харьцаанд ороогүй, жирэмслэхгүй байх голч хугацаа сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он	65
Хүснэгт 5.07	Эмэгтэйчүүдийн цэвэршилт, насны бүлгээр, Монгол улс, 1998 он	66
Хүснэгт 6.01	Гэр бүлтэй /нөхөртэй/ эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, хүүхэд нэмж төрүүлэх талаарх эмэгтэйчүүдийн санал, амьд хүүхдийн тоогоор, Монгол улс, 1998 он	67
Хүснэгт 6.02	Гэр бүлтэй /нөхөртэй/ эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, хүүхэд нэмж төрүүлэх талаарх эмэгтэйчүүдийн санал, насны бүлгээр, Монгол улс, 1998 он	68
Хүснэгт 6.03	Гэр бүлтэй боловч хүүхэд төрүүлэхийг хүсэхгүй байгаа эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, байршил, бүс нутаг, боловсролын түвшингээр, Монгол улс, 1998 он	69
Хүснэгт 6.04	Гэр бүл төлөвлөлтийн (ГБТ) дутагдаж байгаа хэрэгцээ, нийт хэрэгцээ, гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, насны бүлэг, бүс нутаг, боловсролын түвшингээр, Монгол улс, 1998 он	71
Хүснэгт 6.05	Хүүхэд нь амьд байгаа эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, хүсч буй хүүхдийн нийт болон дундаж тоогоор, Монгол улс, 1998 он	72
Хүснэгт 6.06	Нийт эмэгтэйчүүд, нөхрүүдийн хүсч буй хүүхдийн дундаж тоо, насны бүлэг, байршил, бүс нутаг, боловсролын түвшингээр, Монгол улс, 1998 он	74
Хүснэгт 6.07	Эмэгтэйчүүдийн төрөлтийн төлөвлөлт, дүнд эзлэх хувиар, төрөлтийн дараалал, төрөх үеийн эхийн насны бүлгээр, Монгол улс, 1996-1998 он	75
Хүснэгт 6.08	Хүсч буй төрөлтийн нийлбэр коэффициент, төрөлтийн нийлбэр коэффициент, байршил, бүс нутаг, боловсролын түвшингээр, Монгол улс, 1998 он	75
Хүснэгт 7.01	Нярайн, нярайн дараах, нялхас болон хүүхдийн нас баралт судалгааны өмнөх тав, таван жилээр, Монгол улс, 1998 он (ярилцлага авсан сарыг оруулаагүй)	78
Хүснэгт 7.02	Судалгааны өмнөх 10 жилийн байдлаар, нярайн, нярайн дараах, нялхас болон хүүхдийн нас баралт сонгосон үзүүлэлтээр, Монгол улс, 1998 он (ярилцлага авсан сарыг оруулаагүй)	80
Хүснэгт 7.03	Судалгаанаас өмнөх 10 жилийн байдлаар, нярайн, нярайн дараах, нялхсын болон хүүхдийн нас баралт, хүн ам зүйн сонгосон үзүүлэлтээр, Монгол улс, 1998 он (ярилцлага авсан сарыг оруулаагүй)	81
Хүснэгт 7.04	Сүүлийн 5 жилд төрсөн хүүхдийн эзлэх хувь, тэдний нас барах эрсдэлийн харьцаа эрсдэлийн төрөл, эхийн нас, төрөлтийн дарааллаар, Монгол улс, 1998 он	83

Хүснэгт 8.01	Судалгааны өмнөх 5 жилд төрөхийн өмнөх хяналтад байсан эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он	86
Хүснэгт 8.02	Судалгааны өмнөх 5 жилд төрөхийн өмнөх хяналтад байсан, байгаагүй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, хүүхэд тээсэн хугацаагаар, Монгол улс, 1998 он	87
Хүснэгт 8.03	Судалгааны өмнөх 5 жилд сүүлийн хүүхдээ тээх үедээ төмрийн бэлдмэл хэрэглэсэн, хэрэглээгүй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он	88
Хүснэгт 8.04	Судалгааны өмнөх 5 жилд сүүлчийн хүүхдээ тээх үедээ жирэмсний хүндрэлтэй, хүндрэлгүй байсан эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он	89
Хүснэгт 8.05	Судалгааны өмнөх 5 жилд сүүлчийн хүүхдээ тээх үедээ хавсарсан өвчтэй байсан, байгаагүй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он	90
Хүснэгт 8.06	Судалгааны өмнөх 5 жилд эмэгтэйчүүдийн хүүхдээ төрүүлсэн газрын эзлэх хувь, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он	91
Хүснэгт 8.07	Сүүлийн 5 жилд амьд төрсөн хүүхдийн хувийн жин, төрөх үеийн тусламж, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он	92
Хүснэгт 8.08	Сүүлийн 5 жилд төрсөн амьд хүүхдийн хувийн жин, хагалгаа хийлгэж төрсөн эсэх, төрөх үеийн хүүхдийн жин, хэмжээ, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он	94
Хүснэгт 8.09	Сүүлийн 5 жилд төрсөн амьд хүүхдийн хувийн жин, төрөх үеийн хүндрэл, төрөхийн өмнөх хяналт, төрөх үеийн эмнэлгийн тусламж авсан эсэхээр, Монгол улс, 1998 он	95
Хүснэгт 8.10	Судалгааны өмнөх 2 долоо хоногт амьсгалын замын цочмог халдварт өвчнөөр өвчилсөн 5 хүртлэх насны хүүхдийн хувийн жин, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он	96
Хүснэгт 8.11	Судалгаа явагдахаас өмнөх 2 долоо хоногт суулгалт буюу цусан суулга өвчнөөр өвчилсөн 5 хүртлэх насны хүүхдийн хувийн жин, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он	98
Хүснэгт 8.12	Судалгаа явагдахаас өмнөх 2 долоо хоногт суулгалт өвчнөөр өвдсөн 5 хүртлэх насны хүүхдийн хувийн жин, эмчилгээний төрөл, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он	99
Хүснэгт 8.13	Сүүлийн 2 долоо хоногт суулгалт өвчнөөр өвчилсөн 5 хүртлэх насны хүүхдэд уулгасан шингэн, дүнд харьцуулсан хувиар, Монгол улс, 1998 он	100
Хүснэгт 9.01	Судалгаанаас өмнөх гурван жилд төрсөн нийт хүүхдэд хөхөөр хооллосон хүүхдүүдийн эзлэх хувь, сонгосон үзүүлэлтээр, Монгол улс, 1998 он	101
Хүснэгт 9.02	Энх тунх байгаа хүүхдүүдийн хөхөөр хооллосон	102

	байдал, дүнд эзлэх хувийн жин, хүүхдийн насаар, Монгол улс, 1998 он	
Хүснэгт 9.03	Хүүхдийн хөхөөр хооллосон голч хугацаа хөхөөр хооллосон байдал, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он	103
Хүснэгт 9.04	36 сартайгаас доош насны бүх хүүхдэд нэмэлт хоол, унд хэрэглэсэн хүүхдийн эзлэх хувь, хүүхдийн насаар (сараар), Монгол улс, 1998 он	104
Хүснэгт 10.01	ДОХ-ын талаар мэдээлэл авсан эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, мэдээлэл авдаг эх үүсвэр, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он	106
Хүснэгт 10.02	ДОХ-оос сэргийлэх боломжийг мэддэг эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он	108
Хүснэгт 10.03	Эрүүл хүн ДОХ-ын нян тээгч байх, ДОХ туссан хүн нас барах, ДОХ-ын халдвар авах магадлалын талаар мэддэг эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он	110
Хүснэгт 10.04	ДОХ-ын талаар сонссоноор бэлгийн харьцаанд нь өөрчлөлт орсон, ороогүй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он	111
Хүснэгт 11.01	Хүсээгүй жирэмслэсэн эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, сүүлийн хүсээгүй жирэмслэлтээс хойш өнгөрсөн хугацаа, хүсээгүй жирэмслэлтээ зогсоох оролдлого хийсэн эсэх, гэрлэлтийн байдал болон сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он	114
Хүснэгт 11.02	Хүсээгүй жирэмслэсэн эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, сүүлийн хүсээгүй жирэмслэлтийн үеийн нас, амьд хүүхдийн тоо, гэрлэлтийн байдал, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он	115
Хүснэгт 11.03	Жирэмслэлтээ зогсоосон болон зогсоохыг оролдсон эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, жирэмслэлтээ зогсоохоор хэрэглэсэн арга, гэрлэлтийн байдал, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он	117
Хүснэгт 11.04	Жирэмслэлтээ зогсоосон болон зогсоохыг оролдсон эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, жирэмслэлтээ зогсооход тусламж үзүүлсэн хүн, гэрлэлтийн байдал, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он	118
Хүснэгт 11.05	Жирэмслэлтээ зогсоосон болон зогсоохыг оролдсон эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, тусламж үзүүлсэн хүн, хэрэглэсэн аргаар, Монгол улс, 1998 он	118
Хүснэгт 11.06	Жирэмслэлтээ зогсоосон болон зогсоохыг оролдсон эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, эмнэлгийн байгууллагад хандах шаардлага гарсан эсэх, эмнэлэгт хэвтсэн эсэх, гэрлэлтийн байдал, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он	119
Хүснэгт А.01	Судалгаа авах үеийн өрхийн бэлэн хүн амын нас, хүйсийн бүтэц, Монгол улс, 1998 он	125
Хүснэгт А.02	Судалгаа авах үеийн өрхийн 10-54 насны нийт эмэгтэйчүүд, 15-49 насны ярилцлага авсан эмэгтэйчүүдийн тоо, ярилцлага авсан эмэгтэйчүүдийн	126

эзлэх хувь, насны бүлгээр, Монгол улс, 1998 он

Хүснэгт А.03	Амьд байгаа (АБ), нас барсан (НБ), бүх (Б) хүүхдүүдийн тоог төрсөн он, сар бүрэн бичигдсэн байдал, төрөх үеийн хүйсийн харьцаа, төрөлтийн онын харьцаа, Монгол улс, 1998 он	127
Хүснэгт А.04	Төрөөд нэг нас хүрэлгүй эндсэн хүүхдийн тоо, эндэх үеийн нас (өдрөөр), төрөөд 6 хоногийн дотор эндсэн хүүхдийн эзлэх хувь, судалгааны өмнөх тав, таван жилийн хугацаагаар, Монгол улс, 1998 он	128
Хүснэгт А.05	Төрөөд 2 нас хүрэлгүй эндсэн хүүхдийн тоо, эндэх үеийн нас (сараар), 1 сар хүрэлгүй нас барсан хүүхдийн эзлэх хувь, судалгааны өмнөх тав, таван жилийн хугацаагаар, Монгол улс, 1998 он	129
Хүснэгт Б.01	Түүвэрлэлтийн алдааны сонгогдсон үзүүлэлтүүд, Монгол улс, 1998 он	134
Хүснэгт Б.02	Түүвэрлэлтийн алдаа - Үндэсний түүвэрлэлт, Монгол улс, 1998 он	135
Хүснэгт Б.03	Түүвэрлэлтийн алдаа - Хот, Монгол улс, 1998 он	136
Хүснэгт Б.04	Түүвэрлэлтийн алдаа - Хөдөө, Монгол улс, 1998 он	137
Хүснэгт Б.05	Түүвэрлэлтийн алдаа - Бага боловсролтой болон боловсролгүй, Монгол улс, 1998 он	138
Хүснэгт Б.06	Түүвэрлэлтийн алдаа - Бүрэн бус дунд боловсролтой, Монгол улс, 1998 он	139
Хүснэгт Б.07	Түүвэрлэлтийн алдаа - Бүрэн дунд боловсролтой, Монгол улс, 1998 он	140
Хүснэгт Б.08	Түүвэрлэлтийн алдаа - Мэргэжлийн болон техникийн дээд боловсролтой, Монгол улс, 1998 он	141
Хүснэгт Б.09	Түүвэрлэлтийн алдаа - Төвийн бүс, Монгол улс, 1998 он	142
Хүснэгт Б.10	Түүвэрлэлтийн алдаа - Баруун бүс, Монгол улс, 1998 он	143
Хүснэгт Б.11	Түүвэрлэлтийн алдаа - Зүүн бүс, Монгол улс, 1998 он	144
Хүснэгт Б.12	Түүвэрлэлтийн алдаа - Өмнөд бүс, Монгол улс, 1998 он	145
Хүснэгт Б.13	Түүвэрлэлтийн алдаа - Улаанбаатар хот, Монгол улс, 1998 он	146
Хүснэгт Б.14	Түүвэрлэлтийн алдаа - 15-24 нас, Монгол улс, 1998 он	147
Хүснэгт Б.15	Түүвэрлэлтийн алдаа - 25-34 нас, Монгол улс, 1998 он	148
Хүснэгт Б.16	Түүвэрлэлтийн алдаа - 35-49 нас, Монгол улс, 1998 он	149

Зургийн жагсаалт

Зураг 1.1	Монгол улсын засаг захиргааны нэгж (Аймаг, нийслэл)	2
Зураг 2.1	Хүн амын суврага, Монгол улс, 1998 он	12
Зураг 2.2	Сургуульд хамрагдалт хүйс, насны бүлгээр, Монгол улс, 1998 он	17
Зураг 2.3	Эмнэлгийн түргэн тусламж авч буй дундаж хугацаа, байршлаар, Монгол улс, 1998 он	19
Зураг 2.4	Судалгаанд хамрагдсан эмэгтэйчүүдийн ажил эрхлэлт, салбараар, Монгол улс, 1998 он	26
Зураг 3.1	Насны бүлэг дэх төрөлтийн коэффициент судалгаанаас өмнөх тав, таван жилээр, Монгол улс, 1998 он	33
Зураг 4.1	ЖСАХ-ийн талаар мэддэг эмэгтэйчүүдийн хувь, Монгол улс, 1998 он	42
Зураг 4.2	ЖСАХ-ийг хэрэглэж байгаа эмэгтэйчүүдийн хувь, насны бүлгээр, Монгол улс, 1998 он	48
Зураг 5.1	Эмэгтэйчүүдийн гэрлэлтийн байдал, Монгол улс, 1998 он	59
Зураг 5.2	Эмэгтэйчүүдийн (25-49 настай) анхны гэрлэлтийн голч нас, бүс нутгаар, Монгол улс, 1998 он	61
Зураг 6.1	Нэмж хүүхэд төрүүлэх санал, гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдээр, Монгол улс, 1998 он	68
Зураг 6.2	Хүсч байгаа хүүхдийн тоо, нийт эмэгтэйчүүдээр, Монгол улс, 1998 он	73
Зураг 7.1	Нялхас, хүүхдийн нас баралтын коэффициент сүүлийн 14 жилд, Монгол улс, 1998 он	79
Зураг 7.2	Нялхас, хүүхдийн нас баралтын коэффициент төрөх үеийн эхийн насаар, Монгол улс, 1998 он	82
Зураг 8.1	Төрөх үеийн тусламж, эхийн нас, төрөлтийн дарааллаар, Монгол улс, 1998 он	93
Зураг 8.2	Төрөх үеийн хүндрэлүүдийн хувь, сүүлийн 5 жилийн төрөлтөөс тооцоход, Монгол улс, 1998 он	95

Товчилсон үгийн тайлбар

БЗХӨ	Бэлгийн Замын Халдварт Өвчин
ГБТ	Гэр Бүл Төлөвлөлт
ДОХ	Дархлал Олдмол Хомсдол
ЖСАХ	Жирэмслэлтээс Сэргийлэх Арга Хэрэгсэл
НБЕК	Нас Баралтын Ерөнхий Коэффициент
НУБ	Нэгдсэн Үндэсний Байгууллага
НЭЗ	Нийгэм, Эдийн засаг
ҮСГ	Үндэсний Статистикийн Газар
ТЕК	Төрөлтийн Ерөнхий Коэффициент
ХАНҮЭМС	Хүн Амын Нөхөн Үржихүйн Эрүүл Мэндийн Судалгаа
ХТАН	Хэрэглэсэн Түүвэрлэлтийн Аргын Нөлөөлөл
ХДХВХ	Хүний Дархлалын Хомсдолын Вирусын Халдвар
ТАШН	Түүвэрлэлтийн Анхан Шатны Нэгж
ТНК	Төрөлтийн Нийлбэр Коэффициент
ТСМБНС	Түүвэр Судалгааны Мэдээлэл Боловсруулах Нэгдсэн Систем
ТТК	Төрөлтийн Тусгай Коэффициент
ЭМНХЯ	Эрүүл Мэнд Нийгмийн Хамгааллын Яам

Өмнөх үг

Монгол улсын хүн амын нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн судалгаа нь үндэсний болон олон улсын байгууллагын үр бүтээлтэй хамтын ажиллагааны дүнд амжилттай явагдаж дууслаа. Судалгааг Үндэсний статистикийн газар эрхлэн явуулж Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын яам судалгааны гол захиалагчаар оролцож судалгааны асуулгыг хамтран боловсруулсан байна.

НҮБ-ын төрөлжсөн байгууллага болох НҮБ-ын Хүн амын сан, НҮБ-ын Статистикийн хэлтсээс техникийн болон санхүүгийн тусламж үзүүлсэн. НҮБ-ын Хүн амын сан тус судалгааг Монгол улсад хэрэгжүүлж байгаа нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн хөтөлбөрийнхөө бүрэлдэхүүнд багтаан санхүүжүүлсэн бол НҮБ-ын Статистикийн хэлтэс төслийн ажилд дэмжлэг үзүүлэх, үр өгөөжийг нь дээшлүүлэх зорилгоор удаан хугацаагаар ажиллах техникийн зөвлөхийг томилон ирүүлж ажиллуулсан төдийгүй Бангконг дахь НҮБ-ын Хүн амын сангийн улс орныг дэмжих багаас мэдээлэл боловсруулах чиглэлээр богино хугацааны зөвлөх ирж ажилласан.

Судалгаа нь богино хугацаанд амжилттай явагдсан ба судалгааны хамрагдалтын түвшин сайн байлаа. Энэхүү судалгааны мэдээлэл цуглуулах, боловсруулах ажлыг нийтдээ найман сарын хугацаанд хийж гүйцэтгэн судалгааны үр дүнгийн тайланг монгол, англи хэлээр хэвлүүлэн гаргаж нийтийн хүртээл болгож байна. Тайлан нь Монгол улсын хүн ам зүй болон нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн талаар маш дэлгэрэнгүй ялангуяа урд өмнө улсын хэмжээнд цуглуулж байгаагүй нэн баялаг мэдээлэлд тулгуурлан бичигдсэн учраас тулгамдсан цөөнгүй асуудалд үндэслэл сайтай, цэгцтэй хариу өгөхөд тус болох нь дамжиггүй. Энэхүү тайлангаар Монгол улсын хүн амын нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн холбогдолтой бүх асуудалд хариу өгөх боломжгүй нь мэдээж. Иймд нөхөн үржихүйн насны эмэгтэйчүүдэд үзүүлэх эмнэлгийн анхан шатны үйлчилгээний хандлага (1990 оноос хойш), төрөлтийн түвшин, нялхсын эндэгдэл, эх хүүхдийн эрүүл мэнд зэрэг цаашид гүнзгийрүүлэн судалбал зохих асуудлыг нээлттэй үлдээлээ. Цаашид хийх гүнзгийрүүлсэн (нарийвчилсан) судалгааг Үндэсний статистикийн газар, Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын яам болон бусад судалгаа шинжилгээний байгууллагын төрөл бүрийн мэргэжлийн судлаачдын багийн хүчээр хийх нь судалгааны үр дүнд сайнаар нөлөөлөх талтай. Гүнзгийрүүлсэн судалгаа нь нөхөн үржихүйн холбогдолтой зарим тодорхой асуудалд хариу өгөх төдийгүй монголын судлаачдын ур чадварыг дээшлүүлэхэд чиглэх болно.

Судалгааны үр дүнгээс харахад жирэмслэхээс сэргийлэх арга хэрэгслийн хэрэглээний түвшин өндөр, хүсээгүй төрөлт харьцангуй цөөн, эх нь хүүхдээ хөхөөрөө хооллох хугацаа урт байгаа зэрэг нааштай зүйлүүд ажиглагдаж байгаа хэдий ч эрүүл мэндийн байгууллагын удирдлага, бодлого боловсруулагчдын анхаарлыг хандуулбал зохих асуудал цөөнгүй байгааг, тухайлбал, жирэмсэн эмэгтэйчүүдийн төмрийн бэлдмэлийн хэрэглээ доогуур, хүн ам ДОХ-ын аюулын

талаар буруу ойлголттой байгаа, үр хөндөлтийн түвшин өндөр, эрүүл мэндийн байгууллагын эмчилгээ, үйлчилгээний хүртээмж бүс нутгуудад харилцан адилгүй байгаа зэргийг тэмдэглэх нь зүйтэй.

Эрүүл мэндийн хөгжлийн тэргүүлэх чиглэлийн үйл ажиллагааг тодорхойлоход бодлого боловсруулагчид, төлөвлөгч нарт илтгэлд дурьдагдсан мэдээлэл туслах нь гарцаагүй. Та бүхний ажил үйлст бидний өргөн барьж буй энэхүү тайлан тус нэмэр болно гэдэгт бид найдаж байна.

Ч. Даваасүрэн

С. Сонин

Линда Демерс

Монгол улсын
Үндэсний
статистикийн газрын
дарга

Монгол улсын
Эрүүл мэнд, нийгмийн
хамгааллын яамны сайдын
үүрэг гүйцэтгэгч

Нэгдсэн үндэстний
байгууллагын
Хүн амын сангийн
суурин төлөөлөгч

Талархал

Хүн амын нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн 1998 оны судалгаа (ХАНҮЭМС) нь Монгол улсын хувьд үндэсний хэмжээний анхны томоохон судалгаа юм. Энэхүү судалгааг НҮБ-ын Хүн амын сангаас (ХАС) Үндэсний статистикийн газарт (ҮСГ) хэрэгжүүлж байгаа "Нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн судалгаа" (МОН/97/P04) төслөөс санхүүжүүлсэн.

Судалгааны зорилго нь төрөлтийн түвшин, нялхсын эндэгдэл, гэр бүл төлөвлөлт, төрөхийн өмнөх эмнэлгийн хяналт, жирэмсэн үеийн болон төрөх үеийн хүндрэлтэй холбоотой эхийн эрүүл мэндийн тухай иж бүрэн статистикийн мэдээллийг бий болгоход чиглэсэн. Түүнчлэн энэ судалгаагаар хүүхдийн эрүүл мэнд, хүүхдийг хөхөөр хооллох, гэр бүл төлөвлөлт, ДОХ-ын талаар эмэгтэйчүүд, эрэгтэйчүүдийн баримталж буй байр суурийн талаарх мэдээллийг цуглуулсан болно. Эдгээр мэдээлэл нь юуны өмнө төрөлт, нялхсын эндэгдлийн түвшинг үнэлэн дүгнэх, эмэгтэйчүүдийн нөхөн үржихүйн эрүүл мэндэд болон нялхас, хүүхдийн эрүүл мэндэд нөлөөлж байгаа хүчин зүйлүүдийг тодруулахад чухал ач холбогдолтой.

ХАНҮЭМС-ны үр дүн Монгол улсын эрүүл мэндийн салбарын өөрчлөлтөд чухал хэрэгцээтэй мэдээллийн эх үүсвэр болох юм.

ХАНҮЭМС-ны ажлыг зохион байгуулж явуулах, судалгааны дүнг гарган тайланг бичиж хэвлэх ажлуудыг үндэсний болон олон улсын мэргэжилтнүүдийн хүчин чармайлтын дүнд амжилттай хийж гүйцэтгэлээ.

"Нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн судалгаа" төслийг батлуулан хэрэгжүүлэх ажилд гүн туслалцаа үзүүлсэн НҮБ-ын статистикийн хэлтсийн мэргэжилтэн ноён Икбал Алам, судалгааны асуулгын хуудасны эх загварыг боловсруулах, судалгаанд оролцох ажилтнуудыг сургах, цуглуулсан мэдээлэлд судалгаа шинжилгээ хийх, энэ тайланг бичих ажилд чин сэтгэлээсээ тусалсан төслийн техникийн суурин зөвлөх ноён Алберт М. Марквардт, ҮСГ-ын программ зохиогчдыг "Түүвэр судалгааны боловсруулалтын нэгдсэн систем" компьютерын пакет програмыг ашиглахад сургаж, судалгааны үр дүнгийн хүснэгтийг гаргахад туслалцаа үзүүлсэн ноён Нури Озевр, ноён Мариан Залцман нарт чин сэтгэлийн талархлаа илэрхийлье. Тэдний мэргэжлийн ур чадвараас манай үндэсний мэргэжилтнүүд суралцсан гэдэгт эргэлзэхгүй байна. Эцэст нь уг тайлангийн бүх бүлгүүдийг уншиж үнэтэй зөвлөлгөө өгсөн хатагтай Линда Демерс, Б. Баярмаа, Д. Мөнхөө, ноён Б. Батмөнх, И. Даваадорж, Д. Волфарт нарт баярласнаа илэрхийлье.

Ч. Даваасүрэн
Үндэсний Статистикийн Газрын дарга

Судалгаанаас гарсан товч дүгнэлтүүд

1998 оны Монгол улсын ХАНҮЭМС нь 6003 өрхийг хамарсан үндэсний хэмжээний төлөөлөлтэй түүвэр судалгаа бөгөөд 7461 нөхөн үржихүйн насны (15-49 насны) эмэгтэйчүүдээс болон 1557 нөхрүүдээс ярилцлага авсан юм. Судалгааг НҮБ-ын Хүн Амын Сангийн (ХАС) санхүүгийн дэмжлэгтэйгээр Үндэсний Статистикийн Газар (ҮСГ) 1998 оны 10 дугаар сараас 12 дугаар сарын хооронд зохион байгуулж явуулсан. НҮБ-ын Статистикийн Хэлтэс, НҮБ-ын ХАС-гийн Бангконг дахь улс орнуудыг дэмжих багаас техник, аргачлалын туслалцаа үзүүлсэн.

ХАНҮЭМС-ны зорилго нь НҮБ-ын ХАС-гийн тусламжтайгаар Монгол улсын Эрүүл мэнд нийгмийн хамгааллын яамнаас (ЭМНХЯ) боловсруулсан нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг үнэлэн дүгнэхэд туслах зорилгоор төрөлт, нялхас болон хүүхдийн эндэгдэл, гэр бүл төлөвлөлт, эх, хүүхдийн эрүүл мэндтэй холбогдолтой мэдээллийг цуглуулахад оршсон. Судалгааны тайланд орсон үзүүлэлтүүдийг улсын дүнгээр болон хот, хөдөө, бүс нутаг, боловсролын түвшингээр гаргасан болно. Судалгааны өөр нэг зорилго нь үндэсний хэмжээний томоохон, олон улсын түвшинд харьцуулагдахуйц түүвэр судалгааг явуулах ҮСГ-ын чадавхыг сайжруулахад оршиж байсан. Судалгааны үр дүн нь бодлого боловсруулагчид, эрүүл мэндийн болон эрдэм шинжилгээний ажилтнуудыг бодлого боловсруулах, хөтөлбөрийн гүйцэтгэлийг үнэлэн дүгнэх мөн түүнчлэн эрдэм шинжилгээний ажилд шаардлагатай тоо мэдээллээр хангана гэдэгт итгэж байна.

Төрөлт

Судалгааны дүнгээр төрөлтийн нийлбэр коэффициент (ТНК) 3.06 байгаа нь монгол эмэгтэйчүүд амьдралынхаа нөхөн үржихүйн хугацааныхаа туршид дунджаар гурван хүүхэд төрүүлжээ гэдгийг харуулж байна. Энэ нь хүн амын ердийн хөдөлгөөний мэдээний дүнгээс харьцангуй өндөр байгаа бөгөөд цаашид шалтгааныг нь гүнзгийрүүлэн судлах шаардлагатай. Төрөлтийн түвшин нь эмэгтэйчүүдийн оршин суугаа бүс нутаг, байршил, боловсролын түвшин, насаар ялгаатай байна. Тухайлбал, ТНК хотод 2.5, хөдөөд 3.7, Улаанбаатар хотод 2.2 байхад баруун бүс нутагт 3.9 байна.

Төрөлт сүүлийн жилүүдэд огцом буурсан нь харагдаж байна. Тухайлбал, 40-49 насны эмэгтэйчүүдийн төрүүлсэн хүүхдийн нийт тоог одоогийн ТНК-тэй харьцуулснаар төрөлтийн түвшингийн бууралтыг харж болно. 40-49 насны эмэгтэйчүүдийн нийт төрүүлсэн хүүхдийн дундаж тоо 5.1 хүүхэд байгаа нь одоогийн ТНК-оос хоёр хүүхдээр илүү байна.

Хоёр хүүхэдтэй эмэгтэйчүүдийн 58 хувь нь, гурван хүүхэдтэй эмэгтэйчүүдийн 79.6 хувь нь хүүхэд нэмж төрүүлэхийг хүсэхгүй байгаагаас харахад эмэгтэйчүүдийн ихэнх нь ам бүлийнхээ тоог хязгаарлах хүсэлтэй байгаа нь тодорхой байна. Монгол эмэгтэйчүүд гэр бүл төлөвлөлтийг амжилттай хэрэгжүүлж байна. Тухайлбал, судалгааны өмнөх гурван жилд

төрсөн хүүхдийн 85 хувийг эх нь тэр цаг үедээ, 4.4 хувийг арай хожуу төрүүлэхээр төлөвлөсөн байжээ. Гэтэл 10.6 хувь нь хүүхэд нэмж төрүүлэхийг хүсээгүй эхчүүдээс төрсөн байна. Монгол эмэгтэйчүүд зөвхөн төлөвлөсөн буюу хүсч байгаа хүүхдээ төрүүлбэл ТНК 3.1 бус харин 2.7 байх юм.

Гэр бүл төлөвлөлт

Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн 99.3 хувь нь жирэмслэхээс сэргийлэх арга хэрэгслийн (ЖСАХ) талаар мэдлэгтэй байгаагаас харахад монгол эмэгтэйчүүдийн гэр бүл төлөвлөлтийн (ГБТ) мэдлэг сайн байгааг гэрчилж байна. Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн 84.2 хувь нь ЖСАХ-ийг ер нь хэрэглэж байсан, 59.9 хувь нь судалгаа явах үед хэрэглэж байжээ. Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн бараг 45.7 хувь нь ЖСАХ-ийн орчин үеийн аргыг хэрэглэж байхад 14.2 хувь нь уламжлалт болон бусад аргыг хэрэглэж байна. Хамгийн өргөн хэрэглэгддэг аргад ерөндөг (32.2 хувь), үүний дараа хуанлийн арга (12.5 хувь) орж байна. Одоогоор гэр бүлтэй эмэгтэйчүүд ЖСАХ-ийн орчин үеийн бусад аргуудыг харьцангуй бага (гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн 7.7 хувь нь эм, бэлгэвчийг, 3.0 хувь нь тариаг, эмэгтэйн үрийн сувгийг боох мэс заслыг 2.4 хувь нь) хэрэглэж байна.

ЖСАХ-ийн хэрэглээний түвшин хүн амын янз бүрийн бүлэг бүрт ялгаатай байгаа бөгөөд хотын болон бүрэн дундаас дээш боловсролтой эмэгтэйчүүдийн хувьд хамгийн өндөр, баруун болон өмнөд бүс нутгийн эмэгтэйчүүдийн хувьд хамгийн доогуур байна. ЖСАХ-ийн орчин үеийн аргуудыг хэрэглэгчдийн дийлэнх нь түүнийгээ улсын байгууллагын шугамаар (75.8 хувь) олж авч байна. Гэхдээ эм хэрэглэгчдийн 43.1 хувь нь, бэлгэвч хэрэглэгчдийн 58.9 хувь нь эмийн сан болон дэлгүүрээс худалдаж авч байгааг тэмдэглэх нь зүйтэй юм.

ЖСАХ-ийн хэрэглээний өндөр түвшин нь төрөлтийн түвшинд нөлөөлсний улмаас (жишээлбэл, хотын болон бүрэн дундаас дээш боловсролтой эмэгтэйчүүдийн хувьд) төрөлтийн түвшин доогуур байгаа нь санамсаргүй зүйл биш юм. ЖСАХ-ийн хэрэглээ цаашид өсөх хандлагатай байгаа нь харагдаж байна. Гэрлэсэн хосуудын 75.8 хувийнх нь эхнэр, нөхрийн аль аль нь гэр бүл төлөвлөлтийг зөв гэж үзэж байгаагийн зэрэгцээ гэр бүлтэй, одоогоор ЖСАХ-ийг хэрэглээгүй байгаа эмэгтэйчүүдийн талаас илүү хувь нь цаашид хэрэглэх сонирхолтой байна.

Төрөлтийн түвшинд нөлөөлж байгаа бусад хүчин зүйлүүд

Эмэгтэйчүүдийн анх гэрлэсэн голч нас 20.8 бөгөөд энэ үзүүлэлт сүүлийн 20 жилд төдийлөн өөрчлөгдөөгүй байна. Баруун бүс нутгийн эмэгтэйчүүдийг бусад бүс нутгийн эмэгтэйчүүдтэй харьцуулахад ойролцоогоор нэг жилийн дараа, бүрэн дундаас дээш боловсролтой эмэгтэйчүүдийг бага болон түүнээс доош боловсролтой эмэгтэйчүүдтэй харьцуулахад хоёр жилийн дараа гэрлэж байна.

Судалгааны өмнөх гурван жилд төрсөн нийт хүүхдийн 96.5 хувь нь хөхөөр хооллосноос харахад монгол эмэгтэйчүүд хүүхдээ хөхөөр хооллох нь нийтлэг үзэгдэл болох нь харагдаж байна. Хүүхдээ хөхөөр хооллох хугацаа монгол эхчүүдийн хувьд дэлхийн стандартаас хамаагүй урт байна. Хөхөөр хооллох голч хугацаа 25.2 сар байгаа бөгөөд 34-35 сартай хүүхдийн тавны нэг нь хөхөөр хооллож байна. Эх нь хүүхдээ төрүүлсний дараа сарын тэмдгээ

үзэхгүй хугацаа нь (эмэгтэй хүн хүүхэд төрүүлсний дараа сарын тэмдгээ үзээгүй байх хугацаанд жирэмслэх боломжгүй юм) хүүхдээ хөхөөр хооллосон хугацаанаас хамаардаг. Эх хүн хүүхэд төрүүлсний дараа сарын тэмдгээ үзээгүй голч хугацаа 8 сар байгаа бөгөөд энэ нь төрөлт хоорондын зай (төрөлтийн хоорондын голч зай 35 сар) урт байх, одоогийн төрөлтийн түвшин доогуур байгаад нөлөөлж байгаа юм.

Үр хөндөлт төрөлтийн бууралтад тодорхой нөлөө үзүүлж байна. Монгол улсад үр хөндүүлэхийг хуулиар зөвшөөрдөг хэдий ч төрөлтийг хязгаарлах арга хэрэгсэл болгож ашиглахыг зөвшөөрдөггүй. Нөхөн үржихүйн насны эмэгтэйчүүдийн бараг тавны нэг нь (18.7 хувь) хүсээгүй жирэмсэлж байжээ. Сүүлийн хүсээгүй жирэмслэлтийн 63.7 хувийг зогсоосон ба тэдгээрийн дийлэнхийг (95.4 хувь) их эмч нар хийжээ.

Нялхсын болон хүүхдийн нас баралт

Судалгааны өмнөх таван жилийн байдлаар амьд төрсөн 1000 хүүхэд тутмын 65 нь, тав хүртлэх насны 1000 хүүхэд тутмын 81 нь эндсэн байна. Эдгээр нь хүн амын ердийн хөдөлгөөний мэдээнээс нэлээд их байгаа бөгөөд шалтгааныг нь цаашид нарийвчлан судлах шаардлагатай. Сүүлийн жилүүдэд нас баралт мэдэгдэхүйцээр буурч ирсэн нь ажиглагдаж байна. Тухайлбал, 1994-1998 оныг 1983-1988 онтой харьцуулахад нялхсын эндэгдэл 22.2 хувиар, тав хүртлэх насны хүүхдийн нас баралт 35.4 хувиар тус тус буурчээ. Нас баралт хөдөөд хотоос өндөр байгаагийн зэрэгцээ эхийн боловсролын түвшинтэй эсрэг хамааралтайгаар хэлбэлзэж байна. Хүүхдийн эндэгдэл 20-34 насны эмэгтэйчүүдээс төрсөн хүүхдүүд, дөрөв болон түүнээс цөөн тооны хүүхэдтэй эхчүүдээс төрсөн хүүхдүүд, удаах хүүхэд нь дөрөв болон түүнээс дээш жилийн дараа төрсөн хүүхдүүдийн хувьд харьцангуй доогуур байна.

Эх, хүүхдийн эрүүл мэнд

Улс орны төсөв, санхүүгийн байдал хүндрэлтэй байгаа хэдий ч эрүүл мэндийн анхан шатны үйлчилгээний хүрэлцээ, хангамж тиймч муугүй байна. Сүүлийн таван жилд төрсөн нийт хүүхдүүдийн 89.8 хувийнх нь эх төрөхийн өмнөх хяналтад орж, 94.1 хувийнх нь эх эмнэлэгт, эмнэлэгийн ажилтны хяналтын дор төрсөн байна. Харин эхийн цус багадалттай тэмцэх явдал тааруухан байна уу гэж ажиглагдлаа. Хүүхэд төрүүлсэн эмэгтэйчүүдийн талаас бага хувь нь сүүлийн жирэмслэлтийн үедээ, зөвхөн 7 хувь нь төмрийн бэлдмэлийг зайлшгүй хэрэглэх гурван сарын хугацаанд ууж хэрэглэсэн байна.

Бусад улс оронтой харьцуулахад Монгол хүүхдүүд эрүүл ахуйн тийм ч муугүй нөхцөлд эрүүл саруул өсч торнидог ажээ. Судалгаа намар орой болсон хойно, өвөл бараг эхэлж байхад явагдсан ч гэсэн судалгаа явахаас өмнөх хоёр долоо хоногийн хугацаанд тав хүртэлх насны хүүхдүүдийн 11.2 хувь нь амьсгалын замын цочмог халдварт өвчнөөр, 9.4 хувь нь суулгалт өвчнөөр өвчилжээ. Эхчүүд хүүхдүүдийнхээ эрүүл мэндэд их анхаарал тавьж эрүүл мэндийн үйлчилгээ, тусламжийг байнга авдаг нь харагдлаа. Амьсгалын замын цочмог халдварт өвчнөөр өвчилсөн хүүхдүүдийн 76.7 хувь нь, суулгалт өвчнөөр өвчилсөн хүүхдүүдийн 66.9 хувь нь эмнэлгийн тусламж, зөвлөгөө авч эмчлүүлсэн байна.

ДОХ-ын талаархи мэдлэг

Насанд хүрсэн хүмүүсийн дийлэнх нь, үүний дотор нөхөн үржихүйн насны эмэгтэйчүүдийн 96 хувь нь ДОХ-ын талаар сонссон байна. ДОХ-оос сэргийлэх талаар ямар нэг мэдлэгтэй эмэгтэйчүүдийн дийлэнх нь бэлгийн харьцааны нэг хавьтагчтай байх, бэлгэвчийг хэрэглэх нь ДОХ-оос сэргийлэх найдвартай арга гэж хариулжээ. Харин ДОХ-ын халдвар авах магадлалын талаар олон эмэгтэйчүүд буруу ташаа ойлголттой байна. Эмэгтэйчүүдийн гуравны нэг нь эрүүл харагдаж байгаа хүн ДОХ-ын халдвар авах боломжгүй гэж хариулсан байхад талаас ялигүй илүү хувь нь ДОХ үхэлд хүргэдэг өвчин гэж хариулжээ. Цөөн тооны эмэгтэйчүүд (3 хувь) ДОХ-ын халдвараас болгоомжилж бэлгийн харьцаандаа өөрчлөлт оруулсан байна. Бусад улс оронд ДОХ-ын өвчлөл анхаарал татсан асуудлуудын нэг болоод байна. Ийм байдлыг монгол оронд бий болгохгүйн тулд эрүүл мэндийн байгууллагын зүгээс суртачилгааны ажлыг өргөн явуулж эрчимжүүлэх шаардлагатай байна.

БҮЛЭГ I**Оршил****Газар зүйн байршил, уур амьсгал, түүх**

Монгол Улс нь хойд талаараа Оросын Холбооны Улстай, өмнө талаараа Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улстай хиллэж, Азийн төв хэсэгт дэлхийн хуурай газрын 1,2 хувьтай тэнцэх 1 566 460 ам дөрвөлжин километр газар нутгийг эзлэн оршдог орон юм. Тус улс газар зүйн хэд хэдэн онцлог ялгаатай бүстэй. Нутгийн баруун, хойд хэсэг нь уулархаг, ойн бүсэд хамрагдаж байхад зүүн тал нь тал хээрийн, өмнөд хэсэгт нь говийн бүс зонхилдог. Монгол улс эх газрын эрс тэс хуурай уур амьсгалтай бөгөөд жилийн дөрвөн улиралтай (зургаагаас наймдугаар сард зун, есөөс арван нэгдүгээр сард намар, арван хоёрдугаар сараас хоёрдугаар сард өвөл, гуравдугаар сараас тавдугаар сар хүртэл хаврын улирал). Өвлийн улирал нь хамгийн хүйтэн улирал бөгөөд агаарын хэм зарим нутагт хасах 40 хэм хүртэл буурдаг. Хүйтний эрч төдийлэн буурдаггүй учир өвлийн улирал үнэн хэрэгтээ гурваас ч олон сар үргэлжилдэг.

Монгол Улсын нутаг дэвсгэр засаг захиргааны хувьд аймаг, нийслэлд, аймаг нь суманд, сум нь багт, нийслэл нь дүүрэгт, дүүрэг нь хороонд хуваагдана. Эдүгээ тус улс нь нийтдээ 21 аймаг, 336 сум, 1700 орчим баг, хороотой. Нийслэл нь Улаанбаатар хот. (Зураг 1.1)

Манай өвөг дээдэс өнө эртний цагаас төрсөн нутаг усаа эзэмшин, 2000 гаруй жилийн тэртээгээс төр улсыг байгуулан явсан тухай Монголын түүхэн сурвалж бичгүүдэд тэмдэглэсэн байдаг.

1206 онд Чингис хаан олон монгол аймаг улсыг нэгтгэн захирсан Монголын тусгаар төр байгуулсныг албан ёсоор тунхаглан зарлаж, улмаар Ази, Европын олон орныг байлдан дагуулснаар Монголын эзэнт гүрэн мандан тогтсон ажээ. XII-XIV зууны дэлхийн түүхэнд Монголын эзэнт гүрэн томоохон байр суурийг эзэлсэн. XIV зууны дунд үеэс дотоодын зөрчил тэмцэл хурцдаж, Монголын эзэнт гүрэн задарч ирсэн төдийгүй 1691 онд Монгол улс төрийн тусгаар тогтнолоо алдаж, Манж чин улсын харьяалалд 200 гаруй жил нухлагдан дарлагдсан юм. Монголын ард түмэн эх орныхоо эрх чөлөө, тусгаар тогтнолын төлөө туушгэй тэмцсээр 1911 онд Монгол улсын тусгаар тогтнолыг сэргээн Монгол хэмээх нэр дэлхий дахинд биеэ даасан улсын утгаар хэрэглэгдэх болов.

1921 онд Монголын ард түмэн ардын хувьсгалыг хийж Монгол оронд ардын хувьсгалт байгууллыг тогтоож, 1924 онд социалист чиг баримжаатай бүгд найрамдах улсыг тунхагласан. 1989 оны сүүлчээс төвлөрсөн төлөвлөгөөт эдийн засгийн тогтолцооноос зах зээлийн эдийн засгийн тогтолцоонд шилжиж эхэлсэн.

**Зураг 1.1 Монгол Улсын Засаг захиргааны нэгж
(Аймаг, нийслэл).**

Монгол Улсын хүн амын 95 орчим хувь нь монгол үндэстэн юм. Нутгийн баруун хэсэгт казакууд амьдардаг. Цөөн тооны Хятад, Орос үндэстэн байдаг бөгөөд тэдний дийлэнх нь нийслэл хотод орин суудаг. Монгол хэл бол төрийн албан ёсны хэл бөгөөд монголчууд нь үндэсний бичиг, соёлтой Азийн эртний ард түмний нэг юм.

Шашин шүтлэгийн хувьд Монголд буддын шашин зонхилдог хэдий боловч сүүлийн жилүүдэд бусад шашии нэлээд орж ирж байгааг тэмдэглэх хэрэгтэй. Мөн нутгийн баруун хэсэгт амьдардаг казак үндэстэн лалын шашин шүтдэг.

Хүн амын өсөлт

Монгол улсын хүн ам нь энэ зууны эх хүртэл өсөөгүйгээр барахгүй хорогдож байсан тухай түүхийн сурвалж бичгүүдэд дурдсан байдаг. 1911 оны үндэсний эрх чөлөөний хөдөлгөөн, 1921 оны ардын хувьсгал нь Монголын ард түмний түүхэнд улс үндэсний хувьд сэргэн мандах замыг нээсэн билээ. Монголын хүн амын өсөлт 1950-иад он хүртэл ихээнхэн зогсонги, удаан байлаа. Үүнд нөлөөлсөн гол хүчин зүйлүүдийн нэг нь Дэлхийн 2 дугаар дайн хүртлэх хугацааны улс орны нийгэм, эдийн засгийн сул дорой хөгжил юм. Монгол Улсын хүн ам 1918 онд 647 500 байсан тухай зарим эрдэмтдийн бүтээлд тэмдэглэгдэн үлдсэн юм. Үүнээс хойшхи 16 жилд 100 000 -гаар өссөн. 1930 онд хүн амын өсөлт 1.0 хувь байсан. 1936, 1937, 1939 онуудад нас баралтын ерөнхий коэффициентээс (ТЕК) өндөр байсан. Монгол улсын хүн амын өсөлтөд гадаад шилжих хөдөлгөөний нөлөө төдийлөн их байгаагүйг статистикийн тоо материал гэрчилдэг.

Хүснэгт 1.01 Монголын хүн ам зүйн зарим үзүүлэлтүүд, 1969, 1979, 1989, 1998 онуудаар

Үзүүлэлт	1969	1979	1989	1998
Нийт хүн ам (мянгаар)	1,197	1,595	2,044	2,413
Эрэгтэй (хувиар)	49,9	50,1	49,9	49,6
Эмэгтэй (хувиар)	50,1	49,9	50,1	50,4
0-4 нас (хувиар)	16,6	16,5	15,9	10,1
5-14 нас (хувиар)	27,8	27,7	26,0	25,5
15-64 нас (хувиар)	49,6	50,8	54,1	60,5
65-аас дээш (хувиар)	6,0	5,0	4,0	3,9
15-49 эмэгтэйчүүд; (хувиар)	19,3	21,2	23,5	27,1
Хүйсийн харьцаа (хувиар)	99,5	100,3	99,7	98,6
Насны харьцаа (хувиар)	101,6	96,9	84,8	65,3
Хүн амын өсөлтийн хувь., [үе]	2,8 [1960-1970]	2,9 [1970-1980]	2,5 [1980-1990]	2,0 [1990-1998]

1940-өөд оноос хойшх эдийн засгийн томоохон өөрчлөлтүүд, улс төрийн тогтвортой байдлын ачаар хүн амын амьжиргааны түвшин бодитойгоор сайжирсаны зэрэгцээ орчин үеийн эрүүл мэндийн үйлчилгээний систем өргөжин хөгжих суурь тавигдсан. Үүний үр дүнд төрөлт өсч, нас баралт буурснаар хүн ам хурдацтай өссөн. 1950-1990 оны хооронд тус улсын хүн ам 3 дахин нэмэгдсэн хэдий ч 1970-аад оны лунд үеэс төрөлт аажим буурч эхэлжээ.

1980 оноос хойш хүн амын жилийн дундаж өсөлт буурах хандлагатай болсон. Тухайлбал 1960-1970 онд хүн амын тоо жилд дундажаар 2.8, 1970-1980 онд 2.9, 1980-1990 онд 2.5 хувиар тус тус өсч байсан бол 1990-1998 оны хооронд 2.0 хувь болж буурчээ. Манай улсын хүн амын өсөлтийн хурдац буурахад нөлөөлсөн гол хүчин зүйл бол төрөлтийн бууралт юм. 1990 онд 1000 хүн ам тутамд 35.3 төрөлт ногдож байсан бол 1998 онд 20.6 болтлоо буурчээ. Нас баралт мөн сүүлийн 30 жилд мэдэгдэхүйц буурсан. Нас баралтын ерөнхий коэффициент буюу 1000 хүн ам тутамд ногдох нас баралт 1970 онд 12.3 байснаа, 1990 онд 8.5, 1998 онд 6.6 болж буурсан. Сүүлийн 30 жилд монгол хүний дундаж наслалт ойролцоогоор 7.4 жилээр өссөн бөгөөд одоо эрэгтэйчүүдийн дундаж наслалт 62.5 жил, эмэгтэйчүүдийнх 64.1 жил боллоо.

1998 оны жилийн эцсийн байдлаар Монгол улсын хүн амын тоо 2 сая 413 мянгад хүрсэн бөгөөд 1997 онтой харьцуулахад 33 мянган хүнээр буюу 1.4 хувиар өсчээ. Нийт хүн амын 49.6 хувийг эрэгтэйчүүд, 50.4 хувийг эмэгтэйчүүд эзэлж байна. Монгол улсын хүн ам харьцангуй залуу бөгөөд хөдөлмөрийн насны хүн амын эзлэх хувь өндөр юм. Дэлхийн 2 дугаар дайнаас 1970 оны дунд үе хүртэл үргэлжилсэн төрөлтийн өндөр түвшингийн үед төрсөн хүүхдүүд өнөөдөр эдийн засгийн идэвхтэй хүн амыг бүрдүүлэх боллоо.

Хүн амын байршилт, шилжих хөдөлгөөн

Монгол улс дэлхийн хүн амын сийрэг суурьшлттай орны тоонд багтдаг. 1918-1996 онд Монгол улсын хүн амын тоо 647.5 мянгаас 2413 мянга хүртэл буюу 4 дахин өссөн ба хүн амын нягтрал нэг ам дөрвөлжин километрт 0.35 хүн байснаа 1.54 хүн болж өсчээ. Харин хүн амын байршил, нягтралыг аймаг, сумдаар авч үзвэл нутаг дэвсгэрээр нилээд ялгаатай. Хөдөө нутагт нэг ам дөрвөлжин километр нутагт дөнгөж 0.6 хүн ногдож байна.

Саяхныг болтол дотоодын шилжих хөдөлгөөнийг паспортын системээр хатуу хянаж хязгаарлаж байсан хэдий боловч хотын үйлдвэржилт болон бусад хүчин зүйлтэй уялдаад хөдөөнөөс хот руу чиглэсэн шилжих хөдөлгөөн багагүй нэмэгдсэн. 1989 оноос хойш хөдөөнөөс хот руу шилжигчдийн 30 гаруй хувь нь Улаанбаатар хот, Дархан-Уул, Орхон аймаг руу шилжжээ.

Хүн амын бодлого

Монгол улс эх орондоо хүмүүнлэг, иргэний ардчилсан нийгэм цогцлуулан хөгжүүлэхийг эрхэм зорилго болгон үндсэн хуулиндаа тунхагласан орон. Ийм ч учраас Монгол улсын хүн амын бодлогын цөм нь хүн амаа тогтвортой өсгөх, өв тэгш хүмүүжүүлэх, хүний бүх талын хөгжилд нийгэм-эдийн засаг, орчин ахуйн таатай нөхцөлийг бүрдүүлэхэд чиглэгдэж байна. 1996 онд “Монгол улсын төрөөс баримтлах хүн амын бодлого” хэмээх 8 бүлэг, 105 заалт бүхий баримт бичгийг боловсруулан батлуулсан юм. Энэхүү баримт бичгийн бүлгүүдийг жагсаавал:

1. Хүн амын өсөлт, эрүүл мэнд;
2. Хоол хүнс, орон байр;
3. Хүн амын боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт;
4. Хүн амын байршилт, шилжих хөдөлгөөн;
5. Хүн амын бүртгэл, мэдээлэл, судалгаа;
6. Хүн амын тогтвортой хөгжлийн уялдааг хангах;
7. Гэр бүл, нийгмийн бүлгийн байдал;
8. Хүн амын бодлого ба нөөцийн удирдлага.

Монгол улсын хүн амын бодлогын гол зорилт нь 2010-2015 онд хүн амын жилийн дундаж өсөлтийг 1,8 хувиас бууруулахгүй тогтвортой хадгалах, нялхсын болон хүүхдийн эндэгдлийг гуравны нэгээр, эхийн нас баралтын түвшинг 50 хувиар бууруулах, хүн амын дундаж наслалтыг нэмэгдүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлэхэд оршино. Хүн амын эрүүл мэндийн талаар төрөөс олон төрлийн үндэсний хэмжээний хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлж эхлээд байна.

Хүн амын нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн судалгаа (ХАНҮЭМС)

Энэхүү судалгааг тус улсад анх удаа Үндэсний Статистикийн Газар (ҮСГ), НҮБ-ын Хүн амын сангийн санхүүгийн дэмжлэгтэйгээр 1998 онд явуулсан. Судалгааны түүвэрлэлт хийх, түүвэрлэлтийн аргачлал боловсруулах, мэдээлэл цуглуулж, боловсруулах, дүн шинжилгээ хийх, тайлан бичих зэрэг ажлыг ҮСГ-ын Хүн амын тооллого, судалгааны товчооны мэргэжилтнүүд НҮБ-ын Хүн амын сангийн MON/97/P04, MON/97/P10 төслийн техникийн зөвлөлтэй хамтран хийж гүйцэтгэсэн болно. Мөн судалгааны мэдээллийг компьютерт оруулах, үр дүнгийн хүснэгтүүдийг боловсруулах ажилд НҮБ-ын улс орныг дэмжих Бангконг дахь салбараас зөвлөгөө өгсөн. Ийм төрлийн судалгааг цаашид тодорхой хугацааны дараа хийж байх юм.

ХАНҮЭМС-ны зорилт нь:

1. Төрөлт, нас баралт, гэр бүл төлөвлөлттэй холбогдолтой мэдээллийг улсын хэмжээнд цуглуулах;
2. Төрөлтийн түвшин, ЖСАХ-ийн талаарх мэдлэг, хэрэглээг бүс нутаг, байршил, нас, боловсролын түвшин болон бусад сонгосон үзүүлэлтүүдээр тодорхойлох;
3. Хүүхдийн эрүүл мэнд, хөхөөр хооллолтын байдал, жирэмсэн эхчүүдийн төрөхийн өмнөх эмнэлэгийн хяналтад хамрагдсан байдал, төрөх үеийн хүндрэл, үр хөндөлт зэрэг эрүүл мэндтэй холбоотой тодорхой асуудлуудаар мэдээлэл цуглуулах;
4. Монгол улсын хүн амын нөхөн үржихүйн эрүүл мэнд, гэр бүл төлөвлөлтийн талаарх мэдээллийг өөрийн орон болон дэлхийн улс орнууд, олон улсын байгууллагад түгээх;
5. Бодлого боловсруулагч, судалгаа, шинжилгээний байгууллага, ажилтнуудыг хэрэгцээтэй мэдээллээр хангахад тус тус оршино.

ХАНҮЭМС-ны түүвэрлэлт

Судалгааг аль ч өрх сонгогдож болох тэнцүү магадлал бүхий 2 үе шаттай түүврийн аргыг ашиглан явуулсан. Жил болгон улс орон даяар баг, хороо бүр

дээр шинэчлэгдэн хөтлөгдөж байдаг өрхүүдийн жагсаалтыг түүвэрлэлтийн хүрээ болгон авсан юм.

**Хүснэгт 1.02 Түүвэрлэгдсэн баг, хороо болон өрхийн тоо,
Монгол улс, 1998 он.**

	Түүвэрлэгдсэн нэгжийн дугаар	Түүвэрлэгдсэн өрхийн тоо
1 Архангай	1-12	300
2 Баян-Өлгий	13-20	200
3 Баянхонгор	21-30	250
4 Булган	31-37	175
5 Говь-Алтай	38-44	175
6 Дорноговь	45-49	125
7 Дорнод	50-57	200
8 Дундговь	58-63	150
9 Завхан	64-73	250
10 Сэлэнгэ	74-83	250
11 Сүхбаатар	84-89	150
12 Увс	90-99	249
13 Төв	100-110	275
14 Өвөрхангай	111-124	350
15 Өмнөговь	125-129	125
16 Ховд	130-137	200
17 Хөвсгөл	138-150	325
18 Хэнтий	151-158	200
19 Дархан-Уул	159-168	250
20 Орхон	169-174	149
21 Говьсүмбэр	175-176	50
22 Улаанбаатар хот	177-240	1607
		6005

Ийм төрлийн судалгааг урд өмнө нь хийж байгаагүй улс оронд анхан шатны түүвэрлэлтийн нэгжээс 25 өрхийг сонгон авахад төлөөлөх чадвар нь сайн болох нь ижил төрлийн судалгаа хийсэн бусад орны туршлагаар нотлогдсон юм. Эл байдлыг үндэслэн уг судалгаанд нэг түүвэр нэгжээс 25 өрх түүвэрлэн авсан. (Хамгийн төлөөлөл сайтай түүвэрлэлтийн нэгжийн "сонголт" нь түүвэрлэлтийн нэгжүүд хоорондын болон түүвэрлэлтийн нэгж доторхи гол гол үзүүлэлтүүдийн ялгаатай байдлаас шалтгаална. Гэхдээ үүнийг зөвхөн судалгаа явуулсны дараа тодорхойлно.) Судалгаанд нийт өрхийн 1,13 хувь буюу 6000 өрхийг хамруулахаар төлөвлөсөн учраас бидэнд нийт 240 анхан шатны нэгжийг түүвэрлэх шаардлага гарч, баг, хороог түүвэрлэлтийн анхан шатны нэгж (ТАШН) болгон авсан. Нийт 1681 ТАШН-үүдийг аймаг болон сумдаар нь эхнээс нь дугаарлан жагсаасан. Түүвэрлэлтийн анхан шатны 240 нэгжийг сонгохдоо эхний ТАШН-ийг санамсаргүй байдлаар сонгон өрхийн тоотой шууд пропорционалаар дараа дараагийн ТАШН-үүдийг сонгосон. Нэг ТАШН-ийн

хүрээнд өрхүүдийг сонгохдоо түүвэрлэлтийн эхний өрхийг санамсаргүй байдлаар эхлээд сонгон авч, дараа нь тухайн ТАШН дэхь өрхийн нийт тоотой шууд пропорционалаар дараагийн сонгогдох өрхийг товлосон. Сонгогдсон өрхүүдээс өрхийн асуулгын хуудасны дагуу ярилцлага авсан. Өрхөд байгаа 15-49 насны бүх эмэгтэйчүүдээс гадна тухайн өрхөд судалгаа явахын өмнөх шөнө хоносон 15-49 насны эмэгтэйчүүдээс эмэгтэйчүүдийн асуулгын хуудсаар, ТАШН тус бүрээс ярилцлага өгсөн нийт эмэгтэйчүүдээс зургаан эмэгтэйн нөхрөөс нь нөхрийн асуулгын хуудасны дагуу ярилцлага авсан. Түүвэрлэлтийг хүснэгт 1.02-д харуулав.

Асуулгын хуудас

ХАНҮЭМС-нд гурван төрлийн асуулгын хуудас хэрэглэсэн. Судалгааны эмэгтэйчүүдийн асуулгын хуудсыг боловсруулахад Хүн ам зүй, Эрүүл Мэндийн Судалгааны хөтөлбөр дэхь “В” загварыг суурь болгон авч, Монгол орны онцлог байдлыг тусгаж нэлээд өөрчлөлтүүдийг хийсэн. Гурван төрлийн асуулгын хуудасны гол гол үзүүлэлтүүдийг жагсаавал: (Хавсралт. Д -гээс асуулгын хуудсыг хар.)

1. Өрхийн асуулгын хуудас:

- Өрхийн тэргүүлэгчтэй ямар хамааралтай болох;
- Нас;
- Хүйс;
- Боловсролын түвшин;
- Гэрлэлтийн байдал

Өрхийн бүх гишүүд болон судалгаа явахын урд шөнө тухайн өрхөд хоносон гадны хүмүүсээс өрхийн асуулгын хуудасны дагуу дээрх асуултуудыг асуусан юм. Хүн ам зүйн ерөнхий мэдээлэл, өрхийн орон сууцны нөхцөлийг тодруулах, түүнчлэн ганцаарчилсан асуулгад хамрагдах эмэгтэйчүүд, эрэгтэйчүүдийг сонгох зорилгоор өрхийн асуулгын хуудсыг боловсруулсан.

2. Эмэгтэйчүүдийн асуулгын хуудас:

- Ерөнхий асуулга;
- Нөхөн үржихүй;
- Эхийн эрүүл мэнд, жирэмслэлт, хөхөөр хооллуулах, хүүхдийн эрүүл мэнд;
- Жирэмслэхээс сэргийлэх арга, хэрэгслийн талаарх мэдлэг, түүний хэрэглээ;
- Гэрлэлтийн байдал;
- Төрөлтийн төсөөлөл ба үр хөндөлт;
- Ажил эрхлэлт, нөхрийн тухай асуултууд;
- Дархлал олдмол хомсдолын (ДОХ) талаарх мэдлэг.

3. Нөхрийн асуулгын хуудас:

- Ерөнхий асуулга;
- Нөхөн үржихүй;

- Жирэмслэхээс сэргийлэх арга, хэрэгслийн талаарх мэдлэг, түүний хэрэглээ;
- ДОХ-ын талаарх мэдлэг.

ХАНҮЭМС-г явуулах төлөвлөгөө

ХАНҮЭМС-г явуулах бэлтгэл ажлыг 1998 оны нэгдүгээр сараас эхлэн мөн ондоо багтаан мэдээлэл цуглуулалтын ажлыг дуусгахаар төлөвлөсөн. Төлөвлөгөө хугацаандаа хэрэгжиж НҮБ-ын Хүн амын сангаас өндөр үнэлэлт авсан юм.

Хүснэгт 1.03 ХАНҮЭМС-ны ерөнхий төлөвлөгөө

Төлөвлөсөн ажил	Эхэлсэн	Дууссан
1 Судалгааны бэлтгэлийг хангах	97.12.01	98.09.01
2 Туршилтын судалгаа хийх	98.07.15	98.08.15
3 Мэдээлэл цуглуулах	98.10.04	98.12.31
4 Мэдээлэл оруулах, боловсруулах	98.10.20	99.01.31
5 Үр дүнгийн хүснэгтүүдийг боловсруулах	98.12.01	99.02.01
6 Үр дүнгийн хүснэгтүүдийг авах	99.02.01	99.03.15
7 Тайлан илтгэлийг гаргах	99.03.15	99.08.01

Туршилтын судалгаа

Судалгааны асуулгын хуудасны эхний хувилбарыг боловсруулан холбогдох яам, байгууллагуудаас санал авч, дахин боловсруулсны дараа ХАНҮЭМС-ны зохицуулах зөвлөл эдгээр асуулгын хуудасны дагуу судалгаа хийхийг зөвшөөрсөн. Үүний дараа туршилтын судалгааг 1998 оны 7-р сарын сүүлчээс 8 сарын дунд үе хүртэлх хугацаанд Архангай аймгийн 100 өрхийг (15-49 насны 160 эмэгтэй, 20 нөхөр), мөн Улаанбаатар хотын 50 өрхийг (15-49 насны 60 эмэгтэйчүүд) хамруулан явуулсан. Эдгээр туршилтын судалгааг явуулсны гол зорилго нь асуулгын хуудасны асуултууд Монголын нөхцөл байдалд хэр тохирч байгаа, асуулгад хамрагдаж байгаа хүмүүст асуултууд хэрхэн ойлгогдож байгаа, баг, хороо буюу ТАШН дэх өрхийн бүртгэлийн хөтлөлт, түүний үнэн зөв байдлыг шалгах, мэдээлэл цуглуулах зохион байгуулалтыг турших, холбогдон гарах зардлыг урьдчилан тооцох, мэдээллийг боловсруулах программыг туршихад чиглэсэн болно. Туршилтын судалгааны үр дүнд тулгуурлан асуулгын хуудсыг дахин нягтлан хянаж, холбогдох зарим өөрчлөлтүүдийг оруулж эцэслэн боловсруулсан.

Мэдээлэл цуглуулах

1998 оны 9 сарын 14 нөөс 10-р сарын 01-ний хооронд ярилцлага авагч нарт зориулсан сургалт явуулж, улмаар судалгааны мэдээлэл цуглуулах 10 багийг тус бүр 7 хүний бүрэлдэхүүнтэй томилсноор мэдээлэл цуглуулах ажил эхэлсэн. Баг бүр дөрвөн эмэгтэй, нэг эрэгтэй ярилцлага авагч, нэг хянагч, нэг багийн ахлагчаас бүрдэж байсан. Судалгааны мэдээлэл цуглуулах ажлыг эхлэх үед өвлийн улирал ойртсон байсан тул эхлээд уулархаг бүс нутаг болон баруун болон хангайн бүсэд мэдээлэл цуглуулж, дараа нь говийн ба төвийн бүсэд, эцэст нь Улаанбаатар хотод цуглуулахаар төлөвлөсөн. Мэдээлэл цуглуулах ажил 1998 оны 10-р сарын 4-нд эхэлж, мөн оны 12-р сарын 31-нд дууссан.

Баг бүрт хянагч томилж ажиллуулсан бөгөөд хянагч, багийн ахлагч нар нь тухайн өдрийн цуглуулсан мэдээллийг шалган хүлээн авч, алдаатай, тодорхойгүй зүйлийг илрүүлэн шаардлагатай гэж үзвэл газар дээр нь очиж тодруулж байсан. Мэдээлэл цуглуулах ажлыг ингэж зохион байгуулсан нь үнэн зөв, чанартай мэдээлэл цуглуулах боломжийг бүрдүүлсэн. Мөн мэдээлэл цуглуулалтын ажлын явцыг 7 хоног бүр судалгааны зохион байгуулах төв буюу Үндэсний статистикийн газарт танилцуулж байсан. Багийн ахлагч, хянагч нараас гадна судалгаанд хоёр зохицуулагчийг томилж ажиллуулсан. Мөн түүнчлэн аймаг, хот, сум, дүүрэг, баг, хорооны холбогдох ажилтнууд (давхардсан тоогоор 300 гаруй хүн) бидний ажилд тодорхой хэмжээний дэмжлэг үзүүлэхийн зэрэгцээ хамтран ажилласан болно.

Мэдээлэл боловсруулах

Судалгааны мэдээллийг компьютерт оруулах ажил 1998 оны 10 сарын 20 ноос 1999 оны 2-р сарын 1-нийг дуустал үргэлжилсэн. Компьютерийн файлуудыг шалган засварлах ажлыг хоёрдугаар сарын дунд үеэр дуусгасан. Судалгааны мэдээллийг оруулах болон боловсруулах ажилд олон улсын "Макро" институтэд боловсруулагдсан компьютерийн ISSA багц программыг ашигласан. Үр дүнгийн хүснэгтүүдийг 1999 оны хоёрдугаар сараас эхлэн хоёр сарын турш гарган авсан. Мэдээллийг оруулах, мэдээллийн чанарыг шалгах, үр дүнгийн хүснэгтүүдийг боловсруулах ажлуудыг НҮБ-ын техникийн зөвлөх болон НҮБ-ын Улс орныг дэмжих багийн мэргэжилтнүүдийн хяналтын дор үндэсний боловсон хүчнүүд хийж гүйцэтгэсэн. ХАНҮЭМС-ны үндсэн тайланг Үндэсний Статистикийн газрын мэргэжилтнүүд төслийн зөвлөхтэй хамтран бичсэн болно. “Хүн ам зүй, эрүүл мэндийн судалгааны үндсэн илтгэлийг бичихэд зориулсан удирдамж-III “-д өгөгдсөн зөвлөмжийн дагуу гарах хүснэгтийг боловсруулах төлөвлөгөө хийгдсэн.

Судалгааны хамралт

ХАНҮЭМС-д 6005 өрхийг сонгож 6003 өрхөөс, ганцаарчилсан ярилцлагад 15-49 насны 7553 эмэгтэйг сонгож, 7461 эмэгтэйгээс, 1560 нөхрийг сонгож, 1557 нөхрөөс ярилцлага авсан юм. Энэ нь судалгааны хамралт сайн байгааг харуулж байна. Өвлийн улиралд хүмүүсийн шилжих хөдөлгөөн харьцангуй татардаг нь судалгааны хамралтад сайнаар нөлөөлсөн байх талтай. Гэсэн хэдий ч өвлийн улиралд судалгааны мэдээлэл цуглуулах ажлыг зохион явуулахад ярилцлага авагчдын ажиллах нөхцөл, аюулгүй байдлыг бүрэн хангахад хүндрэл учрах магадлал ихтэй байсан. Судалгаанд оролцсон ажилтнуудын дундаас гэмтэж, осолдсон хүн гараагүй.

**Хүснэгт 1.04 Судалгааны хамрагдалтын байдал, байршлаар,
Монгол улс, 1998 он**

	Байршил		Бүгд
	Хот	Хөдөө	
Сонгогдсон өрх	2931	3074	6005
Ярилцлага авсан өрхийн тоо	2930	3073	6003
Хамруулалтын хувь	100.0	100.0	100.0
Сонгогдсон эмэгтэйчүүд	3943	3610	7553
Ярилцлага авсан эмэгтэйчүүд	3904	3557	7461
Хамруулалтын хувь	99,0	98,5	98,8
Сонгогдсон нөхөр	794	766	1560
Ярилцлага авсан нөхрүүд	793	764	1557
Хамруулалтын хувь	99,9	99,7	99,8

Нарийвчилсан судалгааны ажлын төлөвлөгөө

ХАНҮЭМС дээр үндэслэн цаашид хийх нарийвчилсан судалгааны ажлыг ҮСГ-ын мэргэжилтнүүд өөрсдөө хийх эсвэл бусад байгууллагуудад гэрээгээр өгч хийлгэхээр төлөвлөж байна. Нарийвчилсан судалгаанд эхнэр, нөхрийн зүгээс гэр бүл төлөвлөлтөд хандах хандлага, ХАНҮЭМС-наас болон хүн амын ердийн хөдөлгөөний тайлангаас тооцсон төрөлт, нялхсын нас баралтын коэффициентуудын зөрүүтэй байгаа шалтгааныг судлах, төрөлтийн түвшингийн ялгаа, эх, хүүхдийн эрүүл мэнд сэдвүүд хамрагдах юм.

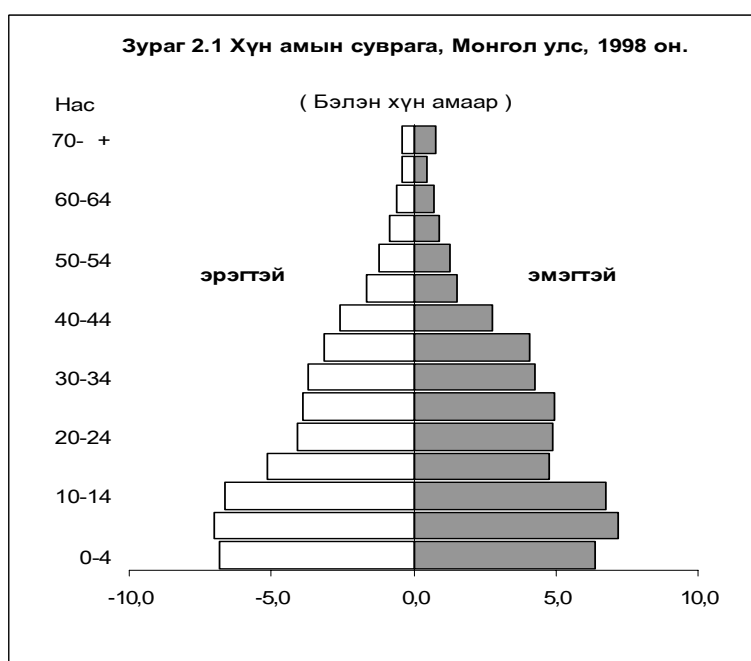
Өрх, хүн амын байдал

ХАНҮЭМС-ны нэг гол хэсэг нь өрхийн гишүүдийн нас, хүйс, боловсролын түвшин, гэрлэлтийн байдал болон өрхийн сууцны нөхцөл байдлыг тодорхойлох үзүүлэлт бүхий өрхийн асуулгын хуудас юм. Эдгээрээс гадна энэ бүлэгт олон нийтийн мэдээллийн хэрэгслэлээр эмэгтэйчүүд хэрхэн хангагдсан байдал, тэдний хөдөлмөр эрхлэлт, цалин, орлогоо зарцуулахад эмэгтэйчүүд хэрхэн оролцож байгааг авч үзсэн ба эдгээр мэдээлэлийг эмэгтэйчүүдийн асуулгын хуудсаар цуглуулсан. Энэ бүлэг нь нэгдүгээрт, хүмүүсийн амьдарч байгаа орчныг ерөнхийд нь үнэлэн дүгнэх, хоёрдугаарт, монголын нөхөн үржихүйн насны эмэгтэйчүүдийн талаар товч танилцуулах зорилготойгоос гадна төрөлт, гэрлэлт, ЖСАХ-ийн байдал, эх болон хүүхдийн эрүүл мэнд гэх мэт дараа дараагийн бүлгүүдэд оршил болж өгнө.

Хүн амын нас, хүйсийн бүтэц

Хүн амын нас, хүйсийн бүтэц нь төрөлт, нас баралтын өөрчлөлтийг харуулдаг. Өрхөд бүртгэгдсэн бэлэн хүн амын хувийн жинг нас, хүйсээр хүснэгт 2.01-д харуулав.

Ярилцлага авахын өмнөх шөнө тухайн айлд (өрхөд) хоносон бүх хүнийг бэлэн хүн амд оруулж байгаа бөгөөд тэдгээр хүмүүс нь ганцаарчилсан асуулгад хамрагдах боломжтой (нөхөр, эхнэр хоёулаа) юм. Суврага нь хүн амын нас, хүйсийн бүтцийг ойлгомжтой дүрслэн харуулдаг. Монголын хүн амын дийлэнх хувийг залуучууд эзэлж байгааг болон сүүлийн жилүүдийн төрөлтийн түвшинд гарсан өөрчлөлтийг суврагаас харж болно (Зураг 2.1). 0-4 насны хүн амын эзлэх хувийг 5-9 насны хүн амын эзлэх хувьтай харьцуулахад хотод 2.6 пунктээр буурсан байхад хөдөөд 0.6 пунктээр өссөн байна. Дүнгээр нь авч үзвэл 0-4 насны хүн амын эзлэх хувийг 5-9 насны хүн амын эзлэх хувьтай харьцуулахад нэг хувиар (14.2 хувиас 13.2 хувь болж) буурсан байна. Үүнээс харахад төрөлт буурах хандлага хот, суурин газарт хөдөөтэй харьцуулахад илүү байна гэсэн дүгнэлт хийж болно.

**Хүснэгт 2.01 Өрхийн хүн амын нас (бэлэн хүн амаар) , хүйсийн бүтэц, хот, хөдөөгөөр ,
Монгол улс , 1998 он.**

Нас бүлэг	Хот			Хөдөө			Бүгд		
	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд	Эрэгтэй	Эмэгтэй	Бүгд
0-4	11,5	9,5	10,5	16,6	15,3	15,9	14,1	12,4	13,2
5-9	13,8	12,4	13,1	15,2	15,3	15,3	14,5	13,9	14,2
10-14	14,7	13,9	14,3	13,1	12,3	12,7	13,8	13,1	13,4
15-19	11,0	10,1	10,5	10,2	8,2	9,2	10,6	9,2	9,9
20-24	8,8	9,5	9,2	8,2	9,4	8,8	8,5	9,5	9,0
25-29	7,7	8,8	8,2	8,5	10,3	9,4	8,1	9,6	8,9
30-34	7,7	8,6	8,2	7,7	7,9	7,8	7,7	8,3	8,0
35-39	6,8	8,6	7,7	6,2	7,1	6,7	6,5	7,9	7,2
40-44	5,7	6,2	5,9	5,0	4,7	4,9	5,3	5,4	5,4
45-49	4,2	3,6	3,9	2,6	2,3	2,4	3,4	2,9	3,1
50-54	3,0	3,2	3,1	2,0	1,9	1,9	2,5	2,5	2,5
55-59	2,1	1,7	1,9	1,6	1,7	1,7	1,8	1,7	1,8
60-64	1,1	1,4	1,3	1,3	1,3	1,3	1,2	1,4	1,3
65-69	0,8	1,0	0,9	0,9	0,7	0,8	0,9	0,9	0,9
70-74	0,6	0,8	0,7	0,4	0,5	0,5	0,5	0,7	0,6
75-79	0,4	0,4	0,4	0,2	0,4	0,3	0,3	0,4	0,4
80 +	0,3	0,3	0,3	0,2	0,5	0,4	0,2	0,4	0,3
Дүн	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Өрхийн хүн амын тоо	6521	7118	13639	6846	7222	14068	13367	14340	27707

Хүн амын насны бүтцийг үндэслэн хүн ам зүйн ачаалал, голч нас зэрэг чухал үзүүлэлтүүдийг тооцдог. 15-аас доош насны хүүхдүүд, 65-аас дээш насны хөгшчүүдийн тооны нийлбэрийг 15-64 насны (эдийн засгийн идэвхтэй нас) хүн амд харьцуулж 100-гаар үржүүлэн хүн ам зүйн ачааллыг тооцдог. Сүүлийн 30 жилд хүн ам зүйн ачаалал 20 гаруй хувиар буурчээ. Үүний үндсэн шалтгаан нь төрөлтийн бууралт бөгөөд энэ нь улмаар эдийн засгийн идэвхтэй насны хүмүүс өнөөгийн үед цөөхөн хүн тэжээх нөхцөлийг бүрдүүлж байна. Хүн амын голч нас 1979 онд 17.5 байснаа 1998 онд 19.5 болж өссөн нь мөн төрөлтийн түвшин буурч байгааг харуулж байна.

**Хүснэгт 2.02 Хүн амын насны бүтэц, 1969, 1979, 1989 оны тооллого,
нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн судалгаагаар,
Монгол улс, 1998 он.**

	Тооллого			Судалгаа
	1969	1979	1989	1998
Насны бүлэг				
0-14	44,4	44,2	41,9	40,9
15-64	49,6	50,8	54,1	57,0
65 +	6,0	5,0	4,0	2,1
Дүн	100,0	100,0	100,0	100,0
Голч нас	18,6	17,5	18,4	19,5
Хүн ам зүйн ачаалал	101,6	96,9	84,8	75,4

Өрхийн бүтэц

Нэг сууцанд хамтдаа амьдардаг, нэгдсэн орлого, зарлагатай хэсэг бүлэг хүмүүсийг *өрх* гэж ХАНҮЭМС-нд тодорхойлсон. Өрхийн гишүүдийн ураг төрлийн холбоо нь өрхийн тодорхойлолтод чухал үүрэгтэй биш юм. Судалгаанд зочид буудал, сургуулийн байр, цэргийн хуаран, эмнэлэг, шорон зэрэг газруудад байгаа хүмүүсийг хамруулаагүй болно. Судалгаанд хамрагдсан өрхүүдийн хувийн жинг өрхийн тэргүүлэгчийн хүйс, өрхийн ам бүлийн тоо, байршлаар хүснэгт 2.03-д харуулав. Эмэгтэй тэргүүлэгчтэй өрхийн эзлэх хувийн жин хотод 14 хувь, хөдөөд 8 орчим хувь байгаагаас гадна нийт өрхийн (хот, хөдөөд ялгаагүй) 70 -аас дээш хувь нь тав болон түүнээс цөөн ам бүлтэй байгаа бөгөөд улсын хэмжээнд өрхийн ам бүлийн дундаж тоо 4.7 (хүн) байна.

Хүснэгт 2.03 Өрхийн эзлэх хувийн жин өрхийн тэргүүлэгчийн хүйс, өрхийн ам бүлийн тоо, байршлаар, Монгол улс, 1998 он.

	Байршил		Нийт
	Хот	Хөдөө	
Өрхийн тэргүүлэгчийн хүйс			
Эрэгтэй	86,0	92,3	89,2
Эмэгтэй	14,0	7,7	10,8
Дүн	100,0	100,0	100,0
Өрхийн ам бүлийн тоо			
1	0,7	0,4	0,5
2	5,4	5,6	5,5
3	18,0	16,9	17,4
4	28,0	28,2	28,1
5	21,4	21,6	21,5
6	13,1	12,8	12,9
7	6,6	7,7	7,2
8	3,4	3,6	3,5
9 +	3,4	3,2	3,3
Дүн	100,0	100,0	100,0
Ам бүлийн дундаж тоо	4,7	4,7	4,7

Боловсролын түвшин

Хүн ам зүйн үүднээс авч үзэхэд төрөлтийн түвшин, эхийн эндэгдэл, нялхас, хүүхдийн нас баралт, өвчлөлт, ЖСАХ-ийн хэрэглээ зэрэг олон үзүүлэлт хүн амын, ялангуяа эмэгтэйчүүдийн боловсролын түвшингээс шалтгаалдаг. Хүн амын боловсролын түвшин, сургуульд суралцаж байгаа байдлыг нас, хүйс, байршил, бүс нутгаар хүснэгт 2.04А, 2.04Б, 2.05-д харуулав.

Хүснэгтүүдээс харахад эмэгтэйчүүдийн боловсролын түвшин эрэгтэйчүүдийнхээс илүү тухайлбал, эмэгтэйчүүдийн 42,4 хувь, эрэгтэйчүүдийн 34,2 хувь нь бүрэн дундаас дээш боловсрол эзэмшжээ. Түүнчлэн судалгаанд хамрагдсан эмэгтэйчүүдийн 41 хувь, эрэгтэйчүүдийн 45,5 хувь нь бага болон түүнээс доогуур боловсролтой байна. Боловсролын түвшинг нас, хүйсээр авч үзэхэд, бүрэн дундаас дээш боловсролтой эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувийн жин 20-44 насны хооронд насны бүлэг бүрт эрэгтэйчүүдийнхээс нилээд өндөр байхад 45-аас дээш насны, бүрэн дундаас дээш боловсролтой эрэгтэйчүүдийн эзлэх хувийн жин эмэгтэйчүүдийнхээс өндөр байна.

Хүснэгт 2.04(А) Боловсрол эзэмшсэн эрэгтэйчүүдийн хувийн жин (бэлэн хүн амаар), насны бүлэг, байршлаар, Монгол улс, 1998 он.

	Боловсролын түвшин					Дүн	Эмэгтэй- чүүдийн тоо*
	Бага	Бүрэн бус дунд	Бүрэн дунд	Дээд мэргэ. техн.	Мэдэхгүй		
Насны бүлэг							
6-9	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	1 591
10-14	97,8	2,1	0,0	0,0	0,1	100,0	1 850
15-19	38,6	39,5	20,0	1,8	0,1	100,0	1 418
20-24	15,5	38,3	33,1	13,2	0,0	100,0	1 137
25-29	5,9	28,3	31,9	33,9	0,0	100,0	1 083
30-34	7,3	27,4	23,4	41,9	0,0	100,0	1 031
35-39	12,7	26,9	18,2	42,2	0,0	100,0	869
40-44	19,6	27,7	12,2	40,6	0,0	100,0	715
45-49	22,2	17,5	14,0	46,3	0,0	100,0	451
50-54	29,0	15,0	13,8	42,2	0,0	100,0	334
55-59	40,4	12,7	7,3	39,6	0,0	100,0	245
60-64	52,5	17,5	5,6	24,4	0,0	100,0	160
65 +	68,4	4,4	1,2	25,6	0,4	100,0	250
Байршил							
Хот	37,2	16,6	19,9	26,3	0,1	100,0	5 625
Хөдөө	53,9	24,0	9,3	12,7	0,0	100,0	5 509
Бүс нутаг							
Төвийн	49,4	23,6	11,4	15,6	0,0	100,0	4 018
Зүүн	53,8	22,7	11,0	12,5	0,0	100,0	1 054
Баруун	50,5	20,5	10,8	18,1	0,0	100,0	2 414
Өмнөд	54,9	23,3	11,1	10,7	0,0	100,0	523
Улаанбаатар хот	32,3	14,3	23,6	29,8	0,1	100,0	3 125
Бүгд	45,5	20,2	14,6	19,6	0,0	100,0	11 134

Тайлбар* Зургаа ба түүнээс дээш настай

Сүүлийн жилүүдэд гарсан нийгэм, эдийн засгийн өөрчлөлтөөс шалтгаалан бүрэн дундаас дээш боловсролтой эрэгтэйчүүдийн эзлэх хувь эмэгтэйчүүдийнхээс доогуур байгаа бөгөөд энэ байдал хот, хөдөөд, бүс нутаг бүрт ижил байгаа нь ажиглагдаж байна.

Сургуульд суралцдаг 6-24 насны хүн амын хувийн жинг хүснэгт 2.05-д харуулав. Анхан шатны боловсрол эзэмших нас буюу 6-10 насны хүүхдийн сургуульд суралцаж байгаа байдал хүйсээр бараг ялгаагүй, харин хотод амьдардаг 6-10 насны хүн амын хувийн жин (69,3 хувь), хөдөөгийнхөөс (55,6 хувь) өндөр байна. 11-15 насны охидын сургуульд суралцаж байгаа хувь хөвгүүдийнхээс 10.3 пунктээр илүү (охидын 89.9 хувь, хөвгүүдийн 79.6 хувь) байна. 1998 онд 21-24 насны хүмүүсийн 10 хүн тутмын нэг нь сургуульд сурч байгаа бөгөөд энэ үзүүлэлт хотод хөдөөнөөс эрс өндөр (бараг 5 хүн тутмын нэг нь) байна. Энэ нь хот суурин газарт дээд, мэргэжлийн болон техникийн боловсрол олгох сургуулиуд төвлөрсөн байдагтай шууд холбоотой юм. Сургуульд сурч байгаа 11-ээс дээш насны эрэгтэйчүүдийн тоо эмэгтэйчүүдийнхээс бага байгаа нь бас нэг анхаарал татсан асуудал юм.

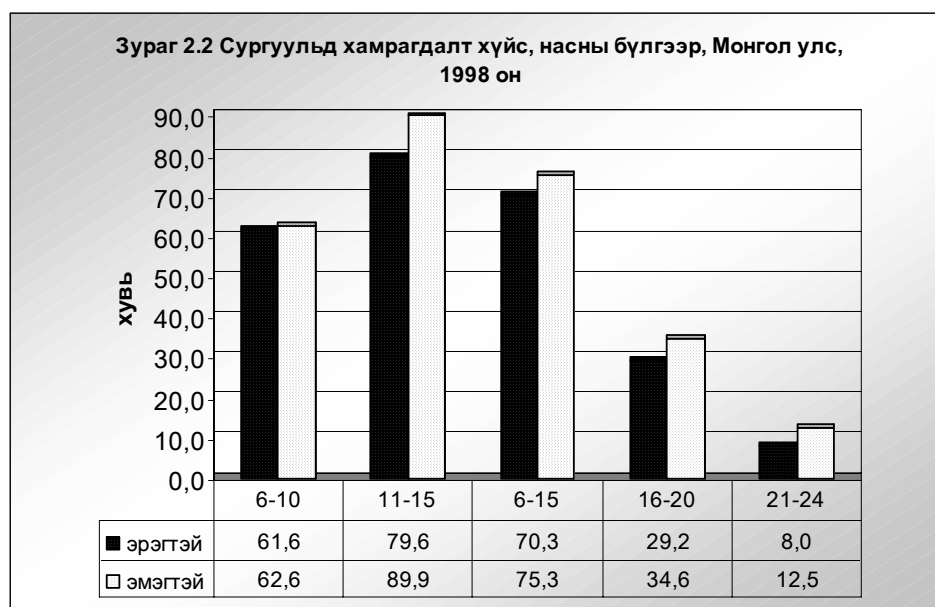
Хүснэгт 2.04(Б) Боловсрол эзэмшсэн эмэгтэйчүүдийн хувийн жин (бэлэн хүн амаар), насны бүлэг, байршлаар, Монгол улс, 1998 он.

	Боловсролын түвшин					Дүн	Эмэгтэй- чүүдийн тоо*
	Бага	Бүрэн бус дунд	Бүрэн дунд	Дээд мэргэ. техн.	Мэдэхгүй		
Насны бүлэг							
6-9	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	1 653
10-14	97,0	3,0	0,0	0,0	0,0	100,0	1 875
15-19	23,7	41,6	32,9	1,7	0,0	100,0	1 315
20-24	6,8	29,9	43,0	20,3	0,0	100,0	1 358
25-29	3,3	18,1	33,5	45,1	0,0	100,0	1 371
30-34	4,6	17,6	29,9	47,8	0,0	100,0	1 186
35-39	10,5	18,1	21,4	50,0	0,0	100,0	1 126
40-44	16,9	21,3	12,2	49,6	0,0	100,0	779
45-49	24,2	16,3	14,6	45,0	0,0	100,0	418
50-54	33,4	16,9	14,9	34,8	0,0	100,0	362
55-59	55,4	13,2	4,5	26,9	0,0	100,0	242
60-64	70,4	11,2	4,1	14,3	0,0	100,0	196
65 +	85,8	4,2	1,5	7,7	0,9	100,0	337
Байршил							
Хот	34,3	12,4	22,4	30,8	0,0	100,0	6 315
Хөдөө	48,2	21,1	15,1	15,6	0,0	100,0	5 903
Бүс нутаг							
Төвийн	43,2	19,5	17,9	19,4	0,0	100,0	4 386
Зүүн	47,0	18,1	14,2	20,6	0,1	100,0	1 164
Баруун	47,3	18,5	14,3	19,9	0,0	100,0	2 626
Өмнөд	46,2	21,2	15,7	16,9	0,0	100,0	586
Улаанбаатар хот	30,5	10,3	25,8	33,4	0,0	100,0	3 456
Бүгд	41,0	16,6	18,9	23,5	0,0	100,0	12 218

Тайлбар* Зургаа ба түүнээс дээш настай

Хүснэгт 2.05 Сургуульд суралцдаг 6-24 насны хүн амын (бэлэн хүн амаар) хувийн жин, нас, хүйс, байршлаар, Монгол Улс, 1998 он.

Насны бүлэг	Эрэгтэй			Эмэгтэй			Байршил		
	Байршил		Бүгд	Байршил		Бүгд	Хот	Хөдөө	Бүгд
	Хот	Хөдөө		Хот	Хөдөө				
6-10	70,5	53,3	61,6	68,0	57,8	62,6	69,3	55,6	62,1
11-15	92,2	66,7	79,6	96,5	82,2	89,9	94,4	74,1	84,7
6-15	81,2	59,6	70,3	82,3	68,3	75,3	81,7	64,0	72,8
16-20	48,2	9,1	29,2	55,1	11,1	34,6	51,7	10,1	31,9
21-24	13,9	2,1	8,0	23,9	1,3	12,5	19,3	1,7	10,5

Өрхийн орон сууцны нөхцөл

Өрхийн асуулгын хуудсанд өрхийн орон сууцны нөхцөл байдлыг судлах зорилгоор хэд, хэдэн асуултуудыг (үзүүлэлтүүдийг) оруулсан. Эдгээрийн дүнг хүснэгт 2.06-д харуулав.

Нийт өрхийн 48.4 хувь нь гэрт, 51.6 хувь нь тохилог орон сууцанд эсвэл хувийн байшинд амьдардаг болох нь судалгааны дүнгээс харагдаж байна. Хөдөөгийн өрхийн 74.5 хувь, хотын өрхийн 21.1 хувь нь гэрт амьдарч байхад хотын өрхийн 42.4 хувь нь тохилог орон сууцанд амьдардаг.

Нийт өрхийн 67.7 хувь нь, өөрөөр хэлбэл, хотын өрхийн дийлэнх нь (98,2 хувь), хөдөөгийн өрхийн гуравны нэгээс арай илүү нь цахилгаан хэрэглэдэг. Төвлөрсөн болон худгийн усаар хотын нийт өрхийн 96,8 хувь нь, булаг шанд, гол,

нуур, цас борооны усаар хөдөөгийн нийт өрхийн 52.4 хувь нь ундны усны хэрэгцээгээ хангадаг гэж хариулсан нь ундны усны хэрэглээнд байршлын нөлөө их байгааг харуулж байна.

Өрхийн орлого өрхийн наад захын хэрэгцээнд "хүрэлцээтэй юу" гэсэн асуултад нийт өрхийн 45.8 хувь нь, хөдөөгийн өрхүүдийн 49.7 хувь нь хүрэлцээтэй, хотын өрхийн 58.2 хувь нь хүрэлцээгүй гэж хариулжээ.

Хүснэгт 2.06 Өрхийн эзлэх хувийн жин, орон сууцны нөхцөл, байршлаар, Монгол улс, 1998 он.

	Байршил		Нийт өрхөөр
	Хот	Хөдөө	
Сууц			
Гэр (4 -5 ханатай)	17,7	58,2	38,4
Гэр (6 ба дээш ханатай)	3,4	16,3	10,0
Хувийн байшин (1-2 өрөөтэй)	28,4	18,4	23,3
Хувийн байшин (3 ба дээш өрөөтэй)	8,1	3,8	5,9
Улсын байшин (1-2 өрөөтэй)	28,6	2,4	15,2
Улсын байшин (3 ба дээш өрөөтэй)	13,8	0,9	7,2
Дүн	100,0	100,0	100,0
Цахилгаан			
Хэрэглэдэг	98,2	38,8	67,7
Хэрэглэдэггүй	1,8	61,2	32,3
Дүн	100,0	100,0	100,0
Ундны усны эх үүсвэр			
Төвлөрсөн усан хангамж	46,5	0,6	23,0
Хэсэгчилсэн сүлжээ	2,1	0,5	1,3
Худаг/зөөврийн ус	48,2	46,5	47,3
Булаг шанд рашаан	2,1	10,9	6,6
Задгай ус (гол, нуур, цас, бороо)	1,1	41,5	21,8
Дүн	100,0	100,0	100,0
Өрхийн орлого өрхийн наад захын хэрэгцээг			
Хангадаг	41,7	49,7	45,8
Хангадаггүй	58,2	50,3	54,1
Мэдэхгүй	0,1	0,1	0,1
Дүн	100,0	100,0	100,0
Нийт өрхийн тоо	2 930	3 073	6 003

Хүснэгт 2.07 Хувьдаа малтай өрхийн хувийн жин, малын төрөл, тоогоор, Монгол улс, 1998 он.

Малын төрөл	Нийт өрхийн тоо	Малтай өрхийн хувь	Малын тоо				Дүн	Малтай өрхийн тоо	Малтай нэг өрхөд ногдох малын дундаж тоо
			1-9	10-49	50-99	100 +			
Тэмээ	6 003	10,6	83,0	14,6	2,2	0,2	100,0	635	6,4
Адуу	6 003	43,8	46,6	49,0	3,7	0,7	100,0	2 629	15,0
Үхэр/сарлаг	6 003	50,4	45,7	51,0	2,8	0,5	100,0	3 026	14,4
Хонь	6 003	44,0	14,0	46,7	19,9	19,4	100,0	2 642	60,5
Ямаа	6 003	44,1	17,8	52,6	17,8	11,8	100,0	2 645	43,6

Хувьдаа малтай өрхүүдийн хувийн жинг таван хошуу малын төрлөөр нь хүснэгт 2.07-д харуулав. Судалгаанд хамрагдсан нийт өрхийн 10.6 хувь нь тэмээтэй (үүнээс 83 хувь нь 1-9 тэмээтэй), 50.4 хувь нь үхэртэй (үүнээс 51 хувь нь 10-49 үхэртэй) байна. Хамгийн олон тоо толгойтой мал бол хонь, ямаа юм. Монгол улс нийтдээ 14 сая хоньтойгоос нэг өрхөд дунджаар 26.6 (малтай өрхийн эзлэх хувь 44% х 60.5) хонь ногдож байна.

Хүснэгт 2.08 Эмнэлгийн түргэн тусламж дууддаг хэрэгслийн хувийн жин , анхны тусламж авах дундаж хугацаа, хот, хөдөөгөөр, Монгол улс, 1998 он.

	Байршил		Нийт өрхөөр
	Хот	Хөдөө	
Эмнэлгийн түргэн тусламж дууддаг хэрэгслүүд			
Утас	85,6	4,2	43,9
Машин, Мотоцикл	0,4	13,7	7,2
Ердийн хөсөг	0,8	43,5	22,6
Явганаар	10,2	36,9	23,9
Мэдэхгүй/хариулаагүй	3,0	1,7	2,3
Дүн	100,0	100,0	100,0
Нийт өрхийн тоо	2 930	3 073	6 003
Тусламж авах хугацаа			
Хугацааг мэдэж байсан өрхийн тоо	2 670	2 891	5 561
Тусламж авах дундаж хугацаа (минутаар)	52,9	206,8	132,9

Эмнэлгийн үйлчилгээ, тусламжийн хүртээмжийг судлах зорилгоор эмнэлгийн түргэн тусламжийг дууддаг арга зам, тусламж авах дундаж хугацааны талаар

асуултуудыг оруулсан болно. Эмнэлгийн үйлчилгээ, тусламжийн хүртээмж байршлаар (хот, хөдөөд) их ялгаатай байгааг хүснэгт 2.08-д харуулж байна. Хот суурин газрын өрхийн 85.6 хувь нь утсаар эмнэлэгийн түргэн тусламжийг дуудаж байхад хөдөөгийн өрхийн 94 орчим хувь нь машин, мотоцикл, ердийн хөсөг, явганаар дууддагийн зэрэгцээ эмнэлгийн түргэн тусламжийг авах дундаж хугацаа хотод нэг цаг хүрэхгүй байхад хөдөөд гурван цаг гаруй байна.

Ярилцлагад хамрагдсан хүмүүсийн талаарх үзүүлэлтүүд

Судалгааны ганцаарчилсан ярилцлагад хамрагдсан эмэгтэйчүүдийн хувийн жинг насны бүлэг, гэрлэлтийн байдал, байршил, бүс нутаг, боловсролын түвшин, сургуульд сурч байгаа эсэхээр нь хүснэгт 2.09-т харуулав. Төрөх насны 7461 эмэгтэй ганцаарчилсан ярилцлагад хамрагдсаны 26.6 хувь нь огт гэрлээгүй, 59.9 хувь нь гэр бүлтэй, 5.7 хувь нь хамт амьдардаг, 8 хувь нь бэлэвсэн, салсан ба тусгаарласан (урд өмнө нь гэрлэж байсан) гэж хариулжээ.

Хүн амын байршил, нягтралын ялгаатай байдлаас шалтгаалан судалгаанд хамрагдсан эмэгтэйчүүдийн тоо бүс нутаг бүрт өөр өөр, тухайлбал, эмэгтэйчүүдийн 21-34.5 хувь нь Баруун, Төвийн бүс нутгууд, Улаанбаатар хотод амьдарч байхад Зүүн бүс нутагт 9 хувь нь, Өмнөд бүс нутагт 6.2 хувь нь амьдарч байна. Сургуульд сурч байгаа эсэхийг 15-24 насны эмэгтэйчүүдээс асуухад хүүхэд төрүүлэх насны эмэгтэйчүүдийн 10.5 хувь нь сургуульд суралцаж байна. Нийт эмэгтэйчүүдийн 34.8 хувь нь дээд, мэргэжлийн болон техникийн боловсролтой, 10.9 хувь нь бага боловсролтой байгаа нь Монгол эмэгтэйчүүдийн боловсролын түвшин тийм ч муугүй байгааг харуулж байна.

Эмэгтэйчүүдийн 33.3 хувь нь огт шашин шүтдэггүй, 62.6 хувь нь буюу ихэнх нь буддын шашинг шүтдэг гэж хариулсан нь буддын шашин Монголд илүү зонхилж байгааг харуулж байна.

**Хүснэгт 2.09 Судалгаанд хамрагдсан эмэгтэйчүүдийн хувийн жин,
сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он.**

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Судалгаанд хамрагдсан эмэгтэйчүүд	
	Хувь	Тоо
Насны бүлэг		
15-19	17,1	1 273
20-24	18,0	1 343
25-29	18,1	1 351
30-34	15,8	1 182
35-39	15,1	1 124
40-44	10,4	774
45-49	5,5	414
Гэрлэлтийн байдал		
Огт гэрлээгүй	26,6	1 982
Гэрлэсэн	59,9	4 471
Хамт амьдардаг	5,7	428
Бэлэвсэн	2,7	200
Салсан	4,0	296
Тусгаарласан	1,1	84
Байршил		
Хот	52,3	3 904
Хөдөө	47,7	3 557
Бүс нутаг		
Төвийн	34,5	2 576
Зүүн	9,1	678
Баруун	21,0	1 569
Өмнөд	6,2	462
Улаанбаатар хот	29,2	2 176
Боловсролын дээд түвшин		
Бага	10,9	813
Бүрэн бус дунд	24,6	1 835
Бүрэн дунд	29,7	2 215
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	34,8	2 598
Сургуульд сурч байгаа эсэх		
Сурч байгаа	10,5	781
Сурахгүй байгаа	89,5	6 680
Шашин шүтлэг		
Бусад шашин	0,4	2 485
Христосын шашин	2,0	4 628
Исламын шашин	2,3	171
Огт шүтдэггүй	33,3	148
Буддын шашин	62,0	29
Дүн	100,0	7 461

Төрөх насны эмэгтэйчүүдийн боловсролын түвшинг насны бүлэг, байршил, бүс нутгаар хүснэгт 2.10 харуулав. Охидуудын боловсролын түвшин 20-30 насны эмэгтэйчүүдийнхээс доогуур мэт харагдаж байгаа боловч тэдгээрийн ихэнх нь сургуульд суралцаж байгаа гэдгийг анхаарах хэрэгтэй юм. Хотод амьдарч байгаа эмэгтэйчүүд, ялангуяа Улаанбаатар хотын эмэгтэйчүүд бусад бүс нутгийн эмэгтэйчүүдээс өндөр боловсролтой байна. Тухайлбал, Улаанбаатар хотын эмэгтэйчүүдийн бараг 45,8 хувь нь дээд, мэргэжлийн болон техникийн боловсрол эзэмшсэн байхад хөдөөний эмэгтэйчүүдийн 24,5 хувь нь, Өмнөд бүс нутгийн эмэгтэйчүүдийн 24,9 хувь нь, Төвийн бүс нутгийн эмэгтэйчүүдийн 29,5 хувь нь ийм түвшний боловсрол эзэмшсэн байх жишээтэй.

Хүснэгт 2.10 Төрөх насны эмэгтэйчүүдийн хувийн жин, боловсролын түвшин, насны бүлэг, байршил, бүс нутгаар, Монгол улс, 1998 он

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Боловсролын түвшин				Дүн	Эмэгтэй-чүүдийн тоо
	Бага	Бүрэн бус дунд	Бүрэн дунд	Дээд, мэргэжлийн болон техник.		
Насны бүлэг						
15-19	23,2	41,9	33,1	1,8	100,0	1 273
20-24	6,5	30,3	43,2	20,0	100,0	1 343
25-29	3,2	18,3	33,9	44,6	100,0	1 351
30-34	4,1	17,3	30,5	48,1	100,0	1 182
35-39	9,9	18,9	21,4	49,9	100,0	1 124
40-44	16,8	20,9	12,5	49,7	100,0	774
45-49	23,7	16,7	14,3	45,4	100,0	414
Байршил						
Хот	4,7	16,8	34,3	44,2	100,0	3 904
Хөдөө	17,7	33,1	24,6	24,5	100,0	3 557
Бүс нутаг						
Төвийн	13,9	27,9	28,7	29,5	100,0	2 576
Зүүн	11,7	29,8	24,0	34,5	100,0	678
Баруун	15,5	29,4	23,6	31,4	100,0	1 569
Өмнөд	14,5	36,8	23,8	24,9	100,0	462
Улаанбаатар хот	3,0	13,0	38,2	45,8	100,0	2 176
Бүгд	10,9	24,6	29,7	34,8	100,0	7 461

Олон нийтийн мэдээллийн хэрэгслэлийн хүртээмж

Судалгаа явахын өмнөх долоо хоногийн хугацаанд судалгаанд хамрагдагсад радио, телевизор, сонин хэвлэлээс ямар нэгэн мэдээлэл авсан эсхийг тодруулах зорилгоор эмэгтэйчүүд болон нөхрийн асуулганд холбогдох асуултуудыг оруулсан. Эмэгтэйчүүд болон нөхрүүдийн аль алиных нь 6 орчим хувь нь судалгаа явахын өмнөх долоо хоногт огт мэдээлэл аваагүй гэж хариулсныг хүснэгт 2.11-ээс харж болно. Байршил болон боловсролын түвшингээр авч үзэхэд хөдөөний эмэгтэйчүүдийн 11.1 хувь, хотын эмэгтэйчүүдийн 1.0 хувь, бага болон түүнээс доогуур боловсролтой эмэгтэйчүүдийн 16,2 хувь нь сүүлийн долоо хоногт мэдээллийн хэрэгслэлээр дамжуулан ямар нэгэн мэдээлэл огт аваагүй гэж

хариулжээ. Монгол улсад мэдээллийн гол эх үүсвэр нь радио (эмэгтэйчүүдийн 78,6 хувь, нөхрүүдийг 81.2 хувь) гэдгийг судалгааны үр дүнгээс харж болно. Эмэгтэйчүүд болон нөхрүүдийн бараг тал хувь нь сүүлийн долоо хоногт дээрх гурван мэдээллийн аль нэг эх үүсвэрээс мэдээлэл авсан гэж хариулсан байна. Энэ хувь нь хотын эмэгтэйчүүдийн хувьд 75,2; Улаанбаатар хотын эмэгтэйчүүдийн хувьд 82,7 хувь болж өсчээ.

Ажил эрхлэлтийн байдал

Хүснэгт 2.11 Эмэгтэйчүүдийн хувь, мэдээлэл авч буй эх үүсвэр, сонгосон үзүүлэлтүүдээр; нөхрүүдийн хувь, мэдээлэл авч буй эх үүсвэрүүдээр (сүүлчийн долоо хоногоор), Монгол Улс, 1998 он.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Мэдээллийн эх үүсвэрүүд					Эмэгтэйчүүд нөхрүүдийн тоо
	Огт мэдээлэл авдаггүй	Сонин уншиж	Телевизор үзэж	Радио сонсож	Дундаж хувь	
Насны бүлэг						
15-19	5,6	74,6	69,5	78,4	49,5	1 273
20-24	5,6	76,7	62,5	79,3	47,3	1 343
25-29	7,0	73,3	62,5	75,9	43,8	1 351
30-34	6,1	74,5	71,7	75,6	51,7	1 182
35-39	5,0	73,9	73,5	80,6	53,7	1 124
40-44	5,9	75,7	71,4	80,2	55,6	774
45-49	4,8	73,4	74,6	85,5	57,5	414
Байршил						
Хот	1,0	88,3	96,0	83,9	75,2	3 904
Хөдөө	11,1	59,7	38,2	72,7	22,7	3 557
Бүс нутаг						
Төвийн	7,3	68,4	62,0	72,2	39,4	2 576
Зүүн	9,4	66,5	58,1	69,8	36,6	678
Баруун	9,0	65,1	45,2	77,0	30,5	1 569
Өмнөд	6,5	66,7	58,0	85,7	42,6	462
Улаанбаатар хот	0,5	93,2	98,2	88,5	82,7	2 176
Боловсролын түвшин						
Бага	16,2	46,2	35,7	70,8	17,8	813
Бүрэн бус дунд	8,1	64,3	54,5	75,7	34,8	1 835
Бүрэн дунд	4,2	81,1	74,9	78,8	56,9	2 215
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	2,3	85,5	83,0	82,8	65,2	2 598
Эмэгтэйчүүд	5,8	74,7	68,4	78,6	50,1	7 461
Нөхрүүд	5,6	75,2	68,5	81,2	52,3	1 557

Нийт эмэгтэйчүүдийн 43,0 хувь нь ямар нэг эрхэлсэн ажилгүй (хүснэгт-2.12) гэж хариулсан байхад энэ үзүүлэлт хотод 51,0 хувь, Улаанбаатарт 50,3 хувь, хөдөөд дөнгөж 34,1 хувь байна. Боловсролын түвшингээр авч үзвэл бүрэн бус дунд болон бүрэн дунд боловсролтой эмэгтэйчүүдийн ажил эрхлэлт хамгийн бага байхад бага буюу дээд, мэргэжлийн болон техникийн боловсролтой эмэгтэйчүүдийн ажил эрхлэлт хамгийн их байна. Долоо хоногт 5 болон түүнээс дээш өдрөөр ажил эрхэлж буй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь 47.4 байгаагаас хотод 38.2 хувь, хөдөөд 57.5 хувь байна. Долоо хоногт 5 болон түүнээс дээш өдрөөр ажил эрхэлсэн эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь бага болон түүнээс доош боловсролтой буюу дээд, мэргэжлийн болон техникийн боловсролтой эмэгтэйчүүдийн хувьд хамгийн өндөр байна.

Хүснэгт 2.12 Эмэгтэйчүүдийн ажил эрхлэлтийн байдал хувийн жингээр, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол Улс, 1998 он.

	Ажил эрхлэлт							Дүн	Эмэгтэй- чүүдийн тоо
	Огт ажил эрхэлдэггүй		Ажил эрхэлдэг						
	Сүүлийн 12 сард ажил эрхлээгүй	эрхэлсэн	Жилийн турш		Улирлын чанартай	Тогтмол биш			
			7 хоногт 5 + өдөр	өдөр < 5					
Насны бүлэг									
15-19	66,2	2,3	27,7	0,5	1,5	1,8	100,0	1 273	
20-24	41,7	6,9	43,3	2,8	3,6	1,6	100,0	1 343	
25-29	32,6	6,3	51,4	3,4	4,0	2,4	100,0	1 351	
30-34	31,8	5,9	50,1	4,1	5,4	2,7	100,0	1 182	
35-39	25,5	4,6	57,1	4,1	6,1	2,5	100,0	1 124	
40-44	25,7	3,4	58,8	3,9	6,1	2,2	100,0	774	
45-49	31,4	4,3	52,7	4,6	3,9	3,1	100,0	414	
Байршил									
Хот	45,0	6,0	38,2	3,9	4,1	2,7	100,0	3 904	
Хөдөө	30,3	3,8	57,5	2,2	4,4	1,7	100,0	3 557	
Бүс нутаг									
Төвийн	38,0	4,9	47,8	2,5	5,0	1,8	100,0	2 576	
Зүүн	34,4	6,3	52,5	1,2	2,4	3,2	100,0	678	
Баруун	33,5	4,0	51,7	3,1	5,1	2,7	100,0	1 569	
Өмнөд	29,0	1,9	63,0	2,4	2,4	1,3	100,0	462	
Улаанбаатар хот	44,3	6,0	38,9	4,6	3,8	2,3	100,0	2 176	
Боловсролын түвшин									
Бага	39,4	1,8	53,5	1,4	3,0	1,0	100,0	813	
Бүрэн бус дунд	44,9	3,3	44,8	1,3	3,9	1,7	100,0	1 835	
Бүрэн дунд	45,3	5,9	37,4	3,6	4,8	3,0	100,0	2 215	
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	26,4	6,4	55,9	4,5	4,5	2,3	100,0	2 598	
Бүгд	38,0	5,0	47,4	3,1	4,3	2,2	100,0	7 461	

Ажил эрхэлдэг эмэгтэйчүүдийн хувийн жинг ажилладаг сектор, орлогын байдлаар хүснэгт 2.13-т харуулав. Ажил эрхэлж байгаа эмэгтэйчүүдийн 87.5 хувь нь цалинтай ажил эрхэлсэн бөгөөд 55.6 хувь нь хувиараа аж ахуй эрхэлдэг, 33.8 хувь нь улсын секторт, 10.5 хувь нь хувийн болон төрийн бус байгууллагад ажил эрхэлдэг байна. Улаанбаатар хотын ажил эрхэлж буй эмэгтэйчүүдийн дийлэнх нь (71 хувь) улсын, хувийн болон төрийн бус байгууллагад ажилладаг байхад бусад бүс нутгийн ажил эрхэлдэг эмэгтэйчүүдийн ихэнх нь хувиараа ямар нэг аж ахуй эрхэлдэг байна. Өмнөд бүс нутгийн ажил эрхэлдэг эмэгтэйчүүдийн гуравны хоёроос илүү хувь нь хувиараа аж ахуй эрхэлж байгаа нь бусад бүс нутгуудтай харьцуулахад хамгийн өндөр байна. Эмэгтэйчүүдийн боловсролын түвшин өсөх тутам улсын, хувийн болон төрийн бус байгууллагад ажилладаг эмэгтэйчүүдийн хувийн жин өсөж байхад, хувиараа аж ахуй эрхлэгч эмэгтэйчүүдийн хувийн жин буурчээ. Тухайлбал, бага болон түүнээс доош боловсролтой эмэгтэйчүүдийн 90,6 хувь нь хувиараа аж ахуй эрхэлж байхад дээд, мэргэжлийн болон техникийн боловсролтой эмэгтэйчүүдийн дөнгөж 32,4 хувь нь хувиараа аж ахуй эрхэлж, үлдсэн 67.6 хувь нь улсын, хувийн болон төрийн бус байгууллагад ажил эрхэлж байна.

Хүснэгт 2.13 Ажил эрхэлдэг эмэгтэйчүүдийн хувийн жин, сектор, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Сектор						Дүн	Эмэгтэй-чүүдийн тоо
	Хувьдаа		Улсын		Хувийн/Төрийн бус			
	цалин-тай	цалин-гүй	цалин-тай	цалин-гүй	цалин-тай	цалин-гүй		
Насны бүлэг								
15-19	45,9	22,7	5,2	16,7	8,2	1,2	100,0	401
20-24	52,1	16,1	18,4	1,7	11,0	0,7	100,0	691
25-29	50,2	11,1	29,8	0,1	8,5	0,2	100,0	826
30-34	45,2	6,4	38,2	0,7	9,4	0,1	100,0	736
35-39	41,7	4,1	42,2	0,0	12,0	0,1	100,0	785
40-44	39,0	5,5	43,4	0,4	11,8	0,0	100,0	549
45-49	40,6	8,3	39,8	0,4	10,9	0,0	100,0	266
Байршил								
Хот	30,5	0,7	46,7	3,1	18,4	0,6	100,0	1911
Хөдөө	58,0	17,5	19,5	1,2	3,6	0,1	100,0	2343
Бүс нутаг								
Төвийн	47,7	13,5	25,8	4,4	8,4	0,3	100,0	1471
Зүүн	58,7	2,5	31,3	0,0	7,2	0,2	100,0	402
Баруун	51,0	17,5	27,9	0,4	3,1	0,1	100,0	981
Өмнөд	62,1	12,9	22,3	0,0	2,8	0,0	100,0	319
Улаанбаатар хот	28,3	0,3	46,3	1,9	22,6	0,7	100,0	1081
Боловсролын түвшин								
Бага	64,2	26,4	5,4	1,3	2,5	0,2	100,0	478
Бүрэн бус дунд	60,9	15,8	12,7	3,9	6,4	0,2	100,0	950
Бүрэн дунд	50,6	8,4	25,0	3,4	11,7	0,8	100,0	1080
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	29,1	3,3	53,4	0,5	13,6	0,1	100,0	1746
Бүгд	45,6	10,0	31,7	2,1	10,2	0,3	100,0	4254

Зураг 2.4 Судалгаанд хамрагдсан эмэгтэйчүүдийн ажил эрхлэлт, салбараар, Монгол Улс, 1998 он.

Эмэгтэйчүүдийг одоо эрхэлж буй ажил мэргэжлээр нь ангилахад 39.5 хувь нь хөдөө аж ахуйн ажилтан, 23.8 хувь нь удирдах болон мэргэжлийн, бичиг хэргийн ажилтан, 18.2 хувь нь худалдааны болон үйлчилгээний ажилтан байгааг хүснэгт 2.14-г харуулав. Эмэгтэйчүүдийн эрхэлж буй ажлыг насны бүлгээр нь авч үзвэл тэдний нас ахих тутам удирдах болон мэргэжлийн, бичиг хэргийн ажил эрхэлдэг эмэгтэйчүүдийн хувийн жин өсч байхад 15-19 насны эмэгтэйчүүдийн дийлэнх нь (59,4 хувь) хөдөө аж ахуйд ажил эрхэлж байна. Харин ажил эрхэлж буй хотын эмэгтэйчүүдийн 37,3 хувь нь удирдах болон мэргэжлийн, бичиг хэргийн ажил эрхэлж

Хүснэгт 2.14 Ажил эрхэлдэг эмэгтэйчүүдийн хувийн жин, одоогийн эрхэлж буй ажил, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол Улс, 1998 он.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Эрхэлж буй ажил							Эмэгтэй- чүүдийн тоо	
	Удирдах	Худал-	ХАА-д	Нарийн	Нарийн	Өрхийн	Тодорхой		
	Мэргэжл Багш бичиг	даа үйл- чилгээ		мэргэж.	мэргэж. бус				аж ахуй
Насны бүлэг									
15-19	2,2	11,5	59,4	6,2	1,0	2,5	17,2	100,0	401
20-24	13,9	15,2	52,8	11,6	2,9	1,4	2,2	100,0	691
25-29	23,5	15,4	45,0	11,0	2,9	1,7	0,5	100,0	826
30-34	28,7	20,4	31,4	11,4	4,3	3,5	0,3	100,0	736
35-39	30,4	21,4	28,9	11,3	5,1	2,7	0,1	100,0	785
40-44	32,2	23,3	29,5	6,6	4,6	3,8	0,0	100,0	549
45-49	33,1	18,8	32,7	8,6	4,1	2,6	0,0	100,0	266
Байршил									
Хот	37,3	30,1	4,3	15,8	5,3	3,7	3,4	100,0	1911
Хөдөө	12,9	8,5	68,2	5,4	2,3	1,6	1,1	100,0	2343
Бүс нутаг									
Төвийн	17,3	15,4	48,1	8,8	3,3	2,5	4,6	100,0	1471
Зүүн	23,1	18,4	45,3	8,5	3,0	1,7	0,0	100,0	402
Баруун	18,7	12,8	56,7	6,4	2,9	2,5	0,0	100,0	981
Өмнөд	13,5	9,4	66,8	6,9	1,9	1,3	0,3	100,0	319
Улаанбаатар хот	40,8	29,3	2,1	16,7	5,6	3,3	2,1	100,0	1081
Боловсролын түвшин									
Бага	0,0	2,7	86,8	4,6	2,7	1,7	1,5	100,0	478
Бүрэн бус дунд	2,7	13,5	65,3	8,8	2,9	2,8	3,9	100,0	950
Бүрэн дунд	9,7	26,3	35,4	15,5	5,0	4,4	3,8	100,0	1080
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	50,6	20,0	15,2	8,9	3,5	1,5	0,3	100,0	1746
Бүгд	23,8	18,2	39,5	10,1	3,7	2,6	2,1	100,0	4254

байхад 30,1 хувь нь худалдаа, үйлчилгээний ажил эрхэлдэг.

Бага болон түүнээс доош боловсролтой эмэгтэйчүүдийн дийлэнх нь (86,8 хувь) хөдөө аж ахуйд ажил эрхэлж байхад дээд, мэргэжлийн болон техникийн боловсролтой эмэгтэйчүүдийн 15.2 хувь нь хөдөө аж ахуйд ажиллаж байна. Дээд, мэргэжлийн болон техникийн боловсролтой эмэгтэйчүүдийн 70,6 хувь нь удирдах болон мэргэжлийн, бичиг хэрэг, худалдаа, үйлчилгээний ажил эрхэлж байна.

Эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөрлөж олсон мөнгийг зарцуулахад хэн шийдвэр гаргадаг талаарх мэдээллийг хүснэгт 2.15-г харуулав. Эмэгтэйчүүдийн 31.2 хувь нь

өөрсдийнхөө олсон мөнгийг яаж зарцуулахаа өөрөө шийддэг гэж хариулж байхад 47.9 хувь нь нөхөр буюу хамтран амьдрагчтайгаа хамт шийддэг гэж хариулжээ. Эмэгтэйчүүдийн нас ахих тутам өөрсдөө шийдвэр гаргадаг эмэгтэйчүүдийн хувийн жин нэмэгдэж байхад, 15-19 насны эмэгтэйчүүдийн 62.2 хувь нь эцэг, эх нь шийддэг гэж хариулсан байна. Цалин орлогоо хэрхэн зарцуулахаа өөрөө шийддэг эмэгтэйчүүдийн хувийн жин хотод хөдөөгийнхнөөс 2,3 дахин өндөр байна. Эмэгтэйчүүдийн боловсролын түвшин дээшлэх тутам олсон мөнгөө яаж зарцуулахаа өөрөө шийддэг эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь өсчээ. Тухайлбал, бага боловсролтой эмэгтэйчүүдийн 18.3 хувь нь олсон мөнгөө яаж зарцуулахаа өөрөө шийддэг байхад энэ хувь дээд, мэргэжлийн болон техникийн боловсролтой эмэгтэйчүүдийн хувьд 38.2 хувь болж өссөн байна.

Хүснэгт 2.15 Цалин авч буй эмэгтэйчүүдийн хувийн жин, орхийн орлогоо яаж зарцуулахыг хэн мэддэг, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Цалин орлогоо яаж зарцуулахыг хэн илүү мэддэг вэ					Дүн	Цалин авч буй эмэгтэйчүүдийн тоо
	Өөрөө	Нөхөр хамтран амьдрагч	Нөхөр хамтран амьдрагч хамт	Эцэг эх	Бусадтай хамт		
Насны бүлэг							
15-19	16,0	2,9	8,4	62,2	10,5	100,0	238
20-24	25,4	8,3	41,2	19,7	5,3	100,0	563
25-29	25,7	11,8	55,1	5,2	2,2	100,0	731
30-34	32,7	9,2	55,3	2,0	0,7	100,0	683
35-39	35,5	11,0	51,3	0,9	1,2	100,0	752
40-44	39,5	9,9	48,5	0,0	2,1	100,0	517
45-49	40,7	9,9	46,9	0,0	2,5	100,0	243
Байршил							
Хот	43,9	5,4	41,5	6,1	3,1	100,0	1827
Хөдөө	18,9	13,8	54,0	10,8	2,4	100,0	1900
Бүс нутаг							
Төвийн	30,1	11,0	46,8	8,3	3,8	100,0	1204
Зүүн	30,7	9,5	48,6	10,2	1,0	100,0	391
Баруун	18,7	15,7	53,4	10,8	1,5	100,0	804
Өмнөд	20,1	5,8	61,5	8,3	4,3	100,0	278
Улаанбаатар хот	45,1	4,7	41,0	6,5	2,7	100,0	1050
Боловсролын түвшин							
Бага	18,3	18,0	42,0	18,3	3,5	100,0	345
Бүрэн бус дунд	22,3	12,4	47,3	15,1	2,9	100,0	761
Бүрэн дунд	30,5	7,6	47,5	10,6	3,7	100,0	943
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	38,2	7,9	49,5	2,4	2,0	100,0	1678
Одоогийн гэрлэлтийн байдал							
Гэр бүлгүй	50,9	2,3	10,3	28,0	8,5	100,0	1122
гэр бүлтэй	22,7	12,9	64,0	0,2	0,3	100,0	2605
Бүгд	31,2	9,7	47,9	8,5	2,7	100,0	3727

Төрөлт

Хүн ам зүйн шилжилтийн сонгодог онолд улс орны нийгэм, эдийн засгийн (НЭЗ) иж бүрэн шинэчлэлт, үйлдвэржилтийн үр дүнд эхлээд нас баралт буурч, улмаар төрөлт буурдаг гэж үздэг боловч хөгжиж байгаа зарим орны туршлага НЭЗ-ийн шинэчлэлт, үйлдвэржүүлэлт нь төрөлтийг бууруулах зайлшгүй үндсэн шалтгаан биш гэдгийг нэгэнт нотлон харуулжээ. Энэ талаар хүн ам зүйн нэрт эрдэмтэн Фрийдман (1982:259) “НЭЗ-ийн хөгжлийн зарим өөрчлөлтүүд явагдсан хэд хэдэн оронд төрөлт аль хэдийнээ буурсан байна” гэж дүгнэн хэлжээ.

Монгол улс 1989 оныг хүртэл 70 орчим жилийн турш төвлөрсөн төлөвлөгөөт эдийн засагтай байсан. Тус улс хэдийгээр хөгжингүй орон биш ч гэсэн хүн ам зүйн пронаталист (хүн амаа өсгөх) бодлогыг амжилттай хэрэгжүүлж иржээ. Монгол улсын пронаталист бодлогын үндэс нь олон хүүхэд төрүүлэхийг зүйл бүрээр дэмжих, түүний дотор мөнгөн хэлбэрээр эхчүүдэд “эхийн урамшуулал” олгож байсанд оршино. 1989 оноос гараагаа авсан зах зээлийн эдийн засагт шилжих явцад нийгэм эдийн засгийн болон хүн амын бодлогод ихээхэн өөрчлөлт гарсан юм. Одоогийн мөрдөж байгаа хүн амын бодлогод төрөлтийн талаар тусгайлсан зорилтуудыг төдийлөн тусгаагүй ч, хүн амын жилийн дундаж өсөлтийг 1.8 хувиас бууруулахгүй байх зорилтыг дэвшүүлсэн.

Монгол улсад 1970 оны дунд үеэс төрөлт мэдэгдэхүйц буурч эхэлсэн бөгөөд энэ чиг хандлага 1990 оноос хойш улам бүр эрчимжиж ирсэнийг энд зориуд тэмдэглэх нь зүйтэй.

Энэ бүлэгт төрөлтийн өнөөгийн түвшин, төрөлтийн түвшингийн өөрчлөлтийг сүүлийн 20 жилээр, холбогдох үзүүлэлтүүдээр харуулахыг зорилоо. Төрөлтийн одоогийн түвшин болон 45-49 насны эмэгтэйчүүдийн нийт төрүүлсэн хүүхдийн тооны хоорондын ялгааг эмэгтэйчүүдийн оршин сууж буй бүс нутаг, хот, хөдөө, боловсролын түвшингээр тооцож тайлбарласны сацуу төрөлт хоорондын зай, эмэгтэйн анх төрөх үеийн нас болон тэдгээрийн ялгаатай байдлыг хүн ам зүйн болон зарим сонгон авсан үзүүлэлтүүдээр судлаж үзэв. Өсвөр үеийнхний төрөлтэй холбоотой зарим статистикийн тоо мэдээ бодлого боловсруулагч нарт чухал хэрэгцээтэй байдгийг харгалзан энэ бүлэгт оруулж өгсөн.

Төрөлтийн одоогийн түвшин

Насны бүлэг дэх төрөлтийн болон төрөлтийн нийлбэр, тусгай, ерөнхий коэффициентуудыг судалгааны өмнөх гурван жилээр, хот, хөдөөгөөр тооцож хүснэгт 3.01-т харуулав. Төрөлтийн талаарх хамгийн сүүлийн үеийн мэдээллийг цуглуулах, мөн түүвэрлэлтийн алдааг багасгах зорилгоор төрөлтийн коэффициентуудыг судалгааны өмнөх гурван жилээр тооцсон болно. Насны бүлэг дэхь төрөлтийн коэффициентууд насны бүлэг бүрт хот хөдөөгөөр мэдэгдэхүйц ялгаатай байгаагаас гадна насны бүлэг дэхь төрөлтийн коэффициент 20-24 насны эмэгтэйчүүдийн хувьд хот, хөдөөгийн аль алинд хамгийн өндөр байна.

**Хүснэгт 3.01 Судалгаанаас өмнөх гурван жилийн насны бүлэг
дэхь төрөлтийн болон төрөлтийн нийлбэр, тусгай, ерөнхий
коэффициентүүд, хот, хөдөөгөөр, Монгол улс, 1998 он**

	Байршил		Бүгд
	Хот	Хөдөө	
Насны бүлэг			
15-19	38	72	54
20-24	158	269	216
25-29	144	193	169
30-34	95	116	105
35-39	41	61	50
40-44	16	21	18
Төрөлтийн коэффициентүүд			
ТНК 15-49	2,46	3,66	3,06
ТНК 15-44	2,46	3,66	3,06
ТТК	87	141	113
ТЕК	23,1	33,7	28,5

Тайлбар: ТНК - Төрөлтийн нийлбэр коэффициент
ТТК - Төрөлтийн тусгай коэффициент
ТЕК - Төрөлтийн ерөнхий коэффициент

Төрөлтийн нийлбэр коэффициентыг (ТНК) төрөлтийн одоогийн түвшинг тодорхойлоход хэрэглэдэг. Нэг эмэгтэй нөхөн үржихүйн насныхаа туршид (хэрэв түүний нөхөн үржихүйн насны жилүүдэд одоогийн төрөлтийн түвшин хадгалагдаж байсан тохиолдолд) төрүүлсэн хүүхдийн тоог ТНК гэнэ. Судалгааны дүнгээр ТНК 3.06 байгаа нь Монгол эмэгтэйчүүд амьдралынхаа нөхөн үржихүйн хугацааныхаа туршид дунджаар гурван хүүхэд төрүүлжээ гэдгийг харуулж байгаа юм. Харин хүн амын ердийн хөдөлгөөний мэдээг үндэслэн тооцсон ТНК 1998 оны байдлаар 2.3 (хүүхэд) байна. ТНК-ын энэ зөрүү нь хүн амын ердийн хөдөлгөөний статистикийн мэдээ бүрэн бус байж болзошгүйтэй холбоотой бололтой. Монгол улсад эцэг, эхчүүд шинээр мэндэлсэн хүүхдээ төрснийх нь дараа нэг сарын дотор бүртгүүлэх ёстой боловч хууль эрх зүйн энэхүү зохицуулалт нь амьдралд тэр бүр хэрэгждэггүй, ялангуяа эцэг эхчүүд хүүхдээ төрснийх нь дараа нэг сарын дотор эндсэн тохиолдолд бүртгүүлэхгүй байдал ажиглагддаг. Монгол улсын ТНК төрөлтийн эргэн нөхөгдөх түвшнээс (2.1 эсвэл 2.2 хүүхэд) өндөр байгаа хэдий ч энэ коэффициент нь хотын эмэгтэйчүүдийн хувьд 2.46 (хүүхэд) байгаа нь төрөлтийн эргэн нөхөгдөх түвшинд дөхөж очиж байна. Харин энэ үзүүлэлт хөдөөгийн эмэгтэйчүүдийн хувьд 3.66 (хүүхэд) байна.

Төрөлтийн тусгай коэффициентыг (ТТК) тооцохдоо судалгаанаас өмнөх гурван жилд төрсөн хүүхдийн тоог (15-аас доош болон 44-өөс дээш насны эмэгтэйчүүдийн төрүүлсэн хүүхдүүдийг оруулна) сүүлийн гурван жилд 15-44 настай байсан эмэгтэйчүүдийн тоонд хувааж 1000-аар үржүүлнэ. Улсын хэмжээнд нөхөн үржихүйн насны 1000 эмэгтэйд 113 төрөлт ногдож байгаа бөгөөд хөдөөгийн эмэгтэйчүүдийн ТТК хотын эмэгтэйчүүдийнхээс нилээд дээгүүр байна.

Төрөлтийн ерөнхий коэффициент нь (ТЕК) насны бүлэг дэхь төрөлтийн коэффициентуудыг тухайн насны бүлгийн эмэгтэйчүүдийн нийт хүн амд (эрэгтэй, эмэгтэй) эзлэх хувийн жингээр үржүүлээд гарсан тоонуудыг нэмж авсантай тэнцүү

юм. Энэ коэффициент нь жилд дунджаар 1000 хүн амд ногдох төрсөн хүүхдийн тоог харуулна. ТЕК нь хот, хөдөөд ялгаатай, тухайлбал 1000 хүн тутамд хотод 23.1, хөдөөд 33.7 хүүхэд ногдож байна. Улсын дүнгээр ТЕК 28.5 байгаа нь хүн амын ердийн хөдөлгөөний 1998 оны мэдээнээс (20.6) нэлээд зөрүүтэй байна.

Хүснэгт 3.02 Судалгааны өмнөх гурван жилийн төрөлтийн нийлбэр коэффициент, одоогоор жирэмсэн байгаа эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувийн жин, 40-49 насны эмэгтэйчүүдийн нийт төрүүлсэн хүүхдийн дундаж тоо, байршил, бүс нутаг, боловсролын түвшингээр, Монгол улс, 1998 он

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Төрөлтийн нийлбэр коэффициент	Одоогоор жирэмсэн байгаа эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь	Нийт төрүүлсэн хүүхдийн дундаж тоо (40-49)
Байршил			
Хот	2,46	4,15	4,42
Хөдөө	3,66	5,4	6,09
Бүс нутаг			
Төвийн	3,22	5,09	5,46
Зүүн	2,98	3,39	5,73
Баруун	3,85	5,93	5,86
Өмнөд	3,51	5,41	5,46
Улаанбаатар хот	2,17	3,77	4,1
Боловсролын түвшин			
Бага	3,37	2,58	6,42
Бүрэн бус дунд	3,75	5,94	5,82
Бүрэн дунд	2,93	5,01	5,1
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	2,78	4,35	4,33
Дүн	3,06	4,74	5,12

Судалгааны өмнөх гурван жилийн байдлаар төрөлтийн нийлбэр коэффициент, 40-49 насны эмэгтэйчүүдийн төрүүлсэн нийт хүүхдийн дундаж тоог сонгосон үзүүлэлтүүдээр хүснэгт 3.02-д харуулав. Бүс нутгаар авч үзэхэд ТНК Улаанбаатар хотод хамгийн бага буюу нэг эмэгтэйд 2.17 хүүхэд ногдож байхад баруун бүс нутагт хамгийн өндөр буюу нэг эмэгтэйд 3.85 хүүхэд ногдож байна. Төрөлтийн түвшин эмэгтэйчүүдийн боловсролын түвшин өсөх тутам буурч байна. Бүрэн дунд боловсролтой эмэгтэйчүүдийн төрөлт дээд, мэргэжлийн болон техникийн боловсролтой эмэгтэйчүүдийнхээс өндөр байна. 40-49 насны эмэгтэйчүүдийн төрүүлсэн нийт хүүхдийн тоо хөдөөд хотынхоос өндөр, баруун болон зүүн бүс нутгийн эмэгтэйчүүдийн хувьд хамгийн өндөр байхад (төв, өмнө бүс нутгийн эмэгтэйчүүдийнх удаалж байна) Улаанбаатар хотын дээрх насны эмэгтэйчүүдийн хувьд хамгийн бага байна. 15-49 болон 40-49 насны эмэгтэйчүүдийн төрөлтийн ялгаа нь төрөлт буурч байгааг харуулж байна. 40-49 насны эмэгтэйчүүдийн нийт төрүүлсэн хүүхдийн дундаж тоо 4.10-6.42-ын хооронд суурьшил, бүс нутаг, боловсролын түвшингээс хамааран ялгаатайгаар хэлбэлзэж байхад 15-49 насны эмэгтэйчүүдийн ТНК 2.17-3.85-ын хооронд хэлбэлзэж байна. Өөрөөр хэлбэл, төрөлт сонгосон үзүүлэлт бүрээр буурч, ялангуяа хотын, Зүүн бүс нутгийн, нийслэл Улаанбаатар хотын болон дөрөвдүгээр ангиас доош

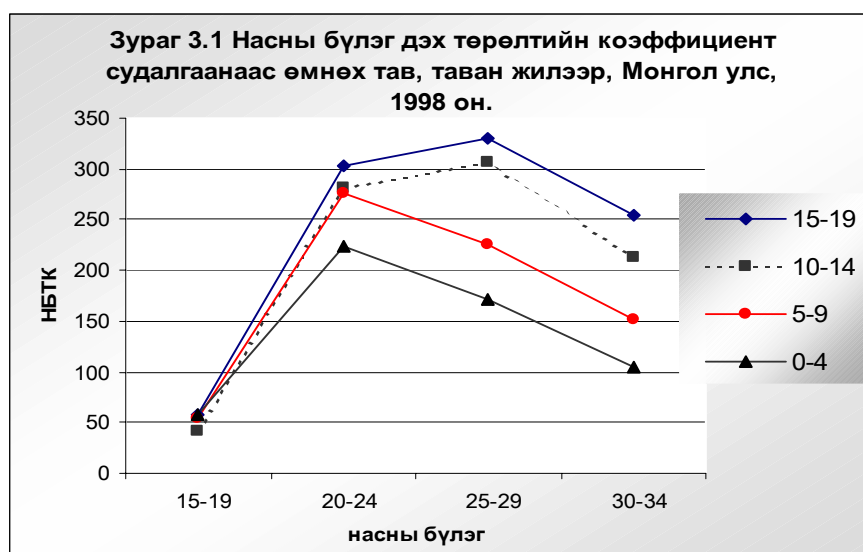
боловсролтой эмэгтэйчүүдийн хувьд төрөлт хамгийн их буурсаныг хүснэгт 3.02 - оос харж болох юм.

Төрөлтийн хандлага

Насны бүлэг дэх төрөлтийн коэффициентуудыг судалгааны өмнөх дөрвөн таван-жилийн хугацаагаар хүснэгт 3.03-д харуулав. Насны бүлэг дэхь төрөлтийн коэффициент 20-34 насны эмэгтэйчүүдийн хувьд судалгааны өмнөх хугацаа богиносх тутам буурч байхад 15-19 насны эмэгтэйчүүдийн хувьд сүүлийн хоёр таван-жилийн хооронд өссөн байна. Энэ нь 20-34 насны эмэгтэйчүүдийн төрөлт сүүлийн хорин жилд буурсан байхад "өсвөр үеийнхэн"-ий төрөлт сүүлийн арван жилд өссөн байгааг харуулж байна. Өсвөр үеийнхний төрөлт өссөн явдал нь тэдний бэлгийн амьдралд гарч байгаа өөрчлөлт, эсвэл тэдний бэлгийн бойжилт эрт эхлэхээс шалтгаалсан байж болох юм. 15-34 насны эмэгтэйчүүдийн ТНК нь сүүлийн 15-20 жилд төрөлт буурсныг харуулж байна. Эдгээр насны эмэгтэйчүүдийн ТНК буюу нэг эмэгтэй төрөх насандаа 1979-1983 онд дунджаар 4.7 хүүхэд төрүүлж байсан бол 1994-1998 онд 2.8 хүүхэд болтлоо буурчээ. Судалгаанд төрөх насны (15-49) эмэгтэйчүүдийг хамруулсан билээ. Эдгээр эмэгтэйчүүдээс 1978-1988 онд 35-44 настай байсан эмэгтэйчүүд байхгүй учир 35-44 насны бүлэг дэхь төрөлтийн коэффициентуудыг тодорхойлох боломжгүй юм.

Хүснэгт 3.03 Насны бүлэг дэх төрөлтийн коэффициент, судалгааны өмнөх тав таван-жилийн хугацаагаар, Монгол улс, 1998 он

Насны бүлэг	Таван-жилийн хугацаа			
	0-4	5-9	10-14	15-19
15-19	58	54	41	57
20-24	224	276	282	303
25-29	171	226	306	331
30-34	105	151	213	255
35-39	49	75	158	-
40-44	19	23	-	-

Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн төрөлтийн коэффициентуудыг анхны гэрлэлтээс хойшх хугацаагаар, судалгааны өмнөх дөрвөн таван-жилээр хүснэгт 3.04-т харуулав. Судалгааны өмнөх хугацаа уртсах тутам төрөлтийн коэффициентууд өсч байгаа нь сүүлийн хорин жилд төрөлт буурч байгааг харуулж байна. Жишээлбэл, гэрлээд 0-4 жил болсон 1000 эмэгтэйд ногдох хүүхэд 1978-1983 онд 402 байсан бол 1993-1998 онд 318 хүүхэд болж буурчээ. Түүнчлэн төрөлтийн коэффициентууд анхны гэрлэлтээс хойшх хугацааны бүх бүлэглэлд буурсан. (Гэрлэлтийн хугацааны сүүлийн хоёр бүлэгт төрөлтийн коэффициентууд хугацаа таслагдсанаас шалтгаалан тооцогдоогүй болно.) Хүснэгт 3.03 ба 3.04-т тооцогдсон төрөлтийн коэффициентууд нь сүүлийн хорин жилд Монголд төрөлт нилээд буурсныг харуулж байна.

Хүснэгт 3.04 Гэр бүлтэй болон гэр бүлтэй байсан эмэгтэйчүүдийн төрөлтийн коэффициент, анхны гэрлэлтээс хойшхи хугацаагаар, судалгаанаас өмнөх тав, таван жилийн байдлаар, Монгол улс, 1998 он.

Анхны гэрлэлтээс хойшхи хугацаа	Таван-жилийн хугацаагаар			
	0-4	5-9	10-14	15-19
0-4	318	370	400	402
5-9	147	215	306	338
10-14	95	135	224	283
15-19	42	83	152	326
20-24	23	44	130	-
25-29	4	13	-	-

Төрүүлсэн бүх хүүхдийн тоо

Нийт эмэгтэйчүүд, гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувийн жинг нийт төрүүлсэн бүх хүүхдийн тоо, түүний дундаж тоо болон амьд төрсөн хүүхдийн дундаж тоог эмэгтэйчүүдийн насны бүлгээр хүснэгт 3.05-д харуулав. Ярилцлага өгсөн нийт эмэгтэйчүүдийн дөрөвний нэг нь огт хүүхэд төрүүлээгүй, тэн хагас нь нэгээс гурван хүүхэд төрүүлжээ. Ихэнх монгол эмэгтэйчүүд гэр бүлтэй болсон хойноо хүүхэд төрүүлдэг болохыг хүснэгт 3.05-ын хоёрдугаар хэсгээс харж болно. Гэр бүлтэй нийт эмэгтэйчүүдийн 25 орчим хувь нь хоёр хүүхэд төрүүлсэн байна. Нийт эмэгтэйчүүдийн хувьд төрүүлсэн нийт хүүхдийн дундаж тоо 2.4 байсан бол энэ үзүүлэлт гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн хувьд 3.13 болж өсчээ. Эмэгтэйчүүдийн нас ахих тутам төрүүлсэн нийт хүүхдийн тоо өсч байна. Жишээлбэл: нөхөн үржихүйн насныхаа төгсгөлд хүрсэн эмэгтэйчүүд дунджаар зургаан хүүхэд төрүүлсэн байхад залуу эмэгтэйчүүд дунджаар нэг хүрэхгүй тооны хүүхэд төрүүлсэн байна. Гэр бүлтэй 15-19 насны эмэгтэйчүүдийн төрүүлсэн нийт хүүхдийн дундаж тоо 0.73 байхад тухайн насны нийт эмэгтэйчүүдийн хувьд 0.08 байна. Харин ахимаг насны эмэгтэйчүүдийн төрүүлсэн нийт хүүхдийн дундаж тоо нийт эмэгтэйчүүд болон гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн хувьд ижил (6 орчим) байна. Гэр бүлгүй эмэгтэйчүүдийн цөөн хэсэг нь хүүхэд төрүүлсэн явдал нь төрүүлсэн бүх хүүхдийн дундаж тоо залуу насны нийт эмэгтэйчүүд, гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн хооронд их хэмжээний зөрүүг бий болгоход нөлөөлсөн. Нийт эмэгтэйчүүд болон гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн төрүүлсэн бүх хүүхдийн 11 хувь нь нас барсан байна. (Хүснэгтийн хамгийн сүүлийн баганад орсон мэдээллийг нялхас болон хүүхдийн нас баралтыг шууд бус аргаар тооцоход зориулж оруулсан болно.)

Хүснэгт 3.05 Нийт эмэгтэйчүүд болон одоогоор гэр бүлтэй байгаа эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, төрүүлсэн бүх хүүхдийн тоо, дундаж тоо болон амьд байгаа хүүхдийн дундаж тоо, эмэгтэйчүүдийн насны бүлгээр, Монгол улс, 1998 он.

Насны бүлэг	Төрүүлсэн бүх хүүхдийн тоо											Дүн	Эмэгтэйчүүдийн тоо	Төрүүлсэн бүх хүүхдийн дундаж тоо	Энх тунх байгаа хүүхдийн дундаж тоо
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10+				
Бүх эмэгтэйчүүд															
15-19	92,8	6,9	0,3	0	0	0	0	0	0	0	0	100	1 273	0,08	0,07
20-24	39,8	40	17,1	3	0,1	0	0	0	0	0	0	100	1 343	0,84	0,78
25-29	9,7	26,4	37,1	18,7	6,2	1,5	0,5	0	0	0	0	100	1 351	1,92	1,76
30-34	2,5	12	28,7	29,4	14,4	8,1	3,6	1	0,3	0	0	100	1 182	2,87	2,56
35-39	1,2	6,7	17,3	21,6	21,4	13,3	9,7	4,5	2,5	0,8	1,1	100	1 124	3,87	3,41
40-44	0,8	1,6	9,6	18,5	17,8	18,1	12,5	9,7	5,8	3	2,7	100	774	4,84	4,26
45-49	0,2	3,4	7	12,3	14	11,6	15	11,4	12,1	6,3	6,8	100	414	5,64	4,86
Бүгд	25,4	16,4	18,4	14,4	9,3	6,1	4,3	2,5	1,7	0,8	0,8	100	7 461	2,36	2,1
Одоогоор гэр бүлтэй эмэгтэйчүүд															
15-19	29,4	68,2	2,4	0	0	0	0	0	0	0	0	100	85	0,73	0,73
20-24	12,1	55,7	26,9	5,1	0,3	0	0	0	0	0	0	100	767	1,26	1,17
25-29	3,6	23,6	42,2	21,4	6,9	1,7	0,6	0	0	0	0	100	1 110	2,12	1,95
30-34	0,7	9	29,4	30,8	16,2	8,5	3,8	1,2	0,4	0	0	100	1 010	3,02	2,69
35-39	0,5	4,8	15,9	21,7	22,4	13,9	10,9	4,9	2,8	0,9	1,3	100	957	4,05	3,58
40-44	0,6	1,1	8,5	18,2	17,5	20,1	11,8	9,6	6	3,6	2,8	100	633	4,94	4,33
45-49	0,3	3,6	6,5	11,9	13,6	11,9	15,4	11,3	11,9	5,9	7,7	100	337	5,7	4,93
Бүгд	3,6	18,4	24,5	19,4	12,5	8,3	5,6	3,2	2,2	1,1	1,1	100	4 899	3,13	2,79

Төрөлт хоорондын зай

Судалгааны өмнөх таван жилд төрсөн хүүхдийн эзлэх хувийн жинг (анхны төрөлтийг хасаад) түрүүчийн төрөлтөөс хойш хэдэн сарын дараа төрснийг хүн ам зүйн болон бусад сонгосон үзүүлэлтүүдээр тооцож хүснэгт 3.06-д үзүүлэв.

Хүснэгт 3.06 Судалгаанаас өмнөх таван жилд төрсөн хүүхдийн хувийн жин, өмнөх төрөлтөөс хойшхи хугацаагаар, хүн ам зүйн болон бусад сонгосон үзүүлэлтээр, Монгол улс, 1998 он.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Өмнөх төрөлтөөс хойшхи хугацаа					Дүн	Төрөлтийн тоо	Өмнөх төрөлтөөс хойшхи голч хугацаа
	7-17	18-23	24-35	36-47	48+			
Насны бүлэг								
15-19	-	-	50,0	25,0	25,0	100,0	4	28,0
20-29	16,5	20,5	29,0	16,1	17,8	100,0	1 296	28,2
30-39	6,9	10,4	23,2	14,1	45,5	100,0	1 137	44,0
40+	3,0	5,9	11,1	21,5	58,5	100,0	135	-
Төрөлтийн дараалал								
2-3	12,5	16,3	24,6	15,1	31,5	100,0	1 751	33,7
4-6	9,4	12,3	27,5	15,4	35,4	100,0	628	36,6
7+	9,3	15,0	27,5	19,7	28,5	100,0	193	34,2
Өмнө нь төрсөн хүүхдийн хүйс								
Эрэгтэй	11,3	16,0	25,5	15,1	32,1	100,0	1 285	34,2
Эмэгтэй	11,7	14,5	25,6	15,9	32,3	100,0	1 287	34,8
Өмнө нь төрсөн хүүхэд амьд эсэх								
амьд байгаа	30,4	19,3	21,9	10,4	18,1	100,0	270	24,1
нас барсан	9,3	14,8	26,0	16,1	33,8	100,0	2 302	36,0
Байршил								
Хот	8,7	9,8	21,1	14,2	46,1	100,0	908	44,3
Хөдөө	13,0	18,2	27,9	16,2	24,6	100,0	1 664	30,6
Бүс нутаг								
Төвийн	10,3	15,0	24,5	16,3	34,0	100,0	907	36,2
Зүүн	14,1	15,5	24,7	15,2	30,4	100,0	283	32,9
Баруун	13,0	19,1	30,8	15,2	21,9	100,0	776	29,6
Өмнөд	11,8	16,1	26,9	16,7	28,5	100,0	186	33,8
Улаанбаатар хот	9,5	8,1	18,1	14,0	50,2	100,0	420	48,1
Боловсролын түвшин								
Бага	11,3	14,4	25,6	21,5	27,2	100,0	195	35,4
Бүрэн бус дунд	13,6	17,2	28,1	16,7	24,4	100,0	676	30,9
Бүрэн дунд	12,2	16,6	25,9	14,2	31,1	100,0	753	33,5
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	9,5	13,0	23,4	14,5	39,7	100,0	948	38,9
Бүгд	11,5	15,2	25,5	15,5	32,2	100,0	2 572	34,6

Төрөлт хоорондын зай нь төрөлтийн өсөлт, бууралтад нөлөөлдөг хүчин зүйлүүдийн нэг юм. Түүнчлэн түрүүчийн хүүхэд төрснөөс хойш 24 сараас богино хугацаанд дараагийн хүүхэд төрвөл энэ нь түрүүчийн төрөлтөөс хойш хоёр жилийн дараа төрсөн хүүхдийг бодвол өвчлөх, эндэх эрсдэл ихтэй байдаг нь нотлогдсон зүйл юм. Судалгааны дүнгээс харахад сүүлийн таван жилд төрсөн хүүхдийн 26.7 хувь нь түрүүчийн хүүхэд төрснөөс хойш 2 жил хүрэхгүй хугацаанд төрсөн бол 32.2 хувь нь түрүүчийн хүүхэд төрснөөс хойш дөрөв болон түүнээс дээш жилийн дараа төржээ. Хоёр төрөлтийн хоорондох голч хугацаа 34.6 сар байна. Төрөлт

хоорондын зай хүн ам зүйн болон сонгосон үзүүлэлтүүдээр ялгаатай байна. Хотын эмэгтэйчүүдийн төрөлт хоорондын зай хөдөөний эмэгтэйчүүдийнхээс урт байгаа юм. Түрүүчийн хүүхэд төрснөөс хойш 2 жил хүрэхгүй хугацаанд төрсөн хүүхдийн эзлэх хувь баруун бүс нутагт хамгийн өндөр буюу 32,1 хувь байхад энэ хувь Улаанбаатар хотод 17,6, Төвийн бүс нутагт 25,3 байна. Бүрэн бус дунд боловсролтой эмэгтэйчүүдээс төрсөн хүүхдийн 30,8 хувь нь түрүүчийн хүүхэд төрснөөс хойш 2 жилийн дотор төржээ. Харин энэ хувь бүрэн дундаас дээш боловсролтой эмэгтэйчүүдийн хувьд 22,5, багаас доош боловсролтой эмэгтэйчүүдийн хувьд 25,7 байна. Хэрвээ өмнөх хүүхэд нь эндсэн тохиолдолд дараагийн хүүхэд удалгүй төрж, төрөлт хоорондын зай богиносдог болох нь манай судалгаагаар давхар батлагдсан. Жишээлбэл, түрүүчийн хүүхэд эндсэн тохиолдолд төрөлт хоорондын зайны голч хугацаа 24 сар байхад түрүүчийн хүүхэд нь эндээгүй тохиолдолд голч хугацаа 36 сар байна.

Анхны төрөлтийн нас

Эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувийн жинг анх төрөх үеийн болон эмэгтэйчүүдийн одоогийн (судалгаа явсан үеийн нас) насаар хүснэгт 3.07-д үзүүлжээ. Анхны төрөлтийн нас бол төрөлтийн түвшний өөрчлөлтийг тодорхойлох хүчин зүйлүүдийн нэг юм. Хорин нас хүрээгүй байхдаа хүүхэд төрүүлсэн эмэгтэйчүүдийн хувийн жинг эмэгтэйчүүдийн одоогийн насны бүлгээр авч үзэхэд "өсвөр үеийнхний" төрөлт эхлээд буурч байгаад харин саяхнаас өссөн байна. Одоо 45-49 настай эмэгтэйчүүдийн 36.2 хувь нь хорин нас хүрээгүй байхдаа анхны хүүхдээ төрүүлсэн байна. Энэ хувь одоо 30-34 настай эмэгтэйчүүдийн хувьд 20.2 хувь болж буурч байснаа одоо 20-24 настай эмэгтэйчүүдийн хувьд 24,7 хувь болж өсчээ. Ерөнхийдөө эмэгтэйчүүдийн анхны төрөлтийн голч нас төдийлөн их өөрчлөгдөөгүй ажээ.

Хүснэгт 3.07 Эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувийн жин анх төрөх үеийн болон судалгаа явсан үеийн насаар, Монгол улс, 1998 он.

Судалгаа явсан үеийн нас	Хүүхэд төрүүлээгүй	Анх төрөх үеийн нас						Дун	Эмэгтэйчүүдийн тоо	Голч нас
		<15	15-17	18-19	20-21	22-24	25+			
15-19	92,8	0,2	3,1	3,9	0	0	0	100,0	1 273	-
20-24	39,8	0,1	5,3	19,3	26,1	9,3	0	100,0	1 343	-
25-29	9,7	0,1	3,7	17,5	34,3	27,8	7	100,0	1 351	21,7
30-34	2,5	0,1	4,4	15,7	27,4	36,1	13,8	100,0	1 182	22,1
35-39	1,2	0,2	5,7	20,1	29,9	27,9	14,9	100,0	1 124	21,6
40-44	0,8	0,4	9,3	22,9	29,7	26,2	10,7	100,0	774	21,2
45-49	0,2	0	8,9	27,3	31,4	22,7	9,4	100,0	414	21,0

Эмэгтэйчүүдийн анхны төрөлтийн голч насыг судалгаа явсан үеийн эмэгтэйчүүдийн нас, байршил, бүс нутаг, боловсролын түвшингээр хүснэгт 3.08-д харуулав. 20-24 насны эмэгтэйчүүдийн хувьд анхны төрөлтийн голч насыг тооцох боломжгүй юм. Учир нь эдгээр эмэгтэйчүүдийн тэн хагасаас цөөн тооны эмэгтэйчүүд 20 насандаа (насны бүлгийн интервалын эх) хүүхэд төрүүлсэн байна. Тийм учраас анхны төрөлтийн голч насыг 25-49 насны эмэгтэйчүүдээр тооцсон бөгөөд энэ нь 21.6 байна. Энэ нь анхны гэрлэлтийн голч настай (20.8) тохирч байгаа юм (Тав дугаар бүлэг). Хотын эмэгтэйчүүдийн тэн хагас нь анхны хүүхдээ 22 настайдаа төрүүлсэн байхад хөдөөгийн эмэгтэйчүүдийн тэн хагас нь 21.3

насандаа төрүүлжээ. Зүүн болон Өмнөд бүс нутгийн эмэгтэйчүүд бусад бүс нутгийн эмэгтэйчүүдийг бодвол анхны хүүхдээ арай залуу байхдаа төрүүлсэн байна. Судалгааны дүнгээс харахад эмэгтэйчүүдийн боловсролын түвшин өсөх тутам анхны хүүхдээ төрүүлсэн голч нас өсч байна. Тухайлбал, бүрэн дунд боловсролтой эмэгтэйчүүд бага боловсролтой эмэгтэйчүүдээс бараг 2 жилийн хожуу анхны хүүхдээ төрүүлсэн нь судалгаанаас ажиглагдлаа.

Өсвөр үеийнхний төрөлт

Хүүхэд төрүүлсэн болон анхныхаа хүүхдийг төрүүлэх гэж байгаа өсвөр насны (15-19 насны) эмэгтэйчүүдийн хувийн жинг сонгосон үзүүлэлтүүдээр хүснэгт 3.09-д харуулав. 15-19 насны эмэгтэйчүүдийн ес орчим хувь нь хүүхэд төрүүлсэн байна. Хэдий тийм боловч энэ үзүүлэлт сонгосон үзүүлэлтүүдээр ялгаатай байна. Өсвөр насандаа хүүхэд төрүүлсэн эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь хөдөөд хотынхоос хоёр дахин өндөр, тухайлбал, Өмнөд бүс нутагт хамгийн өндөр буюу 26.3 хувь, дараа нь Төвийн бүс нутагт 11.5 хувь байхад Улаанбаатар хотод хамгийн бага (4.4 хувь) байна.

Хүснэгт 3.08 25-49 насны эмэгтэйчүүдийн анхны төрөлтийн үеийн голч нас, судалгаа явсан үеийн нас, байршил, бүс нутаг, боловсролын түвшингээр, Монгол улс, 1998 он.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Насны бүлэг					25-49в
	25-29а	30-34	35-39	40-44	45-49	
Байршил						
Хот	22,2	22,4	21,9	21,5	21,3	22,0
Хөдөө	21,3	21,9	21,2	20,8	20,6	21,3
Бүс нутаг						
Төвийн	21,3	22,0	21,3	20,7	20,4	21,3
Зүүн	21,0	21,2	20,8	20,8	19,9	20,9
Баруун	22,1	22,8	22,0	21,7	21,1	22,2
Өмнөд	20,6	21,1	21,1	20,7	21,3	20,9
Улаанбаатар хот	22,4	22,5	21,9	21,7	21,7	22,1
Боловсролын түвшин						
Бага	20,5	19,8	19,9	20,0	20,3	20,1
Бүрэн бус дунд	20,7	20,6	20,6	20,6	20,4	20,6
Бүрэн дунд	21,6	22,2	21,8	20,8	21,1	21,7
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	22,1	22,6	22,2	21,8	21,6	22,2
Дүн	21,7	22,1	21,6	21,2	21,0	21,6

а/ $x - x + n$ насны бүлэг дэх эмэгтэйчүүдийн 50-иас доош хувь нь x насандаа хүүхэд төрүүлсэн насны бүлэг хасагдсан болно.

в/ эмэгтэйчүүдийн 50 -иас доош хувь нь 20 настайдаа анхны хүүхдээ төрүүлж байгаа хүн амын хувьд анхны хүүхэд төрүүлэх голч насыг 25-49 насны бүлгийн эмэгтэйчүүдийн хувьд тооцно.

Өсвөр насны (15-19) эмэгтэйчүүдийн хувийн жинг төрүүлсэн хүүхдийн тоо, эхийн насаар хүснэгт 3.10-д харуулав. 15-19 настай нийт эмэгтэйчүүдийн 7.2 хувь нь хүүхэд төрүүлсэн ба тэдгээрийн төрүүлсэн хүүхдийн дундаж тоо 0.08 байгаа нь бусад хөгжиж байгаа оронтой харьцуулахад маш бага байна. Харин 19 настай эмэгтэйчүүдийн тавны нэг нь хүүхэд төрүүлсэн ба таван хувь нь анхны хүүхдээ төрүүлэхээр жирэмсэн байна. Ийнхүү өсвөр насны эмэгтэйчүүдийн тодорхой хувь

Хүснэгт 3.09 Хүүхэд төрүүлсэн болон анхныхаа хүүхдийг төрүүлэхээр жирэмсэн байгаа өсвөр үеийн эмэгтэйчүүдийн (15-19) хувийн жин, нас, байршил, боловсролын түвшин, бүс нутгаар, Монгол улс, 1998 он.

	Өсвөр насны охидын хувь		Хүүхэд төрүүлсэн өсвөр насны охидын хувь	Өсвөр насны охидын тоо
	Хүүхэд төрүүлсэн	Анхны хүүхдээ төрүүлэхээр жирэмсэн байгаа охид		
Нас				
15	0,7	0,0	0,7	271
16	0,4	0,4	0,7	282
17	5,4	1,7	7,1	241
18	11,5	2,1	13,6	243
19	20,3	5,1	25,4	236
Байршил				
Хотын	4,7	1,0	5,7	700
Хөдөөгийн	10,3	2,6	12,9	573
Боловсролын түвшин				
Бага	9,2	1,0	10,2	295
Бүрэн бус дунд	6,4	2,1	8,4	534
Бүрэн дунд	6,9	1,9	8,8	421
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	8,7	0,0	8,7	23
Бүс нутгаар				
Төвийн	8,6	2,9	11,5	442
Зүүн	4,9	1,0	5,8	103
Баруун	6,1	1,1	7,2	263
Өмнөд	22,5	3,8	26,3	80
Улаанбаатар хот	3,9	0,5	4,4	385
Бүгд	7,2	1,7	9,0	1 273

нь жирэмсэлж байгаа тул бодлого боловсруулагч нарын анхаарал татсан чухал асуудал байж болох юм.

Хүснэгт 3.10 Өсвөр насны (15-19) эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, төрүүлсэн бүх хүүхдийн тоо, эхийн насаар, Монгол улс, 1998 он.

Нас	Төрүүлсэн бүх хүүхдийн тоо			Дүн	Төрүүлсэн бүх хүүхдийн дундаж тоо	Өсвөр насны охидын тоо
	0	1	2+			
15	99,3	0,7	0	100,0	0,01	271
16	99,6	0,4	0	100,0	0,00	282
17	94,6	5,0	0,4	100,0	0,06	241
18	88,5	11,5	0	100,0	0,12	243
19	79,7	19,1	1,3	100,0	0,22	236
Бүгд	92,8	6,9	0,3	100,0	0,08	1 273

Дүгнэлт

Монгол улсад төрөлт сүүлийн 20 гаруй жилийн турш буурч эдүгээ нэг эмэгтэй амьдралынхаа нөхөн үржихүйн хугацааныхаа туршид дунджаар гурван хүүхэд төрүүлж байна. Тус улсын төрөлтийн түвшинг бүс нутгаар авч үзвэл нэлээд их ялгаатай харагдлаа: баруун бүс нутгийн ТНК 3.85 (хүүхэд) байхад Улаанбаатар хотод 2.17 (хүүхэд) байна. Ерөнхийдөө өндөр боловсролтой эмэгтэйчүүдийн төрөлтийн түвшин боловсрол багатай эмэгтэйчүүдийнхээс бага, хотын эмэгтэйчүүдийн төрөлтийн түвшин хөдөөгийн эмэгтэйчүүдийнхээс доогуур байгаа нь ажиглагдлаа. Төрөлтийн бууралт болон төрөлтийн түвшингийн ялгааг дараагийн бүлэгт тайлбарласан болно.

БҮЛЭГ IV.**Гэр бүл төлөвлөлт**

Хүн амын нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн энэхүү судалгааны нэг онцлог нь гэр бүл төлөвлөлтийн болон нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн холбогдолтой асуултыг нөхөн үржихүйн насны эмэгтэйчүүд, гэр бүл төлөвлөлтөд нөхрийн гүйцэтгэж байгаа үүрэгтэй холбоотой зарим мэдээллийг цуглуулах зорилгоор тэдний нөхрүүдээс түүвэрлэн асууж судалсанд оршино. Судалгааны энэ бүлэг нь гэр бүл төлөвлөлтийн аргуудын талаарх мэдлэг, тэдгээрийн одоогийн хэрэглээ, цаашид хэрэглэх хандлага гэсэн үндсэн гурван хэсэгтэй.

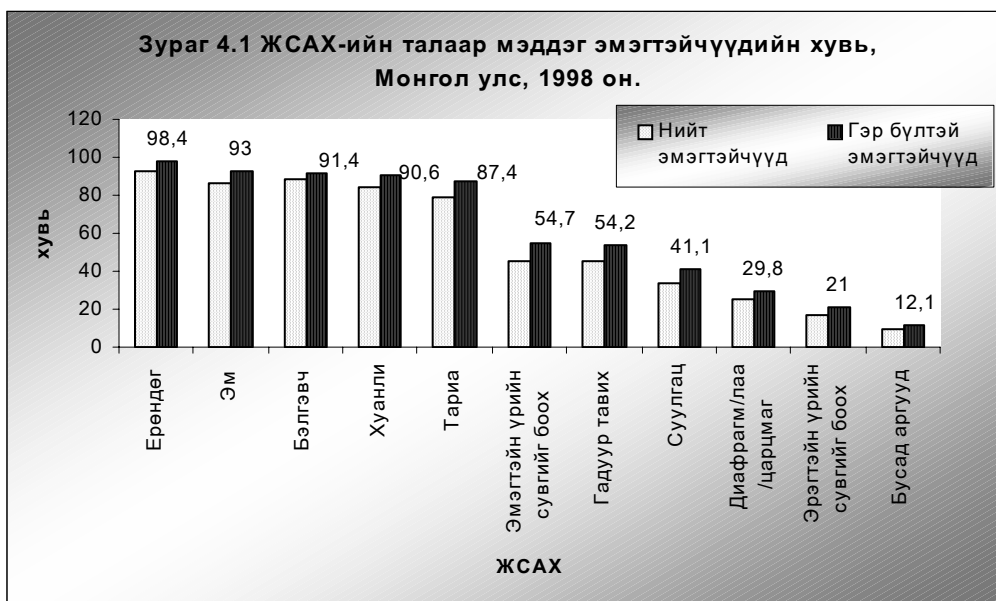
Гэр бүл төлөвлөлтийн (ГБТ) аргуудын талаарх мэдлэг

Судалгаанд хамрагдсан нийт эмэгтэйчүүд, үүнээс гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн жирэмслэхээс сэргийлэх арга, хэрэгслийн талаарх мэдлэгийн тухай мэдээллийг хүснэгт 4.01-д харуулав.

Хүснэгт 4.01. Жирэмслэхээс сэргийлэх арга, хэрэгслийн талаарх мэдлэгтэй нийт эмэгтэйчүүд болон гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, ЖСАХ-ийн торлоор, Монгол улс, 1998 он.

ЖСАХ	Нийт эмэгтэйчүүд	Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүд
Ямар нэг арга	96,7	99,3
Орчин үеийн ямар нэг арга	96,6	99,2
Эм	86,5	93,0
Ерөндөг	92,6	98,4
Тариа	78,7	87,4
Суулгац	34,1	41,1
Диафрагм/лаа/царцмаг	24,9	29,8
Бэлгэвч	88,1	91,4
Эмэгтэйн үрийн сувгийг боох	45,4	54,7
Эрэгтэйн үрийн сувгийг боох	16,9	21,0
Уламжлалт ямар нэг арга	85,0	91,7
Хуанли	84,0	90,6
Гадуур тавих	44,8	54,2
Бусад аргууд	9,8	12,1
Мэддэг аргуудын дундаж тоо	6,1	6,7
Эмэгтэйчүүдийн тоо	7 461	4 899

Хэрэв эмэгтэй тухайн аргын нэрийг сонсоод шууд буюу эсвэл түүнийг ярилцлага авагч тайлбарлаж өгөхөд мэдэж байвал тухайн аргыг тухайн эмэгтэй "мэдэж байна" гэж үзсэн. Орчин үеийн аргад эм, ерөндөг, тариа, суулгац, диафрагм, лаа, царцмаг, бэлгэвч, үрийн сувгийг боох мэс засал (эм, эр) зэргийг, уламжлалт аргад хуанли хөтлөх, гадуур тавих аргыг хамруулав. Орчин үеийн болон уламжлалт аргуудаас өөр аргуудыг нэрлэсэн бол бусад аргад хамруулан оруулсан болно.

Нийт эмэгтэйчүүдийн 96.7 хувь, гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн 99.3 хувь нь жирэмслэхээс сэргийлэх ямар нэгэн аргыг мэднэ гэж хариулсан байна. Үүнээс харахад монгол эмэгтэйчүүдийн ЖСАХ-ийн талаарх мэдлэгийн түвшин муугүй байгаа нь харагдаж байна. Нийт эмэгтэйчүүдийн 96.6 хувь нь орчин үеийн аргын, 85 хувь нь уламжлалт аргын талаар зохих мэдлэгтэй гэж хариулсан нь эмэгтэйчүүд уламжлалт аргуудыг бодвол орчин үеийн аргуудын талаар илүү их мэдлэгтэй болохыг харуулж байна. Орчин үеийн аргуудын дотроос ерөндөг (92.6 хувь), бэлгэвчийн (88,1 хувь) талаар хамгийн сайн мэдэж байгаа бөгөөд харин эрэгтэйн үрийн сувгийг боох мэс засал (16.9 хувь), диафрагм, лаа, царцмагийн (24.9 хувь) талаар мэдлэг хамгийн доогуур байна.

Уламжлалт хоёр аргаас хуанлийн аргыг (84.0 хувь) түлхүү мэдэж байна. Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн орчин үеийн болон уламжлалт аргуудын аль алиных нь талаарх мэдлэгийн түвшин нийт эмэгтэйчүүдийнхээс өндөр байна. Үүнийг гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн хувьд хүүхэд төрүүлэх, төрөлт хоорондын зайгаа зохицуулах, нөхөн үржихүйн эрүүл мэндээ хамгаалах хэрэгцээ илүү өндөр байдагтай холбож тайлбарлаж болох юм. Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн мэдэж байгаа аргуудын дундаж тоо 6.7 байхад нийт эмэгтэйчүүдийнх 6.1 байна.

Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн 99,3 хувь нь ЖСАХ-ийн ямар нэгэн аргын талаарх мэдлэгтэй байна гэж дээр дурдсан билээ. ЖСАХ-ийн талаарх эмэгтэйчүүдийн мэдлэгийг тэдний нас, байршил, бүс нутаг, боловсролын түвшингээр хүснэгт 4.02 -т үзүүлсэн бөгөөд хэлбэлзлэл нь маш бага (3 хувиас илүүгүй) байна. Энэ нь хэмжээний хувьд ч, статистикийн үүднээс ч нэг их онцын ялгаа байхгүй байна гэдгийг харуулж байна.

**Хүснэгт 4.02. Жирэмслэхээс сэргийлэх аргыг мэддэг гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн
эзлэх хувь, сонгосон үзүүлэлтээр, Монгол улс, 1998 он.**

Сонгосон үзүүлэлтүүд	ЖСАХ-ийн талаархи мэдлэг		Гэр бүлтэй эмэгтэйчүү- дийн тоо
	Ямар нэг арга мэддэг	Орчин үеийн арга мэддэг	
Насны бүлэг			
15-19	97,6	97,6	85
20-24	99,5	99,5	767
25-29	99,1	99,0	1 110
30-34	99,5	99,5	1 010
35-39	99,2	99,2	957
40-44	99,5	99,1	633
45-49	98,8	98,8	337
Байршил			
Хот	99,9	99,9	2 384
Хөдөө	98,6	98,5	2 515
Бүс нутаг			
Төвийн	99,2	99,1	1 717
Зүүн	99,8	99,8	471
Баруун	98,1	98,0	1 075
Өмнөд	99,7	99,7	335
Улаанбаатар хот	100,0	100,0	1 301
Боловсролын түвшин			
Бага	97,0	96,8	403
Бүрэн бус дунд	98,5	98,2	1 052
Бүрэн дунд	99,6	99,6	1 335
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	99,9	99,9	2 109
Бүгд	99,3	99,2	4 899

Судалгаанд хамрагдсан нийт эмэгтэйчүүд гэр бүл төлөвлөлтийн талаар судалгаа явахаас өмнөх нэг сард радио, телевизээр сонссон эсэхийг насны бүлэг, байршил, бүс нутаг, боловсролын түвшингээр хүснэгт 4.03-т харуулав. Нийт эмэгтэйчүүдийн хариултаас харахад, гэр бүл төлөвлөлтийн талаар тэд радио, телевизээр харьцангуй бага мэдээлэл авсан бөгөөд нийт эмэгтэйчүүдийн 63.5 хувь нь судалгааны өмнөх нэг сард ГБТ-ийн талаар ямар нэгэн мэдээлэл аваагүй байна. Энэ үзүүлэлт насны бүлэг, байршил, бүс нутаг, боловсролын түвшингээр харилцан адилгүй. Тухайлбал, 15-19 насны эмэгтэйчүүдийн 72.8 хувь нь радио телевизийн алинаас нь ч ГБТ-ийн талаар мэдээлэл аваагүй гэж хариулсан байхад 45-49 насны эмэгтэйчүүдийн 58.5 хувь нь мөн тэгэж хариулжээ.

ГБТ-ийн холбогдолтой мэдээллийг манай эмэгтэйчүүд телевизээр радиог бодвол арай илүү авдаг байна. Харин байршлаар авч үзэхэд хотын эмэгтэйчүүд радиог (5,4 хувь) бодвол телевизээр (21 хувь) гэр бүл төлөвлөлтийн талаарх мэдээллийг арай илүү авч байхад хөдөөгийн эмэгтэйчүүд телевизийг (6,9 хувь) бодвол радиогоор (13.7 хувь) гэр бүл төлөвлөлтийн талаарх мэдээллийг түлхүү хэмжээгээр авдаг ажээ. Бусад бүс нутгийн эмэгтэйчүүдтэй харьцуулахад Улаанбаатар хотын эмэгтэйчүүд гэр бүл төлөвлөлтийн талаарх мэдээллийг телевизээр (22.8 хувь) арай түлхүү хэмжээгээр, баруун бүс нутгийн эмэгтэйчүүд радиогоор (14.6 хувь) арай илүү хэмжээгээр олж авсан байна.

Хүснэгт 4.03. Судалгааны өмнөх нэг сард гэр бүл төлөвлөлтийн талаар радио телевизээс сонсож мэдсэн, мэдээгүй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, сонгосон үзүүлэлтээр, Монгол улс, 1998 он.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	ГБТ-ийн талаар радио, телевизээс сонсож, мэдсэн эсэх					Нийт эмэгтэйчүүдийн тоо
	Радио, теле-визээс	Зөвхөн радио-гоос	Зөвхөн теле-визээс	Аль алианаас нь мэдээгүй	Дүн	
Насны бүлэг						
15-19	8,6	6,2	12,3	72,8	100,0	1 273
20-24	11,2	10,7	15,6	62,5	100,0	1 343
25-29	11,6	11,0	13,8	63,5	100,0	1 351
30-34	14,5	8,9	15,0	61,7	100,0	1 182
35-39	15,3	9,2	14,7	60,9	100,0	1 124
40-44	16,3	9,8	14,2	59,7	100,0	774
45-49	17,1	10,1	14,3	58,5	100,0	414
Байршил						
Хот	18,6	5,4	21,0	55,0	100,0	3 904
Хөдөө	6,5	13,7	6,9	73,0	100,0	3 557
Бүс нутаг						
Төвийн	9,5	8,5	13,1	69,0	100,0	2 576
Зүүн	10,6	10,8	10,0	68,6	100,0	678
Баруун	9,8	14,6	6,7	69,0	100,0	1 569
Өмнөд	10,2	10,6	12,6	66,7	100,0	462
Улаанбаатар хот	20,3	5,9	22,8	51,0	100,0	2 176
Боловсролын түвшин						
Бага	3,3	11,1	3,4	82,2	100,0	813
Бүрэн бус дунд	8,7	10,0	9,3	72,0	100,0	1 835
Бүрэн дунд	14,0	9,4	17,5	59,1	100,0	2 215
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	17,7	8,3	18,4	55,6	100,0	2 598
Нийт эмэгтэйчүүд	12,8	9,4	14,3	63,5	100,0	7 461
Нийт эрэгтэйчүүд	10,6	7,1	15,6	66,7	100,0	1 557

Эмэгтэйчүүдийн боловсролын түвшин өсөх тутам гэр бүл төлөвлөлтийн талаар радио, телевизийн аль алианаас нь мэдээлэл авч байгаа түвшин дээшилж байна. Жишээлбэл, бага боловсролтой эмэгтэйчүүдийн 3.3 хувь нь ГБТ-ийн талаарх мэдээллийг радио, телевизийн аль алианаас нь олж авдаг гэж хариулсан байхад дээд, мэргэжлийн болон техникийн боловсролтой эмэгтэйчүүдийн 17.7 хувь нь мөн тэгж хариулжээ.

Гэр бүлтэй эрэгтэйчүүдийн 66.7 хувь нь судалгаа эхлэхийн өмнөх нэг сард радио, телевизийн аль алианаас нь гэр бүл төлөвлөлтийн талаар мэдээлэл огт аваагүй гэж хариулжээ. Гэр бүл төлөвлөлтийн талаарх мэдээлэл олж авсан эрэгтэйчүүдийн байдал эмэгтэйчүүдийнхтэй ижил төстэй байна.

Жирэмслэхээс сэргийлэх арга, хэрэгслийн хэрэглээ

Нийт эмэгтэйчүүд болон гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн ЖСАХ-ийг хэрэглэж ирсэн байдлыг ЖСАХ-ийн төрөл, насны бүлгээр хүснэгт 4.04-д харуулав. Нийт эмэгтэйчүүдийн 65.8 хувь нь ямар нэгэн арга хэрэглэж байсан байхад 34.2 хувь нь

ямар нэгэн аргыг хэзээ ч хэрэглэж байгаагүй ажээ. (Олон эмэгтэйчүүд нэгээс илүү аргыг хэрэглэж байсан учраас энэ хүснэгтэд байгаа дүн 100 хувиас илүү гарч байгааг анхаарна уу.)

Эмэгтэйчүүд уламжлалт аргыг (41.8 хувь) бодвол орчин үеийн аргыг (56.4 хувь) илүү, үүний дотроос ерөндөгийг зонхилон хэрэглэдгийг судалгааны дүн харуулж байна. 30-39 насны эмэгтэйчүүдийн ерөндөгийн хэрэглээний түвшин 61,2 хувьд хүрсэн байхад уламжлалт аргуудаас хуанлийн аргыг 30-44 насны эмэгтэйчүүдийн 53.9 хувь нь хэрэглэж байсан гэж хариулжээ.

Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн ЖСАХ-ийг ер нь хэрэглэж байсан хувь нийт эмэгтэйчүүдийнхээс өндөр байна. Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн 84,2 хувь нь ЖСАХ-ийг хэрэглэж байсан ба зөвхөн 15,9 хувь нь огт хэрэглэж байгаагүй байна. Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн ЖСАХ-ийн хэрэглээ болон эмэгтэйчүүдийн насны хоорондын хамаарал урвуу харсан У хэлбэртэй бөгөөд 30-34 насны эмэгтэйчүүдийн хэрэглээний түвшин хамгийн өндөр (90,9 хувь) байна. Ерөндөгийг 35-39 насны эмэгтэйчүүдийн 65,1 хувь нь, уламжлалт аргууд дотроос хуанлийн аргыг 30-44 насны эмэгтэйчүүдийн 55 хувь нь хэрэглэж байгаа нь бусад насны эмэгтэйчүүдтэй харьцуулахад хамгийн өндөр ажээ.

Орчин үеийн аргууд дотроос эмэгтэйчүүдийн үрийн сувгийг боох аргыг цөөхөн эмэгтэй хэрэглэсэн бөгөөд эрэгтэйн үрийн сувгийг боох аргыг Монголд хэрэглэдэггүй болох нь судалгааны дүнгээс харагдаж байна.

Нийт эмэгтэйчүүд болон гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн ЖСАХ-ийн одоогийн хэрэглээг, одоо хэрэглэж буй арга, эмэгтэйчүүдийн насны бүлгээр хүснэгт 4.05-д харуулав. Эмэгтэйчүүд ЖСАХ-ийг хослуулан хэрэглэж байвал, жишээлбэл, эм, бэлгэвч хоёрын аль алиныг одоогоор хэрэглэж байгаа гэж хариулсан нөхцөлд хамгийн үр ашигтай аргыг хэрэглэж байна гэж үзнэ (энэ тохиолдолд эмийг сонгоно). Нийт эмэгтэйчүүдийн 44.2 хувь нь жирэмслэхээс сэргийлэх ямар нэг арга хэрэглэж байгаагийн 33.4 хувь нь орчин үеийн, 10.0 хувь нь уламжлалт, 0.8 хувь нь бусад аргуудыг хэрэглэж байна. Одоогийн хэрэглээг авч үзэхэд орчин үеийн аргууд дотроос ерөндөг (23.3 хувь), уламжлалт аргуудын дотроос хуанлийн (9.5 хувь) аргыг бусад аргуудаас илүү өргөн хэрэглэж байна. Өмнөх хэсэгт ЖСАХ-ийг ер нь хэрэглэж байсан аргуудыг авч үзэхэд дээрх хоёр арга мөн л хамгийн өргөн хэрэглэгддэг аргуудад орж байсан. Үүнээс харахад монгол эмэгтэйчүүд энэ хоёр аргыг жирэмслэхээс сэргийлэх гол арга, хэрэгсэл болгон хэрэглэдэг гэсэн дүгнэлтэд хүрч байна.

Хүснэгт 4.04. Жирэмслэхээс сэргийлэх ямар нэг арга хэрэгслийг хэрэглэж байсан нийт эмэгтэйчүүд болон гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, жирэмслэхээс сэргийлэх арга хэрэгсэл, насны бүлгээр, Монгол улс, 1998 он.

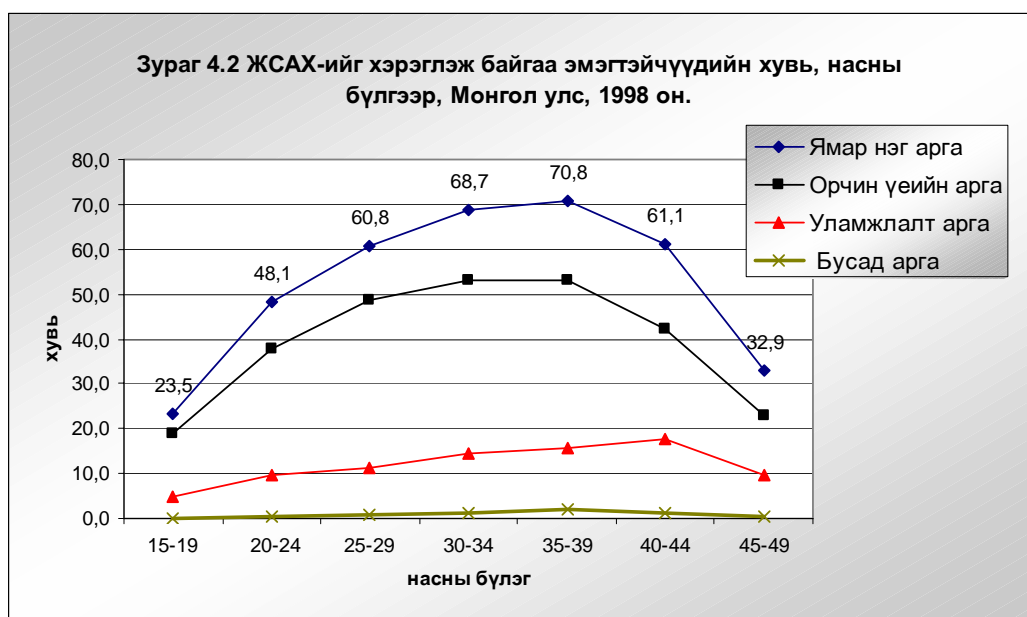
Насны бүлэг	Ямар нэг арга	Ямар нэг орчин үеийн арга	Орчин үеийн аргууд								Ямар нэг уламжлалт арга	Уламжлалт аргууд		Бусад арга	Эмэгтэйчүүдийн тоо
			Эм	Ерөндөг	Тариа	Суулгац	Диафрагм/лаа/царцмаг	Бэлгэвч	Эмэгтэйн үрийн сувгийг боох	Эрэгтэйн үрийн сувгийг боох		Хуанши	Галуур тавих		
Бүх эмэгтэйчүүд															
15-19	6,3	4,0	1,2	1,1	0,3	0,0	0,1	2,3	0,0	0,0	3,8	3,2	1,4	0,2	1 273
20-24	53,5	43,1	11,5	22,9	4,3	0,1	0,6	20,6	0,3	0,0	32,2	27,4	14,7	3,0	1 343
25-29	81,1	70,7	20,4	50,0	7,5	0,1	1,3	31,3	1,3	0,1	51,7	47,5	17,4	7,2	1 351
30-34	88,7	79,7	25,3	61,0	8,6	0,4	2,5	32,5	2,4	0,0	56,6	53,9	17,8	9,0	1 182
35-39	87,2	76,9	21,0	61,2	7,7	0,4	3,1	30,2	3,6	0,0	55,9	53,6	13,3	10,7	1 124
40-44	84,8	71,1	19,4	55,7	5,4	0,4	5,2	23,0	4,5	0,1	56,2	54,4	10,6	10,5	774
45-49	79,7	64,5	11,1	55,8	2,2	0,5	4,6	15,5	2,7	0,0	49,3	47,1	9,7	10,1	414
Дүн	65,8	56,4	15,8	41,1	5,4	0,2	2,0	22,7	1,8	0,0	41,8	38,9	12,5	6,5	7 461
Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүд															
15-19	37,6	34,1	11,8	12,9	3,5	0,0	0,0	17,6	0,0	0,0	16,5	10,6	8,2	1,2	85
20-24	72,1	60,2	18,0	35,1	6,8	0,1	0,8	26,5	0,4	0,0	42,4	36,4	19,6	4,2	767
25-29	85,9	76,7	22,6	56,3	8,4	0,1	1,4	32,9	1,4	0,1	54,1	49,8	18,6	7,6	1 110
30-34	90,9	82,2	26,3	64,3	9,2	0,5	2,4	33,3	2,6	0,0	57,7	55,0	18,6	9,9	1 010
35-39	89,3	79,7	22,6	65,1	7,9	0,5	3,0	31,8	3,3	0,0	56,6	54,5	13,5	10,4	957
40-44	85,9	72,4	20,4	56,7	5,7	0,3	5,1	24,0	5,1	0,2	57,5	55,8	10,4	9,8	633
45-49	79,8	66,8	12,8	57,6	2,1	0,6	5,6	16,0	2,4	0,0	49,6	47,5	10,1	9,8	337
Дүн	84,2	73,9	21,5	55,7	7,3	0,3	2,6	29,2	2,4	0,0	53,0	49,6	15,9	8,4	4 899

Хүснэгт 4.05. Жирэмслэхээс сэргийлэх арга хэрэглэж байгаа нийт эмэгтэйчүүд, гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, эмэгтэйчүүдийн насны бүлгээр, Монгол улс, 1998 он.

Насны бүлэг	Ямар нэг арга	Ямар нэг орчин үеийн арга	Орчин үеийн аргууд							Ямар нэг уламжлалт арга	Уламжлалт аргууд		Бусад арга	Одоо ямар нэг арга хэрэглэдэггүй	Дүн	Эмэгтэйчүүдийн тоо
			Эм	Ерөндөг	Тариа	Суулгац	Диафрагм/лаа/царцмаг	Бэлгэвч	Эмэгтэйчүүдийн суваг боох		Хуанли	Гадуур тавих				
Нийт эмэгтэйчүүд																
15-19	3,9	2,1	0,4	1,0	0,2	0,0	0,0	0,5	0,0	1,8	1,7	0,1	0,0	96,1	100,0	1 273
20-24	33,3	25,3	3,1	16,6	2,2	0,1	0,0	3,1	0,3	7,7	6,6	1,0	0,3	66,7	100,0	1 343
25-29	55,2	43,8	4,3	32,1	2,6	0,1	0,1	3,3	1,3	10,7	10,1	0,6	0,7	44,8	100,0	1 351
30-34	64,2	49,1	4,7	33,9	3,7	0,3	0,1	4,0	2,4	14,1	13,6	0,5	1,0	35,8	100,0	1 182
35-39	66,5	50,4	3,7	35,3	3,6	0,4	0,0	3,8	3,6	14,4	13,8	0,6	1,7	33,5	100,0	1 124
40-44	55,4	38,9	2,3	27,1	2,1	0,1	0,1	2,6	4,5	15,0	14,7	0,3	1,6	44,6	100,0	774
45-49	29,0	20,8	1,4	15,0	0,5	0,0	0,0	1,2	2,7	8,0	7,5	0,5	0,2	71,0	100,0	414
Дүн	44,2	33,4	3,0	23,3	2,3	0,1	0,0	2,8	1,8	10,0	9,5	0,5	0,8	55,8	100,0	7 461
Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүд																
15-19	23,5	18,8	2,4	11,8	1,2	0,0	0,0	3,5	0,0	4,7	4,7	0,0	0,0	76,5	100,0	85
20-24	48,1	37,8	4,6	25,3	3,7	0,1	0,0	3,8	0,4	9,8	8,5	1,3	0,5	51,9	100,0	767
25-29	60,8	48,8	5,0	36,3	2,8	0,1	0,1	3,2	1,4	11,3	10,5	0,7	0,7	39,2	100,0	1 110
30-34	68,7	53,2	5,1	36,6	3,9	0,4	0,1	4,5	2,6	14,4	13,9	0,5	1,2	31,3	100,0	1 010
35-39	70,8	53,1	4,0	37,7	3,9	0,4	0,0	3,8	3,3	15,8	15,2	0,6	2,0	29,2	100,0	957
40-44	61,1	42,2	2,7	28,9	2,2	0,2	0,2	3,0	5,1	17,5	17,2	0,3	1,4	38,9	100,0	633
45-49	32,9	23,1	1,8	16,9	0,6	0,0	0,0	1,5	2,4	9,5	8,9	0,6	0,3	67,1	100,0	337
Дүн	59,9	45,7	4,2	32,2	3,1	0,2	0,1	3,5	2,4	13,1	12,5	0,7	1,1	40,1	100,0	4 899
Бүх нөхрүүд	49,5	40,2	3,5	27,6	2,9	0,2	0,1	4,6	1,3	8,7	8,2	0,5	0,5	50,5	100,0	1 557

Орчин үеийн болон уламжлалт аргуудын одоогийн хэрэглээний түвшин насны бүлгүүдэд харилцан адилгүй байна. 15-19, 20-24 насны нийт эмэгтэйчүүдийн хэрэглээний түвшин бусад насны эмэгтэйчүүдийнхээс доогуур байгаа нь эдгээр насны эмэгтэйчүүдийн олонх нь гэр бүл болоогүйтэй холбоотой. Хүснэгт 4.05-аас харахад нийт эмэгтэйчүүдийн ЖСАХ-ийн одоогийн хэрэглээний түвшингээс гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийнх өндөр байна. Жишээлбэл, нийт эмэгтэйчүүдийн 44.2 хувь нь ЖСАХ-ийн ямар нэг аргыг хэрэглэдэг гэсэн байхад гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн 60 орчим хувь нь хэрэглэдэг гэжээ.

Нөхрүүдийн тал хувь нь ямар нэгэн арга хэрэглэж байна гэж хариулжээ. Ийнхүү одоогоор ЖСАХ-ийн ямар нэг арга хэрэглэж байгаа гэж хариулсан гэр бүлтэй эрэгтэй, эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувийн хооронд 10 пунктийн ялгаа байгаа нь сонирхол татсан зүйл юм. Ерөндөг болон хуанлийн аргыг хэрэглэдэг гэж хариулсан эрэгтэйчүүдийн эзлэх хувь эмэгтэйчүүдийнхээс тус бүр 4 пунктээр, эмэгтэйн үрийн сувгийг боосон гэж хариулсан эрэгтэйчүүдийн эзлэх хувь эмэгтэйчүүдийнхээс нэг пунктээр доогуур байна. Үүнийг бид дараах байдлаар тайлбарлаж болох юм. Эмэгтэйчүүд ЖСАХ-ийг нөхөртөө мэдэгдэхгүйгээр хэрэглэдэг, эсвэл нөхрүүд нь эхнэрийнхээ хэрэглэж байсан ЖСАХ-ийг мартсан байж болох талтай.

Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн ЖСАХ-ийн одоогийн хэрэглээ

ЖСАХ-ийг хэрэглэж байгаа гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийг байршил, бүс нутаг, боловсролын түвшин, эсэн мэнд байгаа хүүхдийн тоогоор хүснэгт 4.06-д харуулав. Ерөнхийдөө баруун болон өмнөд бүс нутагт амьдардаг бөгөөд бүрэн бус дунд боловсролтой, мөн хоёроос цөөн тооны хүүхэдтэй эмэгтэйчүүдийн ЖСАХ-ийн одоогийн түвшин бусдаас харьцангуй доогуур байна.

Хүснэгт 4.06. Жирэмслэхээс сэргийлэх арга хэрэгсэл хэрэглэж байгаа гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, сонгосон үзүүлэлтээр, Монгол улс, 1998 он.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Ямар нэг арга	Ямар нэг орчин үеийн арга	Орчин үеийн аргууд							Ямар нэг уламжлалт арга	Уламжлалт аргууд		Бусад арга	Одоо ямар нэг арга хэрэглэдэггүй	Дүн	Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн тоо	
			Эм	Ерөн-дөг	Тариа	Суулгац	Диафрагм/лаа/царцмаг	Бэлгэвч	Эмэгтэйн үрийн суваг боох		Хуанли	Гадуур тавих					
Байршил																	
Хот	62,0	43,9	5,3	28,3	2,8	0,2	0,1	4,4	2,8	16,1	15,4	0,7	2,0	38,0	100,0	2 384	
Хөдөө	57,9	47,4	3,2	35,9	3,4	0,3	0,0	2,6	2,0	10,3	9,7	0,6	0,2	42,1	100,0	2 515	
Бүс нутаг																	
Төвийн	60,6	46,9	4,0	34,9	3,3	0,3	0,1	2,2	2,2	12,5	11,9	0,6	1,2	39,4	100,0	1 717	
Зүүн	63,9	49,0	4,0	32,9	4,7	0,2	0,0	3,4	3,8	14,6	13,8	0,8	0,2	36,1	100,0	471	
Баруун	53,1	44,3	2,6	32,4	2,9	0,1	0,0	4,2	2,1	8,7	8,1	0,7	0,1	46,9	100,0	1 075	
Өмнөд	55,8	46,0	4,8	30,4	3,9	0,3	0,0	3,9	2,7	9,3	9,3	0,0	0,6	44,2	100,0	335	
Улаанбаатар хот	64,2	44,0	5,8	28,7	2,3	0,2	0,2	4,7	2,2	18,1	17,1	0,9	2,2	35,8	100,0	1 301	
Боловсролын түвшин																	
Бага	45,7	41,9	1,7	32,8	3,0	0,5	0,0	1,7	2,2	3,0	2,7	0,2	0,7	54,3	100,0	403	
Бүрэн бус дунд	51,2	43,9	3,6	32,0	3,6	0,2	0,0	2,3	2,2	6,8	6,6	0,3	0,5	48,8	100,0	1 052	
Бүрэн дунд	60,2	46,7	4,7	31,8	3,3	0,4	0,0	4,0	2,5	12,6	11,5	1,1	1,0	39,8	100,0	1 335	
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	66,7	46,7	4,6	32,5	2,8	0,1	0,1	4,1	2,4	18,5	17,9	0,7	1,5	33,3	100,0	2 109	
Амьд хүүхдийн тоо																	
Хүүхэдгүй	15,4	9,8	0,9	3,3	0,9	0,0	0,0	2,8	1,9	5,6	4,7	0,9	0,0	84,6	100,0	214	
Нэг	52,5	37,8	5,0	25,3	2,9	0,1	0,0	3,8	0,8	13,3	12,2	1,1	1,4	47,5	100,0	986	
Хоёр	68,1	51,8	5,2	37,2	2,7	0,3	0,1	4,0	2,3	15,2	14,5	0,7	1,1	31,9	100,0	1 375	
Гурав	67,7	51,3	4,8	36,1	4,0	0,0	0,1	3,6	2,7	15,4	15,0	0,4	1,0	32,3	100,0	961	
Дөрөв ба түүнээс дээш	58,4	46,9	2,7	34,0	3,4	0,4	0,1	2,9	3,4	10,5	10,0	0,5	1,0	41,6	100,0	1 363	
Дүн	59,9	45,7	4,2	32,2	3,1	0,2	0,1	3,5	2,4	13,1	12,5	0,7	1,1	40,1	100,0	4 899	

Хотод амьдарч байгаа гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн 62.0 хувь нь жирэмслэхээс сэргийлэх ямар нэг арга хэрэглэж байгаа гэж хариулсан бөгөөд тэдгээрийн 43.9 хувь нь орчин үеийн ямар нэг арга хэрэглэдэг, 16.1 хувь нь уламжлалт арга хэрэглэдэг, 2.0 хувь нь бусад арга хэрэглэдэг гэж хариулжээ. Судалгааны дүнгээс харахад хөдөө амьдардаг гэр бүлтэй эмэгтэйчүүд хотод амьдардаг гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийг бодвол орчин үеийн аргыг, харин хотод амьдардаг ялангуяа Улаанбаатар хотод амьдардаг гэр бүлтэй эмэгтэйчүүд хуанлийн аргыг арай түлхүү хэрэглэдэг байна.

Бүс нутгаар нь авч үзэхэд зүүн бүс нутгийн эмэгтэйчүүдийн орчин үеийн аргын хэрэглээний түвшин (49.0 хувь) бусдынхаас өндөр, харин уламжлалт аргуудын хэрэглээний түвшин Улаанбаатар хотод (18.1 хувь) өндөр байна. Улаанбаатар хотын эмэгтэйчүүдийн орчин үеийн аргын хэрэглээний түвшин (44.0 хувь) бусад бүс нутгийн эмэгтэйчүүдийнхээс доогуур байхад уламжлалт аргын хэрэглээний түвшин баруун болон өмнөд бүс нутгийн эмэгтэйчүүдийн хувьд хамгийн бага (8.7-9.3 хувь) байна.

Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн ЖСАХ-ийн одоогийн хэрэглээг боловсролын түвшингээр авч үзэхэд өндөр боловсролтой эмэгтэйчүүдийн хэрэглээний түвшин хамгийн өндөр байгаа нь харагдаж байна. Бага болон түүнээс доош боловсролтой, гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн дөнгөж 45,7 хувь нь одоогоор ямар нэгэн арга хэрэглэж байна гэж хариулсан байхад дээд, мэргэжлийн болон техникийн боловсролтой гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн гуравны хоёр нь жирэмслэхээс сэргийлэх ямар нэгэн арга хэрэглэж байна гэжээ. Гэр бүлтэй, хоёр болон гурван хүүхэдтэй (68 орчим хувь) эмэгтэйчүүд ЖСАХ-ийг түүнээс олон болон цөөн хүүхэдтэй эмэгтэйчүүдийг бодвол илүү хэрэглэж байна.

Орчин үеийн аргуудын хэрэглээний түвшинг сонгосон үзүүлэлтүүдээр авч үзэхэд нэг их ялгаа харагдахгүй хирнээ уламжлалт аргын хэрэглээний хувьд нэлээд ялгаа байгаа нь ажиглагдлаа. Жишээлбэл, бага боловсролтой эмэгтэйчүүдийн 3 хувь нь уламжлалт аргыг хэрэглэж байхад дээд, мэргэжлийн болон техникийн боловсролтой эмэгтэйчүүдийн 18.5 хувь нь энэ аргыг хэрэглэж байна. Хуанлийн аргыг үр ашигтайгаар хэрэглэхийн тулд хэрэглэгчид бичиг үсгийн зохих чадвартай байх хэрэгтэй байна.

Гэр бүлтэй болон гэр бүлтэй байсан эмэгтэйчүүдийн ЖСАХ-ийг анх хэрэглэж эхлэх үеийн хүүхдийн тоо

Гэр бүлтэй болон гэр бүлтэй байсан эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувийг ЖСАХ-ийг анх хэрэглэж эхлэх үеийн эсэн мэнд байгаа хүүхдийн тоо, хүүхдийн голч тоогоор хүснэгт 4.07-д харуулав.

Хүснэгт 4.07. Гэр бүлтэй болон урд нь гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, жирэмслэхээс сэргийлэх арга, хэрэгсэл анх хэрэглэж эхлэх үеийн амьд хүүхдийн тоо, хүүхдийн голч тоо, эмэгтэйчүүдийн насны бүлгээр, Монгол улс, 1998 он.

Насны бүлэг	Огт хэрэглээгүй	Анх ЖСАХ хэрэглэж эхлэхэд амьд байсан хүүхдийн тоо					Дүн	Эмэгтэйчүүдийн тоо	ЖСАХ хэрэглэж эхлэх үеийн хүүхдийн голч тоо
		0	1	2	3	4+			
15-19	61,7	22,3	16,0	0,0	0,0	0,0	100,0	94	0,0
20-24	28,0	29,9	33,8	7,3	1,0	0,0	100,0	810	0,2
25-29	14,5	26,4	36,1	17,9	4,2	0,8	100,0	1 204	0,5
30-34	10,0	17,8	30,8	20,8	13,5	7,2	100,0	1 125	0,9
35-39	11,8	13,3	22,7	21,0	12,0	19,2	100,0	1 079	1,4
40-44	14,7	9,0	19,4	18,1	11,8	27,1	100,0	757	1,8
45-49	20,2	7,8	14,9	13,9	9,3	33,9	100,0	410	2,4
Дүн	16,3	18,7	27,8	17,0	8,5	11,7	100,0	5 479	0,8

Гэр бүлтэй болон гэр бүлтэй байсан эмэгтэйчүүдийн 16.3 хувь нь ЖСАХ-ийн ямар нэг аргыг огт хэрэглээгүй гэж хариулсан байна. Харин ямар нэгэн арга хэрэглэж байгаа эмэгтэйчүүдийн 20.2 хувь нь 3 буюу түүнээс дээш тооны хүүхэдтэй байхдаа, 44.8 хувь нь 1-2 хүүхэдтэй байхдаа, 18.7 хувь нь хүүхэдгүй байхдаа ЖСАХ-ийг анх хэрэглэж эхэлсэн гэж хариулжээ. Энэ үзүүлэлт нь эмэгтэйчүүдийн насны бүлгээр ялгаатай байна. Жишээлбэл, нэг хүүхэдтэй байх үедээ ЖСАХ-ийг анх хэрэглэж эхэлсэн эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь 20-34 насны эмэгтэйчүүдийн хувьд хамгийн өндөр байна. Эмэгтэйчүүдийн ЖСАХ-ийг анх хэрэглэж эхлэх үеийн хүүхдийн тоо буурчээ. Жишээлбэл, 45-49 насны эмэгтэйчүүдийн ЖСАХ-ийг анх хэрэглэж эхлэх үеийнх нь хүүхдийн голч тоо 2.4 байсан бол 35-39 насны эмэгтэйчүүдийнх 1.4 байна. Үүний нэгэн адил анхныхаа хүүхдийг төрүүлээгүй байхдаа ЖСАХ-ийг хэрэглэж эхэлсэн эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувийн жин цаг хугацаа өнгөрөх тутам өсч байна. Тухайлбал, одоо 40 орчим настай эмэгтэйчүүдийн 10 хүрэхгүй хувь нь анхныхаа хүүхдийг төрүүлээгүй байхдаа ЖСАХ-ийг хэрэглэж эхэлсэн бол одоо 20-24 настай эмэгтэйчүүдийн 30 орчим хувь нь ЖСАХ-ийг анхныхаа хүүхдийг төрүүлэхээсээ өмнө хэрэглэж эхэлсэн байна. Үүнээс харахад Монгол эмэгтэйчүүд залуугаасаа буюу цөөн хүүхэдтэй байхаасаа эхлэн төрөлтөө зохицуулдаг болжээ.

Эмэгтэйчүүдийн хуанлийн аргын мэдлэг

Нийт эмэгтэйчүүд болон бэлгийн харьцаагаа хуанлигаар зохицуулдаг эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувийг хүснэгт 4.08-д харуулав. ХАНҮЭМС-аар сарын тэмдгийн хооронд аль үед нь жирэмслэх боломжтойг хэрхэн мэддэгийг зөвхөн хуанлийн аргыг хэрэглэдэг эмэгтэйчүүдээс бус мөн нийт эмэгтэйчүүдээс асууж тодруулсан юм.

Бэлгийн харьцаагаа хуанлигаар зохицуулдаг эмэгтэйчүүдийн ихэнх хувь нь буюу 89.7 хувь нь мөчлөгийн дунд үед гэж зөв хариулжээ. Харин нийт эмэгтэйчүүдийн (сарын тэмдгээ үзсэн) дөнгөж 54.2 хувь нь мөчлөгийн дунд үед, 36.8 хувь нь мэдэхгүй гэж хариулсан байхад 9 хувь нь буруу хариулт өгчээ.

Хүснэгт 4.08. Нийт эмэгтэйчүүд болон бэлгийн харьцаагаа хуанлигаар зохицуулдаг эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, сарын тэмдгийн хоорондын аль үед нь жирэмслэх боломжтойг хэрхэн мэддэг байдлаар, Монгол улс, 1998 он.

	Бэлгийн харьцаагаа хуанлигаар зохицуулдаг эмэгтэйчүүд	Нийт эмэгтэйчүүд
Мөчлөгийн аль нэг өдөр	0,3	0,6
Сарын тэмдэг яг дууссаны дараа	2,7	5,8
Мөчлөгийн дунд үед	89,7	54,2
Сарын тэмдэг эхлэхийн өмнө	1,6	2,5
Мэдэхгүй	5,8	36,8
Дүн	100,0	100,0
Эмэгтэйчүүдийн тоо	709	7 399

Тэмдэглэл: Сарын тэмдэг нь огт ирээгүй залуу эмэгтэйчүүдийн тоог оруулаагүй.

Үрийн сувгаа боолгосон эмэгтэйчүүдийн голч нас, мэс засал хийлгэснээс хойшхи хугацаагаар

ХАНҮЭМС-д хамрагдсан эмэгтэйчүүдийн хоёр хүрэхгүй хувь нь үрийн сувгаа боолгох мэс засал хийлгэсэн гэж хариулжээ. Эдгээр эмэгтэйчүүдийн үрийн сувгаа боолгосон үеийн насыг мэс засал хийлгэснээс хойшхи хугацаагаар үзүүлэв. Үрийн сувгаа боолгосон эмэгтэйчүүдийн 10.3 хувь нь 25 хүртлэх насандаа, 60 орчим хувь нь 25-34 насандаа, 30.2 хувь нь 35-44 насандаа мэс засал хийлгэжээ. Хүснэгт 4.09-өөс харахад 25 хүртлэх насандаа үрийн сувгаа боолгосон эмэгтэйчүүдийн тоо буурч байна. 1992 оноос өмнө үрийн сувгаа боолгосон эмэгтэйчүүдийн голч нас 30 орчим байсан бол судалгаа эхлэхийн өмнөх 5 жилд мэс засал хийлгэсэн эмэгтэйчүүдийн голч нас 32-33 болж өсчээ.

Хүснэгт 4.09. Үрийн сувгаа боолгосон эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, мэс засал хийлгэсэн үеийн нас, голч нас, мэс засал хийлгэснээс хойшхи хугацаагаар, Монгол улс, 1998 он.

Мэс засал хийлгэснээс хойшхи хугацаа	Мэс засал хийлгэсэн үеийн нас					Дүн	Эмэгтэйчүүдийн тоо	Мэс засал хийлгэсэн үеийн голч нас
	<25	25-29	30-34	35-39	40-44			
<2	6,0	30,0	28,0	24,0	12,0	100,0	50	31,6
2-5	9,8	14,6	39,0	24,4	12,2	100,0	41	32,7
6+	15,6	33,3	33,3	13,3	4,4	100,0	45	29,9
Бүгд	10,3	26,5	33,1	20,6	9,6	100,0	136	31,5

ЖСАХ-ийн нийлүүлэлт (эх үүсвэрээр)

Аль ч улс оронд гэр бүл төлөвлөлтийн үйлчилгээний тогтолцоо чухал үүрэгтэй байдаг. ЖСАХ-ийн орчин үеийн аргуудын ханган нийлүүлэлтийн эх үүсвэрийг мэдэх зорилгоор тэдгээрийг хаанаас хэрхэн олж авдаг талаар эмэгтэйчүүдээс асуусан юм.

Хүснэгт 4.10 Жирэмслэхээс сэргийлэх орчин үеийн аль нэг арга хэрэгслийг хэрэглэж байгаа эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, ЖСАХ-ийн нийлүүлэлтийн эх үүсвэр, зардлын төрлөөр, Монгол улс, 1998 он.

	Жирэмслэхээс сэргийлэх орчин үеийн арга хэрэгсэл					
	Эм	Ерөндөг	Тариа	Бэлгэвч	Эмэгтэйн үрийн суваг боох	Бүгд
Нийлүүлэлтийн эх үүсвэр						
Улсын эмнэлэг	52,4	80,7	89,3	33,0	100,0	75,8
Хувийн эмнэлэг	1,8	4,6	2,4	0,5	0,0	3,6
Эмийн сан	43,1	10,2	4,7	54,1	0,0	15,9
Бариач	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Дэлгүүр	0,0	0,2	0,0	4,8	0,0	0,6
Найз нөхөд	1,8	2,6	3,6	4,3	0,0	2,6
Эцэг/эх хамаатан	0,4	1,3	0,0	0,5	0,0	1,0
Бусад	0,4	0,3	0,0	2,9	0,0	0,6
Зардал						
Худалдан авдаг	52,9	27,3	17,8	63,6	0,0	29,1
Үйлчилгээний зардал	0,0	18,2	20,1	0,0	16,9	16,6
Зардал огт гардаггүй	47,1	54,5	62,1	36,4	83,1	54,3
Дүн	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Эмэгтэйчүүдийн тоо	225	1740	169	209	136	2493

Хүснэгт 4.10-аас харахад ЖСАХ-ийн орчин үеийн аргуудыг нийт эмэгтэйчүүдийн 75.8 хувь нь төрийн өмчийн эмнэлгээс, 15.9 хувь нь эмийн сангаас авчээ. Үрийн сувгаа боолгосон бүх эмэгтэйчүүд уг мэс ажилбарыг улсын эмнэлэгт хийлгэжээ. ЖСАХ-ийн орчин үеийн аль нэгэн аргыг хэрэглэж буй эмэгтэйчүүдийн 54.3 хувь нь ЖСАХ-ийг ямар нэгэн зардал гаргалгүйгээр олж авсан бол 29.1 хувь нь худалдаж авсан байна. Эм болон бэлгэвчийг эмэгтэйчүүд ихэнхдээ худалдан авч байхад (эм хэрэглэгчдийн 43,1 хувь нь, бэлгэвч хэрэглэгчдийн 54,1 хувь нь эмийн сангаас, 4,8 хувь нь дэлгүүрээс худалдан авдаг), ерөндөг, тариаг ихэнх эмэгтэйчүүд ямар нэгэн зардал гаргахгүйгээр олж аван өөрсдийн хэрэгцээгээ хангадаг.

ЖСАХ-ийг цаашид хэрэглэх хандлага

ЖСАХ-ийг одоогоор хэрэглэдэггүй гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийг ЖСАХ-ийг цаашид хэрэглэхийг хүсч байгаа эсэхийг эсэн мэнд байгаа хүүхдийн тоогоор нь хүснэгт 4.11-т харууллаа. Судалгаанаас харахад ЖСАХ-ийг одоогоор хэрэглэдэггүй гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн 57.3 хувь нь цаашид ямар нэгэн аргыг хэрэглэнэ гэж хариулсны 19.8 хувь нь өмнө нь түүнийг огт хэрэглээгүй, 37.5 хувь нь өмнө нь хэрэглэж байсан эмэгтэйчүүд байна. Хүснэгтээс харахад ЖСАХ-ийг одоогоор хэрэглэдэггүй гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдээс 1-3 хүүхэдтэй эмэгтэйчүүдийн дийлэнх нь цаашид ямар нэгэн аргыг хэрэглэнэ гэж хариулжээ.

Хүснэгт 4.11. Жирэмслэхээс сэргийлэх ямар нэг арга, хэрэгслийг одоогоор хэрэглэдэггүй гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, цаашид жирэмслэхээс сэргийлэх арга хэрэгслийн аль нэгийг хэрэглэхийг хүсч байгаа эсэх, амьд хүүхдийн тоогоор, Монгол улс, 1998 он.

	Амьд хүүхдийн тоо					Нийт эмэг- тэйчүүд	Нийт эрэг- тэйчүүд
	0	1	2	3	4+		
ЖСАХ огт хэрэглээгүй эмэгтэйчүүд							
Хэрэглэнэ	23,9	33,0	22,6	13,6	10,4	19,8	31,3
Хэрэглэхгүй	51,1	17,7	11,8	13,1	19,7	17,7	36,0
Итгэлтэй бус	1,1	3,3	1,9	0,9	1,8	2,0	6,4
Урьд нь ЖСАХ хэрэглэж байсан эмэгтэйчүүд							
Хэрэглэнэ	9,8	30,8	48,1	52,8	29,7	37,5	14,2
Хэрэглэхгүй	14,1	13,1	13,9	18,1	37,0	21,5	10,5
Итгэлтэй бус	0,0	2,0	1,7	1,5	1,3	1,5	1,7
Дүн	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
ЖСАХ хэрэглэдэггүй гэр бүлтэй эмэгтэйчүүд							
Хэрэглэнэ	33,7	63,9	70,7	66,5	40,1	57,3	45,5
Хэрэглэхгүй	65,2	30,8	25,7	31,2	56,7	39,2	46,5
Итгэлтэй бус	1,1	5,3	3,5	2,4	3,2	3,5	8,0
Дүн	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Эмэгтэйчүүдийн тоо	92	451	482	337	603	1965	787

ЖСАХ-ийг одоогоор хэрэглэдэггүй эрэгтэйчүүдийн хувьд өөр дүр зураг харагдаж байна. ЖСАХ-ийн ямар нэг аргыг одоогоор хэрэглээгүй гэр бүлтэй эрэгтэйчүүдийн цаашид түүнийг хэрэглэнэ (45.5 хувь), хэрэглэхгүй (46.5 хувь) гэж хариулсан хувь бараг ижил байна. Гэр бүлтэй бөгөөд ЖСАХ-ийг цаашид хэрэглэх хүсэлтэй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь (57,3 хувь) нөхрүүдийнхээс (45,5 хувь) өндөр байна.

ЖСАХ-ийг цаашид хэрэглэхийг хүсэхгүй байгаа шалтгаан

Одоогоор ЖСАХ-ийг хэрэглээгүй байгаа, цаашид хэрэглэхийг завдаагүй гэж хариулсан эмэгтэйчүүдээс яагаад цаашид хэрэглэх хүсэлгүй байгаа шалтгааныг (Хүснэгт 4.12-т) асууж тодруулсан юм. Эдгээр эмэгтэйчүүдийн 22.9 хувь нь хүүхэд хүсч байгаа, 19.2 хувь нь цэвэршсэн, саваа авахуулсан гэж хариулсан байхад 8 орчим хувь нь хүүхэд олох боломжгүй, 13.6 хувь нь эрүүл мэндэд тохирохгүй, сөрөг нөлөөллөөс болгоомжилдог гэсэн шалтгааныг дурдсан.

Гуч, түүнээс дээш настай эмэгтэйчүүдийн хувьд цэвэршсэн, саваа авахуулсан, бэлгийн харьцаанд хааяа ордог, өөрөө эсэргүүцдэг гэсэн шалтгаанууд гуч хүртлэх насны эмэгтэйчүүдийнхтэй харьцуулахад хамаагүй өндөр байна. Харин гуч хүртлэх насны эмэгтэйчүүдийн гуравны хоёр гаруй нь хүүхэд хүсч байгаа шалтгааны улмаас ЖСАХ-ийг одоогоор хэрэглэдэггүй, цаашид ч хэрэглэх хандлагагүй байна.

**Хүснэгт 4.12. Жирэмслэхээс сэргийлэх арга хэрэгслийг хэрэглэдэггүй эмэгтэйчүүдийн
 эзлэх хувь, нас, цаашид хэрэглэхийг хүсэхгүй байгаа шалтгаанаар,
 Монгол улс, 1998 он.**

Шалтгаанууд	Нас		Бүгд
	30 хүртэлх	30, түүнээс дээш	
Бэлгийн харьцаанд ордоггүй	0,6	0,5	0,5
Бэлгийн харьцаанд хааяа ордог	1,2	14,9	12,1
Цэвэршсэн, саваа авахуулсан	2,5	23,6	19,2
Төрөх чадваргүй	3,7	8,5	7,5
Хүүхдээ хөхүүлж байгаа	5,0	0,2	1,2
Хүүхэд хүсч байгаа	62,1	12,5	22,9
Өөрөө эсэргүүцдэг	3,1	11,0	9,4
Нөхөр эсэргүүцдэг	1,2	1,5	1,4
Шашид харш	0,0	0,8	0,6
Аргыг мэдэхгүй	3,1	3,0	3,0
Хаанаас олж авахаа мэдэхгүй	0,6	0,5	0,5
Эрүүл мэндэд тохирохгүй	8,1	11,0	10,4
Сөрөг нөлөөллөөс болгоомжилдог	5,6	2,6	3,2
Олдоц ховор	0,0	2,0	1,6
Зардал ихтэй	0,0	0,2	0,1
Хэрэглэхэд тохиромжгүй	1,2	1,6	1,6
Бусад	1,9	5,3	4,5
Мэдэхгүй	0,0	0,3	0,3
Дүн	100,0	100,0	100,0
Эмэгтэйчүүдийн тоо	161	609	770

**ЖСАХ-ийг одоогоор хэрэглэдэггүй ч, цаашид хэрэглэх хүсэлтэй
 байгаа эмэгтэйчүүдийн хэрэглэхийг хүсч байгаа аргууд**

ЖСАХ-ийг одоогоор хэрэглэдэггүй ч цаашид ямар нэгэн арга хэрэглэх хүсэлтэй, гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн 30-аас доош насны эмэгтэйчүүдийн гуравны хоёроос илүү нь, 30-аас дээш насны эмэгтэйчүүдийн 55.1 хувь нь орчин үеийн арга болох ерөндөгийг сонгосон нь харагдаж (Хүснэгт 4.13) байна. Ерөндөгийн дараа хуанлийн аргыг эмэгтэйчүүд илүүд үзжээ. Иймээс эмэгтэйчүүд цаашид орчин үеийн аргууд дотроос ерөндөг, уламжлалт аргуудаас хуанлийн аргыг илүү их хэрэглэх хандлагатай нь ажиглагдав. Ер нь ерөндөг, хуанлийн арга нь монгол эмэгтэйчүүдийн өнгөрсөн, одоо, ирээдүйн ЖСАХ-ийн хэрэглээний гол аргууд болох нь судалгааны дүнгээс харагдаж байна.

Хүснэгт 4.13. Жирэмслэхээс сэргийлэх арга хэрэгслийг одоогоор хэрэглэдэггүй ч цаашид ямар нэг арга хэрэглэх хүсэлтэй гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, нас, ЖСАХ-ийн төрөл, насаар, Монгол улс, 1998 он.

ЖСАХ	Нас		Бүгд
	30 хүртлэх	30 ба түүнээс дээш	
Эм	10	9,5	9,8
Ерөндөг	65,4	55,1	61,5
Тариа	6,8	9	7,6
Суулгац	2,1	2,1	2,1
Диафрагм/лаа/царцмаг	0	0,2	0,1
Бэлгэвч	3,1	2,8	3
Үрийн сувгаа боолгосон	0,6	0,7	0,6
Хуанли	9,1	18,4	12,6
Гадуур тавих	0,1	0	0,1
Бусад	0,3	0,7	0,4
Мэдэхгүй	2,4	1,4	2
Дүн	100	100	100
Эмэгтэйчүүдийн тоо	703	423	1 126

Эхнэр, нөхрийн гэр бүл төлөвлөлтийн талаарх хандлага

Гэр бүл төлөвлөлтийг хэрхэн үздэг талаар эхнэр, нөхрийн саналыг харьцуулсан дүнг хүснэгт 4.14-т харуулав. Нөхрийн 79.4 хувь, эхнэрийн 92.2 хувь, нийт эхнэр, нөхрийн аль аль нь (75,8) хувь нь гэр бүл төлөвлөлтийг зөв гэж үзэж байна. Дээр дурьдсанчилан гэр бүл төлөвлөлтийн ирээдүйн хэрэглээний талаарх нөхрийн хандлага эхнэрийнхийг бодвол доогуур байна.

Хүснэгт 4.14. Эхнэр, нөхрийн эзлэх хувь, гэр бүл төлөвлөлтийн талаарх үзэл бодлоор, Монгол улс, 1998 он.

Нөхрийн үзэл бодол	Эхнэрийн үзэл бодол			Дүн
	Зөв гэж үздэг	Буруу гэж үздэг	Мэдэхгүй	
Зөв гэж үздэг	75,8	2,8	0,8	79,4
Буруу гэж үздэг	12,4	2,2	0,8	15,4
Мэдэхгүй	4,0	0,4	0,8	5,1
Байхгүй	0,1	0,0	0,0	0,1
Дүн	92,2	5,4	2,4	100,0
Нийт эрэгтэйчүүд	-	-	-	1 557

Дүгнэлт

Сүүлийн 20 жилд Монгол улсад төрөлт нэлээд буурсан, мөн төрөлтийн бууралт орон даяар харилцан адилгүй ялгаатай байгаа талаар гуравдугаар бүлэгт дурьдсан билээ. Төрөлтийн бууралтыг тайлбарлах нэг

хүчин зүйл бол ЖСАХ-ийн хэрэглээ гэдгийг дөрөвдүгээр бүлэгт харуулж байна. Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн 60 орчим хувь нь ЖСАХ-ийг хэрэглэж байгаа нь төрөлтийн бууралтад нөлөөлөх нь зайлшгүй юм. ЖСАХ-ийг өргөнөөр хэрэглэж байгаа эмэгтэйчүүдийн (тухайлбал, хотын эмэгтэйчүүд, бүрэн дундаас дээш боловсролтой эмэгтэйчүүд) төрөлтийн түвшин доогуур байдаг байна. Харин төрөлтийн түвшин өндөр байгаа эмэгтэйчүүдийн (баруун болон өмнөд бүс нутгийн эмэгтэйчүүд, бүрэн дундаас доош боловсролтой эмэгтэйчүүд) ЖСАХ-ийн хэрэглээний түвшин хамгийн доогуур байна.

ЖСАХ-ийн хэрэглээ цаашид өсөх хандлагатай байгаа нь судалгаанаас харагдаж байна. Гэрлэсэн хосуудын 75,8 хувийнх нь эхнэр, нөхөр хоёулаа гэр бүл төлөвлөлтийг хэрэглэх нь зөв гэж үзжээ. Түүнчлэн одоогоор ЖСАХ-ийг хэрэглээгүй, гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн тэн хагас нь цаашид хэрэглэхийг хүсч байна.

БҮЛЭГ V**Төрөлтөд нөлөөлөх бусад хүчин зүйл**

Төрөлтийн түвшин хот, хөдөө, бүс нутаг, боловсролын түвшингээр өөр өөр байдгийг гуравдугаар бүлэгт харуулсан. Эдгээр хүчин зүйлүүд нь төрөлтийн түвшинд шууд бусаар буюу "төрөлтийн түвшинд шууд нөлөөлдөг" хүчин зүйлүүдээр дамжин нөлөөлдөг. Шууд нөлөөлдөг хүчин зүйлд анх гэр бүл болсон нас, бэлгийн харьцааны давтамж, төрсний дараа жирэмслэх боломжгүй байх хугацаа, цэвэршсэн нас, болон дөрөвдүгээр бүлэгт орсон жирэмслэхээс сэргийлэх арга хэрэгслэлийн хэрэглээ, 11 дүгээр бүлэгт орсон үр хөндөлт зэрэг орно. Эмэгтэйчүүдийн хүүхэд олох эрсдэл, гэрлэлтийн байдал, анх гэр бүл болсон нас, эмэгтэйчүүдийн бэлгийн харьцаанд оролцож байгаа байдал, цэвэршсэн нас зэрэг мэдээллийг судалгаагаар авах нь төрөлтийн түвшингийн өөрчлөлтийг тодорхойлоход чухал ач холбогдолтой байв.

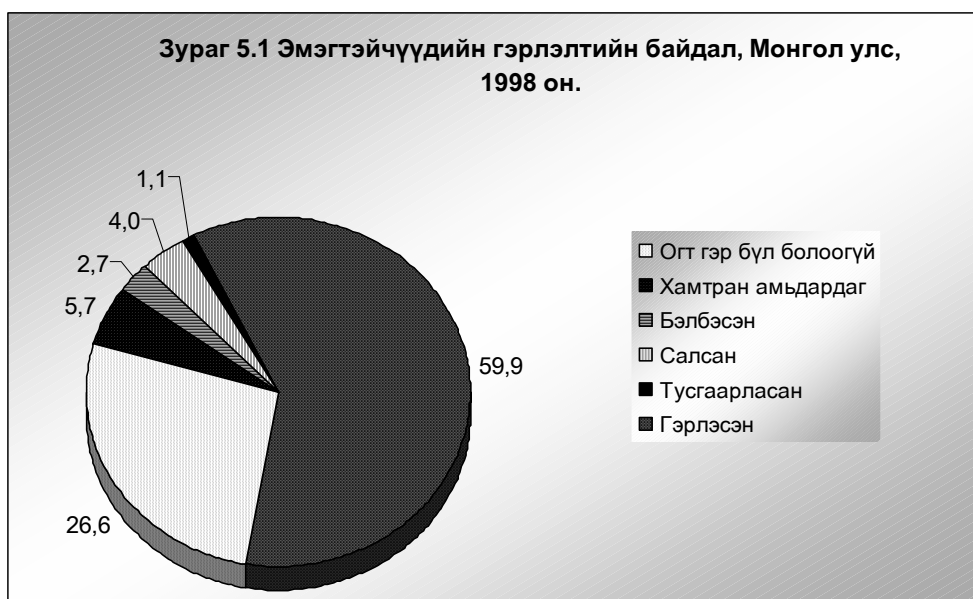
Гэр бүлийн байдал

ХАНҮЭМС-нд хамрагдсан 15-49 насны эмэгтэйчүүдийн 26.6 хувь нь огт гэр бүл болоогүй, 59.9 хувь нь гэр бүл болсон, 6 хувь нь хамтран амьдарч, 7.8 хувь нь бэлэвсэн, салсан, тусгаарласан байна. Эмэгтэйчүүдийн гэрлэлтийн байдлын срэнхий дүр төрхийг насны бүлгээр хүснэгт 5.01-ээс харж болно.

Хүснэгт 5.01 Гэр бүлийн байдал, насны бүлгээр, Монгол улс, 1998 он. (хувиар)

Насны бүлэг	Огт гэр бүл болоогүй	Гэрлэсэн	Хамт амьдардаг	Бэлбэсэн	Салсан	Тусгаарласан	Дүн	Эмэгтэйчүүдийн тоо
15-19	92,6	3,9	2,7	0,0	0,4	0,3	100,0	1 273
20-24	39,7	44,5	12,7	0,2	2,0	1,0	100,0	1 343
25-29	10,9	74,4	7,8	1,0	4,7	1,2	100,0	1 351
30-34	4,8	78,7	6,8	2,6	5,7	1,4	100,0	1 182
35-39	4,0	82,6	2,6	2,1	6,5	2,2	100,0	1 124
40-44	2,2	80,9	0,9	8,8	6,6	0,6	100,0	774
45-49	1,0	80,9	0,5	14,5	2,2	1,0	100,0	414
Бүгд	26,6	59,9	5,7	2,7	4,0	1,1	100,0	7 461

1998 оны байдлаар, 15-19 насны залуу эмэгтэйчүүдийн 92.6 хувь нь огт гэрлээгүй байхад энэ хувь 20-24 насны эмэгтэйчүүдийн хувьд 39.7 хувь болж буурсан. Энэ нь эмэгтэйчүүд гол төлөв 20-24 насандаа гэрлэдэг гэдгийг харуулж байна. 45-49 насны эмэгтэйчүүдийн зөвхөн нэг хувь нь огт гэрлээгүйгээс харахад бараг монгол эмэгтэйчүүд амьдралынхаа аль нэг хугацаанд гэр бүл болдог байна. Ийнхүү гэрлэлт монголын хувьд нийтлэг үзэгдэл бөгөөд харин гэр бүл салах болон тусдаа амьдрах нь тийм ч их нийтлэг биш гэдгийг судалгааны үр дүн харуулж байна (нийт эмэгтэйчүүдийн дөрвөн хувь нь гэр бүлээ цуцлуулсан, 1.1 хувь нь тусгаарласан). 40 наснаас эхлээд бэлэвсэн эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь огцом өсч 45-49 насны эмэгтэйчүүдийн бараг 14.5 хувь нь бэлэвсэрчээ.

Анх гэрлэсэн нас

Аливаа улс орны нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн өөр өөр үе шатанд эмэгтэйчүүд, эрэгтэйчүүдийн боловсрол эзэмших, хөдөлмөр эрхлэх нөхцөл бололцооны өөрчлөлттэй уялдан эмэгтэйчүүдийн анхны гэрлэлтийн нас залуужиж эсвэл хойшилж байдаг. Монгол эмэгтэйчүүдийн анхны гэрлэлтийн (нөхөрт гарах) насны өөрчлөлтийг хүснэгт 5.02 -т харуулав.

Хүснэгт 5.02 Эмэгтэйчүүдийн анх гэр бүл болсон нас, анхны гэрлэлтийн голч нас, Монгол улс, 1998 он. (өсөн нэмэгдсэн хувиар)

Насны бүлэг	Анх гэрлэсэн нас					Огт гэр бүл болоогүй	Эмэгтэйчүүдийн тоо	Голч нас
	15	18	20	22	25			
15-19	0,3	-	-	-	-	92,6	1 273	-
20-24	0,2	10,4	36,7	-	-	39,7	1 343	-
25-29	0,1	8,0	36,0	65,3	84,5	10,9	1 351	20,8
30-34	0,2	8,3	29,8	61,0	85,5	4,8	1 182	21,2
35-39	0,4	11,0	39,7	65,1	85,3	4,0	1 124	20,7
40-44	0,4	17,7	44,8	68,9	90,7	2,2	774	20,4
45-49	1,2	19,6	48,3	75,8	90,6	1,0	414	20,1
25-49	0,3	11,3	37,8	65,7	86,4	5,6	4 845	20,8

Ахимаг насны (45-49 настай) эмэгтэйчүүд залуу эмэгтэйчүүдийг бодвол харьцангуй залуу байхдаа гэр бүл болж байжээ. Одоо 45-49 настай байгаа эмэгтэйчүүдийн 48.3 хувь нь 20 нас хүрээгүй байхдаа гэрлэж байсан бол 30-34 настай эмэгтэйчүүдийн 29.8 хувь нь, 25-29 настай эмэгтэйчүүдийн 36 хувь нь 20 нас хүрээгүй байхдаа анх гэр бүл болсон байна. Анхны гэрлэлтийн голч нас нь тухайн насны бүлэг дэхь нийт эмэгтэйчүүдийн 50 хувь нь анх хэдэн насандаа гэр бүлтэй болсон эсвэл нөхөртэйгээ хамт амьдарч эхэлснийг харуулдаг үзүүлэлт юм. Хүснэгт 5.02-ын сүүлчийн баганад байгаа анхны гэрлэлтийн голч насыг харахад энэ нь 45-49 насны эмэгтэйчүүдийн хувьд 20.1 нас байснаа цаг хугацаа өнгөрөх тутам 30-34 насны эмэгтэйчүүдийн хувьд 21.2 нас хүртлээ өсч (нэг нас гаруйгаар өссөн), 25-29

насны эмэгтэйчүүдийн хувьд 20.8 нас болж буурав. Анхны гэрлэлтийн голч насыг 20-24 настай эмэгтэйчүүдийн хувьд тооцох боломжгүй байв. Учир нь эдгээр эмэгтэйчүүдийн талаас бага хувь нь 20 насандаа (насны бүлгийн эхний нас) гэр бүл болжээ. Гэхдээ ямар ч байсан анхны гэрлэлтийн нас өсөх хандлага 25 жилийн өмнөөс илэрч 15 жил орчим үргэлжилжээ. Цаашид анхны гэрлэлтийн нас өсөх хандлага хэвээр хадгалагдах, буурах эсэх нь тодорхойгүй байна.

Анхны гэрлэлтийн голч насны ялгаа

Анхны гэрлэлтийн голч нас байршил, бүс нутаг, эмэгтэйчүүдийн боловсролын түвшингээр хэрхэн ялгаатай байгааг хүснэгт 5.03-г харуулав.

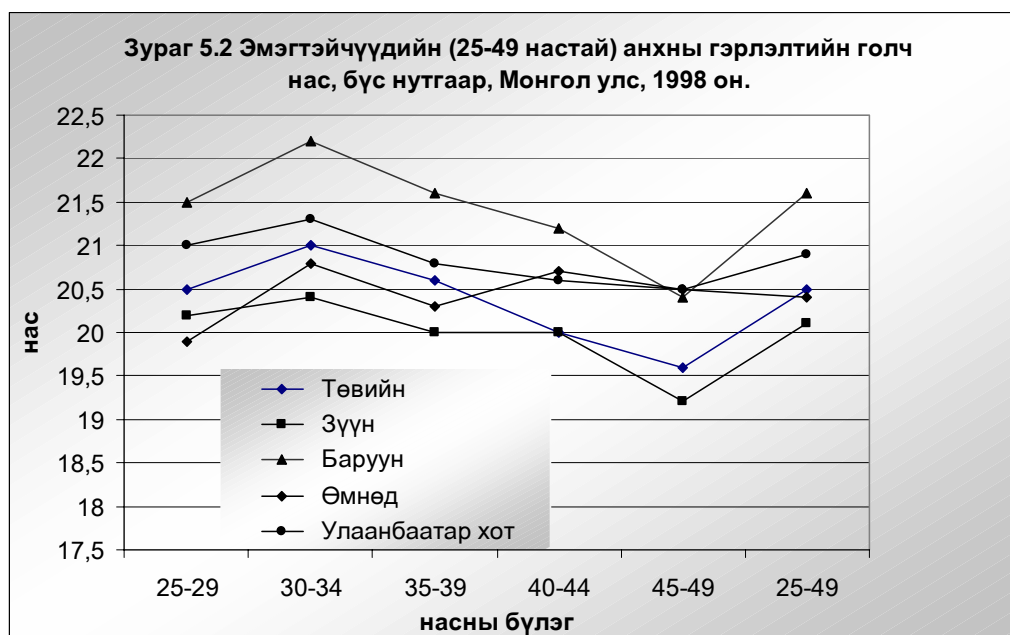
Анхны гэрлэлтийн голч нас хот, хөдөөгийн эмэгтэйчүүдийн хувьд бараг ялгаагүй, тухайлбал, 25-49 насны хотын эмэгтэйчүүдийн анхны гэрлэлтийн голч нас 20.9 байхад хөдөөгийн эмэгтэйчүүдийнх 20.6 байна.

Хүснэгт 5.03 Эмэгтэйчүүдийн (25-49 настай) анхны гэрлэлтийн голч нас, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Анхны гэрлэлтийн голч нас, насны бүлгээр					
	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	25-49
Байршил						
Хот	21,1	21,3	20,9	20,6	20,3	20,9
Хөдөө	20,6	21,2	20,5	20,2	19,7	20,6
Бүс нутаг						
Төвийн	20,5	21,0	20,6	20,0	19,6	20,5
Зүүн	20,2	20,4	20,0	20,0	19,2	20,1
Баруун	21,5	22,2	21,6	21,2	20,4	21,6
Өмнөд	19,9	20,8	20,3	20,7	20,5	20,4
Улаанбаатар хот	21,0	21,3	20,8	20,6	20,5	20,9
Боловсролын түвшин						
Бага	19,8	19,9	19,6	19,5	19,4	19,5
Бүрэн бус дунд	20,0	20,3	19,7	20,1	19,6	20,0
Бүрэн дунд	20,9	21,3	20,8	19,8	20,4	20,9
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	21,0	21,7	21,2	21,0	20,5	21,2
Бүгд	20,8	21,2	20,7	20,4	20,1	20,8

Баруун бүсийг эс тооцвол анхны гэрлэлтийн голч нас бүс нутгаар төдийлөн ялгаатай бус байна. Баруун бүс нутгийн эмэгтэйчүүдийг бусад бүс нутгийн эмэгтэйчүүдтэй харьцуулахад ойролцоогоор нэг жилийн хожуу гэр бүл болж байгаа нь энэ бүс нутагт өөр өөрийн ёс заншилтай олон үндэстэн ястан оршин суудагтай холбоотой байж болох юм. Анхны гэрлэлтийн голч насыг эмэгтэйчүүдийн боловсролын түвшингээр тооцож үзвэл боловсролгүй, бага боловсролтой эмэгтэйчүүдийн анхны гэрлэлтийн голч нас нь дээд, мэргэжлийн болон техникийн боловсролтой эмэгтэйчүүдийнхээс 2 насаар залуу байна.

Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн бэлгийн харьцааны идэвх

Гэр бүлтэй болон хамтран амьдарч байгаа эмэгтэйчүүдээс бэлгийн харьцаанд хамгийн сүүлд хэзээ орсныг судалгааны явцад асуусан юм. Хэрэв тухайн эмэгтэй судалгаа явахаас өмнөх 4 долоо хоногт бэлгийн харьцаанд орсон бол тэр эмэгтэйг бэлгийн харьцааны хувьд идэвхтэй гэж үзсэн. Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн 86,1 хувь нь судалгааны өмнөх 4 долоо хоногт бэлгийн харьцаанд орж байсныг хүснэгт 5.04 -өөс харж болно. Бэлгийн харьцааны идэвх 15-44 насны эмэгтэйчүүдийн хувьд төдийлөн ялгаатай бус байна. Монгол эмэгтэйчүүд 35-39 нас хүртлээ бэлгийн харьцааны хувьд хамгийн идэвхтэй байдаг ба энэ нь 40 наснаас эхлээд нас ахих тутам аажмаар буурчээ. Харин 15-19 насны гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн бараг 12,9 хувь нь, 20-24 насны гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн 8,3 хувь нь хүүхэд төрүүлсний дараа 2 жилийн турш бэлгийн харьцаанд ороогүй гэж хариулжээ. Хүүхэд төрүүлсэнтэй холбоогүйгээр бэлгийн харьцаанд ороогүй байгаа эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувийн жин 20-39 насны эмэгтэйчүүдийн хувьд бараг ижил, 8-9 хувийн хооронд хэлбэлзэж байхад 45-49 насны эмэгтэйчүүдийн бараг 23,5 хувь нь хүүхэд төрүүлсэнтэй холбоогүйгээр бэлгийн харьцаанд ороогүй ажээ. Өөрөөр хэлбэл, эмэгтэйчүүдийн бэлгийн харьцааны идэвх нь тэдний настай шууд хамааралтай байдаг гэсэн үг юм.

Бэлгийн харьцааны идэвх гэрлэлтийн үргэлжилсэн хугацаанаас хамаарч ялгаатай байгаа ба түүний өөрчлөлтийн хандлага нь насны бүлгээр тооцсон бэлгийн харьцааны идэвхийн өөрчлөлттэй ойролцоо байна. Гэрлээд 5-20 жил болсон эмэгтэйчүүдийн 89 орчим хувь нь, гэрлээд 30 буюу түүнээс дээш жил болсон эмэгтэйчүүдийн 76 орчим хувь нь судалгааны өмнөх 4 долоо хоногт бэлгийн харьцаанд оржээ. Энэ нь эмэгтэйчүүдийн нас, гэрлэлтийн үргэлжилсэн хугацаа ахих тутам бэлгийн харьцааны идэвх буурах хандлагатай болж байгаатай холбоотой. Мөн түүнчлэн хүүхэд төрүүлсэнтэй холбоогүйгээр бэлгийн харьцаанд ороогүй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь гэр бүл болоод удсан эмэгтэйчүүдийн хувьд өндөр байна. Гэрлээд 25 ба түүнээс олон жил болж байгаа эмэгтэйчүүдийн 20 орчим хувь нь хүүхэд төрүүлсэнтэй холбоогүйгээр бэлгийн харьцаанд ороогүй байна.

Хүснэгт 5.04 Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь сүүлийн 4 долоо хоногийн (Судалгааны өмнөх) бэлгийн харьцаанд орсон байдал, гэрлэлтийн үргэлжилсэн хугацаа, насны бүлэг, гэр бүлийн байдал, бүс нутаг, боловсрол, жирэмслэхээс сэргийлэх арга хэрэгслийг хэрэглэдэг байдлаар, Монгол улс, 1998 он.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Бэлгийн харьцаанд орсон	Бэлгийн харьцаанд ороогүй				Дүн	Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн тоо
		Хүүхэд төрүүлснээс хойш		Хүүхэд төрүүлсэн-тэй холбоогүй			
		2 жил хүртэл	2 жилээс дээш	2 жил хүртэл	2 жилээс дээш		
Насын бүлэг							
15-19	83,5	12,9	0,0	3,5	-	100,0	85
20-24	83,4	8,3	0,0	8,2	-	100,0	767
25-29	86,7	4,4	0,1	8,8	-	100,0	1 110
30-34	89,3	2,8	0,1	7,7	0,1	100,0	1 010
35-39	89,2	2,0	0,2	8,5	0,1	100,0	957
40-44	84,5	0,5	2,2	12,2	0,6	100,0	633
45-49	74,8	0,0	1,8	22,6	0,9	100,0	337
Гэрлэлтийн үргэлжилсэн хугацаа							
0-4	81,1	10,1	0,0	8,8	0,0	100,0	1 009
5-9	89,1	2,2	0,2	8,5	0,0	100,0	1 216
10-14	89,4	3,1	0,0	7,4	0,1	100,0	947
15-19	89,4	1,4	0,6	8,5	0,1	100,0	812
20-24	83,9	0,9	1,8	13,0	0,4	100,0	554
25-29	76,5	0,0	1,6	20,3	1,6	100,0	315
30 +	76,1	0,0	4,3	19,6	0,0	100,0	46
Байршил							
Хот	85,3	3,4	0,4	10,7	0,2	100,0	2 384
Хөдөө	86,8	3,7	0,6	8,7	0,2	100,0	2 515
Бүс нутаг							
Төвийн	86,6	3,0	0,5	9,8	0,1	100,0	1 717
Зүүн	89,0	2,1	0,6	8,1	0,2	100,0	471
Баруун	82,0	6,0	0,7	11,0	0,2	100,0	1 075
Өмнөд	86,6	3,0	0,0	10,4	0,0	100,0	335
Улаанбаатар хот	87,5	2,9	0,3	9,0	0,3	100,0	1 301
Боловсролын түвшин							
Бага	81,6	3,7	1,5	12,4	0,7	100,0	403
Бүрэн бус дунд	84,7	4,2	0,5	10,6	0,0	100,0	1 052
Бүрэн дунд	85,8	5,2	0,1	8,8	0,1	100,0	1 335
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	87,8	2,2	0,5	9,3	0,2	100,0	2 109
ЖСАХ							
Хэрэглэдэггүй	75,7	8,3	1,0	14,7	0,3	100,0	1 965
Эм	94,2	0,5	0,0	5,3	0,0	100,0	206
Ерөндөг	93,5	0,3	0,1	6,0	0,1	100,0	1 578
Мэс заслал	87,1	2,6	0,9	7,8	1,7	100,0	116
Хуанли	93,1	0,2	0,2	6,6	0,0	100,0	610
Бусад	92,0	0,0	0,0	8,0	0,0	100,0	424
Бүгд	86,1	3,6	0,5	9,7	0,2	100,0	4 899

Эмэгтэйчүүдийн оршин сууж буй бүс нутгаар нь авч үзэхэд баруун бүс нутагт харьцангуй олон эмэгтэйчүүд хүүхэд төрүүлснээс шалтгаалан бэлгийн харьцаанд ороогүй байгааг харж болно. Баруун бүс нутаг бол төрөлтийн хамгийн өндөр түвшинтэй нутаг юм (Гуравдугаар бүлгийг хар). Иймээс энэ бүс нутагт олон эмэгтэй хүүхэд төрүүлснээс шалтгаалан бэлгийн харьцаанд ороогүй байгаа нь гайхал төрүүлэх зүйл биш юм. Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн бэлгийн харьцааны идэвх боловсролын түвшин дээшлэх тутам өсч байгаа бөгөөд үүнийг насны бүтэцтэй холбон тайлбарлаж болох юм. Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн бэлгийн харьцааны идэвх жирэмслэхээс сэргийлэх арга хэрэгслийг (ЖСАХ) хэрэглэж байгаа түвшингээр ялгаатай байна. Гэр бүлтэй бөгөөд жирэмслэхээс сэргийлэх

арга хэрэгслэл хэрэглэж байгаа эмэгтэйчүүдийн 90 гаруй хувь нь бэлгийн харьцаанд орсон байхад, ЖСАХ-ийг хэрэглээгүй гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн 76 орчим хувь нь бэлгийн харьцаанд оржээ. Жирэмслэхээс сэргийлэх арга хэрэгсэл хэрэглэхгүйгээр бэлгийн харьцаанд орсон эмэгтэйчүүд үнэхээр жирэмсэн болох хүсэлтэй байна уу, үгүй юу, хэрэв жирэмсэн болох хүсэлгүй мөртлөө жирэмслэхээс сэргийлэх арга хэрэгслэлийг хэрэглэхгүй байж байгаад жирэмсэн болсон тохиолдолд тэд яах вэ? - тэд жирэмслэлтээ үргэлжлүүлэх үү эсвэл зогсоохыг оролдох уу гэдэг нь анхаарал татсан асуудал юм (Арван нэгдүгээр бүлгийг хар).

Хүүхэд төрүүлсний дараа сарын тэмдгээ үзээгүй, бэлгийн харьцаанд ороогүй ба дахин жирэмслэхгүй байх тохиолдол

Эмэгтэйчүүдийг хүүхэд төрүүлсний дараа удалгүй дахин жирэмсэн болохоос хамгаалдаг, төрөлтөд шууд нөлөөлдөг хоёр гол хүчин зүйл байдаг. Энэ нь нэгдүгээрт, эмэгтэйчүүд хүүхэд төрүүлсний дараа сарын тэмдгээ үзээгүй байх тохиолдол, хоёрдугаарт, эмэгтэйчүүд хүүхэд төрүүлсний дараа бэлгийн харьцаанд ороогүй байх тохиолдол юм. Өөрөөр хэлбэл эмэгтэйчүүд сарын тэмдгээ үзээгүй эсвэл бэлгийн харьцаанд ороогүй тохиолдолд жирэмсэн болохгүй (жирэмсэн болох эрсдэлд ороогүй) гэсэн үг. Хүүхэд төрүүлснийхээ дараа эх нь сарын тэмдгээ үзээгүй, бэлгийн харьцаанд ороогүй, дахин жирэмслэхгүй байх хугацааг хоёр сарын интервалтайгаар эмэгтэйчүүдийн төрүүлсэн хүүхдүүдийн эзлэх хувиар хүснэгт 5.05-д үзүүлэв. Хүснэгтэд судалгаанаас өмнөх гурван жилд төрсөн бүх хүүхдийг оруулав. Сарын тэмдгээ үзээгүй, бэлгийн харьцаанд ороогүй болон жирэмслэхгүй байх голч хугацааг хүснэгтийн доод хэсэгт харуулав.

Төрсөн нийт хүүхдийн 28,6 хувийнх нь эхчүүд судалгаа явуулах үед сарын тэмдгээ үзээгүй, 16,1 хувийнх нь эхчүүд бэлгийн харьцаанд ороогүй, 34,1 хувийнх нь эхчүүд дахин жирэмслээгүй байсан байна. Хүүхэд төрүүлсэн эмэгтэйчүүдийн 98,2 хувь нь төрсний дараах 60 хоногийн дотор дахин жирэмслээгүй бөгөөд хүүхэд төрүүлсний дараах хугацаа нэмэгдэх тутам энэ хувь аажуухан буурч, төрсний дараах хугацаа 12-13 сар болоход 32,5 хувь, 24-25 сар болоход 7,7 хувь нь дахин жирэмслээгүй ажээ.

Хүүхдээ төрүүлсний дараа эмэгтэйчүүдийн сарын тэмдгээ үзээгүй голч хугацаа 8 сар, дундаж хугацаа 10 сар байна. Ийнхүү монгол эмэгтэйчүүдийн хүүхэд төрүүлсний дараа сарын тэмдгээ үзээгүй байх хугацаа нилээд урт байгаа нь тэд хүүхдээ хөхөөрөө хооллодогтой холбоотойгоор тайлбарлаж болох юм (Есдүгээр бүлгийг хар). (Хүүхдээ хөхөөрөө хооллоогүй тохиолдолд хүүхэд төрүүлсний дараа эмэгтэйчүүдийн сарын тэмдгээ үзэхгүй байх хугацаа дөнгөж 2-3 сар болж богиносдог) Хүүхэд төрүүлснээс хойш эмэгтэйчүүдийн бэлгийн харьцаанд ороогүй голч хугацаа 2 сар, дундаж хугацаа 6 сар, харин хүүхэд олохгүй байх голч хугацаа 9 сар, дундаж хугацаа 12 сар байна.

Хүснэгт 5.05 Төрсөн хүүхдийн эзлэх хувь, төрснөөс хойш эх нь сарын тэмдгээ үзээгүй, бэлгийн харьцаанд ороогүй, жирэмслэхгүй байх хугацаагаар, Монгол улс, 1998 он.

Төрснөөс хойшхи сар	Хүүхэд төрснөөс хойш эх нь			Төрөлтийн тоо
	Сарын тэмдгээ үзээгүй	Бэлгийн харьцаанд ороогүй	Жирэмслээгүй	
<2	96,5	85,0	98,2	113
2-3	78,8	45,0	85,6	160
4-5	68,8	19,1	73,4	173
6-7	55,6	20,3	63,4	153
8-9	46,2	20,9	51,6	91
10-11	37,6	12,0	43,6	133
12-13	27,2	8,8	32,5	114
14-15	15,3	12,9	25,8	124
16-17	18,2	9,1	25,0	132
18-19	12,0	12,0	20,0	125
20-21	7,3	5,5	10,1	109
22-23	4,8	6,7	10,5	105
24-25	3,1	4,6	7,7	130
26-27	0,0	4,0	4,0	126
28-29	1,7	1,7	3,4	116
30-31	2,3	5,5	7,8	128
32-33	0,9	6,0	6,8	117
34-35	2,8	2,8	5,5	109
Бүгд	28,6	16,1	34,1	2 258
Голч хугацаа	8,0	2,3	9,1	-
Дундаж хугацаа	9,8	6,0	11,8	-
Тархалтын дундаж хугацаа	10,2	5,7	12,1	-

Хүүхэд төрүүлсний дараа сарын тэмдгээ үзээгүй, бэлгийн харьцаанд ороогүй хугацаа болон жирэмслэхгүй байх тархалт/тохиолдлын дундаж хугацааг тооцсон. Энд тархвар судлалын тархалт/ тохиолдлын дунджыг тооцох аргачлалыг ашигласан. Тархвар судлалд, өвчний тархалтыг өвчний тохиолдолд харьцуулан тухайн өвчний үргэлжлэх дундаж хугацааг тодорхойлдог. Энэ тохиолдолд "өвчин" -ийг төрсний дараа сарын тэмдгээ үзээгүй, бэлгийн харьцаанд ороогүй, жирэмслэхгүй байх хугацаатай адилтган үзсэн. Тархалт гэдэг нь хүүхэд төрүүлсний дараа сарын тэмдгээ үзээгүй (бэлгийн харьцаанд ороогүй, жирэмслээгүй) эхчүүдээс төрсөн хүүхдийн тоо юм. Тохиолдол гэдэг нь нэг сард төрсөн хүүхдийн дундаж тоог хэлнэ. Тархалт/ тохиолдлын дундаж хугацаа нь судалгаа явуулах үед хүүхэд төрүүлснийхээ дараа сарын тэмдгээ үзээгүй (бэлгийн харьцаанд ороогүй, жирэмслээгүй) байгаа эхчүүдийн тоог сард төрсөн хүүхдийн дундаж тоонд харьцуулсантай тэнцүү. Эмэгтэйчүүдийн хүүхэд төрүүлснийхээ дараа сарын тэмдгээ үзээгүй тархалт/ тохиолдлын дундаж хугацаа 10 сар, бэлгийн харьцаанд ороогүй байгаа тархалт/ тохиолдлын дундаж хугацаа 6 сар, жирэмслэхгүй байх тархалт/ тохиолдлын дундаж хугацаа 12 сар байна. Ийнхүү эмэгтэйчүүдийн хүүхэд төрүүлснийхээ дараа жирэмслэхгүй байх хугацаа урт байгаа учраас төрөлт хоорондын зай (Гуравдугаар бүлэгт дурьдагдснаар) их байна гэж хэлж болох юм.

Жирэмслэхгүй байх голч хугацаа, сонгосон үзүүлэлтүүдээр

Хүүхэд төрүүлсний дараа эмэгтэйчүүдийн сарын тэмдгээ үзээгүй, бэлгийн харьцаанд ороогүй болон жирэмслэхгүй байх голч хугацааг нас, байршил, бүс нутаг, боловсролын түвшингээр хүснэгт 5.06 -д харуулав.

Хүснэгт 5.06 Эмэгтэйчүүд төрснөөсөө хойш сарын тэмдгээ үзээгүй, бэлгийн харьцаанд ороогүй, жирэмслэхгүй байх голч хугацаа сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Төрснөөс хойш			Төрөлтийн тоо
	Сарын тэмдгээ үзээгүй	Бэлгийн харьцаанд ороогүй	Жирэмслээгүй	
Нас				
< 30	7,6	2,4	8,8	1572
30 +	9,1	1,9	10,5	686
Байршил				
Хот	7,7	2,5	8,5	897
Хөдөө	8,4	2,2	9,4	1361
Бүс нутаг				
Төвийн	7,5	2,1	9,1	832
Зүүн	7,2	1,9	7,3	196
Баруун	9,3	2,4	10,2	618
Өмнөд	7,0	2,0	8,3	168
Улаанбаатар хот	7,8	2,6	8,1	444
Боловсролын түвшин				
Бага	8,0	3,5	9,2	160
Бүрэн бус дунд	7,3	2,2	8,9	624
Бүрэн дунд	9,0	2,6	9,8	732
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	7,7	2,1	8,4	742
Бүгд	8,0	2,3	9,1	2258

Хүүхэд төрүүлснийхээ дараа сарын тэмдгээ үзээгүй хугацаа гуч болон түүнээс дээш настай эмэгтэйчүүдийн хувьд урт байдаг учир тэдний жирэмслэхгүй байх голч хугацаа залуу хүүхнүүдийнхийг бодвол хоёр сараар урт байна. Хөдөөний эмэгтэйчүүдийн жирэмслэхгүй байх голч хугацаа хотынхоос нэг сар орчмоор урт байхад тэдний бэлгийн харьцаанд ороогүй голч хугацаа хотын эмэгтэйчүүдийг бодвол арай богино байна. Харин хөдөөний эмэгтэйчүүдийн сарын тэмдгээ үзээгүй голч хугацаа хотынхыг бодвол арай урт байгаа нь хүснэгт 5.06 -аас тодорхой.

Бүс нутгаар авч үзэхэд, сарын тэмдгээ үзээгүй, бэлгийн харьцаанд ороогүй, жирэмслэхгүй байх голч хугацаа баруун бүс нутагт бусад бүс нутгийг бодвол арай урт байгаа нь тус бүс нутагт өөр өөрийн өвөрмөц уламжлалтай олон ястан үндэстэн амьдардагтай холбоотой бололтой. Төрсний дараа сарын тэмдгээ үзээгүй болон бэлгийн харьцаанд ороогүй хугацаа нь эмэгтэйчүүдийн боловсролын түвшинтэй ямар нэг хамааралгүй болох нь харагдаж байна.

Цэвэрших

Цэвэрших гэдэг нь зайлшгүй явагддаг биологийн үзэгдэл хэдий ч цэвэрших нас нь эмэгтэйчүүдийн эрүүл мэнд, анхны болон сүүлийн төрөлтийн нас, нийт төрүүлсэн хүүхдийн тоо зэргээс шалтгаалан янз бүр байдаг. Цэвэршсэн эмэгтэйчүүдийн хувь нас ахих тутам өсч байх нь ойлгомжтой юм. Хүснэгт 5.07-д харуулснаар 30-34 настай эмэгтэйчүүдийн нэгээс бага хувь, 40-41 насны эмэгтэйчүүдийн 1,7 хувь нь цэвэршсэн байна. Цэвэршсэн эмэгтэйчүүдийн хувь огцом өсч 48-49 насны эмэгтэйчүүдийн 49,3 хувь нь цэвэршсэн, өөрөөр хэлбэл, 50 нас хүрсэн монгол эмэгтэйчүүдийн тал хувь нь цэвэршсэн гэсэн дүн гарчээ.

**Хүснэгт 5.07 Эмэгтэйчүүдийн цэвэршилт, насны бүлгээр,
Монгол Улс, 1998 он.**

Насны бүлэг	Цэвэршилтийн хувь	Эмэгтэйчүүдийн тоо
30-34	0,3	1 182
35-39	1,0	1 124
40-41	1,7	344
42-43	5,9	306
44-45	11,5	217
46-47	24,0	179
48-49	49,3	142
Бүгд	5,1	3 494

Дүгнэлт

Энэ бүлэгт төрөлтийн хүчин зүйлүүдийг (гэр бүл төлөвлөлт, үр хөндөлтөөс бусад) авч үзсэн юм. Монголд гэр бүл болох нь нийтлэг үзэгдэл гэдэг нь харагдлаа. Эмэгтэйчүүдийн анхны гэрлэлтийн голч нас харьцангуй залуу буюу 20,8 нас байна. Төрөлтийн түвшинд нөлөөлж байгаа гол хүчин зүйлүүдийн нэг бол төрсний дараа эмэгтэйчүүд сарын тэмдгээ урт хугацаагаар (төрсний дараа сарын тэмдгээ үзэхгүй байгаа голч хугацаа 8 сар) үзэхгүй байгаа явдал юм. Энэ нь эхчүүд хүүхдээ хөхөөрөө удаан хооллодоогоос шалтгаалж байх талтай (Есдүгээр бүлэг).

БҮЛЭГ VI**Төрөлтийн төсөөлөл**

Энэ бүлэг нь жирэмслэхээс сэргийлэх арга хэрэгслийн хэрэгцээг үнэлэн дүгнэх тодорхой дэд бүлгүүдээс бүрдэнэ. Эдгээр дэд бүлгүүдэд гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн хүүхэд нэмж төрүүлэх эсэх, хэдий хугацааны дараа хүүхэд нэмж төрүүлэх бодолтой байгаа, жирэмслэхээс сэргийлэх арга хэрэгсэл тэдний төрөлтийн төсөөлөлд хэрхэн нөлөөлж байгаа, хамгийн зохистой гэж үзэж байгаа хүүхдийн тоо, хүсч байгаа хүүхдээ гаргаж байгаа эсэх, хүсээгүй хүүхэд төрүүлж байгаа эсэх, хүсээгүй хүүхдийг төрүүлэхээс зайлсхийж чадаж байгаа эсэх зэрэг Үндэсний нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд үнэлэлт дүгнэлт өгөхөд зайлшгүй шаардлагатай үзүүлэлтийг оруулж өглөө.

Хүсч байгаа хүүхдийн тоо

Хүснэгт 6.01 Гэр бүлтэй /нохортэй/ эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, хүүхэд нэмж төрүүлэх талаарх эмэгтэйчүүдийн санал, амьд хүүхдийн тоогоор, Монгол улс, 1998 он.

	Амьд хүүхдийн тоо / одоогийн жирэмслэлт ороод /							Дүн
	0	1	2	3	4	5	6+	
Хүүхэд төрүүлнэ								
2 жилийн дотор	74,4	35,0	14,7	7,9	2,1	1,6	0,0	15,0
2 ба түүнээс дээш жил хугацаа тодорхойгүй	7,2	43,7	18,1	5,1	0,7	0,3	0,0	15,2
Шийдээгүй	5,6	2,1	0,7	0,3	0,0	0,0	0,5	0,9
Хүүхэд төрүүлэхгүй	1,6	3,9	5,6	3,8	1,5	0,5	0,7	3,5
Үрийн сувгаа боолгосон	5,6	13,9	58,0	79,6	92,4	91,5	93,3	62,1
Жирэмслэх боломжгүй	3,2	0,8	2,2	2,6	2,5	4,9	3,3	2,4
	2,4	0,6	0,6	0,7	0,8	1,1	2,3	0,9
Дүн	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Эмэгтэйчүүдийн тоо	125	969	1 418	988	605	364	430	4 899

Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн хүүхэд нэмж төрүүлэх эсэх тухай саналыг энх тунх байгаа хүүхдийн (одоогийн жирэмслэлт ороод) тоогоор хүснэгт 6.01-д харуулав.

Хоёр хүүхэдтэй бөгөөд судалгааны үед жирэмсэн байгаа эмэгтэйд гурван хүүхэдтэй гэж үзсэн. Учир нь судалгааны асуулгад жирэмсэн эхчүүдээс хүүхэд нэмж төрүүлэхийг хүсч байгаа эсэхийг асуухдаа асуулгыг "Одоо тээж байгаа хүүхдээ төрүүлснийхээ дараа" гэсэн байдлаар тавьсан болно. Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн 15 хувь нь хоёр жилийн дотор (удахгүй), 15,2 хувь нь хоёр болон түүнээс дээш жилийн дараа (хожуу) хүүхэд төрүүлэхийг хүсч байхад 62,1 хувь нь хүүхэд нэмж төрүүлэх бодолгүй байна гэж хариулжээ.

Хоёр жилийн дотор болон хоёр түүнээс дээш жилийн дараа хүүхэд төрүүлэхийг хүсч байгаа эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь эсэн мэнд байгаа хүүхдийн тоо өсөх тутам буурч байхад хүүхэд нэмж төрүүлэх хүсэлгүй байгаа эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь өсчээ. Хоёр хүүхэдтэй эмэгтэйчүүдийн 58 хувь, гурван хүүхэдтэй эмэгтэйчүүдийн 79,6 хувь нь хүүхэд нэмж төрүүлэхгүй гэж хариулснаас харахад монгол эмэгтэйчүүд ам бүлийнхээ тоог хязгаарлах хүсэлтэй байгаа нь тодорхой байна.

Хүснэгт 6.02 Гэр бүлтэй /нохөртэй/ эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, хүүхэд нэмж төрүүлэх талаарх эмэгтэйчүүдийн санал, насны бүлгээр, Монгол улс, 1998 он.

	Насны бүлэг							Бүгд
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	
Хүүхэд төрүүлнэ								
2 жилийн дотор	21,2	26,2	24,0	18,5	6,1	0,9	0,3	15,0
2 ба түүнээс дээш жил хугацаа тодорхойгүй	58,8	45,0	23,6	7,9	0,7	0,0	0,0	15,2
Шийдээгүй	2,4	1,2	1,2	0,7	1,0	0,2	0,0	0,9
Хүүхэд төрүүлэхгүй	1,2	4,2	6,8	3,9	2,1	0,5	0,3	3,5
Үрийн сувгаа боолгосон	16,5	22,9	42,6	66,1	86,0	91,8	91,7	62,1
Жирэмслэх боломжгүй	0,0	0,4	1,4	2,6	3,3	5,1	2,4	2,4
	0,0	0,1	0,4	0,3	0,7	1,6	5,3	0,9
Дүн	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Эмэгтэйчүүдийн тоо	85	767	1 110	1 010	957	633	337	4 899

Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн хүүхэд нэмж төрүүлэх эсэх тухай саналыг насны бүлгээр хүснэгт 6.02-г харуулав. Эмэгтэйчүүдийн нас ахих тутам хүүхэд нэмж төрүүлэх хүсэлтэй эмэгтэйчүүдийн хувь буурчээ. Энэ үзүүлэлтийг насны бүлгээр харахад, эмэгтэйчүүдийн хүүхэд нэмж төрүүлэх эсэх тухай санаа бодол ялгаатай байгаа нь ажиглагдлаа. Жишээлбэл: 25-29 настай гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн бараг тал хувь нь хүүхэд нэмж төрүүлэхийг хүсч байхад 35-39 настай эмэгтэйчүүдийн дөнгөж 7,8 хувь нь хүүхэд нэмж төрүүлэх хүсэлтэй ажээ. Харин 25-29 настай гэр

бүлтэй эмэгтэйчүүдийн 42,6 хувь нь, 35-39 настай гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн 86 хувь нь хүүхэд нэмж төрүүлэх хүсэлгүй гэж хариулжээ.

Хүснэгт 6.03 Гэр бүлтэй боловч хүүхэд төрүүлэхийг хүсэхгүй байгаа эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, байршил, бүс нутаг, боловсролын түвшингээр, Монгол улс, 1998 он.

	Амьд хүүхдийн тоо / одоогийн жирэмслэлт ороод/						Бүгд	
	0	1	2	3	4	5 6+		
Байршил								
Хот	7,6	12,9	65,2	87,2	96,5	97,4	93,9	63,3
Хөдөө	10,2	17,1	54,9	77,7	93,4	95,7	97,7	65,6
Бүс нутаг								
Төвийн	8,3	16,9	62,2	85,2	96,4	98,3	95,3	66,5
Зүүн	0,0	13,8	65,7	87,0	93,1	95,7	98,1	73,7
Баруун	6,9	11,3	48,1	72,5	92,7	92,9	97,8	63,9
Өмнөд	28,6	15,6	60,8	78,8	95,1	96,7	97,1	64,5
Улаанбаатар хот	8,7	14,1	64,5	85,9	95,9	98,6	94,7	59,0
Боловсролын түвшин								
Бага	18,2	31,9	71,4	84,2	94,0	94,4	96,9	81,1
Бүрэн бус дунд	7,1	13,1	62,2	82,2	92,9	97,0	98,5	67,5
Бүрэн дунд	4,3	11,3	57,5	77,4	97,1	96,8	93,2	54,8
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	12,5	16,8	60,3	84,6	95,0	96,6	95,5	66,0
Дүн	8,8	14,8	60,2	82,2	94,9	96,4	96,5	64,5

Гэр бүлтэй боловч хүүхэд нэмж төрүүлэх хүсэлгүй эмэгтэйчүүдийг энх тунх байгаа хүүхдийн тоо, эмэгтэйчүүдийн оршин суугаа бүс нутаг, байршил, боловсролын түвшингээр хүснэгт 6.03-т харуулав. Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн 64,5 хувь нь хүүхэд нэмж төрүүлэх хүсэлгүй (энд үрийн сувгаа боолгосон эмэгтэйчүүд орсон болно) байна. Хоёр эсвэл гурван хүүхэдтэй, хүүхэд нэмж төрүүлэх хүсэлгүй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь хотод хөдөөнөөс бараг 10 хувиар өндөр байлаа. Иймд хотод амьдардаг эмэгтэйчүүд хөдөөнийхнийг бодвол төрөлтөө нөхөн үржихүйн насныхаа эхний үеүүдэд хязгаарлах сонирхолтой байна. Түүнчлэн хоёр буюу гурван хүүхэдтэй, хүүхэд нэмж төрүүлэх хүсэлгүй эмэгтэйчүүдийн хувь баруун бүс нутагт бусад бүс нутгийг бодвол харьцангуй бага байгаагаас харахад баруун бүс нутгийн эмэгтэйчүүд бусад бүс нутгийн эмэгтэйчүүдийг бодвол олон хүүхэд төрүүлэхийг хүсдэг гэсэн дүгнэлт хийж болохоор байна. Нэг буюу хоёр хүүхэдтэй, бага болон түүнээс доош боловсролтой, хүүхэд нэмж төрүүлэхийг хүсэхгүй байгаа эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь харьцангуй өндөр байгааг эс тооцвол эмэгтэйчүүдийн боловсролын түвшин, хүүхэд нэмж төрүүлэх хүслийн хооронд төдийлөн их хамаарал байхгүй байгааг тэмдэглэх нь зүйтэй.

Гэр бүл төлөвлөлтийн хэрэгцээ

Гэр бүл төлөвлөлтийн хэрэгцээг (гэр бүл төлөвлөлтийг хэрэглэхийг хүсч байгаа боловч хэрэглээгүй, гэр бүл төлөвлөлтийг хэрэглэж байгаа эмэгтэйчүүдээр) эмэгтэйчүүдийн нас, оршин суугаа бүс нутаг, байршил, боловсролын түвшингээр хүснэгт 6.04-т харуулсан. Гэр бүл төлөвлөлтийн нийт хэрэгцээ гэдэг нь гэр бүл төлөвлөлтийг хэрэглэхийг хүсч байгаа боловч хэрэглээгүй байгаа (гэр бүл төлөвлөлтийн хэрэгцээ нь хангагдаагүй), гэр бүл төлөвлөлтийг хэрэглэж байгаа (гэр бүл төлөвлөлтийн хэрэгцээ нь хангагдсан) эмэгтэйчүүдийн нийлбэр юм. Гэр бүл төлөвлөлтийн хэрэгцээ нь хангагдаагүй эмэгтэйчүүд гэдэгт ЖСАХ хэрэглэхгүй

байгаа боловч хүүхэд нэмж төрүүлэхийг хүсэхгүй байгаа, хүүхэд төрүүлэх хүсэлтэй ч ядаж хоёр жил хүлээх бодолтой байгаа эмэгтэйчүүдийг хамруулна. Судалгаа явах үед жирэмсэн байсан бөгөөд тээж байгаа хүүхдээ олохыг хүсээгүй байсан эсвэл цагаа олж жирэмслээгүй, сүүлийн төрөлтөөс хойш сарын тэмдгээ үзээгүй байх үедээ жирэмсэлсэн эмэгтэйчүүдийг мөн гэр бүл төлөвлөлтийн хэрэгцээ нь хангагдаагүй эмэгтэйчүүдийн тоонд оруулна.

Судалгаа явагдах үед гэр бүлтэй байсан эмэгтэйчүүдийн дөнгөж 9,9 хувь нь гэр бүл төлөвлөлтийн арга хэрэглэх шаардлагатай байсан боловч хэрэглээгүй гэж хариулжээ. Гэр бүл төлөвлөлтийн хэрэгцээ нь хангагдаагүй гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь нас, байршил, бүс нутгаар, Улаанбаатарыг эс тооцвол төдийлөн ялгаатай бус байгаа боловч эмэгтэйчүүдийн боловсролын түвшин өсөх тутам дээрх үзүүлэлт буурч байгаа нь бага боловсролтой эмэгтэйчүүдэд гэр бүл төлөвлөлтийн талаар өгөх зөвлөгөөг сайжруулах шаардлагатай гэдгийг харуулж байна.

Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн 59,8 хувь нь гэр бүл төлөвлөлтийн ямар нэг аргыг хэрэглэж байгаагийн дотор ЖСАХ-ийг хэрэглэж байгаа эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь хотод хөдөөнөөс, Улаанбаатар хотод бүр ч өндөр байна. Жирэмслэхээс сэргийлэх арга хэрэгслийн хэрэглээ боловсролын түвшин өсөх тутам өсчээ. Гэр бүлтэй, гэр бүл төлөвлөлтийн арга хэрэгслийг хэрэглэж байгаа эмэгтэйчүүдийн 40,7 хувь нь төрөлтөө хязгаарлах зорилгоор, 19,1 хувь нь төрөлт хоорондын зайгаа зохицуулах зорилгоор ЖСАХ-ийг хэрэглэжээ. Гэр бүл төлөвлөлтийн нийт хэрэгцээний (гэр бүл төлөвлөлтийн нийт хэрэгцээнд гэр бүл төлөвлөлтийг хэрэглэж байгаа эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь) 85,9 хувь нь ЖСАХ-ээр хангагдсан байна. Энэ хувь хотын эмэгтэйчүүдийн хувьд хөдөөнийхнийг бодвол бага зэрэг өндөр ч, бүс нутгаар авч үзэхэд төдийлөн ялгаа байхгүй, харин 15-19 насны охидын хувьд хамгийн (71,4 хувь) бага байна. Гэр бүл төлөвлөлтийн хэрэгцээг хэрхэн хангаж байгааг харуулж буй энэ хувь нь боловсролын түвшин өсөх тутам өсчээ. Бага боловсролтой эмэгтэйчүүдийн гэр бүл төлөвлөлтийн хэрэгцээг хангасан түвшин хамгийн бага хэдий ч 78,2 хувь гэдэг нь харьцангуй өндөр хувь юм.

Хүснэгт 6.04 Гэр бүл төлөвлөлтийн (ГБТ) дутагдаж байгаа хэрэгцээ, нийт хэрэгцээ, гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, насны бүлэг, бүс нутаг, боловсролын түвшингээр, Монгол улс, 1998 он.

	ГБТ дутагдаж байгаа хэрэгцээ			ГБТ-ийг хэрэглэж байгаа			ГБТ-ийн нийт хэрэгцээ			ГБТ-ийн хэрэгцээний хангамж /хувиар/	Эмэгтэй чүүдийн тоо
	Төрөлг хоорондын зайгаа зохи-цуулах	Төрөлтөө зогсоох	Бүгд	Төрөлг хоорондын зайгаа зохи-цуулах	Төрөлтөө зогсоох	Бүгд	Төрөлг хоорондын зайгаа зохи-цуулах	Төрөлтөө зогсоох	Бүгд		
Насны бүлэг											
15-19	7,1	2,4	9,5	17,6	5,9	23,5	24,7	8,2	32,9	71,4	85
20-24	7,7	2,7	10,4	38,1	10,0	48,1	45,8	12,8	58,5	82,2	767
25-29	4,1	6,0	10,1	35,2	25,6	60,8	39,4	31,6	71,0	85,7	1110
30-34	3,0	7,6	10,6	19,0	49,7	68,7	22,0	57,3	79,3	86,6	1010
35-39	0,2	9,4	9,6	4,7	66,1	70,8	4,9	75,5	80,5	88,1	957
40-44	0,2	9,5	9,7	0,3	60,5	60,8	0,5	70,0	70,5	86,3	633
45-49	0,0	6,5	6,5	0,0	32,9	32,9	0,0	39,5	39,5	83,5	337
Бүс нутаг											
Төвийн	2,8	7,3	10,1	19,0	41,5	60,6	21,8	48,8	70,6	85,7	1 717
Зүүн	3,6	8,3	11,9	13,6	50,1	63,7	17,2	58,4	75,6	84,3	471
Баруун	3,1	7,6	10,7	14,7	38,4	53,1	17,8	46,0	63,8	83,2	1 075
Өмнөд	1,8	8,7	10,4	19,1	36,4	55,5	20,9	45,1	66,0	84,2	335
Улаанбаатар хот	3,1	4,9	8,0	24,9	39,3	64,2	28,0	44,2	72,2	88,9	1 301
Боловсролын түвшин											
Бага	0,7	11,9	12,7	6,0	39,5	45,4	6,7	51,4	58,1	78,2	403
Бүрэн бус дунд	4,1	8,0	12,1	13,0	38,2	51,2	17,1	46,2	63,3	80,9	1 052
Бүрэн дунд	3,3	5,9	9,2	24,4	35,7	60,1	27,7	41,6	69,4	86,7	1 335
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	2,6	6,1	8,6	21,3	45,4	66,7	23,9	51,4	75,3	88,5	2 109
Бүгд	2,9	6,9	9,9	19,1	40,7	59,8	22,1	47,6	69,7	85,9	4 899

Хүүхдийн хамгийн зохистой тоо

ХАНҮЭМС-ны нэг гол зорилго нь эмэгтэйчүүдийн саналаар "хамгийн зохистой" хүүхдийн тоог тодорхойлох явдал байсан. Хүүхэдгүй эмэгтэйчүүдээс "Хэрвээ хүүхэд төрүүлэх боломж нөхцөл бүрдвэл та хэдэн хүүхэд төрүүлэх вэ?" гэж, харин хүүхэдтэй эмэгтэйчүүдээс "Хүүхэдгүй байх үедээ эргэж очих боломж танд тохиолдлоо гэхэд та амьдралдаа хэдэн хүүхэдтэй байвал зохимжтой гэж үзэж байна вэ?" гэж асуусан.

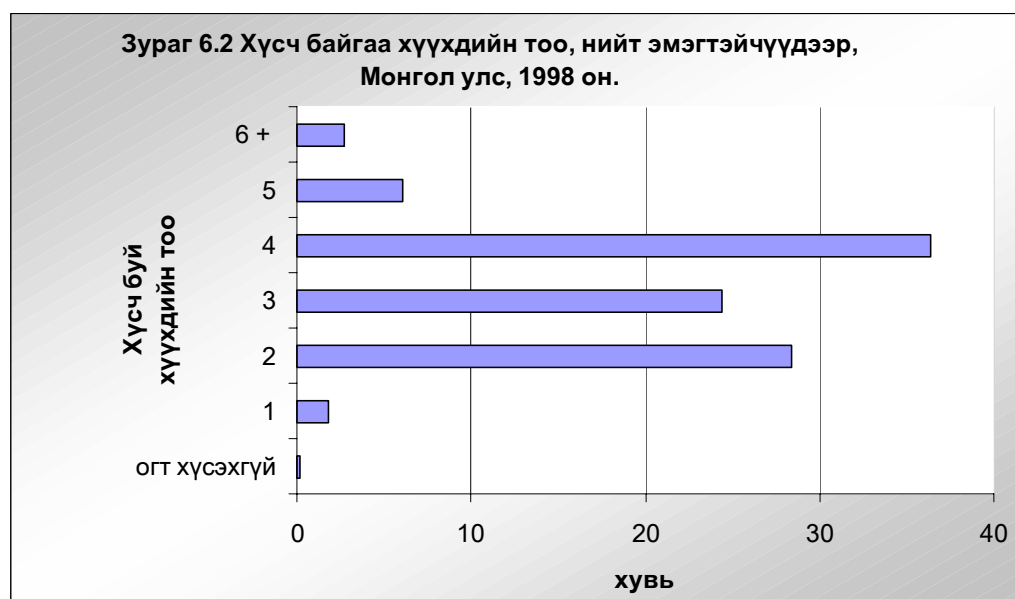
Хүснэгт 6.05 Хүүхэд нь амьд байгаа эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, хүсч буй хүүхдийн нийт болон дундаж тоогоор, Монгол улс, 1998 он.

	Амьд хүүхдийн тоо/одоогийн жирэмслэлт ороол							
	0	1	2	3	4	5	6+	Бүгд
Хүсч буй хүүхдийн зохистой тоо								
Огт хүсэхгүй	0,7	0,0	0,0	0,1	0,3	0,0	0,2	0,2
1	3,8	3,4	0,4	0,4	0,3	1,0	0,2	1,8
2	49,3	37,4	27,2	9,7	11,5	10,2	10,8	28,4
3	25,4	33,7	23,7	32,9	8,2	15,5	8,4	24,4
4	15,8	22,2	45,1	49,4	68,9	36,6	48,8	36,4
5	3,8	2,5	2,9	6,4	7,3	31,7	11,2	6,1
6 +	1,3	0,8	0,8	1,0	3,5	5,1	20,4	2,7
Тоогоор хариулаагүй	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Дүн	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Эмэгтэйчүүдийн хүсэж буй хүүхдийн дундаж тоо								
Нийт эмэгтэйчүүдийнхээр	2,7	2,9	3,3	3,6	3,8	4,1	4,4	3,3
Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийнхээр	3,0	2,9	3,3	3,6	3,9	4,1	4,4	3,5
Нөхрүүдийнхээр	2,9	2,8	3,2	3,6	4,0	4,0	4,9	3,4
Нийт эмэгтэйчүүдийн тоо	1 837	1 319	1 597	1 118	685	413	490	7 459
Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн тоо	125	969	1 418	987	605	364	430	4 898
Нөхрийн тоо	76	319	486	307	168	82	119	1 557

Хүүхдийн хамгийн зохистой тооны талаар эмэгтэйчүүдийн саналыг эсэн мэнд байгаа хүүхдийн тоогоор хүснэгт 6.05-г харуулав. Түүнчлэн энэ хүснэгтэд нийт эмэгтэйчүүд, гэр бүлтэй эмэгтэйчүүд, мөн тэдгээрийн нөхрүүдийн санал болгосон хүүхдийн хамгийн зохистой дундаж тоог тооцов. Нийт эмэгтэйчүүдийн 36,4 хувь нь дөрвөн хүүхэдтэй, 28,4 хувь нь хоёр хүүхэдтэй, 24,4 хувь нь гурван хүүхэдтэй байх нь хамгийн зохистой гэж үзжээ. Энх тунх байгаа хүүхдийн тоо өсөх тутам эмэгтэйчүүдийн хамгийн зохистой гэж үзэж байгаа хүүхдийн тоо өсч байгааг эмэгтэйчүүдийн хүсэж буй хүүхдийн дундаж тооноос харж болно. Жишээлбэл, хүүхэдгүй эмэгтэйчүүдийн хүсч буй хүүхдийн дундаж тоо 2.7 байхад зургаа болон түүнээс олон хүүхэдтэй эмэгтэйчүүдийнх 4.4 байна.

Хүүхэдтэй эмэгтэйчүүдийн хүүхдийн тоо, тэдний хамгийн зохистой гэж үзэж байгаа хүүхдийн тоо хоорондоо эерэг хамааралтай байгаа нь ойлгомжтой юм. Үүнд хоёр шалтгаан бий. Нэгдүгээрт, эмэгтэйчүүд өөрсдийнхөө хүсэл сонирхлыг амьдралд хэрэгжүүлдэг, өөрөөр хэлбэл, олон хүүхэдтэй болох сонирхолтой эмэгтэйчүүд олон хүүхэд төрүүлнэ гэсэн үг. Хоёрдугаарт, хамгийн зохистой гэж үзэж байгаа хүүхдийнхээ тоог хэлэхдээ өөрсдийнхөө хүүхдийн тоонд зохицуулж хэлж болох талтай. Эдгээрээс гадна олон хүүхэдтэй эмэгтэйчүүд цөөхөн хүүхэдтэй эмэгтэйчүүдийг бодвол гол төлөв ахимаг насных байдаг бөгөөд олон хүүхэдтэй байх

нь зохистой гэдэг санаа бодлыг тэд олон жилийн өмнө олж авсан байж болох талтай.

Дээрх байдлаар хамгийн зохистой гэж үзэж байгаа хүүхдийн тоонд янз бүрийн "зохицуулалт" хийгдсэн байж болох талтай ч олон эмэгтэйчүүдийн хамгийн зохистой гэж үзэж байгаа хүүхдийн тоо нь өөрсдийнх нь өсгөсөн хүүхдийн тооноос цөөхөн байгаа нь судалгааны явцад ажиглагдлаа. Таван хүүхэдтэй эмэгтэйчүүдийн 63,3 хувь нь таваас цөөхөн, зургаа болон түүнээс олон хүүхэдтэй эмэгтэйчүүдийн 79,6 хувь нь түүнээс цөөхөн хүүхэдтэй болохыг хүсдэг байна.

Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн хариулснаар хүүхдийн хамгийн зохистой тоо 3.5 байхад нийт эмэгтэйчүүдийнх 3.3 хүүхэд байгаа нь төдийлөн ялгаатай бус байна (Хүүхэдгүй эмэгтэйчүүдийн хувьд хамгийн их ялгаатай байна). Нэлээд сонирхол татсан зүйл бол гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн санал болгосон хүүхдийн хамгийн зохистой тоо нь нөхрүүдийн санал болгосон хүүхдийн хамгийн зохистой тоотой бараг ижил байгаа явдал юм. Ихэнх тохиолдолд эрэгтэйчүүд эмэгтэйчүүдийг бодвол олон хүүхэдтэй байхыг хүсдэг байтал манайд байдал өөр байсныг хэлэх нь зүйтэй.

Эмэгтэйчүүдийн хамгийн зохистой гэж үзсэн хүүхдийн тоог эмэгтэйчүүдийн нас, бүс нутаг, байршил, боловсролын түвшингээр хүснэгт 6.06-д харуулав.

Эмэгтэйчүүдийн хамгийн зохистой гэж үзсэн хүүхдийн тоо тэдний нас ахих тутам өсч байгаа нь гайхал татах зүйл биш юм. Өөрөөр хэлбэл, залуу эмэгтэйчүүд нас ахисан эмэгтэйчүүдийг бодвол цөөхөн хүүхэдтэй байхыг хүсдэгтэй холбоотой бололтой. Хүүхдийн хамгийн зохистой тоо хөдөөд хотыг бодвол, баруун бүс нутагт бусад бүс нутгийг бодвол ялигүй өндөр байгаа бөгөөд харин боловсролын түвшингээр төдийлөн ялгаатай бус байна.

Хүснэгт 6.06 Нийт эмэгтэйчүүд, похруудийн хүсч буй хүүхдийн дундаж тоо, насны бүлэг, байршил, бүс нутаг боловсролын түвшингээр, Монгол улс, 1998 он.

	Насны бүлэг						Нийт эмэгтэйчүүдийнх	Нийт нөхрийнх	
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44			45-49
Байршил									
Хот	2,7	2,8	3,1	3,3	3,5	3,7	3,7	3,2	3,3
Хөдөө	2,6	2,9	3,3	3,7	3,9	4,2	4,2	3,4	3,6
Бүс нутаг									
Төвийн	2,6	2,9	3,2	3,6	3,7	4,1	4,1	3,3	3,5
Зүүн	2,3	2,9	3,0	3,3	3,6	3,6	3,2	3,1	3,1
Баруун	2,7	2,9	3,3	3,8	4,0	4,3	4,3	3,5	3,7
Өмнөд	2,6	2,8	3,2	3,4	3,7	3,8	3,6	3,2	3,4
Улаанбаатар хот	2,8	2,8	3,1	3,3	3,4	3,6	3,7	3,1	3,2
Боловсролын түвшин									
Бага	2,5	2,7	2,6	3,8	3,8	4,1	4,4	3,3	4,1
Бүрэн бус дунд	2,6	2,8	3,2	3,5	3,9	4,0	3,9	3,1	3,4
Бүрэн дунд	2,8	2,9	3,1	3,6	3,7	4,0	3,7	3,2	3,2
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	2,7	2,9	3,2	3,4	3,6	3,8	3,7	3,4	3,4
Нийт эмэгтэйчүүдийнх	2,7	2,9	3,2	3,5	3,7	3,9	3,9	3,3	-
Нийт похруудийнх	2,6	3,0	3,1	3,3	3,6	3,8	4,0	-	3,4

Хүсч байгаа болон хүсээгүй төрөлт

ХАНҮЭМС-нд эмэгтэйчүүдээс тэдний сүүлийн төрөлт болон жирэмслэлтийн талаар, тухайлбал, тухайн төрөлт болон жирэмслэлтийг төлөвлөсөн байсан эсэх, төлөвлөөгүй ч гэсэн арай хожуу төрүүлэхийг хүсч байсан эсэх, эсвэл огт хүсээгүй зэргийг тодруулах зорилгоор хэд хэдэн асуулт асуусан. Эдгээр асуултууд нь эмэгтэйчүүд болон тэдний нөхрүүд хүүхэд төрүүлэхээ аль зэрэг зохицуулж байгааг харуулах чухал үзүүлэлтүүд юм.

Судалгаанаас өмнөх гурван жилд төрсөн хүүхдийн (одоогийн жирэмслэлт ороод) төрөлтийн төлөвлөлтийг төрөлтийн дараалал, төрөх үеийн эхийн насаар хүснэгт 6.07-д харуулав. Судалгааны өмнөх гурван жилд төрсөн хүүхдийн 85 хувийг нь тэр цаг үед нь, 4.4 хувийг нь арай хожуу төрүүлэхээр эх нь төлөвлөсөн байжээ. Гэтэл 10.6 хувь нь хүүхэд нэмж төрүүлэхийг хүсээгүй эхчүүдээс төрсөн байна. Дөрөв болон түүнээс дээш хүүхэдтэй эхчүүдээс төрсөн хүүхдүүдийн дөрөвний нэг нь тухайн хүүхдийг эх нь төрүүлэх хүсэлгүй байхад төржээ. Хүсээгүй хүүхдийн эзлэх хувь эхийн нас ахих тутам нэмэгджээ. Тухайлбал, 35 болон түүнээс дээш насны эхчүүдээс төрсөн хүүхдийн 30 орчим хувь нь эх нь хүсээгүй байхад төржээ.

Хүснэгт 6.07 Эмэгтэйчүүдийн төрөлтийн төлөвлөлт, дүнд эзлэх хувиар, төрөлтийн дараалал, төрөх үеийн эхийн насны бүлгээр, Монгол улс, 1996-1998 он.

	Төрөлтийн төлөвлөлт				Төрөлтийн тоо
	Одоо	Хожуу	Хүсээгүй	Дүн	
Төрөлтийн дараалал					
1	90,5	3,6	6,0	100,0	873
2	88,7	5,5	5,9	100,0	785
3	85,5	4,6	9,9	100,0	475
4 +	70,8	3,9	25,3	100,0	558
Төрөх үеийн эхийн нас					
<19	81,8	6,1	12,1	100,0	231
20-24	88,3	4,7	7,0	100,0	1 034
25-29	86,7	4,6	8,6	100,0	775
30-34	84,3	3,3	12,4	100,0	427
35-39	68,9	2,2	28,9	100,0	180
40-44	65,1	2,3	32,6	100,0	43
Бүгд	85,0	4,4	10,6	100,0	2 691

Хүснэгт 6.08 Хүсч буй төрөлтийн нийлбэр коэффициент, төрөлтийн нийлбэр коэффициент, байршил, бүс нутаг, боловсролын түвшингээр, Монгол улс, 1998 он.

	Төрөлтийн коэффициент	
	Хүсэж буй төрөлтийн нийлбэр коэффициент	Төрөлтийн нийлбэр коэффициент
Байршил		
Хот	2,2	2,5
Хөдөө	3,1	3,7
Бүс нутаг		
Төвийн	2,9	3,2
Зүүн	2,4	3
Баруун	3,3	3,9
Өмнөд	3,1	3,5
Улаанбаатар хот	2,0	2,2
Боловсролын түвшин		
Бага	2,8	3,4
Бүрэн бус дунд	3,1	3,7
Бүрэн дунд	2,7	2,9
Дээд, мэргэжлийн болон, техникийн	2,5	2,8
Бүгд	2,7	3,1

Хүсч буй төрөлтийг харгалзан тооцсон төрөлтийн нийлбэр коэффициентыг судалгааны өмнөх гурван жилийн байдлаар тооцсон төрөлтийн нийлбэр коэффициенттэй харьцуулан, байршил, бүс нутаг, эхийн боловсролын түвшингээр хүснэгт 6.08 -д харуулсан болно. Хүсч буй төрөлтийг харгалзан тооцсон төрөлтийн нийлбэр коэффициентыг тооцоходоо нийт төрсөн хүүхдийн тооноос эх нь хүсээгүй

байхад төрсөн хүүхдийн тоог хасаад, гуравдугаар бүлэгт дурьдсан насны бүлэг дэхь төрөлтийн коэффициентыг тооцдог аргачлалаар тооцсон. Хэрэв аль нэг эхийн эсэн мэнд байгаа хүүхдийн тоо тухайн эмэгтэйн хамгийн зохистой гэж үзэж байгаа хүүхдийн тооноос цөөхөн байвал эсэн мэнд байгаа хүүхдийг эх нь хүсэж байж төрүүлсэн гэж үзнэ. Хэрэв хүсээгүй хүүхэд төрүүлэх явдлаас сэргийлж чадвал төрөлтийн түвшин ямар байхыг хүсч буй төрөлтийг харгалзан тооцсон төрөлтийн коэффициент харуулна.

Монгол эмэгтэйчүүд зөвхөн төлөвлөсөн буюу хүсч байгаа хүүхдээ төрүүлбэл, төрөлтийн нийлбэр коэффициент 3.1 бус харин 2.7 байх юм. Хэрэв эмэгтэйчүүд хүсч буй хүүхдээ төрүүлбэл, хөдөөгийн эмэгтэйчүүд, зүүн болон баруун бүс нутгийн эмэгтэйчүүд, бүрэн бус дундаас доош боловсролтой эмэгтэйчүүдийн төрөлтийн түвшин нэлээд буурна. Үндэсний нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн хөтөлбөрийн хүрээнд явагдаж байгаа сургалтын ажлыг эдгээр эмэгтэйчүүдийн нөхөн үржихүйн мэдлэгийг дээшлүүлэхэд хандуулах нь зүйтэй мэт санагдлаа.

Дүгнэлт

Монгол эмэгтэйчүүд, эрэгтэйчүүд ялгаагүй төрөлтөө зохицуулахыг хүсдэг байна. Гэр бүлтэй, хоёр хүүхэдтэй эмэгтэйчүүдийн дийлэнх буюу 58 хувь нь, гурван хүүхэдтэй эмэгтэйчүүдийн 79,6 хувь нь нэмж хүүхэд төрүүлэх хүсэлгүй байгаа нь эмэгтэйчүүд жирэмслэхээс сэргийлэх арга хэрэгсэл хэрэглэж төрөлтөө нэлээд сайн зохицуулж байгаатай холбоотой болох нь судалгааны дүнгээс харагдлаа. Тухайлбал, гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн 59,8 хувь нь жирэмслэхээс сэргийлэх ямар нэг арга хэрэглэж байгаа нь гэр бүл төлөвлөлтийн нийт хэрэгцээний 85,9 хувийг бүрдүүлж байна. Сүүлийн төрсөн хүүхдүүдийг авч үзвэл, тэдгээрийн 85 хувийг нь эх нь хүсч байж төрүүлжээ. Хүсч байгаа хүүхдийн тоотойгоо ижил тооны хүүхэд төрүүлэхэд нь эмэгтэйчүүдэд туслах зорилгоор гэр бүл төлөвлөлтийн үйлчилгээг чиглүүлэх нь зүйтэй. Ялангуяа, бүрэн бус дундаас доош боловсролтой, хөдөөний, зүүн болон баруун бүс нутагт амьдарч байгаа эмэгтэйчүүдэд гэр бүл төлөвлөлтийн үйлчилгээг ойртуулах шаардлагатай байгааг анхаарвал зохино.

БҮЛЭГ VII**Нялхас, хүүхдийн нас баралт**

XX зууны дунд үеэс эхлэн Монгол улсын хүн амын нас баралтын түвшин хөгжиж буй бусад орнуудын нэгэн адил буурч эхэлсэн. 1989 оны эцэст 1000 хүн тутмаас 8 хүн нас барж байсан бол энэ үзүүлэлт буюу нас баралтын ерөнхий коэффициент аажмаар буурч 1998 оны эцэст 1000 хүн тутмаас 6 хүн болтлоо буурсан байна. Нас баралтыг насны бүлгээр авч үзэхэд нялхас болон 0-4 насны хүүхдийн эндэгдэл бусад насны бүлгийн хүүхдийнхээс харьцангуй дээгүүр байна (ЭМНХЯамны мэдээгээр).

1990 онд хуралдсан Хүүхдийн төлөө дэлхийн дээд хэмжээний уулзалтаар 2000 он гэхэд хэрэгжүүлэх багц зорилтуудыг дэвшүүлсэн юм. Эдгээр зорилтуудын дотор нялхас болон тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийг гуравны нэгээр, өөрөөр хэлбэл, 1000 төрөлт тутамд ногдох нялхсын эндэгдлийг 50, тав хүртлэх насны хүүхдийн эндэгдлийг 70 хүртэл хувиар тус бүр бууруулах зорилт тавьсан. Энэхүү зорилтыг Египет улсын нийслэл Кайр хотноо 1994 онд хуралдсан "Хүн ам ба хөгжил" олон улсын бага хурлаар дахин баталгаажуулсан юм ("Хүн ам ба хөгжил", олон улсын бага хурлаас гаргасан үйл ажиллагааны хөтөлбөр, хэсэг 8.13). Монгол улсын төрөөс баримтлах Хүн амын бодлогод 2010-2015 он хүртлэх хугацаанд нялхсын болон тав хүртлэх насны хүүхдийн эндэгдлийг 1990 оны түвшингээс гуравны нэгээр бууруулна гэж тодорхойлсон байдаг, (Монгол Улсын төрөөс баримтлах Хүн амын бодлого, 1996 оны 5 дугаар сарын 23).

Нялхас болон хүүхдийн эрүүл мэндийн үйл ажиллагааг төлөвлөх, үнэлж дүгнэхэд нялхас, хүүхдийн эндэгдлийн түвшин, чиг хандлагын талаарх мэдээлэл чухал ач холбогдолтой билээ. Нялхас болон 5 хүртлэх насны хүүхдийн эндэгдлийн түвшин, чиг хандлага, тэдгээрийн ялгаатай байдлыг хүн ам зүйн болон нийгмийн зарим үзүүлэлтээр харуулах нь энэ бүлгийн гол зорилго юм. Түүнчлэн хүүхдийн нас барах эрсдэлийг түүнд нөлөөлөх гол хүчин зүйлүүд болох эхийн нас, төрөлт хоорондын зай, төрөлтийн дарааллаар энэ бүлэгт харуулав. Судалгаанд оролцсон эмэгтэйчүүдээс төрөлтийн түүхийг төрүүлсэн хүүхдийнх нь хүйс, төрсөн он, сар, өдөр, амьд байгаа эсэх, нас барсан тохиолдолд мөн он, сар, өдрийг нь бүртгэж авах замаар бүрдүүлж, нярайн, нярайн дараах, нялхсын, 1-4 насны хүүхдийн, болон тав хүртлэх насны хүүхдийн эндэгдлийн талаарх мэдээллийг цуглуулсан.

Нярайн, нярайн дараах, нялхсын, 1-4 насны хүүхдийн, тав хүртлэх насны хүүхдийн эндэгдлийн коэффициентыг судалгааны өмнөх тав таван жилээр хүснэгт 7.01-д харуулав. Эдгээр коэффициентуудыг төрөлтийн түүхээс шууд тооцсон бөгөөд эдгээр нь тодорхой наснаас өмнө нас барах магадлалыг харуулж байгаа юм. Хүүхэд төрөөд нэг сарын дотор эндэх магадлалыг нярайн нас баралтын коэффициент, төрснөөс хойш хүүхэд 12 сарын дотор эндэх магадлалыг нялхасын нас баралтын коэффициент гэнэ. Нярайн дараах нас баралтын коэффициент нь нялхсын болон нярайн нас баралтын коэффициентуудын ялгавраар тооцогддог учир нас баралтын магадлалыг бодитойгоор харуулдаггүй. Нэгээс дөрвөн насны хооронд хүүхэд эндэх магадлалыг 1-4 насны хүүхдийн нас баралтын коэффициент, хүүхэд төрснөөс хойш тав хүртлэх насандаа эндэх магадлалыг тав хүртлэх насны хүүхдийн нас баралтын коэффициент гэнэ.

Нас баралтын түвшин, чиг хандлага

Нярайн нас баралт өсөх хандлагатай байхад нялхас болон тав хүртлэх насны хүүхдийн нас баралт буурах хандлагатай байгааг хүснэгт 7.01-ээс харж болно (Нярайн нас баралт мэдэгдэхүйц өсч байгаа нь өмнөх жилүүдийн нярайн эндэгдлийг дутуу бүртгэснээс шалтгаалсан байж болох талтай). 1984-1988 онуудад амьд төрсөн 1000 хүүхэд тутмын 83 нь нэг ой хүрэлгүйгээр эндэж байсан бол энэ тоо 1994-1998 онд 65 болж буурсан байна. 1994-1998 оныг 1984-1988 онтой харьцуулахад тав хүртлэх насны хүүхдийн нас баралт 44 пункт орчмоор буюу өөрөөр хэлбэл, 1984-1988 онд 1000 хүүхдээс 125 хүүхэд тав хүртлэх насандаа эндэж байсан бол 1994-1998 онд энэ тоо 81 хүүхэд болтлоо буурсан байна. Энэ бүхнээс харахад сүүлийн 10 жилд нялхас болон тав хүртлэх насны хүүхдийн эндэгдэл байнга буурчээ. Судалгааны тоо материалд тулгуурлан тооцсон дээрх коэффициентууд нь засаг захиргааны болон эмнэлгийн байгууллагын шугамаар цуглуулсан мэдээг үндэслэн тооцсон коэффициентуудаас нэлээд зөрүүтэй байгааг тэмдэглэх нь зүйтэй. Эдгээр эх үүсвэрүүд дээр тулгуурлан тооцсон нялхсын эндэгдлийн коэффициент 1998 онд 36 байсан (Үндэсний Статистикийн Газар, 1998 оны Монгол улсын нийгэм, эдийн засаг эмхтгэл) бол судалгааны материалд тулгуурлан тооцсон нялхсын 1994-1998 оны эндэгдлийн коэффициент 65 байгаа юм. Ийнхүү нялхсын эндэгдлийн 40-45 хувь нь бүртгэгдэж байгаа нь тун хангалтгүй үзүүлэлт юм. Судалгааны тоо материалд тулгуурлан тооцсон коэффициентуудын үнэн зөвд эргэлзэх зүйлгүй. Учир нь хүүхдээ нас бараагүй байхад нас барсан гэж хэн ч хэлэхгүй.

Хүснэгт 7.01 Нярайн, нярайн дараах, нялхас болон хүүхдийн нас баралт судалгааны өмнөх тав, таван жилээр, Монгол улс, 1998 он. (ярилцлага авсан сарыг оруулаагүй)

тав таван жил.	Нас баралтын коэффициент				
	нярайн (NN)	нярайн дараах (PNN)	нялхсын (1q0)	1-4 настай хүүхдийн (4q1)	5 хүртэл насны хүүхдийн (5q0)
0-4	34,5	30,5	65,0	17,2	81,0
5-9	29,9	42,9	72,8	30,9	101,5
10-14	24,0	59,5	83,5	45,7	125,3

Нас баралтын түвшингийн ялгаа

Нярайн, нярайн дараах, нялхсын болон хүүхдийн нас баралтын коэффициентуудыг судалгааны өмнөх арван жилийн байдлаар, байршил, бүс нутаг, эхийн боловсролын түвшингээр хүснэгт 7.02 -т харуулав. Мэдээллийн үнэн зөв байдлыг хангахын тулд нас баралтын коэффициентуудыг арван жилийн байдлаар байршил, бүс нутаг, эхийн боловсролын түвшингээр тооцсон. Хүүхдийн нас баралтын коэффициентууд хөдөөд хотынхоос харьцангуй өндөр байгаа бөгөөд энэ нь хөдөөд эмнэлгийн байгууллага цөөн, эмнэлгийн тусламжийг цаг алдалгүй авч чаддаггүйгээс шалтгаалсан байж болох юм.

Бүс нутгаар тооцсон нярайн, нялхсын болон тав хүртлэх насны хүүхдийн нас баралтын коэффициентууд нь өөр хоорондоо нэлээд ялгаатай байна. Дээрх насны хүүхдийн нас барах магадлал баруун бүс нутагт хамгийн өндөр, өмнөд бүс нутагт хамгийн бага байна. Ерөнхийдөө нас баралтын коэффициентууд төв, зүүн, баруун бүс нутагт харьцангуй өндөр, өмнө бүс нутаг, Улаанбаатар хотод харьцангуй бага байгааг дурьдах нь зүйтэй. Эхийн боловсролын түвшингээр авч үзэхэд, бүрэн дунд боловсролтой эхчүүдийн хүүхдүүд нэг хүртлэх насандаа эндэх магадлал нь бага болон түүнээс доош боловсролтой эхчүүдийнхээс гуравны нэгээр бага байхад бага болон түүнээс доош боловсролтой эмэгтэйчүүдийн тав хүртлэх насны хүүхдийнх нь эндэгдэл дээд, мэргэжлийн болон техникийн боловсролтой эмэгтэйчүүдийнхээс 1.9 дахин их байна. Боловсролын түвшин өсөх тутам нярайн, нялхсын, тав хүртлэх насны хүүхдийн эндэгдэл буурч байна. Иймд эрүүл мэндийн байгууллагын зүгээс боловсрол багатай эхчүүдийн эрүүл мэндийн боловсролыг дээшлүүлж, тэдэнд үзүүлэх нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн тусламжийг өргөжүүлэх нь зүйтэй юм.

Хүснэгт 7.02 Судалгааны өмнөх 10 жилийн байдлаар, нярайн, нярайн дараах, нялхас болон хүүхдийн нас баралт сонгосон үзүүлэлтээр, Монгол улс, 1998 он. (ярилцлага авсан сарыг оруулаагүй)

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Нас баралтын коэффициент				
	нярайн	нярайн дараах	нялхсын	1-4 настай хүүхдийн	5 хүртэл насны хүүхдийн
	(NN)	(PNN)	(1q0)	(4q1)	(5q0)
Байршил					
хот	26,6	28	54,5	21,5	74,8
хөдөө	35,9	43,6	79,4	27	104,3
Бүс нутаг					
Төвийн	30,4	46,4	76,8	26,7	101,5
Зүүн	37,6	38,9	76,5	24,7	99,3
Баруун	37,3	39,4	76,8	28,6	103,2
Өмнөд	20,1	25,1	45,2	14,9	59,4
Улаанбаатар хот	29,6	21,9	51,5	19,8	70,3
Боловсролын түвшин					
Бага	44,2	55,5	99,7	46,8	141,8
Бүрэн бус дунд	37,3	45,3	82,5	33,7	113,4
Бүрэн дунд	28,8	39,8	68,6	17,3	84,7
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	28,7	26,5	55,3	19,4	73,6
Бүгд	32,1	37,2	69,3	24,6	92,2

Нярайн, нярайн дараах, нялхас болон хүүхдийн нас баралтын коэффициентуудыг судалгааны өмнөх 10 жилийн байдлаар, төрөх үеийн эхийн нас, төрөлтийн дараалал, төрөлт хоорондын зай, хүүхдийн төрөх үеийн жин, хүйсээр хүснэгт 7.03-т харуулав. Дэлхийн бусад орнуудын нэгэн адил эрэгтэй хүүхдийн нас баралт эмэгтэй хүүхдийнхээс өндөр байгаа нь бидний явуулсан судалгааны дүнгээр давхар нотлогдож байна.

Төрөх үеийн эхийн нас, төрөлт хоорондын зай, төрөлтийн дараалал зэрэг нь нярайн, нярайн дараах, нялхас болон хүүхдийн эндэгдэлд нөлөөлдөг гол хүчин зүйлүүд юм. Бусад улс оронд 35-аас дээш болон 20-иос доош насны эхчүүдийн төрүүлсэн хүүхдийн эндэх магадлал бусад насны эхчүүдийнхтэй харьцуулахад өндөр байдаг бөгөөд энэ чиг хандлага Монгол улсад мөн ижил болох нь ажиглагдлаа. Жишээлбэл, 20 хүртлэх насны эхчүүдээс төрсөн 1000 хүүхдийн 43 нь төрөөд нэг сар болоогүй эндсэн байхад 20-29 насны эмэгтэйчүүдээс төрсөн 1000 хүүхдийн 30 нь энджээ. Хорь хүртлэх насны эмэгтэйчүүдээс төрсөн хүүхдийн нялхсын нас баралт 20-29 насны эмэгтэйчүүдээс төрсөн хүүхдийнхээс даруй 18.2 пунктээр өндөр байгаагийн зэрэгцээ хорь хүртлэх насны эмэгтэйчүүдээс төрсөн хүүхдүүдээс 0-5 насандаа эндэх магадлал мөн л хамгийн өндөр байна.

Төрөлтийн дараалал өсөх тутам хүүхдийн нас барах магадлал өсч байна. Зөвхөн нэг удаа төрсөн эхчүүдийн төрүүлсэн 1000 хүүхдээс 82 нь тав хүртлэх насандаа эндсэн байхад долоогоос дээш төрсөн эхчүүдийн хувьд 117 хүүхэд энэ насандаа эндсэн байна.

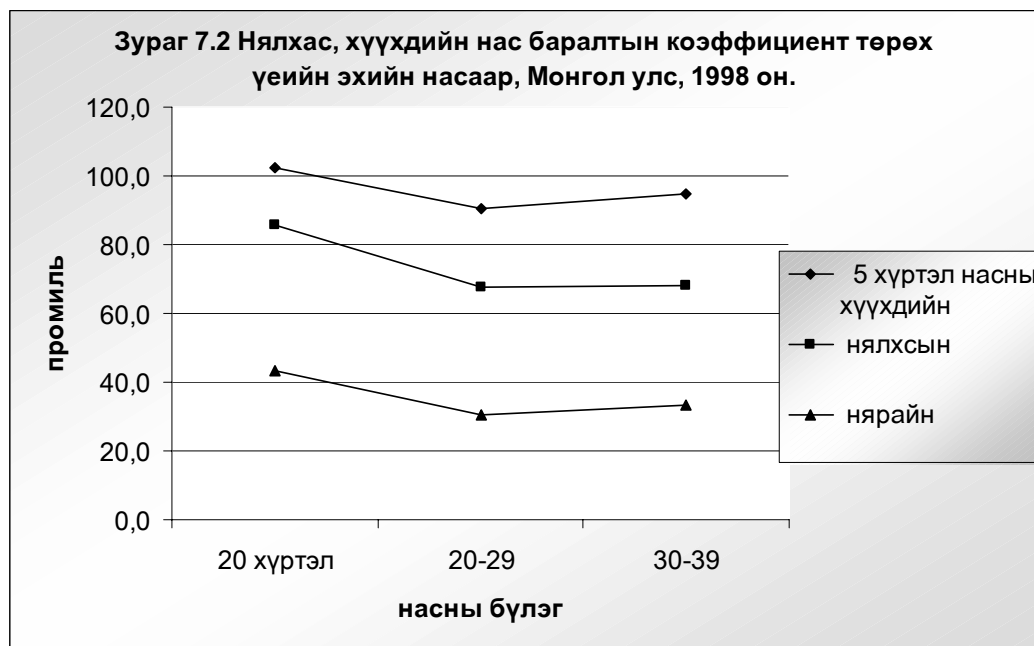
Хүснэгт 7.03 Судалгаанаас өмнөх 10 жилийн байдлаар, нярайн, нярайн дараах, нялхсын болон хүүхдийн нас баралт, хүн ам зүйн сонгосон үзүүлэлтээр, Монгол улс, 1998 он. (ярилцлага авсан сарыг оруулаагүй)

Үзүүлэлтүүд	Нас баралтын коэффициент				
	нярайн (NN)	нярайн дараах (PNN)	нялхсын (1q0)	1-4 настай хүүхдийн (4q1)	5 хүртэл насны хүүхдийн (5q0)
Хүүхдийн хүйс					
эрэгтэй	37,7	43,1	80,7	27,1	105,7
эмэгтэй	26,3	31,1	57,3	22,0	78,1
Төрөх үеийн эхийн нас					
20 хүртэл	43,3	42,6	85,9	18,1	102,4
20-29	30,4	37,3	67,7	24,2	90,3
30-39	33,4	34,6	68,0	28,9	95,0
Төрөлтийн дараалал					
1	34,1	31,1	65,1	17,9	81,9
2-3	28,4	35,3	63,7	23,7	85,9
4-6	37,3	45,0	82,3	32,3	111,9
7 +	29,1	55,2	84,3	35,6	116,9
Төрөлт хоорондын зай					
2 жилээс бага	47,7	59,3	107,0	31,3	134,9
2-3 жил	21,9	34,3	56,2	29,4	83,9
4 -өөс дээш жил	25,0	21,8	46,7	16,2	62,2
Төрөх үеийн хүүхдийн хэмжээ*					
Бага буюу маш бага	96,0	49,5	145,5	30,5	171,6
Дундаж буюу дунджаас том	18,0	25,7	43,7	14,4	57,4
Бүгд	32,1	37,2	69,3	24,6	92,2

Тайлбар* 1990 оноос хойшхи хүүхдүүдээр

Нялхас болон хүүхдийн амьдрах магадлалд төрөлт хоорондын зай их нөлөөтэй бөгөөд төрөлт хоорондын зай богиносох (2 жилээс бага) тутам хүүхдийн нас барах магадлал ихэсдэг. Тухайлбал, удаах хүүхдээ 2 жилийн дотор төрүүлсэн эхчүүдийн хүүхдүүд тав хүртлэх насандаа эндэх магадлал удаах хүүхдээ 4 жилээс дээш хугацаанд төрүүлсэн эхчүүдийнхтэй харьцуулахад бараг 2 дахин их байна. Үүнээс харахад төрөлт хоорондын зай богиносох тутам эмэгтэйчүүдээс сул биетэй хүүхэд төрж нас барах магадлал нь өсч байна.

Төрөх үедээ бага буюу маш бага байсан хүүхдийг төрөх үедээ дундаж буюу дунджаас том байсан хүүхэдтэй харьцуулахад нэг сарын дотор эндэх магадлал нь бараг 5.3 дахин, ой хүрэлгүй буюу 5 хүртлэх насандаа эндэх магадлал нь тус бүр 3 дахин их байна.

Нас барах эрсдэлтэй ихтэй төрөлт

Сүүлийн 5 жилд төрсөн хүүхдийн нас барах эрсдэлийн харьцааг эрсдэлийн төрөл, эхийн нас, төрөлтийн дараалал, төрөлт хоорондын зайгаар хүснэгт 7.04 -т харуулав. Хүүхэд нас барах дөрвөн төрлийн эрсдэл (эхийн нас 18 -аас доош, эхийн нас 34-өөс дээш, дөрөв ба түүнээс олон төрсөн, төрөлт хоорондын зай 24 сараас богино) байдаг байна.

Эрсдэлийн харьцаа гэдэг нь эрсдэлийн тухайн төрлөөр нас барсан хүүхдийн эзлэх хувийг "аль нэг эрсдэлийн төрөлд хамрагдахгүй"-ээр нас барсан хүүхдийн эзлэх хувьд харьцуулсан харьцаа юм. (Хэрэв эмэгтэй анхны хүүхдээ төрүүлж байгаа бол энэ нь мөн эрсдэл юм. Анхны хүүхдээ төрүүлж буй тэр эмэгтэйн нас 18-34-ийн хооронд байвал эрсдэлийн бусад төрөлд хамааруулахгүй.) Хүүхдээ төрүүлэх үед эмэгтэй ямар нөхцөлд байсныг үндэслэн эмэгтэйчүүдийг эрсдэлийн тухайн төрөлд (нэг болон олон) хамрах эсэхийг тодорхойлдог. Хэрэв эмэгтэй судалгаанд ярилцлага өгсөн сардаа хүүхэд олсон бөгөөд тэр эмэгтэй одоогоор 17 нас 3 сараас доош настай, эсвэл 34 нас 3 сараас дээш настай, хамгийн сүүлийн хүүхдээ 15 сараас пөөн сарын өмнө төрүүлсэн, энэ хүүхэд нь 3 дахь буюу түүнээс дээшхи дарааллын хүүхэд байсан тохиолдолд тухайн хүүхдээ төрүүлэх үед тухайн эмэгтэй нэг болон хэд хэдэн төрлийн эрсдэлд орох юм.

Судалгааны дүнгээс харахад нийт эмэгтэйчүүдийн 29,6 хувь нь дөрвөн төрлийн эрсдэлийн аль нэгэнд орж байна. Төрөлт хоорондын зай богино (нийт эмэгтэйчүүдийн 10,3 хувь) байхад төрсөн хүүхдийн нас барах эрсдэлийн харьцаа 2.17; олон удаа төрсөн эхчүүдээс (нийт эмэгтэйчүүдийн 12,5 хувь) төрсөн хүүхдийн нас барах эрсдэлийн харьцаа 1.17 байгаа нь эдгээр хоёр эрсдэл нь хамгийн гол эрсдэл болохыг харуулж байна. Хамгийн олон тохиолдсон хавсарсан эрсдэл нь ахимаг насны, олон хүүхэд төрүүлсэн эхчүүдээс (нийт эмэгтэйчүүдийн 32,5 хувь нь) төрсөн хүүхдийн нас барах эрсдэлийн харьцаа (1.30) юм. Хамгийн өндөр эрсдэл нь төрөлт хоорондын зай богино бөгөөд олон хүүхэд төрүүлсэн эхчүүдээс (нийт эмэгтэйчүүдийн 5,2 хувь) төрсөн хүүхдийн нас барах эрсдэлийн харьцаа (3.20) юм.

Хүснэгт 7.04 Сүүлийн 5 жилд төрсөн хүүхдийн эзлэх хувь, тэдний нас барах эрсдэлийн харьцаа, эрсдэлийн төрөл, эхийн нас, төрөлтийн дарааллаар, Монгол улс, 1998 он.

Эрсдэлийн категориуд	Сүүлийн 5 жилд төрсөн хүүхдийн		Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь
	эзлэх хувь	нас барах эрсдэлийн харьцаа	
Аль нэг эрсдэлийн төрөлд хамрагдахгүй	30,9	1,00	27,5
Анхны төрөлт	31,4	1,21	3,2
Аль нэг эрсдэлийн төрөлд хамрагдсан:	37,6	1,77	69,2
Ганц хүчин зүйлийн эрсдэл			
Эхийн нас 18 хүртэл	1,9	2,03	0,0
Эхийн нас 34-ээс дээш	1,4	0,39	6,7
Төрөлт хоорондын зай 24 сар хүртэл	13,0	2,17	10,3
Төрөлтийн дараалал 3-аас дээш	11,1	1,17	12,5
Бүгд	27,4	1,66	29,6
Олон хүчин зүйлийн эрсдэл			
Эхийн нас 18 хүртэл, төрөлт хоорондын зай 24 сар хүртэл	0,1	0,00	0,1
Эхийн нас 34-ээс дээш, төрөлт хоорондын зай 24 сар хүртэл	1,0	0,00	0,2
Эхийн нас 34-ээс дээш буюу төрөлтийн дараалал 3-аас дээш	5,4	1,30	32,5
Төрөлт хоорондын зай 24 сар хүртэл	0,7	1,61	1,7
Төрөлт хоорондын зай 24 сар хүртэл, төрөлтийн дараалал 3-аас дээш	4,1	3,20	5,2
Бүгд	10,3	2,06	39,6
Дүн	100,0	-	100,0
Тоо	3 857	-	4 899

Дүгнэлт

Хамгийн сүүлийн хүснэгтэд болон энэ бүлэгт бүхэлд нь өгөгдсөн мэдээллээс харахад эмэгтэйчүүд 18-аас дээш болон 35 -аас доош насандаа дөрвөөс цөөн хүүхдийг ядаж гурван жилийн зайтайгаар төрүүлбэл нялхас болон хүүхдийн эндэгдлийн түвшин буурах магадлалтай. Энэ нь эрүүл мэндийн ажилтнуудаас эцэг эхчүүдэд өгөх чухал зөвлөмж болох юм.

БҮЛЭГ VIII**Нөхөн үржихүй ба хүүхдийн эрүүл мэнд**

Монгол улс эрүүл мэндийн салбарт чамлалтгүй амжилт олсон бөгөөд ялангуяа сүүлийн 10-15 жилд нялхас, хүүхдийн нас баралт зэрэг эрүүл мэндийн гол гол үзүүлэлтүүд нэлээд сайжирсан юм (Долдугаар бүлгийг хар). 1990-ээд оны үеэс манай оронд зах зээлийн эдийн засагт шилжих үйл явц өрнөх явцад нийгэм, эдийн засгийн огцом өөрчлөлт гарснаас үүдэн Засгийн газрын төсөв хомсдож, улмаар нэг хүнд ногдох эрүүл мэндийн төсвийн зарцуулалт 40 гаруй хувиар буурсан. Хэдийгээр ард олонд хүргэх эрүүл мэндийн үйлчилгээг сайжруулах талаар Засгийн газраас төрөл бүрийн арга хэмжээ авч байгаа боловч, эдгээр арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд зарим хүндрэлүүд учирч байна.

Кайр хотноо 1994 онд хуралдсан "Хүн ам ба Хөгжил" Олон улсын бага хурлаас гаргасан үйл ажиллагааны хөтөлбөрт "Бүх улс орон зохих насны бүх хүнийг эрүүл мэндийн анхан шатны болон нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн үйлчилгээнд аль болохоор богино хугацаанд, 2015 оноос өмнө хамруулах хэрэгтэй. Нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн үйлчилгээнд гэр бүл төлөвлөлтийн талаар зөвлөгөө, мэдээлэл өгөх, боловсрол олгох, гэр бүл төлөвлөлтийн үйлчилгээ үзүүлэх, төрөхийн өмнөх, төрөх үеийн болон төрсний дараах хяналтын талаар, ялангуяа хөхөөр хооллох, нялхас, эмэгтэйчүүдийн эрүүл мэндийн талаар боловсрол олгох, үйлчилгээ үзүүлэх, зэрэг орно ..." (Зүйл 7.6) гэж заасан билээ.

Монгол улсын эрүүл мэндийн анхан шатны үйлчилгээний системийг үнэлэн дүгнэх үүднээс энэ бүлгийг гурван хэсэгт хуваасан. Үүнд:

- Төрөхийн өмнөх үе болон төрөх үеийн тусламж;
- Төрөх үеийн шинж чанарууд;
- Хүүхдийн голлон өвддөг өвчнүүд, тэдгээрийн эмчилгээ

Жирэмсэн эхчүүдэд үзүүлэх төрөхийн өмнөх болон төрөх үеийн тусламжийн тухай улсын хэмжээний мэдээлэл дэлхийн цөөхөн оронд байдаг. Эдгээр тусламжийг авч чадахгүй байгаа шалтгааныг тодруулах, чанарыг нь үнэлэн дүгнэхэд дээр дурьдсан мэдээлэл нь нэн чухал ач холбогдолтой. Төрөхийн өмнөх үеийн тусламжийг хэн үзүүлсэн, анх хэдийд жирэмсний хяналтад орсныг судалсан. Төрөх үед үзүүлсэн тусламжийн төрөл, хүүхдээ хаана төрүүлсэн, хүндрэлтэй төрсөн эсэх, хагалгаа хийлгэж төрсөн эсэх зэрэг асуултуудыг судалгаанд хамрагдсан эмэгтэйчүүдээс асууж судалсан болно.

Дутуу төрөх (зулбах) зэрэг төрөх үеийн хүндрэлүүд, нярайн жин, хэмжээний талаарх мэдээлэл нь нялхсын эндэгдлийг бууруулах зорилготой орнуудад маш чухал мэдээлэл болж өгдөг.

Монгол улс 1996- 2000 оныг хамарсан хүүхдийн амьсгалын замын цочмог халдварт ба суулгалт өвчинтэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг боловсруулан, түүнийгээ хэрэгжүүлж байгаа билээ. Судалгааны нэг гол зорилго бол хүүхдүүдийн дунд зонхилох байр эзэлдэг үндсэн гурван төрлийн өвчин болох суулгалт өвчин,

амьсгалын замын цочмог халдварт ба халуурах явдлыг багасгах тухай гарсан энэхүү үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд тус болохуйц мэдээллийг олж авахад чиглэгдсэн.

Энэ хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд НҮБ-ын Хүн амын сангаас Үндэсний статистикийн газарт хэрэгжиж байгаа МОН\97\ХА4 төслийн хүрээнд хийгдсэн хүн амын нөхөн үржихүйн эрүүл мэнд сэдэвт үндэсний энэ судалгаа зохих үр дүнгээ өгөх нь гарцаагүй.

Төрөхийн өмнөх хяналт

Эмэгтэйчүүд жирэмсэн байх үедээ хамгийн ойр орших эмнэлэг, эмнэлгийн ажилтанд тогтмол очиж үзүүлэн зөвлөгөө авч, байнгын хяналтад байснаар төрөх үеийн хүндрэлийг эрс бууруулж чадна.

Судалгааны өмнөх таван жилд төрсөн хүүхдийн эзлэх хувийн жинг эх нь жирэмсэн байх хугацаандаа төрөхийн өмнөх хяналтад орж байсан эсэх, хэрэв орж байсан бол эмнэлгийн ямар ажилтны хяналтад байсныг сонгосон үзүүлэлтүүдээр хүснэгт 8.01-д харуулав. Судалгааны үр дүнгээс харахад (хүснэгт 8.01) сүүлийн 5 жилд төрсөн нийт хүүхдийн 3.7 хувийнх нь эх жирэмсэн байх хугацаандаа төрөхийн өмнөх хяналтад огт ороогүй байна. Харин 48.4 хувийнх нь эх эмэгтэйчүүдийн их эмчийн, 16.2 хувийнх нь их эмчийн, 25.2 хувийнх нь эх баригч бага эмчийн, 6.3 хувийнх нь бага эмч, сувилагч болон бусад хүмүүсийн хяналтад байжээ. Ийнхүү дийлэнх (89,8 хувь) хүүхдийн эх нь эрүүл мэндийн мэргэжлийн ажилтны хяналтад байжээ. Эх нь эмэгтэйчүүдийн их эмчийн хяналтад байсан хүүхдийн хувийн жин хот, хөдөөгийн хооронд мэдэгдэхүйц ялгаатай байгаа юм. Хотод төрсөн хүүхдийн 71.7 хувийнх нь, хөдөө төрсөн хүүхдийн 33.7 хувийнх нь эхчүүд жирэмсний хугацаандаа эмэгтэйчүүдийн их эмчийн хяналтад тус тус орсон байна. Энэ үзүүлэлт Улаанбаатар хотын эмэгтэйчүүдийн хувьд 80 болж өсчээ. Ийм ялгаатай байдал нь нарийн мэргэжлийн болон эмэгтэйчүүдийн их эмч нар хот, суурин газрын эмнэлэгүүдэд төвлөрсөнтэй холбоотой. Харин хөдөө төрсөн хүүхдийн 38.9 хувийнх нь, хотод төрсөн хүүхдийн 3.5 хувийнх нь эхчүүд эх баригч бага эмчийн хяналтад төржээ. Анхны хүүхдээ төрүүлж буй болон нас ахисан эмэгтэйчүүд төрөхийн өмнөх эмэгтэйчүүдийн их эмч нарын хяналтад орох нь олонтоо байна. Тухайлбал, анхны хүүхдээ төрүүлсэн эхчүүдийн 54,3 хувь, 35-аас дээш насандаа хүүхэд төрүүлсэн эхчүүдийн 50,2 хувь нь төрөхийн өмнөх үедээ эмэгтэйчүүдийн их эмчийн тусламжийг авсан байна. Эмэгтэйчүүдийн боловсролын түвшингээр авч үзэхэд, боловсрол өндөртэй эмэгтэйчүүд боловсрол багатай эмэгтэйчүүдийг бодвол төрөх үедээ мэргэжлийн болон эмэгтэйчүүдийн их эмчийн хяналтад илүү олноороо хамрагддаг ажээ. Зургаа болон түүнээс дээш тооны хүүхэд төрүүлсэн эхчүүд, 35 болон түүнээс дээш насандаа хүүхэд төрүүлсэн эхчүүд, бага болон түүнээс доош боловсролтой эхчүүд төрөхийн өмнөх хяналтад дутуу хамрагдаж байна.

Хүснэгт 8.01 Судалгааны өмнөх 5 жилд төрөхийн өмнөх хяналтад байсан эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь *, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Төрөхийн өмнөх хяналт							Дүн	Төрсөн хүүхдийн тоо	
	Эмэгтэй- чүүдийн их эмч	Их эмч	Эх баригч бага эмч	Бага эмч	Суви- лагч	Бусад	Огт үзүү- лээгүй			Мэдэх- гүй
Төрөх үеийн эхийн нас										
< 20	43,8	16,2	26,0	8,5	0,0	0,0	5,2	0,3	100,0	365
20-34	48,8	16,3	25,2	6,2	0,1	0,2	3,3	0,0	100,0	3 201
35 +	50,2	14,4	24,4	4,5	0,0	0,0	6,2	0,3	100,0	291
Төрөлтийн дараалал										
1	54,3	16,3	20,9	5,2	0,0	0,2	2,9	0,1	100,0	1 285
2-3	45,7	17,1	27,1	6,6	0,1	0,1	3,3	0,1	100,0	1 751
4-5	46,6	12,2	29,3	7,5	0,0	0,0	4,3	0,2	100,0	509
'6-+	42,0	17,0	25,6	7,1	0,0	0,0	8,3	0,0	100,0	312
Байршил										
Хот	71,7	19,9	3,5	2,5	0,1	0,1	2,3	0,0	100,0	1 491
Хөдөө	33,7	13,9	38,9	8,7	0,0	0,2	4,5	0,1	100,0	2 366
Бүс нутаг										
Төвийн	45,6	16,9	26,5	6,0	0,1	0,1	4,6	0,1	100,0	1 378
Зүүн	39,2	13,3	42,3	5,2	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	362
Баруун	32,7	19,6	33,0	9,8	0,0	0,4	4,5	0,0	100,0	1 085
Өмнөд	50,5	8,6	27,2	10,0	0,0	0,0	3,2	0,4	100,0	279
Улаанбаатар хот	79,7	14,1	2,7	0,8	0,1	0,0	2,7	0,0	100,0	753
Боловсролын түвшин										
Бага	37,2	12,8	28,4	12,8	0,0	0,0	8,5	0,4	100,0	282
Бүрэн бус дунд	36,1	15,7	33,8	9,4	0,0	0,1	4,9	0,1	100,0	1 022
Бүрэн дунд	51,2	15,6	24,9	5,0	0,1	0,2	3,0	0,0	100,0	1 231
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	57,7	17,9	18,2	3,7	0,1	0,1	2,3	0,1	100,0	1 322
Дүн	48,4	16,2	25,2	6,3	0,1	0,1	3,7	0,1	100,0	3 857

* Нийт хүүхдийн тоогоор тооцов.

Төрөхийн өмнөх хяналтад орсон хугацаа

Эмэгтэйчүүд жирэмслэлтийн эхний хэдэн сарын дотор эрүүл мэндийн төвд очиж зөвлөгөө авч, хяналтад орсноор жирэмсний болон төрөхийн үеийн хүндрэлийн олонхи тохиолдлоос зайлсхийж чадна. Сүүлийн 5 жилд төрсөн хүүхдийн эхчүүдийн төрөхийн өмнөх хяналтад анх орсон хугацаа болон голч хугацааг хүснэгт 8.02 үзүүлэв. Сүүлийн 5 жилд төрсөн хүүхдүүдийн 83.4 хувийнх нь эхчүүд хүүхэд олсноос хойш 6 сар болоогүй байхдаа, 9.2 хувийнх нь эхчүүд 6-7 сартайдаа тус тус төрөхийн өмнөх хяналтад оржээ. Сүүлийн 5 жилд төрсөн нийт хүүхдээс тэн хагасынх нь эх жирэмснийхээ хэдэн сартайд төрөхийн өмнөх хяналтад орсныг харуулж буй үзүүлэлтийг төрөхийн өмнөх хяналтад орсон голч хугацаа гэнэ. Судалгааны дүнгээс харахад нийт төрсөн хүүхдийн 50 хувийнх нь эхчүүд жирэмснийхээ 3.7 сартайд төрөхийн өмнөх хяналтад анх орсон байхад 50 хувийнх нь эхчүүд жирэмснийхээ 3.7 сараас хойш хугацаанд оржээ.

Хүснэгт 8.02 Судалгааны өмнөх 5 жилд төрөхийн өмнөх хяналтад байсан, байгаагүй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь*, хүүхэд тээсэн хугацаагаар, Монгол улс, 1998 он.

Төрөхийн өмнөх хяналтад орсон хугацаа	Дүн
Хяналтад орж байгаагүй	3,7
4 сараас доош	56,4
4-5 сартайд	27,0
6-7 сартайд	9,2
8 сараас дээш	3,6
Мэдэхгүй	0,2
Дүн	100,0
Голч хугацаа, сараар	3,7
Төрсөн хүүхдийн тоо	3 857

*Нийт хүүхдийн тоогоор тооцов.

Төмрийн бэлдмэлийн хэрэглээ

Манай орны төрөх насны эмэгтэйчүүдийн 40 хувь нь архаг цус багадалттайг харгалзаж жирэмсэн эмэгтэйчүүдэд жирэмснийхээ сүүлийн гурван сар өдөр бүр төмрийн бэлдмэл уухыг зөвлөдөг. 2000 он гэхэд жирэмсэн эмэгтэйчүүдийн 90 хувийг төмрийн бэлдмэлээр хангаж, цус багадалтыг гуравны нэгээр багасгах зорилт дэвшүүлсэн ("Эх барих", 1998:186). Жирэмсэн эмэгтэйчүүд төмрийн бэлдмэлийг эмчийн зөвлөгөөний дагуу хэрэглэх нь зүйтэй.

Судалгааны дүнгээс харахад (хүснэгт 8.03) жирэмсэн эмэгтэйчүүдийн 35.3 хувь нь хамгийн сүүлийн хүүхдээ тээж байх үедээ 90-ээс цөөхөн ширхэг төмрийн бэлдмэлийг, 6.9 хувь нь 90-ээс дээш ширхгийг хэрэглэсэн байхад 57.6 хувь нь огт хэрэглээгүй гэсэн дүн гарчээ. Төмрийн бэлдмэл огт хэрэглээгүй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь залуу эмэгтэйчүүдийн хувьд өндөр (20 хүртэлх насанд 62 хувь) байна. Хотод амьдардаг эмэгтэйчүүдийн 54.2 хувь нь, хөдөө орон нутагт амьдардаг эмэгтэйчүүдийн 60 хувь нь төмрийн бэлдмэлийг огт хэрэглэлгүйгээр хүүхдээ төрүүлжээ. Төмрийн бэлдмэл уугаагүй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь баруун бүс нутагт бусад бүс нутгаас хамгийн өндөр буюу 65.6 хувь байна. Боловсролын түвшингээр авч үзвэл, дээд боловсролтой эмэгтэйчүүдийн 48.1 хувь нь төмрийн бэлдмэл хэрэглэсэн байхад бага боловсролтой эмэгтэйчүүдийн зөвхөн 28.5 хувь нь хэрэглэсэн байна. Жирэмсэн эхчүүдийн цус багадалтыг төмрийн бэлдмэлийг уулгах замаар бууруулах зорилт дэвшүүлсэн хөтөлбөрийн заалтуудыг хэрэгжүүлэхэд цаашид их зүйл хийх шаардлагатай.

Хүснэгт 8.03 Судалгааны өмнөх 5 жилд сүүлийн хүүхдээ тээх үедээ төмрийн бэлдмэл хэрэглэсэн, хэрэглээгүй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь * , сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1994-1998.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Хэрэглэсэн төмрийн бэлдмэлийн хэмжээ					Төрсөн хүүхдийн тоо
	Огт хэрэг-лээгүй	90-ээс доош ширхэг	90-ээс дээш ширхэг	Мэдэхгүй	Дүн	
Төрөх үеийн эхийн нас						
< 20	62,0	32,7	5,3	0,0	100,0	245
20-34	57,2	35,8	6,7	0,3	100,0	2 405
35 +	56,7	33,2	10,1	0,0	100,0	268
Төрөлтийн дараалал						
1	57,7	35,1	6,9	0,4	100,0	853
2-3	55,7	36,8	7,2	0,3	100,0	1 407
4-5	59,9	35,2	4,9	0,0	100,0	406
6-+	64,3	28,2	7,5	0,0	100,0	252
Байршил						
Хот	54,2	37,7	7,6	0,5	100,0	1 231
Хөдөө	60,0	33,6	6,3	0,1	100,0	1 687
Бүс нутаг						
Төвийн	56,9	37,0	6,1	0,1	100,0	1 041
Зүүн	51,3	42,1	6,5	0,0	100,0	261
Баруун	65,6	27,0	7,1	0,3	100,0	747
Өмнөд	47,9	41,9	9,8	0,5	100,0	215
Улаанбаатар хот	55,2	37,3	7,0	0,5	100,0	654
Боловсролын түвшин						
Бага	71,5	24,6	3,9	0,0	100,0	207
Бүрэн бус дунд	62,8	32,6	4,4	0,3	100,0	731
Бүрэн дунд	57,1	35,1	7,6	0,3	100,0	927
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	51,7	39,6	8,5	0,2	100,0	1 053
Дүн	57,6	35,3	6,9	0,2	100,0	2 918

* Амьд байгаа хүүхдийн тоогоор тооцов.

Жирэмсэн байх үеийн хүндрэл

Хүндрэлгүй төрөх нь ихэнхдээ эмэгтэйн эрүүл мэндийн байдлаас болон эх болоход хэрхэн бэлтгэснээс шалтгаална. Жирэмсний үеийн хүндрэл, сүүлийн хүүхдээ тээх үедээ жирэмсний хүндрэл тохиолдож байсан эсэхийг хүндрэлийн төрөл, эмэгтэйчүүдийн насны бүлэг, оршин суугаа бүс нутаг, байршил, боловсролын түвшингээр хүснэгт 8.04-г харуулав. Эмэгтэйчүүдийн 89,7 хувь нь сүүлийн хүүхдээ тээж байхдаа жирэмсний үеийн ямар нэгэн хүндрэлгүй байсан гэж хариулжээ. Харин 10.1 хувь нь цусны даралт ихэдсэн, 10.8 хувь нь хавагнасан, 2.3 хувь нь хүүхэд буруу байрлалтай байсан гэж хариулсан байна. Жирэмсэн эмэгтэйчүүдийн дунд элбэг тохиолдох хүндрэл нь цусны даралт ихдэх, хавагнах явдал бөгөөд ялангуяа 35-аас дээш насны эхчүүдэд эдгээр нь элбэг тохиолддог байна.

Хүснэгт 8.04 Судалгааны өмнөх 5 жилд сүүлчийн хүүхдээ тээх үедээ жирэмсний хүндрэлтэй, хүндрэлгүй байсан эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь *, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Жирэмсний үеийн хүндрэлүүд								Хүнд- рэлгүй	Төрсөн хүүх- дийн тоо
	Цусны даралт ихдэх	Хаваг- -нах	Хүүх- -дийн буруу байрлал	Ихэс түрүү- -лэх	Ихэс ховх- -рох	Уйтан аарцаг	Ургын ус ихдэх	Бусад		
Торох үеийн эхийн нас										
< 20	4,9	7,8	1,6	0,8	0,0	0,4	0,0	2,0	87,3	245
20-34	9,8	10,9	2,2	1,0	0,9	0,4	0,9	4,6	79,8	2 405
35 +	17,9	13,4	3,7	1,5	0,7	0,0	0,7	5,2	72,4	268
Торолтийн дараалал										
1	6,9	8,7	1,8	0,7	0,7	0,4	0,6	3,6	83,1	853
2-3	10,1	10,6	2,4	1,1	0,8	0,4	0,7	5,0	79,4	1 407
4-5	14,8	15,5	3,9	1,5	1,0	0,2	2,0	4,4	75,6	406
6+	13,9	11,9	0,4	1,6	0,8	0,4	0,0	3,6	76,6	252
Байршил										
Хот	10,6	11,8	2,8	1,4	0,5	0,5	0,6	5,4	77,7	1 231
Хөдөө	9,8	10,1	1,8	0,8	1,0	0,3	0,9	3,7	81,2	1 687
Бүс нутаг										
Төвийн	11,6	12,7	2,2	0,8	0,8	0,2	0,8	5,9	78,0	1 041
Зүүн	3,4	6,1	1,9	1,5	0,8	0,0	0,0	4,2	85,4	261
Баруун	11,4	9,2	2,1	1,3	1,1	0,3	1,1	2,5	80,6	747
Өмнөд	5,6	8,4	1,4	0,9	1,9	0,9	0,9	1,9	85,6	215
Улаанбаатар хот	10,6	12,4	2,9	1,1	0,2	0,8	0,8	5,2	77,2	654
Боловсролын түвшин										
Бага	11,1	12,1	1,9	1,0	1,9	0,0	1,4	1,9	79,7	207
Бүрэн бус дунд	9,2	8,8	1,8	0,8	0,1	0,3	0,5	3,1	83,9	731
Бүрэн дунд	9,3	11,4	2,3	1,2	1,0	0,6	0,8	4,2	79,9	927
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	11,4	11,5	2,7	1,1	0,9	0,3	0,9	6,0	76,6	1 053
Дүн	10,1	10,8	2,3	1,1	0,8	0,4	0,8	4,4	79,7	2 918

* Амьд байгаа хүүхдийн тоогоор тооцов.

Жирэмсэн байх үеийн хавсарсан өвчин

Сүүлийн хүүхдээ тээж байхдаа ямар нэгэн хавсарсан өвчнөөр өвчлөлгүйгээр хүүхдээ төрүүлсэн эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь 66.9 (Хүснэгт 8.05) байхад 25.4 хувь нь бөөр давсагны өвчнөөр, 8.8 хувь нь зүрхний, 5.9 хувь нь ходоод гэдэсний өвчнөөр өвчилжээ. Харин элэг, амьсгалын замын болон мэдрэлийн өвчнөөр харьцангуй бага өвчилсөн байна.

Судалгааны дүнгээс харахад нас ахисан, олон хүүхэд төрүүлсэн эмэгтэйчүүд жирэмсний үедээ хавсарсан өвчнөөр өвдөх нь их байжээ. Жишээлбэл, 35- аас дээш насны болон зургаагаас дээш хүүхэд төрүүлсэн эмэгтэйчүүдийн 29 орчим хувь нь сүүлийн жирэмслэлтийн үедээ бөөр давсагны хавсарсан өвчнөөр өвчилжээ. Төв, баруун бүс нутаг болон Улаанбаатар хотын эмэгтэйчүүд сүүлийн хүүхдээ тээж байх үедээ хавсарсан өвчнөөр өмнөд болон зүүн бүс нутгийнхныг бодвол илүү их өвджээ. Тухайлбал, төвийн бүсийн эмэгтэйчүүдийн 10,6 хувь нь зүрхний өвчнөөр, 27,4 хувь нь бөөр, давсагны өвчнөөр өвчилсөн байна.

Хүснэгт 8.05 Судалгааны өмнөх 5 жилд сүүлчийн хүүхдээ тээх үедээ хавсарсан өвчтэй байсан, байгаагүй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь *, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Жирэмсний үеийн хавсарсан өвчин							Төрсөн хүүхдийн тоо
	Зүрхний	Бөөр давсагны	Элэг-ний	Уушиг амьсгалын замын	Ходоод гэдэсний	Мэд-рэлийн	Өвч-лөлгүй	
Торох үеийн эхийн нас								
< 20	4,9	18,8	0,8	2,0	3,7	0,8	75,9	245
20-34	8,6	25,7	1,9	1,5	6,0	1,0	66,9	2 405
35 +	14,6	28,7	3,0	2,6	6,7	1,5	59,3	268
Торолтийн дараалал								
1	4,9	24,0	0,7	1,2	4,6	0,8	70,9	853
2-3	9,0	25,8	1,8	1,7	6,3	1,1	66,0	1 407
4-5	11,6	25,1	2,7	2,5	7,6	0,7	67,0	406
6+	16,3	28,6	4,8	2,0	5,6	1,6	58,7	252
Байршил								
Хот	9,2	25,7	1,9	1,5	4,3	1,0	66,5	1 231
Хөдөө	8,5	25,3	1,8	1,8	7,1	1,0	67,2	1 687
Бүс нутаг								
Төвийн	10,6	27,4	2,5	1,7	7,2	1,4	64,9	1 041
Зүүн	6,1	14,2	1,5	1,5	6,1	0,4	77,8	261
Баруун	8,3	26,4	1,6	2,0	5,8	0,5	65,6	747
Өмнөд	9,3	20,5	0,9	0,9	3,3	0,5	73,0	215
Улаанбаатар хот	7,5	27,4	1,7	1,5	4,7	1,2	65,3	654
Боловсролын түвшин								
Бага	11,1	29,5	2,4	2,4	8,2	1,0	63,8	207
Бүрэн бус дунд	7,7	23,8	1,6	1,1	5,7	1,2	70,3	731
Бүрэн дунд	8,5	24,7	1,3	1,5	5,6	1,0	67,7	927
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	9,4	26,4	2,5	2,1	5,8	0,9	64,5	1 053
Дүн	8,8	25,4	1,9	1,7	5,9	1,0	66,9	2 918

* Амьд байгаа хүүхдийн тоогоор тооцов.

Эмнэлэгт болон гэртээ төрсөн хүүхдүүд

Хүснэгт 8.06 -аас харахад сүүлийн 5 жилд төрсөн хүүхдийн 94.1 хувь нь эмнэлэгт, 5.1 хувь нь гэртээ, 0.9 хувь нь бусад газарт төржээ. 35-аас дээш настай эхчүүдийн төрүүлсэн хүүхдийн 7.2 хувь нь, зургаагаас дээш хүүхэдтэй эхчүүдээс төрсөн хүүхдийн 8.7 хувь нь гэртээ төржээ. Нас ахих болон төрөлтийн дараалал ихсэх тутам эмнэлэгт очихгүйгээр гэртээ хүүхдээ төрүүлэх явдал ихсэж байгаа нь ажиглагдав.

Байршлаар авч үзвэл, хөдөө нутагт гэртээ төрсөн хүүхдийн эзлэх хувь 7 байхад хотод гэртээ төрсөн хүүхдийнх 1,9 хувь байна. Хотод төрсөн хүүхдүүдийн (Улаанбаатар хот ороод) 97,7 хувь нь эмнэлэгт төржээ. Хүснэгт 8.06-аас харахад бага боловсролтой эхчүүдээс төрсөн хүүхдийн 15.2 хувь нь гэртээ төрсөн байхад бүрэн дунд боловсролтой эхчүүдээс төрсөн хүүхдийн 3.2 хувь нь гэртээ төрсөн байна.

**Хүснэгт 8.06 Судалгааны өмнөх 5 жилд эмэгтэйчүүдийн хүүхдээ төрүүлсэн газрын
эзлэх хувь* , сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он.**

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Хүүхдийн төрсөн газар				Төрсөн хүүхдийн тоо
	Эмнэлэгт	Гэртээ	Бусад	Дүн	
Төрөх үеийн эхийн нас					
< 20	93,2	4,9	1,9	100,0	365
20-34	94,4	4,9	0,7	100,0	3 201
35 +	91,8	7,2	1,0	100,0	291
Төрөлтийн дараалал					
1	96,1	2,9	1,0	100,0	1 285
2-3	93,9	5,5	0,6	100,0	1 751
4-5	92,1	6,9	1,0	100,0	509
6-+	90,1	8,7	1,3	100,0	312
Байршил					
Хот	97,7	1,9	0,4	100,0	1 491
Хөдөө	91,8	7,0	1,1	100,0	2 366
Бүс нутаг					
Төвийн	93,3	5,1	1,6	100,0	1 378
Зүүн	94,8	5,0	0,3	100,0	362
Баруун	91,9	7,6	0,6	100,0	1 085
Өмнөд	95,3	4,7	0,0	100,0	279
Улаанбаатар хот	97,9	1,6	0,5	100,0	753
Боловсролын түвшин					
Бага	84,4	15,2	0,4	100,0	282
Бүрэн бус дунд	91,9	7,2	0,9	100,0	1 022
Бүрэн дунд	95,9	3,2	0,9	100,0	1 231
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	96,2	2,9	0,9	100,0	1 322
Дүн	94,1	5,1	0,9	100,0	3 857

*Нийт хүүхдийн тоогоор тооцов.

Төрөх үеийн тусламж

Судалгааны өмнөх 5 жилд төрсөн хүүхдийн эхчүүдийн 93,6 хувь нь төрөх үедээ эмнэлгийн ажилтны тусламж авсны 40.5 хувь нь эмэгтэйчүүдийн их эмчийн, 40.4 хувь нь эх баригч бага эмчийн, 12.7 хувь нь бусад их эмчийн тусламж авчээ. Эдгээр үзүүлэлтүүд нь 1998 оны байдлаар улсын хэмжээгээр төрсөн нийт эхчүүдийн нэгээс бага хувь нь эмнэлгийн тусламж авалгүй төрсөн гэсэн мэдээлэлтэй таарч байна (ЭМНХЯ-ны 1998 оны дотоод мэдээлэл).

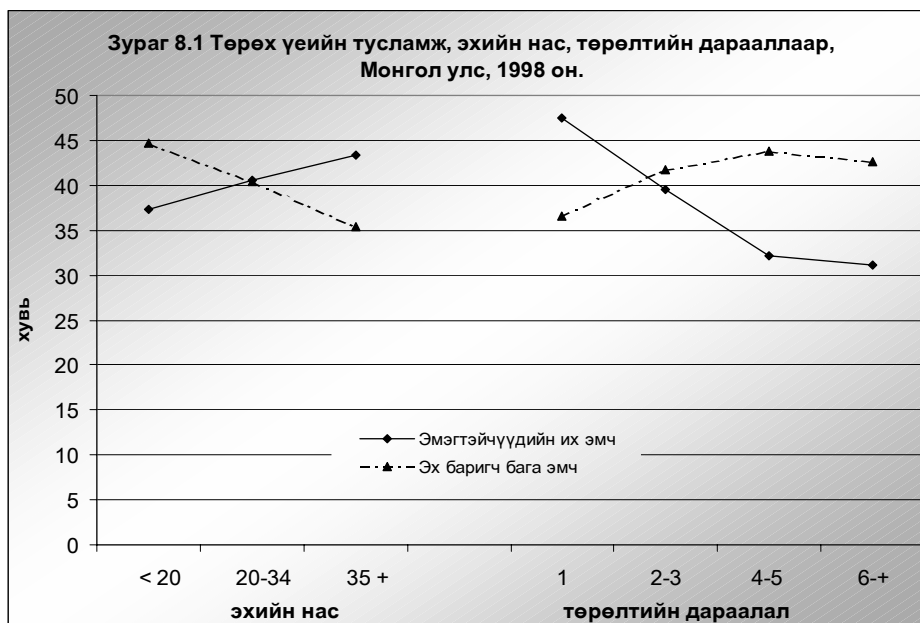
Эмэгтэйчүүдийн нас ахих тутам эмэгтэйчүүдийн их эмчийн тусламж авч төрөх тохиолдол ихсэж харин эх баригч, бага эмч нарын тусламж авч төрөх нь багасчээ. Нөгөөтэйгүүр, олон хүүхэдтэй болох тутам эмэгтэйчүүдийн их эмчийн тусламж авч төрөх тохиолдол буурч байна. Хотод төрсөн хүүхдийн 59,1 хувийнх нь, хөдөөд төрсөн хүүхдийн 28,8 хувийнх нь эхчүүд эмэгтэйчүүдийн их эмчийн тусламжтайгаар төржээ. Энэ хувь Улаанбаатар хотод 63,6 хувь болж өссөн байна. Эмэгтэйчүүдийн боловсролын түвшин, төрөх үедээ эмэгтэйчүүдийн их эмчээс

тусламж авсан үзүүлэлт хоорондоо их хамааралтай байна. Бага боловсролтой эмэгтэйчүүдийн 27,7 хувь эмэгтэйчүүдийн их эмчээс тусламж авсан байхад дээд, мэргэжлийн болон техникийн боловсролтой эмэгтэйчүүдийн 49,1 хувь нь эмэгтэйчүүдийн их эмчийн тусламж авсан байлаа.

Хүснэгт 8.07 Сүүлийн 5 жилд амьд төрсөн хүүхдийн хувийн жин, төрөх үеийн тусламж, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Төрөх үеийн тусламж								Төрсөн хүүхдийн тоо	
	Эмэгтэй-чүүдийн их эмч	Их эмч	Эх баригч бага эмч	Бага эмч	Суви-лагч	Бариач	Бусад	Тусламж аваагүй		
Төрөх үеийн эхийн нас										
< 20	37,3	12,1	44,7	1,4	1,4	0,3	3,0	0,0	100,0	365
20-34	40,6	12,7	40,4	2,4	1,1	0,1	2,6	0,2	100,0	3201
35 +	43,3	13,1	35,4	3,1	0,3	0,0	4,5	0,3	100,0	291
Төрөлтийн дараалал										
1	47,5	12,4	36,6	1,2	1,0	0,1	1,2	0,0	100,0	1285
2-3	39,5	11,8	41,8	2,5	1,1	0,1	3,1	0,1	100,0	1751
4-5	32,2	15,3	43,8	3,5	1,0	0,2	3,5	0,4	100,0	509
6-+	31,1	14,4	42,6	4,2	1,0	0,0	6,1	0,6	100,0	312
Байршил										
Хот	59,1	9,3	29,3	0,5	0,3	0,0	1,4	0,2	100,0	1491
Хөдөө	28,8	14,8	47,4	3,6	1,6	0,2	3,6	0,1	100,0	2366
Бүс нутаг										
Төвийн	39,4	11,9	41,4	3,0	1,6	0,1	2,5	0,2	100,0	1378
Зүүн	30,7	18,0	44,5	2,2	1,1	0,0	3,3	0,3	100,0	362
Баруун	29,3	16,5	45,4	3,4	1,1	0,3	4,0	0,0	100,0	1085
Өмнөд	40,1	6,5	48,7	1,8	0,7	0,0	2,2	0,0	100,0	279
Улаанбаатар хот	63,6	8,2	26,3	0,0	0,1	0,0	1,5	0,3	100,0	753
Боловсролын түвшин										
Бага	27,7	15,6	42,9	3,5	1,1	0,7	8,5	0,0	100,0	282
Бүрэн бус дунд	32,9	14,6	43,1	3,3	2,0	0,1	3,7	0,4	100,0	1022
Бүрэн дунд	40,6	11,2	43,7	2,0	0,7	0,1	1,5	0,1	100,0	1231
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	49,1	11,9	34,7	1,7	0,7	0,0	1,9	0,1	100,0	1322
Дүн	40,5	12,7	40,4	2,4	1,1	0,1	2,7	0,2	100,0	3857

Төрөх үеийн хүүхдийн шинж чанарууд

Судалгааны өмнөх таван жилийн хугацаанд төрсөн хүүхдийн эхчүүдийн 5.1 хувь нь хагалгаа хийлгэж хүүхдээ төрүүлсэн байв (Хүснэгт 8.08). 35 ба түүнээс дээш насны эхчүүдийн 10.3 хувь нь, Улаанбаатар хотын эмэгтэйчүүдийн 10.1 хувь нь хүүхдээ хагалгаа хийлгэж төрүүлжээ.

Тус судалгаагаар эхийн хэлснээр хүүхдийн жин, хэмжээний талаар мэдээлэл цуглуулан авсан юм. Судалгаанаас өмнөх 5 жилд төрсөн хүүхдийн 8.1 хувь нь 2.5 килограммаас бага жинтэй төрсөн байхад ЭМНХЯ-ны 1998 оны мэдээгээр нийт төрсөн хүүхдийн 5 хувь нь 2.5 килограммаас бага жинтэй төрсөн байна (ЭМНХЯ-ны дотоод мэдээлэл, 1998:79).

Хүүхдийн төрөх үеийн жин эхийн насаар ялгаатай байна. Хориос доош настай эхчүүдийн хүүхдийн 10,1 хувь нь 2.5 килограммаас бага жинтэй хүүхэд төрүүлсэн байна. Баруун бүс нутагт төрсөн хүүхдийн 12 хувь нь дутуу жинтэй төрсөн бол Улаанбаатар хотод төрсөн хүүхдийн 4 хувь нь дутуу жинтэй төржээ.

Мөн түүнчлэн судалгаагаар хүүхдийн төрөх үеийн хэмжээний талаарх эхийн бодлын тухай мэдээллийг цуглуулсан. Нийт төрсөн хүүхдийн 2,7 хувийнх нь эхчүүд хүүхдээ маш жижиг, 15,6 хувийнх нь эхчүүд дунджаас бага, 80,9 хувийнх нь эхчүүд дундаж, дунджаас том гэж үзсэн байна.

Хүснэгт 8.08 Сүүлийн 5 жилд төрсөн амьд хүүхдийн хувийн жин, хагалгаа хийлгэж төрсөн эсэх, төрөх үеийн хүүхдийн жин, хэмжээ, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Хагалгаа хийлгэж төрсөн төрөлт	Хүүхдийн төрөх үеийн жин				Хүүхдийн хэмжээг эхийн хэлснээр					Төрсөн хүүхдийн тоо
		2,5 кг хүртэл	2,5 кг ба дээш	Мэдэх-гүй	Дүн	Маш жижиг	Дунд-жаас бага	Дундаж дунджаас том	Мэдэхгүй	Дүн	
Төрөх үеийн эхийн нас											
< 20	4,7	10,1	85,5	4,4	100,0	3,6	20,3	75,6	0,5	100,0	365
20-34	4,7	8,1	87,9	4,0	100,0	2,7	14,9	81,6	0,9	100,0	3 201
35 +	10,3	5,5	89,7	4,8	100,0	2,1	16,8	80,8	0,3	100,0	291
Төрөлтийн дараалал											
1	5,8	8,7	88,9	2,4	100,0	3,1	17,2	79,5	0,2	100,0	1 285
2-3	5,1	7,5	87,9	4,5	100,0	2,1	14,4	82,5	1,0	100,0	1 751
4-5	4,1	8,4	86,2	5,3	100,0	3,5	13,4	81,1	2,0	100,0	509
6-+	3,5	7,7	85,6	6,7	100,0	2,9	18,9	77,6	0,6	100,0	312
Байршил											
Хот	8,0	5,4	93,8	0,7	100,0	1,9	12,5	85,5	0,1	100,0	1 491
Хөдөө	3,3	9,7	84,1	6,2	100,0	3,2	17,5	78,1	1,3	100,0	2 366
Бүс нутаг											
Төвийн	4,7	8,1	87,9	4,0	100,0	2,2	14,4	82,8	0,5	100,0	1 378
Зүүн	2,2	6,6	91,4	1,9	100,0	1,7	13	84,3	1,1	100,0	362
Баруун	3,6	11,6	80,2	8,2	100,0	5,3	20,1	72,9	1,8	100,0	1 085
Өмнөд	3,2	6,1	91,8	2,2	100,0	0,7	15,8	83,2	0,4	100,0	279
Улаанбаатар хот	10,1	4,2	95,6	0,1	100,0	1,1	12,2	86,7	0,0	100,0	753
Боловсролын түвшин											
Бага	2,8	13,1	73,4	13,5	100,0	4,3	22,7	72,3	0,7	100,0	282
Бүрэн бус дунд	3,4	10,0	83,6	6,5	100,0	4,0	18,2	76,5	1,3	100,0	1 022
Бүрэн дунд	4,7	7,5	90,1	2,4	100,0	2,4	14,1	82,7	0,9	100,0	1 231
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	7,3	6,1	92,1	1,8	100,0	1,7	13,4	84,6	0,4	100,0	1 322
Дүн	5,1	8,1	87,8	4,1	100,0	2,7	15,6	80,9	0,8	100,0	3 857

Төрөх үеийн хүндрэл

Аливаа улс оронд жирэмслэлт, ялангуяа төрөх үеийн хүндрэл нөхөн үржихүйн насны эмэгтэйчүүдийн нас барах нэг гол шалтгаан болдог билээ. Дэлхийд жил тутам сая шахам эмэгтэйчүүд жирэмслэлт болон төрөх үеийн хүндрэлээс шалтгаалан нас бардаг бөгөөд үүний 99 хувь нь хөгжиж байгаа орнуудад тохиолддог гэсэн тооцоо гарчээ (Хүн ам ба хөгжил олон улсын бага хурлын үйл ажиллагааны хөтөлбөрөөс). Тус улсад 1998 онд 13295 эмэгтэй хүндрэлтэй (эмчийн мэдээлснээр) төрсөн нь нийт төрөлтийн 27 хувийг эзэлж байна (ЭМНХЯ-ны Дотоод мэдээлэл, 1998:72).

Сүүлийн 5 жилд төрсөн хүүхдийн эхчүүдийн 65,6 хувь нь (Хүснэгт 8.09) хүндрэлгүй төрсөн гэж өөрсдөө хариулсан байна. Нийт эхчүүдийн 26.9 хувь нь 12 цаг ба түүнээс дээш хугацаагаар өвдөж төрсөн, 9.5 хувь нь төрөхийн улмаас цус алдсан гэж хариулжээ. Үтрээний халдвар, төрөх үедээ ухаан алдах зэрэг хүндрэлүүд харьцангуй цөөхөн тохиолджээ.

Нярайн эндэгдэл нь эмэгтэйчүүдийн төрөх үеийн хүндрэлээс шалтгаалж болох талтай. Төрөх үедээ хүндрэлтэй төрсөн эхчүүдийн төрүүлсэн хүүхэд төрснийхөө дараах 7 хоногт эндэх тохиолдол их байдгийг дурьдах нь зүйтэй.

Хүснэгт 8.09 Сүүлийн 5 жилд төрсөн амьд хүүхдийн хувийн жин, төрөх үеийн хүндрэл, төрөхийн өмнөх хяналт, төрөх үеийн эмнэлгийн тусламж авсан эсэхээр, Монгол улс, 1998 он.

	Төрөх үеийн хүндрэл					Төрсөн хүүхдийн тоо
	Удаан өвдөж төрүүлсэн	Цус алдсан	Үтрээний халдвартай	Ухаан алдсан	Хүнд-рэлгүй	
Төрөхийн өмнөх хяналт, төрөх үеийн эмнэлгийн тусламжийн аль алиныг авсан	27,4	9,3	4,2	3,2	65,6	3 362
Төрөхийн өмнөх хяналтад	11,9	16,8	5,9	9,9	72,3	101
Төрөх үеийн эмнэлгийн тусламж	27,2	9,8	6,6	4,6	63,9	346
Аль алиныг нь аваагүй	20,8	6,3	4,2	0,0	75,0	48
Төрөөд 7 хоногийн дотор хүүхэд эндсэн эсэх						
Эндээгүй	26,8	9,3	4,3	3,4	65,9	3 759
Эндсэн	30,6	19,4	11,2	7,1	59,2	98
Дүн	26,9	9,5	4,5	3,5	65,8	3 857

Халуурах ба амьсгалын замын цочмог халдварт өвчин

ХАНҮЭМС-д таваас доош насны хүүхэдтэй эхчүүдээс судалгааны өмнөх 2 долоо хоногт хүүхэд нь ханиад хүрсэн эсэх, амьсгалахдаа хүндээр амьсгалж байсан эсэх талаар асуусан юм. Монголд цаг агаар огцом өөрчлөгдөж байдгаас шалтгаалан ханиад элбэг байдаг. Тийм учраас ХАНҮЭМС-ны явцад халуурах ба амьсгалын замын цочмог халдварт өвчнөөр өвчилсөн хүүхдэд эхчүүдийн зүгээс үзүүлсэн тусламжийн талаарх мэдээллийг цуглуулахыг хичээсэн юм.

Хүснэгт 8.10 Судалгааны өмнөх 2 долоо хоногт амьсгалын замын цочмог халдварт өвчнөөр өвчилсөн 5 хүртэлх насны хүүхдийн хувийн жин, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Ханиадтай байхдаа ердийн үеийнхээсээ түргэн амьсгалж байсан хүүхэд	Ханиадтай хүүхдэд үзүүлсэн эмнэл-н тусламж	Төрсөн хүүхдийн тоо
Хүүхдийн нас, сараар			
6 хүртлэх сартай	15,0	75,4	432
6-11	15,1	72,7	365
12-23	12,0	77,8	674
24-35	12,3	83,1	673
36-47	8,4	84,1	748
48-59	7,8	62,5	715
Хүйс			
Эр	12,6	75,6	1 852
Эм	9,6	78,1	1 755
Төрөлгийн дараалал			
1	12,3	81,1	1 208
2-3.	11,0	72,4	1 641
4-5.	10,9	78,4	469
6+	8,0	78,3	289
Байршил			
Хот	12,4	81,6	1 408
Хөдөө	10,4	72,9	2 199
Бүс, нутаг			
Төвийн	11,6	73,8	1 284
Зүүн	14,8	83,7	331
Баруун	7,4	81,3	1 014
Өмнөд	13,9	73,0	267
Улаанбаатар хот	13,1	75,3	711
Боловсролын түвшин			
Бага	6,9	----*	259
Бүрэн бус дунд	10,3	73,2	940
Бүрэн дунд	12,9	77,7	1 151
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	11,1	79,3	1 257
Дүн	11,2	76,7	3 607

Судалгаанд хамрагдсан 5 хүртэлх насны хүүхдийн 11.2 хувь нь судалгаа явагдахаас өмнөх 2 долоо хоногт ханиадтай байхдаа ердийн үеийнхээсээ түргэн амьсгалж байсан бөгөөд тэдгээрийн 76.7 хувь нь эмнэлгийн тусламж авчээ (Хүснэгт 8.10). Нэг хүртлэх насны хүүхдүүд ханиад, амьсгалын замын хурц халдварт өвчнөөр илүү өвчилж (15,1 хувь) байхад 3 болон 4 настай хүүхдүүд харьцангуй бага өвдөж байна (8 орчим хувь). Баруун бүс нутгийн хүүхдүүд ханиад, амьсгалын замын цочмог халдварт өвчнөөр харьцангуй бага өвджээ.

Суулгалт өвчин, түүний эмчилгээ

Монгол улсын Засгийн газраас халдварт болон суулгалт өвчинтэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөр, түүнийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг (1996-2000 он) гарган, Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллага, Нэгдсэн үндэсний байгууллагын Хүүхдийн сан болон бусад хандивлагч орнуудын тусламжтайгаар хэрэгжүүлж байна. Түүнчлэн Засгийн газар хүүхдийг хөгжүүлэх талаар 2000 он хүртэл баримтлах үйл ажиллагааны үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж байгаа бөгөөд үүний гол зорилго нь хүүхдийн амьсгалын замын цочмог халдварт ба суулгалт өвчний өвчлөлийг багасгах болон тэдгээрээс шалтгаалах хүүхдийн эндэгдлийг бууруулахад оршиж байгаа юм.

ХАНҮЭМС-гаар үндэсний энэ хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд үнэлгээ, дүгнэлт өгөх зорилгоор суулгалт өвчин, түүний эмчилгээний талаар мэдээлэл цуглуулсан юм. Судалгаа явуулахаас өмнөх 2 долоо хоногт суулгалт буюу цусан суулга өвчнөөр өвдсөн 5 хүртэл насны хүүхдийг нас, хүйс, эхийн төрөлтийн дараалал, байршил, бүс нутаг, эхийн боловсролын түвшингээр, мөн хийгдсэн эмчилгээгээр нь хүснэгт 8.11-г харуулав. Судалгаанд хамрагдсан 5 хүртэл насны хүүхдүүдийн 9.4 хувь нь судалгаа явахаас өмнөх 2 долоо хоногт суулгалт өвчнөөр өвчилсний 0.7 хувь нь цусан суулга өвчнөөр өвджээ. Суулгалт өвчнөөр 2 хүртэлх насны хүүхдүүд түүнээс дээш насны хүүхдүүдийг бодвол илүү өвчилжээ. Суулгалт өвчнөөр өвчилсөн байдлыг сонгосон үзүүлэлтүүдээр харахад нэг их ялгаа алга байна.

Суулгалт өвчин туссан хүүхдийн 66.9 хувь нь эмчийн зөвлөлгөө авч эмчлүүлжээ. Суулгалт өвчнөөр өвчилсөн хүүхдэд үзүүлж байсан төрөл бүрийн эмчилгээг хүснэгт 8.12-г харуулав. Суулгалт өвчнөөр өвдсөн хүүхдүүдийн 79.3 хувь нь эм (хуурай, усан) уусан, 26.0 хувь нь өвс, ургамал хэрэглэх буюу бусад төрлийн эмчилгээ хийлгэсэн байхад 10.7 хувь нь ямар ч эмчилгээ хийлгээгүй гэж хариулжээ. Боловсрол өндөртэй эхчүүд хүүхдээ боловсрол багатай эхчүүдийг бодвол эрүүл мэндийн үйлчилгээнд илүү хамруулж эмчлүүлжээ.

Хүснэгт 8.11 Судалгаа явагдахаас өмнөх 2 долоо хоногт суулгалт буюу цусан суулга өвчнөөр өвчилсөн 5 хүртлэх насны хүүхдийн хувийн жин, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Судалгаа явуулахаас өмнөх 2 долоо хоногт суулгасан		Төрсөн хүүхдийн тоо
	Бүгд	Үүнээс: цустай	
Хүүхдийн нас, сараар			
6 хүртлэх	12,5	0,5	432
6-11	12,9	1,1	365
12-23	14,7	1,0	674
24-35	7,4	0,9	673
36-47	7,1	0,5	748
48-59	4,9	0,3	715
Хүйс			
Эр	9,9	0,5	1 852
Эм	8,8	0,9	1 755
Төрөлтийн дараалал			
1	10,3	0,6	1 208
2-3.	9,0	0,7	1 641
4-5.	9,8	1,1	469
6+	6,9	0,7	289
Байршил			
Хот	9,3	0,4	1 408
Хөдөө	9,4	0,9	2 199
Бүс нутаг			
Төвийн	9,2	0,5	1 284
Зүүн	10,3	0,9	331
Баруун	10,3	1,0	1 014
Өмнөд	6,0	1,1	267
Улаанбаатар хот	9,3	0,3	711
Боловсролын түвшин			
Бага	10,0	1,5	259
Бүрэн бус дунд	8,5	0,6	940
Бүрэн дунд	9,7	0,4	1 151
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	9,5	0,8	1 257
Дүн	9,4	0,7	3 607

Хүснэгт 8.12 Судалгаа явагдахаас өмнөх 2 долоо хоногт суулгалт өвчнөөр өвдсөн 5 хүртлэх насны хүүхдийн хувийн жин, эмчилгээний төрөл, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Эмнэлгийн тусламж авсан хүүхдийн хувь	Эмчилгээний төрөл					Суулгалт өвчнөөр өвдсөн хүүхдийн тоо
		Эм хуурай, усанл	Тариа	Гэрийн эмчилгээ	Бусад эмчилгээ	Эмчилгээ хийгдээгүй	
Хүүхдийн нас, сараар							
6 хүртлэх	74,1	79,6	0,0	14,8	3,7	18,5	54
6-11	66,0	68,1	0,0	17,0	19,1	8,5	47
12-23	68,7	84,8	1,0	10,1	7,1	10,1	99
24-35	66,0	86,0	2,0	10,0	16,0	6,0	50
36-47	54,7	77,4	1,9	13,2	17,0	15,1	53
48-59	71,4	71,4	0,0	8,6	34,3	2,9	35
Хүйс							
Эр	65,6	79,2	1,6	10,4	15,8	9,8	183
Эм	68,4	79,4	0,0	14,2	11,6	11,6	155
Төрөлтийн дараалал							
1	66,9	78,2	0,0	15,3	8,1	12,9	124
2-3.	65,5	79,1	1,4	9,5	16,9	9,5	148
4-5.	71,7	87	2,2	13,0	13,0	4,3	46
6+	65,0	70,0	0,0	10,0	30,0	20,0	20
Байршил							
Хот	73,3	79,4	0,8	11,5	16,8	9,2	131
Хөдөө	62,8	79,2	1,0	12,6	12,1	11,6	207
Бүс нутаг							
Төвийн	69,5	83,1	0,8	15,3	13,6	7,6	118
Зүүн	64,7	73,5	0,0	11,8	8,8	11,8	34
Баруун	62,5	80,8	1,0	8,7	14,4	11,5	104
Өмнөд	68,8	62,5	6,3	0,0	12,5	18,8	16
Улаанбаатар хот	69,7	77,3	0,0	15,2	16,7	12,1	66
Боловсролын түвшин							
Бага	50,0	73,1	0,0	3,8	11,5	19,2	26
Бүрэн бус дунд	60,0	81,3	0,0	12,5	11,3	10,0	80
Бүрэн дунд	67,0	79,5	0,9	16,1	12,5	10,7	112
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	75,0	79,2	1,7	10,0	17,5	9,2	120
Дүн	66,9	79,3	0,9	12,1	13,9	10,7	338

Суулгалт өвчнөөр өвдсөн хүүхдийг шингэн алдахаас сэргийлэн тэдэнд уух юм ихээр өгөх нь чухал байдаг. Хүүхэд суулгалт өвчнөөр өвчилсний улмаас шингэн алдаж нас барах нь дэлхий даяар хүүхдийн эндэгдлийн гол шалтгаан болсоор байна. Суулгалт өвчнөөр өвдсөн хүүхдийн 63.0 хувь нь (Хүснэгт 8.13) ердийн үеийнхээс илүү шингэн хэрэглэсэн байхад 9.5 хувь нь ердийн үеийнхээс бага хэмжээний шингэн уусан дүн гарчээ. Үүнээс харахад суулгалт өвчнөөр өвчилсөн хүүхдэд шингэн зүйлийг ихээр уулгах шаардлагатай гэдгийг эхчүүдэд ойлгуулах нь чухал юм.

Хүснэгт 8.13 Сүүлийн 2 долоо хоногт суулгалт өвчнөөр өвчилсөн 5 хүртэлх насны хүүхдэд уулгасан шингэн, дүнд харьцуулсан хувиар, Монгол улс, 1998 он.

	Хувийн жин
Уулгасан шингэний хэмжээ	
Ердийн үеийнхтэй адил	26,3
Ердийн үеийнхээс илүү	63,0
Ердийн үеийнхээс бага	9,5
Мэдэхгүй	1,2
Дүн	100,0
Суулгалт өвчнөөр өвчилсөн хүүхдийн тоо	338

Дүгнэлт

Улс орны төсөв, санхүүгийн байдал хүндрэлтэй байгаа хэдий ч эрүүл мэндийн анхан шатны үйлчилгээний хүрэлцээ, хангамж тийм ч муугүй байгааг судалгааны дүн харууллаа. Сүүлийн 5 жилд төрсөн эхчүүдийн 89,8 хувь нь төрөхийн өмнөх хяналтад хамрагдсан байхад дөнгөж 3,7 хувь нь огт хамрагдаагүй байна. Түүнчлэн эхчүүдийн 94,1 хувь нь эмнэлэгт, мэргэжлийн эмчийн тусламжтайгаар төржээ. Эмэгтэйчүүдийн төмрийн бэлдмэлийн хэрэглээний түвшин нэн доогуур, цус багадалттай тэмцэх явдал тун тааруухан байгааг судалгааны дүн харуулж байгааг энд зориуд тэмдэглэх нь зүйтэй.

Монгол хүүхдүүд эрүүл ахуйн хувьд тийм ч муугүй нөхцөлд, эрүүл саруул өсч торнидог ажээ. Хэдийгээр судалгаа намар орой болсон хойно, өвөл бараг эхэлж байхад явагдсан ч гэсэн 5-аас доош насны хүүхдийн 11,2 хувь нь судалгааны өмнөх хоёр 7 хоногийн хугацаанд амьсгалын замын цочмог халдварт өвчнөөр, 9,4 хувь нь суулгалт өвчнөөр өвчилжээ. Амьсгалын замын цочмог халдварт өвчнөөр өвчилсөн хүүхдийн 76,7 хувь нь, суулгалт өвчнөөр өвчилсөн хүүхдийн 66,9 хувь нь эмнэлгийн тусламж, зөвлөгөө авч эмчлүүлсэн нь эхчүүд хүүхдээ эрүүл мэндийн үйлчилгээнд сайн хамруулдагтай холбоотой.

БҮЛЭГ. IX**Хүүхдийн хөхөөр хооллолт**

Нялхсыг эхийн хөхөөр хооллох нь эх, хүүхдийн эрүүл мэнд, хүүхдийн хүнс тэжээлийн хэрэглээ, улмаар хүүхэд эрүүл саруул өсч торниход чухал ач холбогдолтой. Эх хүн хүүхдээ хөхөөр хооллох нь төрсний дараа жирэмслэхгүй байх хугацааг уртасган улмаар төрөлт хоорондын зай, төрөлтийн түвшинд нөлөөлдөг. Энэ нөлөөлөл нь хүүхдийн хөхөөр хооллох хугацаа, давтамж болон хүүхдийн нэмэлт хоол, унд хэрэглэж эхэлсэн насны аль алианаас нь шалтгаалдаг.

Хүснэгт 9.01 Судалгаанаас өмнөх гурван жилд төрсөн нийт хүүхдэд хөхөөр хооллосон хүүхдүүдийн эзлэх хувь, сонгосон үзүүлэлтээр, Монгол улс, 1998 он.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Хооллосон байдал		Төрсөн хүүхдийн тоо
	Хөхөөр хооллосон	Хөхөөр хооллоогүй	
Хүйс			
Эрэгтэй	95,8	4,2	1186
Эмэгтэй	97,2	2,8	1090
Байршил			
Хот	96,2	3,8	906
Хөдөө	96,6	3,4	1370
Бүс нутаг			
Төвийн	95,6	4,4	837
Зүүн	96,5	3,5	199
Баруун	97,3	2,7	625
Өмнөд	99,4	0,6	169
Улаанбаатар хот	96,0	4,0	446
Боловсролын түвшин			
Бага	96,9	3,1	161
Бүрэн бус дунд	96,8	3,2	630
Бүрэн дунд	96,1	3,9	737
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	96,5	3,5	748
Бүгд	96,5	3,5	2276

Судалгааны өмнөх гурван жилд буюу 1995-1998 онуудад төрсөн хүүхдийн хөхөөр хооллосон байдлыг хүүхдийн хүйс, байршил, эхийн боловсролын түвшингээр хүснэгт 9.01 -д харуулав. Хүүхдүүдийн 96.5 хувь нь тодорхой хугацаанд эхийн сүүгээр хооллосон байна. Хөхүүл хүүхдийн хувийн жин хүйс, байршил, бүс нутаг, эхийн боловсролын түвшингээр төдийлөн ялгаатай бус байгаа нь хүүхдээ хөхөөр хооллох нь монгол эмэгтэйчүүдийн хувьд нийтлэг, түгээмэл байдагтай холбоотой.

Гурав хүртлэх насны энх тунх бойжиж байгаа хүүхдийн хөхөөр хооллосон байдлыг хүүхдийн насаар (сараар) хүснэгт 9.02-д харуулав. 0-1 сартай хүүхдүүдийн 88.1 хувь нь зөвхөн хөхөөр хооллож, 10,1 хувь нь хөхөөр хооллохын зэрэгцээ нэмэлт хоол, унд хэрэглэж, 1.8 хувь нь хөхөөр огт хооллоогүй байна. Хөхөөр хооллож байгаа хүүхдийн эзлэх хувь хүүхдийн нас ахих тутам багасаж, нэг нас хүрсэн хүүхдүүдийн 92.1 хувь нь нэмэлт хоол, унд хэрэглэж, 26-27 сартай хүүхдүүдийн тэн хагас нь хөхөөр хооллож, 34-35 сартай хүүхдүүдийн 79.4 хувь нь хөхөөр хооллохоо бүр мөсөн больжээ.

Хүснэгт 9.02 Энх тунх байгаа хүүхдүүдийн хөхөөр хооллосон байдал, дүнд эзлэх хувийн жин, хүүхдийн насаар, Монгол улс, 1998 он.

Нас (сараар)	Хөхөөр хооллосон байдал, дүнд эзлэх хувиар					Энх тунх байгаа хүүхдийн тоо
	Хөхөөр хооллоогүй	Зөвхөн хөхөөр хооллосон	Нэмэлт цэвэр ус өгч байсан	Нэмэлт хоол, унд өгч байсан	Дүн	
0-1	1,8	88,1	0,0	10,1	100,0	109
2-3	2,6	74,7	1,3	21,4	100,0	154
4-5	3,0	37,9	2,4	56,8	100,1	169
6-7	6,0	9,3	0,0	84,7	100,0	150
8-9	8,8	7,7	0,0	83,5	100,0	91
10-11	6,5	0,8	0,0	92,7	100,0	124
12-13	7,9	0,0	0,0	92,1	100,0	101
14-15	12,6	0,0	0,0	87,4	100,0	119
16-17	18,9	0,8	0,0	80,3	100,0	127
18-19	26,2	0,8	0,0	73,0	100,0	122
20-21	26,0	0,0	0,0	74,0	100,0	104
22-23	29,7	0,0	0,0	70,3	100,0	101
24-25	46,6	0,0	0,8	52,5	100,0	118
26-27	49,2	0,0	0,0	50,8	100,0	120
28-29	64,2	0,0	0,0	35,8	100,0	106
30-31	65,0	0,0	0,0	35,0	100,0	123
32-33	75,2	0,0	0,0	24,8	100,0	109
34-35	79,4	0,0	0,0	20,6	100,0	97
Хүүхдийн нас, сараар						
0-3	2,3	80,2	0,8	16,7	100,0	263
4-6	2,8	30,0	1,6	65,6	100,0	247
7-9	9,2	6,7	0,0	84,0	100,0	163
Бүгд	27,7	13,9	0,3	58,1	100,0	2144

Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллага хүүхдийг дөрвөн сар хүртэл нь зөвхөн хөхөөр хооллож, 7-9 сар хүрэхэд нь нэмэлт хоол, унд өгч байхыг зөвлөсөн байдаг. 4-5 сартай хүүхдүүдийн талаас илүү хувь нь (56.8 хувь) нэмэлт хоол, унд хэрэглэж байгаа нь монгол эмэгтэйчүүд хүүхэддээ нэмэлт хоол, ундыг нэлээд эрт өгч эхэлдэг нь харагдаж байна. Хүснэгтийн доод хэсэгт хүүхдийн насыг сараар бүлэглэн харуулсан мэдээллийг харахад дөрвөн сар хүртлэх насны хүүхдүүдийн 80,2 хувь нь зөвхөн хөхөөр хооллож байхад 16,7 хувь нь нэмэлт хоол, унд хэрэглэж, харин 7-9 сартай хүүхдүүдийн дөнгөж 6,7 хувь нь зөвхөн хөхөөр хооллож, 84 хувь нь нэмэлт хоол, унд хэрэглэж байна. Бага насны хүүхдээ хооллох монгол эхчүүдийн дэглэм нь

ерөнхийдөө Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагын зөвлөмжтэй тохирч байгааг тэмдэглүүштэй.

Хүүхдийг хөхөөр хооллосон голч хугацааг хүүхдийн хүйс, эхийн оршин суугаа бүс нутаг, байршил, эхийн боловсролын түвшингээр хүснэгт 9.03-д харуулав.

Хүснэгт 9.03 Хүүхдийн хөхөөр хооллосон голч хугацаа хөхөөр хооллосон байдал, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Хөхөөр хооллосон голч хугацаа			Төрсөн хүүхдийн тоо
	Хөхөөр хооллосон нийт хүүхэд*	Зөвхөн хөхөөр хооллосон	Зөвхөн хөхөөр хооллохоос гадна цэвэр ус ууж байсан	
Хүйс				
Эрэгтэй	25,5	3,6	3,7	1186
Эмэгтэй	24,9	3,5	3,6	1090
Байршил				
Хот	25,5	2,5	2,6	906
Хөдөө	24,9	4,4	4,5	1370
Бүс нутаг				
Төвийн	25,6	3,6	3,8	837
Зүүн	23,0	3,5	3,5	199
Баруун	25,8	4,4	4,4	625
Өмнөд	24,5	3,8	3,8	169
Улаанбаатар хот	25,4	2,3	2,4	446
Боловсролын түвшин				
Бага	25,6	4,3	4,3	161
Бүрэн бус дунд	22,7	3,8	3,9	630
Бүрэн дунд	25,8	3,4	3,5	737
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	25,5	3,3	3,5	748
Бүгд	25,2	3,5	3,6	2276
Дундаж хугацаа	24,3	4,6	4,7	
Тархалт-тохиолдлын дундаж	24,2	4,7	4,8	

Тайлбар: */ Хөхөөр хооллосноос гадна нэмэлт хоол, унд өгсөн ороод

"Зөвхөн" хөхөөр хооллосон гэдэг нь хүүхэд дан ганц эхийн сүүгээр хооллож байгааг хэлнэ. Монгол эхчүүд хүүхдээ хөхөөр хооллосон голч хугацаа 25.2 сар байгаа бөгөөд энэ үзүүлэлтийг хүүхдийн хүйс, эхийн оршин суугаа бүс нутаг, байршил, эхийн боловсролын түвшингээр тооцоход төдийлөн ялгаатай бус байна. Иймд монгол эмэгтэйчүүд хүүхдийн хүйс, өөрсдийн оршин суугаа бүс нутаг, байршил, эзэмшсэн боловсролын түвшингээс үл шалтгаалан хүүхдээ дунджаар хоёр жил хөхөөр хооллодог ажээ. Хөхөөр хооллосон голч хугацаа нь хөхөөр хооллосон дундаж болон тархалт/ тохиолдлын дундаж (тархвар судлалын хэмжигдэхүүн, тав дугаар бүлэгт тайлбарласан болно) хугацаатай бараг ойролцоо байна. Хүүхдээ зөвхөн хөхөөр хооллосон голч хугацаа улсын дүнгээр 3.5 сар байна. Хүүхдээ зөвхөн хөхөөр хооллосон голч хугацаа, зөвхөн хөхөөр хооллохоос гадна хүүхэддээ цэвэр ус нэмэлт байдлаар өгч байгаа голч хугацаа хоёулаа Улаанбаатар хот болон бусад хот, суурин газарт хөдөөтэй харьцуулахад 2 сар орчмоор богино байна.

Энэхүү тайлангийн тав дугаар бүлэгт хүүхэд төрүүлсний дараа сарын тэмдгээ үзээгүй голч хугацаа манай эмэгтэйчүүдийн хувьд 8 сар байгааг тэмдэглэсэн билээ. Энэ нь монгол эмэгтэйчүүд хүүхдээ харьцангуй урт хугацаагаар хөхүүлдэгтэй

холбоотой юм. Хүүхдээ хөхөөр хооллоогүй эмэгтэйчүүдийн хүүхэд төрүүлсний дараа сарын тэмдгээ үзэхгүй байх хугацаа гол төлөв хоёр сар үргэлжилдэг.

Хөхөөрөө хооллож байгаа гурав хүртлэх насны хүүхдээс нэмэлт хоол, унд хэрэглэдэг хүүхдийн эзлэх хувийг хүүхдийн нас (сараар), нэмэлт хоол, ундны төрлөөр хүснэгт 9.04 -д харуулав. Монгол хүүхдэд багаас нь эхлэн шингэн юм уулгаж, бор хоол, бантан зэргийг нэмж өгдөг. Хөхөөр хооллож байгаа 6-7 сартай хүүхдийн дөрөвний гурав нь шингэн юм уух, тавны дөрөв нь бор хоол, бантан нэмж хэрэглэдэг. Энэ бүхнийг үндэслэн монгол эмэгтэйчүүд хүүхдээ хөхөөрөө урт хугацааны турш хооллож бас нэмэлт хоол хүнсийг тэдэнд багаас нь өгдөг гэсэн дүгнэлт хийж болох юм.

Хүснэгт 9.04 36 сартайгаас доош насны бүх хүүхдэд нэмэлт хоол, унд хэрэглэсэн хүүхдийн эзлэх хувь, хүүхдийн насаар (сараар), Монгол улс, 1998 он.

Нас (сараар)	Нэмэлт хоол, ундны төрөл				Хөхөөр хооллож байгаа хүүхдийн тоо
	Цэвэр ус	Сүү	Бусад шингэн уух юм	Бор хоол, бантан	
Төрснөөс хойшхи хугацаа, сараар					
0-1	2,8	4,7	5,6	1,9	107
2-3	6,7	12,7	12,0	5,3	150
4-5	15,2	36,0	36,6	37,8	164
6-7	27,7	35,5	75,9	80,9	141
8-9	36,1	36,1	81,9	85,5	83
10-11	39,7	33,6	90,5	98,3	116
12-13	40,9	48,4	90,3	95,7	93
14-15	32,7	50,0	91,3	99,0	104
16-17	46,6	52,4	94,2	99,0	103
18-23	45,4	55,0	91,6	97,9	238
24-29	45,7	53,7	93,8	99,4	162
30-35	48,9	48,9	97,8	97,8	90
Хүүхдийн нас, сараар					
0-3	5,1	9,3	9,3	3,9	257
4-6	19,6	35,8	47,9	50,4	240
7-9	31,8	35,8	81,1	85,1	148
Бүгд	32,2	39,7	70,8	74,0	1551

БҮЛЭГ. X**ДОХ-ын талаарх мэдлэг**

Монгол улс анх 1992 онд Хүний Дархлал Хомсдолын Вирусын Халдвар (ХДХВ) болон Дархлалын Олдмол Хомсдолын Хам Шинж (ДОХ) өвчинтэй тэмцэх Үндэсний хөтөлбөрийг боловсруулж гаргасан. Монгол улсын Засгийн газрын Ерөнхий сайдаар толгойлуулсан ДОХ-ын эсрэг тэмцэх Үндэсний хороог 1992 онд байгуулж, ХДХВ, ДОХ-оос сэргийлэх, тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг Үндэсний хороогоор батлан хэрэгжүүлж байна. Монгол улсад ХДХВХ/ДОХ-оор өвчилсөн цөөхөн тохиолдол бүртгэгдсэн бөгөөд харин бэлгийн замын халдварт өвчин (БЗХӨ) нэлээд элбэг тархсан байна. Хэдий тийм боловч энэ бүлэг зөвхөн ДОХ-ын талаарх мэдлэг, түүнд хандах хандлагын талаар танилцуулах болно.

ДОХ-ын талаарх мэдлэг

Эмэгтэйчүүдийн ДОХ-ын талаарх мэдлэг, мэдээлэл авдаг эх үүсвэрийг нас, гэрлэлтийн байдал, байршил, бүс нутаг, боловсролын түвшингээр хүснэгт 10.01-д харуулав. Уг хүснэгтээс харахад эмэгтэйчүүдийн 96 хувь нь ДОХ-ын талаар сонссоны дотор олон нийтийн мэдээллийн хэрэгсэл болох телевиз, радио, сонин хэвлэлээс энэ талын мэдээллийг ихэвчлэн олж авдаг нь харагдав.

ДОХ-ын талаар радио, телевиз, сонин хэвлэлээс мэдээлэл авахын зэрэгцээгээр олон тооны өсвөр үеийнхэн (15-19 насны эмэгтэйчүүд) найз нөхөд, хамаатан садангаасаа (25.1 хувь), сургуулиас (19.2 хувь), эмнэлгийн ажилтнаас (15.0 хувь) мэдээлэл авдаг байна. Цаашдаа эрүүл мэндийн ажилтнууд мэдээлэл өгөх, сургалт явуулах үйл ажиллагаандаа өсвөр үеийнхнийг түлхүү хамруулах нь зүйтэй юм.

Огт гэрлээгүй эмэгтэйчүүд радио, телевиз, сонин, хэвлэлээс гадна найз нөхөд, хамаатан садан, эрүүл мэндийн ажилтан, сургуулиас мэдээлэл илүү олж авдаг ажээ. Хотын эмэгтэйчүүд хөдөөний эмэгтэйчүүдийг бодвол мэдээллийг мэдээллийн бүх төрлийн эх үүсвэрээс, тухайлбал, Улаанбаатар хотын эмэгтэйчүүд дунджаар дөрөв (3.5) орчим төрлийн мэдээллийн эх үүсвэрээс ДОХ-ын талаар мэдээлэл авч байхад, зүүн болон баруун бүс нутгийн эмэгтэйчүүд 2.5 төрлийн мэдээллийн эх үүсвэрээс мэдээлэл авдаг. Баруун бүс нутгийн эмэгтэйчүүдийн ДОХ-ын талаар мэдээллийг телевизээр авдаг байдал бусад бүс нутгийнхнаас доогуур байна. Боловсролын түвшин өсөх тутам ДОХ-ын талаар мэдээлэл авдаг эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь өсч байна. Тухайлбал, дээд, мэргэжлийн болон техникийн боловсролтой эмэгтэйчүүд ДОХ-ын талаарх мэдээллийг хамгийн олон буюу 3.4 төрлийн мэдээллийн эх үүсвэрээс мэдээлэл авч байхад бага боловсролтой эмэгтэйчүүд хамгийн цөөхөн буюу 2.1 төрлийн мэдээллийн эх үүсвэрээс авч байх жишээтэй.

Урьдчилан сэргийлэх

ДОХ-оос сэргийлэх арга замуудыг мэддэг мөн буруу мэдээлэл авсан эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувийг насны бүлэг, гэрлэлтийн байдал, байршил, бүс нутаг, боловсролын түвшингээр хүснэгт 10.02-д харуулав. Эмэгтэйчүүдийн 5.7 хувь нь ДОХ-оос сэргийлэх боломжгүй гэж хариулсан байхад ДОХ-оос сэргийлэх боломжтой гэж хариулсан эмэгтэйчүүдийн 62.0 хувь нь бэлгийн харьцааны зөвхөн нэг хавьтагчтай байх, 41.1 хувь нь бэлгэвч хэрэглэх нь зүйтэй гэж үзжээ. Эдгээрээс харахад Монгол эмэгтэйчүүд ДОХ-оос сэргийлэх арга замуудыг сайн мэддэг нь харагдлаа.

Насны бүлгээр авч үзэхэд 15-19 насны эмэгтэйчүүдийн 22.6 хувь нь бэлгийн харьцаанаас татгалзах аргыг ДОХ-оос сэргийлэх арга замуудын нэг гэж хариулсан нь ганц бие эмэгтэйчүүдийн хувьд боломжийн хариулт юм. 20-24 насны эмэгтэйчүүдийн 47.1 хувь нь ДОХ-оос сэргийлэхийн тулд бэлгэвч хэрэглэхийг сонгосон бөгөөд энэ хувь нь бусад насны эмэгтэйчүүдийнхтэй харьцуулахад хамгийн өндөр байгаа нь ажиглагдав. 25-49 насны эмэгтэйчүүдийн гуравны хоёр нь бэлгийн харьцааны зөвхөн нэг хавьтагчтай байхыг ДОХ-оос сэргийлэх гол арга гэж үзжээ.

Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүд бэлгийн харьцааны зөвхөн нэг хавьтагчтай байхыг (77.1 хувь) ДОХ-оос сэргийлэх гол арга гэж үзсэн байхад салсан, бэлэвсэн эмэгтэйчүүд (60.7 хувь) бэлгэвч хэрэглэхийг зүйтэй гэж үзжээ. ДОХ-оос сэргийлэх боломжгүй гэсэн эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь хөдөөд хотынхоос 5.4 пунктээр өндөр байна. ДОХ-оос сэргийлэхийн тулд бэлгэвч хэрэглэх нь зүйтэй гэж үзсэн хөдөөгийн эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь хотынхоос бага байв. Үүний нэгэн адил цус солиулах, тариа хийлгэхээс татгалзах аргыг ДОХ-оос сэргийлэх арга мөн гэж хүлээн зөвшөөрч буй хөдөөгийн эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь хотынхоос мөн л доогуур байгааг тэмдэглэх нь зүйтэй.

Бүс нутгаар авч үзвэл өмнөд бүс нутгийн эмэгтэйчүүдийн 10.1 хувь нь (хамгийн өндөр) ДОХ-оос сэргийлэх боломжгүй гэж хариулсан байхад Улаанбаатар хотын эмэгтэйчүүдийн 2.4 хувь нь (хамгийн бага) мөн тийм хариулт өгчээ. Улаанбаатар хотын эмэгтэйчүүдийн 52.8 хувь нь ДОХ-оос сэргийлэхийн тулд бэлгэвч хэрэглэх, 64.3 хувь нь бэлгийн харьцааны зөвхөн нэг хавьтагчтай байх нь зүйтэй гэж хариулсан нь бусад бүс нутгийн эмэгтэйчүүдтэй харьцуулахад хамгийн өндөр байна.

Боловсролын түвшингээр авч үзэхэд бага боловсролтой эмэгтэйчүүдийн 11.9 хувь, дээд, мэргэжлийн болон техникийн боловсролтой эмэгтэйчүүдийн 3.0 хувь нь ДОХ-оос сэргийлэх боломжгүй гэж хариулжээ. ДОХ-оос сэргийлэхийн тулд ямар нэг аргыг (бэлгийн харьцаанаас татгалзахаас бусад) нэрлэсэн эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь боловсролын түвшин ахих тутам өндөржиж байна. Үүнээс үзэхэд боловсролын түвшин доогуур эмэгтэйчүүдийн ДОХ-оос сэргийлэх арга замын талаарх мэдлэг, мэдээлэл хомс байна гэсэн дүгнэлт хийж болохоор байна.

Хүснэгт 10.01 ДОХ-ын талаар мэдээлэл авсан эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, мэдээлэл авдаг эх үүсвэр, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	ДОХ-ын талаар мэдээлэл авдаг эх үүсвэр												Эмэгтэй-чүүдийн тоо	Мэдээллийн эх үүсвэрийн дундаж тоо
	ДОХ-ын тухай сонссон	Радио	Телевизор	Сонин	Зурагт хуудас	Эрүүл мэндийн ажилтан	Шашны байгууллага	Сургууль	Уулзалт	Найз нөхөд хамаатан садан	Ажлынхан	Бусад		
Насны бүлэг														
15-19	92,5	63,7	74,9	58,5	7,9	15,0	0,5	19,2	3,1	25,1	0,5	0,3	1273	2,9
20-24	95,8	73,1	73,6	71,2	11,7	16,2	0,3	5,6	2,5	24,6	5,0	0,2	1343	3,0
25-29	97,2	75,4	73,6	73,1	11,9	16,8	0,1	1,9	2,2	20,9	6,7	0,1	1351	2,9
30-39	97,1	77,5	78,8	71,3	12,7	19,9	0,2	1,1	3,3	18,5	9,4	0,2	2306	3,0
40-49	96,7	78,9	80,2	70,8	11,7	18,5	0,2	0,8	3,0	17,0	11,4	0,1	1188	3,0
Гэрлэлтийн байдал														
Гэр бүлтэй	97,0	76,8	76,1	71,5	11,9	18,2	0,1	1,6	2,8	18,9	8,0	0,2	4899	2,9
Гэрлэж байсан	97,4	72,8	81,9	74,8	13,4	17,9	0,3	1,9	2,1	20,9	9,1	0,3	580	3,0
Огт гэрлээгүй	93,1	68,1	75,9	62,4	9,5	16,1	0,5	14,6	3,2	25,9	3,4	0,2	1982	3,0
Байршил														
Хот	99,2	76,8	95,1	78,3	16,3	18,7	0,3	7,2	3,7	23,8	9,5	0,3	3904	3,3
Хөдөө	92,5	71,4	56,0	59,5	6,0	16,4	0,2	2,8	2,0	17,8	4,0	0,1	3557	2,6
Бүс нутаг														
Төвийн	94,7	70,2	73,1	68,6	12,0	21,6	0,2	4,5	2,1	24,8	6,5	0,2	2576	3,0
Зүүн	96,0	71,1	67,6	61,4	4,6	10,9	0,0	2,5	2,4	10,6	4,1	0,1	678	2,5
Баруун	93,0	72,4	60,6	59,0	4,2	15,0	0,1	2,4	2,5	14,7	4,2	0,0	1569	2,5
Өмнөд	96,1	81,4	65,6	60,8	10,4	12,3	0,0	3,5	2,2	13,6	2,8	0,2	462	2,6
Улаанбаатар хот	99,8	79,7	97,0	82,0	18,2	18,0	0,4	9,0	4,3	25,6	11,0	0,3	2176	3,5
Боловсролын түвшин														
Бага	80,9	61,7	40,5	34,7	1,7	7,7	0,0	4,1	1,1	15,0	1,0	0,1	813	2,1
Бүрэн бус дунд	94,8	71,2	65,7	56,6	5,4	14,6	0,1	7,4	1,7	18,2	2,4	0,1	1835	2,6
Бүрэн дунд	98,8	74,4	83,7	76,6	12,5	16,8	0,5	6,6	2,6	23,1	4,0	0,2	2215	3,0
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	99,2	80,0	89,2	83,0	17,7	23,5	0,2	2,6	4,5	22,8	14,4	0,3	2598	3,4
Бүгд	96,0	74,2	76,5	69,3	11,4	17,6	0,2	5,1	2,9	20,9	6,9	0,2	7461	3,0

Хүснэгт 10.02 ДОХ-оос сэргийлэх боломжийг мэддэг эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	ДОХ-оос сэргийлэх боломжгүй	ДОХ-оос сэргийлэх боломжтой								Эмэгтэйчүүдийн тоо	
		Бэлгийн харьцаанаас татгалзах	Бэлгэвч хэрэглэх	Бэлгийн харьцааны зөвхөн нэг хавьтагчтай байх	Биеэ үнэлэгчидтэй бэлгийн харьцаанд орохоос татгалзах	Ижил хүйстэнтэй бэлгийн харьцаанд орохоос татгалзах	Цус солиу-лахаас татгалзах	Тариа хийл-гэхээс татгалзах	Буруу* ойлоглт-той		
Насны бүлэг											
15-19	6,6	22,9	39,6	28,2	3,1	2,8	13,4	11,9	4,8	1 178	
20-24	7,1	7,1	47,1	58,9	4,4	2,8	11,3	11,0	4,6	1 286	
25-29	5,0	3,2	43,5	71,2	5,6	3,0	13,4	13,1	4,7	1 313	
30-39	5,3	3,5	41,6	71,4	4,4	2,6	13,0	12,3	4,3	2 238	
40-49	4,6	6,2	32,1	71,5	4,0	1,7	14,0	11,7	4,6	1 149	
Гэрлэлтийн байдал											
Гэр бүлтэй	4,9	1,6	36,8	77,1	4,3	2,5	12,7	12,0	4,5	4 753	
Гэрлэж байсан	6,9	15,8	60,7	36,3	5,0	2,3	14,2	12,0	3,5	565	
Огт гэрлээгүй	7,2	21,0	46,2	31,0	4,2	3,0	13,5	12,3	5,0	1 846	
Байршил											
Хот	3,2	8,5	48,3	62,8	5,0	2,9	16,9	16,2	5,4	3 873	
Хөдөө	8,6	6,8	32,6	61,1	3,6	2,3	8,4	7,2	3,5	3 291	
Бүс нутаг											
Төвийн	7,3	8,3	37,4	62,2	5,0	3,3	12,8	10,7	4,5	2 439	
Зүүн	4,8	1,5	45,8	51,9	1,5	0,9	7,4	6,8	2,8	651	
Баруун	6,7	8,0	30,9	63,1	2,5	1,0	6,6	7,1	4,0	1 459	
Өмнөд	10,1	5,9	30,6	61,5	5,9	2,7	7,4	8,8	1,8	444	
Улаанбаатар хот	2,4	9,1	52,8	64,3	5,4	3,5	20,4	19,2	6,1	2 171	
Боловсролын түвшин											
Бага	11,9	11,4	21,0	44,8	3,0	1,1	7,3	6,4	1,5	658	
Бүрэн бус дунд	8,9	10,2	34,3	51,4	3,3	2,2	9,4	8,8	4,0	1 739	
Бүрэн дунд	4,4	7,9	46,2	61,6	4,2	2,5	11,7	10,7	4,3	2 189	
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	3,0	4,9	46,4	74,0	5,5	3,4	18,0	16,8	5,9	2 578	
Бүгд	5,7	7,7	41,1	62,0	4,3	2,6	13,0	12,0	4,6	7 164	

*Тайлбар: Хэрэв эмэгтэй "үнэслэхээс татгалзах, шумууланд хазуулахаас татгалзах, бариагч нараас тусламж хайна, болон бусад" гэсэн хариултуудын аль нэгийг өгсөн тохиолдолд "Буруу мэдээлэл авсан" гэж ангилагдаж байна. Асуулт нь нэгээс олон хариулттай тул эзлэх хувийн жинг дүгнэхэд 100-гаас илүү гарах юм.

ДОХ-ын талаарх үнэн зөв ойлголттой байгаа эсэх

"Эрүүл харагдаж байгаа хүн ДОХ-ын нян тээгч байж болох эсэх", "ДОХ туссан хүн нас барах эсэх", "Та ДОХ-ын халдвар авах магадлалтай байгаа эсэх" гэсэн ДОХ-ын талаарх эмэгтэйчүүдийн (ДОХ-ын талаар зохих мэдлэгтэй) үнэн зөв ойлголтыг насны бүлэг, гэрлэлтийн байдал, байршил, бүс нутаг, боловсролын түвшингээр хүснэгт 10.03-д харуулав. "Эрүүл харагдаж байгаа хүн ДОХ-ын нян тээгч байж болох уу?" гэсэн асуултанд ДОХ-ын талаар мэдлэг эмэгтэйчүүдийн 32.6 хувь нь "Үгүй", 53.8 хувь нь "Тийм", 13.6 хувь "Мэдэхгүй" гэж хариулжээ. "Тийм" бол энэ асуултын зөв хариулт юм. Бүс нутгаар авч үзвэл баруун бүс нутгийн эмэгтэйчүүдийн дөнгөж 40.8 хувь нь эрүүл харагдаж байгаа хүн ДОХ-ын нян тээгч байж болно гэж хариулсан байхад Улаанбаатар хотын эмэгтэйчүүдийн 64.8 хувь нь эрүүл хүн ДОХ-ын нян тээгч байж болно гэж хариулжээ. Боловсролын түвшингээр харахад бага боловсролтой эмэгтэйчүүдийн 36.2 хувь нь "Тийм" гэж хариулсан байхад дээд, мэргэжлийн болон техникийн боловсролтой эмэгтэйчүүдийн 62.3 хувь нь "Тийм" гэж хариулжээ. "ДОХ туссан хүн нас барах уу?" гэсэн асуултанд эмэгтэйчүүдийн 1.9 хувь нь "Нас барахгүй", 35.9 хувь нь "Зарим нь нас барна", 58.4 хувь нь "Бүгд нас барна", 3.8 хувь нь "Мэдэхгүй" гэж хариулсан байна. "Таны ДОХ -ын халдвар авах магадлал ямар байна вэ" гэсэн асуултад эмэгтэйчүүдийн 74.7 хувь нь "Огт үгүй", 17.2 хувь нь "Бага зэрэг", 3.9 хувь нь "Мэдэхгүй" гэж хариулжээ.

Нийт эмэгтэйчүүдийн 32.6 хувь нь эрүүл харагдаж байгаа хүн ДОХ-ын нян тээгч байж болохгүй, 58.4 хувь нь ДОХ туссан хүмүүс бүгд нас барна гэж хариулснаас харахад эмэгтэйчүүдийн олонх нь ДОХ-ын талаар буруу ташаа мэдлэгтэй байна гэсэн дүгнэлт хийж болохоор байна.

ДОХ-ын талаар зохих мэдлэгтэй эмэгтэйчүүдийн бэлгийн харьцаанд гарсан өөрчлөлт

ДОХ-ын талаар зохих мэдлэгтэй эмэгтэйчүүд түүнээс сэргийлэхийн тулд бэлгийн харьцаанд нь өөрчлөлт орсон эсэхийг эмэгтэйчүүдийн насны бүлэг, гэрлэлтийн байдал, байршил, бүс нутаг, боловсролын түвшингээр хүснэгт 10.04-д харуулав. ДОХ-ын талаар сонссон эмэгтэйчүүдийн 81.3 хувь нь бэлгийн харьцаанд өөрчлөлт ороогүй, 15.5 хувь нь бэлгийн харьцаанд орж эхлээгүй (бэлгийн харьцаанд орж эхлээгүй байгаа нь ДОХ-ын талаар сонссоноос шалтгаалаагүй болов уу) гэж хариулсан байна. Эмэгтэйчүүдийн зөвхөн 3.4 хувийнх нь бэлгийн харьцаанд өөрчлөлт орсон ба тэдний ихэнх нь бэлгэвч хэрэглэдэг байна. 15-19 насны эмэгтэйчүүдийн 73.6 хувь, огт гэрлээгүй эмэгтэйчүүдийн 60.1 хувь нь бэлгийн харьцаанд огт ороогүй гэж хариулжээ. Бэлгийн харьцаанд нь өөрчлөлт орсон эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь хотод хөдөөнийхнөөс ялигүй өндөр байгаагаас гадна боловсролын түвшин дээшлэх тутам бэлгийн харьцаанд нь өөрчлөлт орсон эмэгтэйчүүдийн хувь өсч байна.

Хүснэгт 10.03 Эрүүл хүн ДОХ-ын нян тээгч байх, ДОХ туссан хүн нас барах, ДОХ-ын халдвар авах магадлалын талаар мэддэг эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Эрүүл харагдаж байгаа хүн				ДОХ туссан хүн нас барах уу?					Таны ДОХ-ын халдвар авах магадлал ямар байна вэ					Эмэгтэй-чүүдийн тоо	
	ДОХ-ын нян тээгч байж болох уу				Нас барахгүй	Зарим нь нас барна	Бүгд нас барна	Мэдэхгүй	Дүн	Огт үгүй	Бага зэрэг	Дунд зэрэг	Маш их	Мэдэхгүй		Дүн
	Үгүй	Тийм	Мэдэхгүй	Дүн												
Насны бүлэг																
15-19	33,6	49,6	16,8	100,0	2,5	41,3	51,7	4,6	100,0	74,4	15,0	3,6	1,0	5,9	100,0	1 178
20-24	33,2	53,5	13,3	100,0	2,2	39,7	54,1	4,0	100,0	71,9	19,8	3,6	0,5	4,3	100,0	1 286
25-29	32,7	54,0	13,3	100,0	2,5	35,6	58,6	3,2	100,0	73,3	19,2	3,0	0,8	3,6	100,0	1 313
30-39	31,9	55,9	12,3	100,0	1,5	33,8	61,2	3,5	100,0	74,9	16,7	4,2	0,9	3,3	100,0	2 238
40-49	32,6	54,0	13,4	100,0	0,9	30,6	64,4	4,1	100,0	79,6	15,0	1,7	0,5	3,1	100,0	1 149
Гэрлэлтийн байдал																
Гэр бүлтэй	33,0	54,0	13,0	100,0	1,7	34,0	60,6	3,7	100,0	76,6	16,2	3,3	0,7	3,3	100,0	4 753
Гэрлэж байсан	26,2	59,1	14,7	100,0	0,9	35,4	59,8	3,9	100,0	69,9	21,4	3,4	0,9	4,4	100,0	565
Огт гэрлээгүй	33,8	51,5	14,7	100,0	2,4	41,0	52,4	4,1	100,0	71,5	18,5	3,6	0,9	5,5	100,0	1 846
Байршил																
Хот	27,2	61,0	11,8	100,0	1,4	32,1	63,6	2,9	100,0	73,6	19,1	3,5	0,9	3,0	100,0	3 873
Хөдөө	39,1	45,2	15,7	100,0	2,4	40,4	52,3	4,9	100,0	76,1	14,9	3,2	0,6	5,0	100,0	3 291
Бүс нутаг																
Төв	32,0	54,2	13,8	100,0	2,5	35,8	58,0	3,7	100,0	79,2	14,4	2,5	0,6	3,3	100,0	2 439
Зүүн	40,7	43,3	16,0	100,0	1,7	41,0	53,6	3,7	100,0	70,4	18,3	5,4	1,2	4,8	100,0	651
Баруун	42,8	40,8	16,4	100,0	1,9	40,8	51,3	6,1	100,0	72,3	16,4	4,0	1,2	6,0	100,0	1 459
Өмнөд	30,6	55,2	14,2	100,0	2,9	37,4	56,5	3,2	100,0	80,0	13,5	2,3	0,2	4,1	100,0	444
Улаанбаатар хот	24,6	64,8	10,6	100,0	1,0	31,0	65,5	2,6	100,0	71,7	21,1	3,5	0,7	3,0	100,0	2 171
Боловсролын түвшин																
Бага	41,5	36,2	22,3	100,0	2,1	42,7	46,4	8,8	100,0	77,2	11,6	3,3	0,8	7,1	100,0	658
Бүрэн бус дунд	36,1	46,5	17,4	100,0	2,5	39,6	52,7	5,2	100,0	73,5	17,5	2,6	0,6	5,8	100,0	1 739
Бүрэн дунд	32,3	54,7	13,0	100,0	1,7	35,9	59,6	2,9	100,0	74,8	17,5	3,4	0,7	3,5	100,0	2 189
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	28,4	62,3	9,3	100,0	1,5	31,7	64,4	2,4	100,0	74,9	18,1	3,8	0,9	2,3	100,0	2 578
Бүгд	32,6	53,8	13,6	100,0	1,9	35,9	58,4	3,8	100,0	74,7	17,2	3,4	0,8	3,9	100,0	7 164

Хүснэгт 10.04 ДОХ-ын талаар сонссоноор бэлгийн харьцаанд нь өөрчлөлт орсон, ороогүй эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Бэлгийн харьцаанд нь өөрчлөлт ороогүй	Бэлгийн харьцаанд орж эхлээгүй	Бэлгийн харьцаанд нь өөрчлөлт орсон				Бусад	Эмэгтэйчүүдийн тоо
			Бэлгийн харьцаагаа зогсоосон	Бэлгэвч хэрэглэж эхэлсэн	Нэг хостой болсон	Хосуудын тоогоо багасгасан		
Насны бүлэг								
15-19	25,7	73,6	0,3	0,2	0,2	0,2	0,0	1 178
20-24	79,4	16,6	0,5	2,3	1,2	0,5	0,2	1 286
25-29	94,9	1,8	0,5	1,7	0,7	0,3	0,1	1 313
30-39	95,8	0,3	0,7	2,2	0,8	0,3	0,2	2 238
40-49	96,5	0,1	1,2	1,0	0,3	0,1	0,3	1 149
Гэрлэлтийн байдал								
Гэр бүлтэй	98,4	0,0	0,1	1,0	0,4	0,0	0,1	4 753
Гэрлэж байсан	86,5	0,0	4,4	5,3	1,8	1,8	0,7	565
Огт гэрлээгүй	35,6	60,1	0,9	2,1	1,0	0,5	0,2	1 846
Байршил								
Хот	77,9	17,7	0,8	2,4	1,0	0,3	0,3	3 873
Хөдөө	85,3	12,9	0,4	0,7	0,3	0,2	0,0	3 291
Бүс нутаг								
Төвийн	83,7	13,4	0,5	1,4	0,7	0,4	0,2	2 439
Зүүн	84,3	13,5	0,3	1,2	0,3	0,5	0,0	651
Баруун	80,1	18,1	0,7	0,5	0,3	0,0	0,0	1 459
Өмнөд	88,1	9,9	0,9	0,7	0,2	0,2	0,2	444
Улаанбаатар хот	77,1	17,9	0,9	2,9	1,2	0,3	0,3	2 171
Боловсролын түвшин								
Бага	69,8	28,6	0,8	0,5	0,2	0,3	0,0	658
Бүрэн бус дунд	71,7	26,2	0,6	0,5	0,2	0,4	0,1	1 739
Бүрэн дунд	78,3	18,5	0,3	1,9	1,1	0,4	0,1	2 189
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	93,3	2,4	0,9	2,4	0,8	0,2	0,3	2 578
Бүгд	81,3	15,5	0,6	1,6	0,7	0,3	0,2	7 164

Дүгнэлт

Монголын эмэгтэйчүүдийн дийлэнх нь (96 хувь) ДОХ хэмээх өвчний талаар сонссоны зэрэгцээ энэ талаарх мэдээллийг гол төлөв телевизор, радио, сонин, хэвлэлээс олж авдаг байна. ДОХ-ын талаар сонссон эмэгтэйчүүдийн дийлэнх нь түүнээс яаж сэргийлэх талаар мэддэг бөгөөд бэлгийн харьцааны нэг хавьтагчтай байх, бэлгэвч хэрэглэхийг хамгийн оновчтой арга гэж үзжээ. Хэдий тийм боловч ДОХ-ын өвчлөлийн талаар нэлээд олон эмэгтэйчүүд буруу ташаа ойлголттой байна. Тухайлбал, эмэгтэйчүүдийн гуравны нэг нь эрүүл мэт харагдаж байгаа хүн ДОХ-ын нян тээгч байж болохгүй гэж боддог, дөнгөж тэн хагасаас ялигүй илүү хувь нь ДОХ-ыг үхэлд хүргэдэг аюултай өвчин гэдгийг мэдэж байна. Түүнчлэн эмэгтэйчүүдийн дөнгөж 3 хувь нь ДОХ-ын халдвараас болгоомжилж бэлгийн харьцаандаа өөрчлөлт оруулжээ.

БҮЛЭГ XI**Хүсээгүй жирэмслэлт ба үр хөндөлт**

ХАНҮЭМС-ны явцад хүн амын нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн хамгийн их анхаарал татаж байгаа асуудал болох хүсээгүй жирэмслэлт, үр хөндөлтийн талаар мэдээлэл цуглуулсан юм. Ярилцлага өгсөн эмэгтэй нэг бүрээс *ер нь хүсээгүй жирэмсэлж байсан эсэх*, хамгийн сүүлд хэзээ хүсээгүй жирэмсэлсэн, энэ жирэмслэлтээ *зогсоохыг* оролдсон эсэх, жирэмслэлтээ зогсооход *бусдын туслалцаа* авсан эсэх, хүсээгүй жирэмслэлтээ зогсоосон болон зогсоохыг оролдсны улмаас ямар нэгэн *хүндрэл* тохиолдсон эсэх зэрэг асуултыг асуусан болно. Эрүүл Мэнд Нийгмийн Хамгааллын Яамны (ЭМНХЯ) статистикийн мэдээгээр 1998 онд Монгол улсад 9135 эмэгтэй үр хөндүүлсэн (хувийн эмнэлэг дэхь үр хөндөлт ороогүй) дүн гарчээ. Энэ нь 5 амьд төрөлтөд нэг үр хөндөлт ногдож байна гэсэн үг юм. Монгол улсын төрөөс баримтлах Хүн амын бодлогод "Үр хөндөлтийг хүсээгүй хүүхдээ төрүүлэхээс зайлсхийх арга болгон хэрэглэхийг дэмжихгүй бөгөөд эмнэлгийн заалтаар болон гэр бүлийн гишүүдийн эрх ашгийн үүднээс мэргэжлийн эмч, эмнэлгийн баталгаатай нөхцөлд үр хөндөлтийг хуулиар зохицуулна..." гэж заасан байна. Монгол улсын Засгийн Газраас 1997 онд баталсан "Нөхөн Үржихүйн Эрүүл Мэндийн Үндэсний Хөтөлбөр"-ийн нэг гол зорилго нь үр хөндөлтийг аль болох багасгах асуудал юм.

Хүсээгүй жирэмсэлж байсан эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувийг сүүлийн хүсээгүй жирэмслэлтээс хойш өнгөрсөн хугацаа, жирэмслэлтээ зогсоох оролдлогыг нас, гэрлэлтийн байдал, байршил, бүс нутаг, боловсролын түвшингээр хүснэгт 11.01-д харуулав. Нийт эмэгтэйчүүдийн 18.7 хувь нь буюу таван эмэгтэй бүрийн нэг нь хүсээгүй жирэмсэлж байсан байна. Энэ хувь нас ахих тутам өсч 35-49 насны эмэгтэйчүүдийн 30 орчим хувь нь хүсээгүй жирэмсэлж байжээ. Дээд, мэргэжлийн болон техникийн боловсролтой хүсээгүй жирэмсэлсэн эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь бүрэн бус дунд болон бага боловсролтой эмэгтэйчүүдийнхээс бараг 2 дахин их байгаа нь боловсрол өндөртэй эмэгтэйчүүд гол төлөв цөөн тооны хүүхэдтэй байхыг хүсдэгтэй холбоотой байж болох юм. Хүсээгүй жирэмсэлж байсан нийт эмэгтэйчүүдийн 44.5 хувь нь тав болон түүнээс дээш жилийн өмнө, 41.3 хувь нь нэгээс дөрвөн жилийн өмнө, харин 14.2 хувь нь сүүлийн нэг жилийн дотор хүсээгүй жирэмсэлсэн гэж хариулсан нь сүүлийн жилүүдэд жирэмслэхээс сэргийлэх арга хэрэгслийн хэрэглээний түвшин өссөнийг харуулж байна. Хүсээгүй жирэмсэлж байсан нийт эмэгтэйчүүдийн 63.7 хувь нь сүүлийн хүсээгүй жирэмслэлтээ зогсоосон, 1,5 хувь нь зогсоохыг оролдсон боловч бүтээгүй, харин 34.8 хувь нь жирэмслэлтээ зогсоох гэж ямар нэг оролдлого хийгээгүй гэж хариулжээ.

Хүснэгт 11.01 Хүсээгүй жирэмсэлсэн эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, сүүлийн хүсээгүй жирэмсэлтээс хойш өнгөрсөн хугацаа, хүсээгүй жирэмсэлтээ зогсоох оролдлого хийсэн эсэх, гэрлэлтийн байдал болон сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Хүсээгүй жирэмсэлж байсан эсэх			Эмэгтэй-чүүдийн тоо	Сүүлийн хүсээгүй жирэмсэлтээс хойш өнгөрсөн хугацаа				Хүсээгүй жирэмсэлтээ зогсоох оролдлого				Эмэгтэй-чүүдийн тоо
	Тийм	Үгүй	Дүн		1 жилээс бага	1-4 жил	5 ба түүнээс дээш жил	Дүн	Жирэмс-лэлтээ зогсоосон	Оролдсон боловч бүтээгүй	Юу ч хийгээгүй	Дүн	
Насны бүлэг													
15-24	5,7	94,3	100,0	2616	26,7	69,3	4,0	100,0	46,0	0,0	54,0	100,0	150
25-29	18,5	81,5	100,0	1351	23,6	54,8	21,6	100,0	62,0	2,8	35,2	100,0	250
30-34	25,5	74,5	100,0	1182	17,9	43,9	38,2	100,0	66,4	2,7	30,9	100,0	301
35-39	30,9	69,1	100,0	1124	10,1	37,5	52,4	100,0	67,7	0,6	31,7	100,0	347
40-49	29,1	70,9	100,0	1188	2,9	21,1	76,0	100,0	66,2	1,2	32,7	100,0	346
Гэрлэлтийн байдал													
Гэр бүлтэй	23,5	76,5	100,0	4899	15,0	39,7	45,2	100,0	66,7	1,5	31,8	100,0	1150
Гэрлэж байсан	26,9	73,1	100,0	580	5,8	42,9	51,3	100,0	59,6	1,3	39,1	100,0	156
Огт гэрлэж байгаагүй	4,4	95,6	100,0	1982	18,2	59,1	22,7	100,0	31,8	2,3	65,9	100,0	88
Байршил													
Хот	22,5	77,5	100,0	3904	14,7	40,5	44,8	100,0	80,3	1,3	18,5	100,0	878
Хөдөө	14,5	85,5	100,0	3557	13,4	42,6	44,0	100,0	35,5	1,9	62,6	100,0	516
Бүс нутаг													
Төвийн	15,6	84,4	100,0	2576	14,4	40,0	45,7	100,0	58,6	1,5	40,0	100,0	403
Зүүн	22,9	77,1	100,0	678	9,7	41,9	48,4	100,0	52,9	0,0	47,1	100,0	155
Баруун	14,8	85,2	100,0	1569	15,1	40,5	44,4	100,0	30,2	5,6	64,2	100,0	232
Өмнөд	14,7	85,3	100,0	462	19,1	44,1	36,8	100,0	58,8	0,0	41,2	100,0	68
Улаанбаатар хот	24,6	75,4	100,0	2176	14,4	42,2	43,5	100,0	85,8	0,4	13,8	100,0	536
Боловсролын түвшин													
Бүрэн бус дунд ба бага	12,6	87,4	100,0	2648	12,0	44,7	43,2	100,0	31,8	1,8	66,4	100,0	333
Бүрэн дунд	16,2	83,8	100,0	2215	18,2	40,2	41,6	100,0	63,7	2,0	34,4	100,0	358
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	27,1	72,9	100,0	2598	13,2	40,3	46,5	100,0	78,8	1,1	20,1	100,0	703
Нийт эмэгтэйчүүд	18,7	81,3	100,0	7461	14,2	41,3	44,5	100,0	63,7	1,5	34,8	100,0	1394

Хүснэгт 11.02 Хүсээгүй жирэмслэсэн эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, сүүлийн хүсээгүй жирэмслэлтийн үеийн нас, амьд хүүхдийн тоо, гэрлэлтийн байдал, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Сүүлийн хүсээгүй жирэмслэх үеийн нас					Дундаж нас	Сүүлийн хүсээгүй жирэмслэх үеийн амьд хүүхдийн тоо					Дундаж хүүхдийн тоо	Сүүлийн хүсээгүй жирэмслэх үеийн гэрлэлтийн байдал			Эмэгтэй-чүүдийн тоо	
	20-иос бага	20-24	25-29	30+	Дүн		Хүүхэдгүй	1	2	3	4+		Дүн	Огт гэрлээгүй	Гэрлэж байсан/ Гэр бүлтэй		Дүн
Насны бүлэг																	
15-24	36,0	64,0	0,0	0,0	100,0	20,1	47,3	42,7	9,3	0,7	0,0	100,0	0,6	41,3	58,7	100,0	150
25-29	3,2	53,6	43,2	0,0	100,0	24,0	13,2	42,8	33,6	8,4	2,0	100,0	1,4	10,0	90,0	100,0	250
30-34	2,0	17,6	45,8	34,6	100,0	27,8	2,7	23,9	42,5	19,6	11,3	100,0	2,2	4,3	95,7	100,0	301
35-39	0,9	7,5	25,1	66,6	100,0	31,1	1,4	13,0	26,8	23,6	35,2	100,0	3,1	2,9	97,1	100,0	347
40-49	0,6	3,8	15,3	80,3	100,0	34,2	0,6	3,2	14,7	24,9	56,6	100,0	4,3	2,0	98,0	100,0	346
Гэрлэлтийн байдал																	
Гэр бүлтэй	3,0	22,5	29,0	45,4	100,0	29,1	4,5	21,7	27,2	19,6	27,0	100,0	2,8	2,2	97,8	100,0	1 150
Гэрлэж байсан	5,1	19,9	23,7	51,3	100,0	29,3	6,4	22,4	29,5	14,1	27,6	100,0	2,7	2,6	97,4	100,0	156
Огт гэрлэж байгаагүй	34,1	36,4	17,0	12,5	100,0	22,5	64,8	17,0	12,5	2,3	3,4	100,0	0,7	100,0	0,0	100,0	88
Байршил																	
Хот	3,6	22,0	28,9	45,4	100,0	29,0	8,1	24,4	29,5	18,8	19,2	100,0	2,4	6,7	93,3	100,0	878
Хөдөө	7,9	25,0	25,6	41,5	100,0	28,2	9,3	16,5	21,5	16,3	36,4	100,0	3,1	11,2	88,8	100,0	516
Бүс нутаг																	
Төвийн	3,7	25,3	29,0	41,9	100,0	28,7	8,7	18,9	22,8	18,4	31,3	100,0	2,9	6,0	94,0	100,0	403
Зүүн	6,5	25,2	27,7	40,6	100,0	28,2	7,1	13,5	27,7	18,7	32,9	100,0	3,0	8,4	91,6	100,0	155
Баруун	8,6	19,0	26,7	45,7	100,0	29,0	9,1	14,7	23,3	14,7	38,4	100,0	3,1	12,5	87,5	100,0	232
Өмнөд	11,8	23,5	25,0	39,7	100,0	27,7	5,9	25,0	20,6	27,9	20,6	100,0	2,7	17,6	82,4	100,0	68
Улаанбаатар хот	3,7	22,6	27,4	46,3	100,0	28,8	9,0	28,2	31,2	17,4	14,4	100,0	2,1	7,3	92,7	100,0	536
Боловсролын түвшин																	
Бүрэн бус дунд ба бага	11,1	19,8	19,2	49,8	100,0	29,0	9,9	13,5	14,1	14,7	47,7	100,0	3,6	15,0	85,0	100,0	333
Бүрэн дунд	5,0	32,1	31,0	31,8	100,0	27,0	12,6	23,5	29,3	15,1	19,6	100,0	2,3	10,9	89,1	100,0	358
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	2,6	20,1	30,0	47,4	100,0	29,4	5,8	24,2	31,0	20,8	18,2	100,0	2,4	4,0	96,0	100,0	703
Нийт эмэгтэйчүүд	5,2	23,1	27,7	44,0	100,0	28,7	8,5	21,4	26,5	17,9	25,6	100,0	2,6	8,4	91,6	100,0	1 394

Хотын эмэгтэйчүүдээс хүсээгүй жирэмслэлтээ зогсоосон эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь (80,3 хувь) хөдөөнийхөөс (35.5 хувь) 2.3 дахин илүү байгаа нь Улаанбаатар хот болон аймгийн төвүүдэд хөдөөтэй харьцуулахад жирэмслэлтээ зогсооход шаардлагатай эрүүл мэндийн үйлчилгээ илүү сайн байгаатай холбон тайлбарлаж болох юм. Хотын эмэгтэйчүүдийн энэ өндөр хувьд Улаанбаатар хотын хүсээгүй жирэмслэлтээ зогсоосон эмэгтэйчүүдийн хувь (85.8 хувь) нөлөөлснийг анхаарах хэрэгтэй. Сүүлийн хүсээгүй жирэмслэлтээ зогсоосон дээд, мэргэжлийн болон техникийн боловсролтой эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь бүрэн бус дунд болон түүнээс доогуур боловсролтой эмэгтэйчүүдийнхээс 2.5 дахин өндөр байгаа нь боловсрол өндөртэй эмэгтэйчүүд жирэмслэлтээ зогсоох талаар мэдлэг, боломж ихтэй байдагтай холбоотой юм.

Ярилцлага авахын өмнөх 12 сарын дотор хийсэн нийт үр хөндөлтийн тоог тооцож гаргах нь сонирхолтой байсан бөгөөд үүнийг түүвэрлэлтийн харьцааг судалгаанд хамрагдалтын коэффициентоор үржүүлэн урвуугаар авч ХАНҮЭМС-гаар гарсан үр хөндөлтийн тоогоор үржүүлж гаргасан. Өөрөөр хэлбэл, судалгааны өмнөх 12 сарын хугацаанд хийсэн үр хөндөлтийн тоо нь 12,500- 13,000 орчимд байгаа нь ЭМНХЯ-ны 1998 оны мэдээгээр гаргасан (9135) тооноос их байлаа. Энэ нь ЭМНХЯ-ны статистикийн мэдээнд хувийн эмнэлэгүүдэд хийсэн үр хөндөлтийн тоо бүрэн тусгагдаагүйтэй холбоотой болов уу.

Хүсээгүй жирэмсэлсэн эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувийн жинг сүүлийн хүсээгүй жирэмслэлтийн үеийн нас, амьд хүүхдийн тоо, гэрлэлтийн байдал, болон одоогийн нас, одоогийн гэрлэлтийн байдал, байршил, бүс нутаг, боловсролын түвшингээр хүснэгт 11.02-д харуулав. Насны бүлгээр авч үзэхэд сүүлийн хүсээгүй жирэмслэлтийн 44 хувь нь 30-аас дээш насны эмэгтэйчүүдэд, 5.2 хувь нь 20-иос доош насны эмэгтэйчүүдэд тохиолджээ. Хамгийн сүүлд хүсээгүй жирэмсэлсэн үеийн дундаж нас 28.7 байгаа нь ахимаг насны эмэгтэйчүүдийн дунд хүсээгүй жирэмслэх явдал их байгааг харуулж байна. Эмэгтэйчүүдийн дийлэнх нь (70 хувь) нь хамгийн сүүлд хүсээгүй жирэмслэхдээ 2 түүнээс дээш тооны хүүхэдтэй байжээ. Ер нь эмэгтэйчүүд дунджаар 2.6 хүүхэдтэй байхдаа хамгийн сүүлд хүсээгүй жирэмсэлсэн байгаагаас харахад ихэнх эмэгтэйчүүд 2-3 хүүхэдтэй болох сонирхолтой байгаатай холбоотой бололтой. Харин хамгийн сүүлд хүсээгүй жирэмслэх үеийн хүүхдийн дундаж тоо хотод 2.4, хөдөөд 3.1 байна. Нийт эмэгтэйчүүдийн ихэнх нь (91.6 хувь) хамгийн сүүлд хүсээгүй жирэмслэх үедээ гэр бүлтэй буюу гэрлэж байсан эмэгтэйчүүд ажээ.

Жирэмслэлтээ зогсоосон болон зогсоохыг оролдсон эмэгтэйчүүдийн хэрэглэсэн аргыг эмэгтэйчүүдийн одоогийн нас, одоогийн гэрлэлтийн байдал, байршил, бүс нутаг, боловсролын түвшингээр хүснэгт 11.03-д харуулав. Хүсээгүй жирэмслэлтээ зогсоосон буюу зогсоохыг оролдсон боловч бүтээгүй нийт эмэгтэйчүүдийн 95.6 хувь нь үр хөндүүлсэн (мини аборт ороод) ба 2 хувь нь эм хэрэглэсэн нь хамгийн өндөр хувь болж байгаа бөгөөд энэ хоёр арга нь хамгийн нийтлэг өргөн хэрэглэгддэг аргууд болох нь хүснэгтээс харагдаж байна. (Асуулгын хуудсаар үр хөндөлт болон мини абартыг ялгаж гаргаагүй ч Монгол улсад үр хөндөлт нь мини абартыг бодвол хамаагүй элбэг тохиолддог юм.) Үр хөндөхөөс өөр бусад аргыг хэрэглэх нь хөдөөгийн эмэгтэйчүүдийн дунд хотын эмэгтэйчүүдтэй харьцуулахад, мөн бүрэн дундаас доош боловсролтой эмэгтэйчүүдийн хувьд тус тус харьцангуй өндөр байна.

Хүснэгт 11.03 Жирэмслэлтээ зогсоосон болон зогсоохыг оролдсон эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, жирэмслэлтээ зогсоохоор хэрэглэсэн арга, гэрлэлтийн байдал, сонгосон үзүүлэлтүүдээр Монгол улс, 1998 он.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Жирэмслэлтээ зогсоохоор хэрэглэсэн арга								Дүн	Эмэгтэйчүүдийн тоо
	Урга- -мал	Эм	Бариа засал	Тариа	Үр хөндөлг	Саваа авахуул- -сан	Бусад	Мэдэх- -гүй		
Насны бүлэг										
15-24	0,0	0,0	0,0	0,0	98,6	0,0	1,4	0,0	100,0	69
25-29	1,2	3,1	0,0	0,0	94,4	0,0	0,6	0,6	100,0	162
30-34	1,4	2,9	0,0	0,5	94,2	0,0	1,0	0,0	100,0	208
35-39	0,8	1,3	0,0	0,0	97,5	0,4	0,0	0,0	100,0	237
40-49	0,0	1,7	0,9	0,9	94,8	0,0	1,7	0,0	100,0	233
Гэрлэлтийн байдал										
Гэр бүлтэй	0,8	2,2	0,3	0,4	95,5	0,1	0,8	0,0	100,0	784
Гэрлэж байсан	1,1	1,1	0,0	0,0	96,8	0,0	0,0	1,1	100,0	95
Огт гэрлэж байгаагүй	0,0	0,0	0,0	0,0	93,3	0,0	6,7	0,0	100,0	30
Байршил										
Хот	0,6	1,7	0,1	0,3	96,6	0,0	0,6	0,1	100,0	716
Хөдөө	1,6	3,1	0,5	0,5	91,7	0,5	2,1	0,0	100,0	193
Бүс нутаг										
Төвийн	0,0	1,7	0,0	0,4	95,9	0,4	1,2	0,4	100,0	242
Зүүн	0,0	0,0	1,2	0,0	98,8	0,0	0,0	0,0	100,0	82
Баруун	6,0	9,6	0,0	1,2	78,3	0,0	4,8	0,0	100,0	83
Өмнөд	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	100,0	40
Улаанбаатар хот	0,4	1,3	0,2	0,2	97,6	0,0	0,2	0,0	100,0	462
Боловсролын түвшин										
Бүрэн бус дунд ба бага	1,8	3,6	0,9	0,9	89,3	0,0	2,7	0,9	100,0	112
Бүрэн дунд	0,9	1,7	0,0	0,4	96,2	0,0	0,9	0,0	100,0	235
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	0,5	1,8	0,2	0,2	96,6	0,2	0,5	0,0	100,0	562
Нийт эмэгтэйчүүд	0,8	2,0	0,2	0,3	95,6	0,1	0,9	0,1	100,0	909

Жирэмслэлтээ зогсоосон болон зогсоохыг оролдсон эмэгтэйчүүдэд тусламж үзүүлсэн хүн, одоогийн нас, гэрлэлтийн байдал, байршил, бүс нутаг, боловсролын түвшингээр хүснэгт 11.04-д харуулав. Жирэмслэлтээ зогсоох оролдлого, ялангуяа үр хөндөлтийг эрүүл ахуйн нөхцөлийг хангасан орчинд зохих мэргэжлийн хүн хийх шаардлагатай бөгөөд энэ нь үр хөндөлтийн хүндрэлийг бууруулж, өвчлөл, эндэгдлийг багасгахад шийдвэрлэх ач холбогдолтой. Иймээс жирэмслэлтээ зогсооход ямар мэргэжлийн хүний туслалцааг авсан болох нь анхаарвал зохих үзүүлэлт юм. Жирэмслэлтээ зогсоосон буюу зогсоохыг оролдсон эмэгтэйчүүдийн 91.9 хувь нь эмэгтэйчүүдийн их эмчийн, 3.5 хувь нь бусад эмчийн, 1.3 хувь нь эх барих бага эмчийн тусламжийг авсан гэж хариулжээ.

Хүснэгт 11.04 Жирэмслэлтээ зогсоосон болон зогсоохыг оролдсон эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, жирэмслэлтээ зогсооход тусламж үзүүлсэн хүн, гэрлэлтийн байдал, сонгосон үзүүлэлтүүдээр Монгол улс, 1998 он.

Сонгосон үзүүлэлтүүд	Тусламж үзүүлсэн								Дүн	Эмэгтэйчүүдийн тоо
	Эмэгтэйчүүд их эмч	Их эмч	Эх баригч бага эмч	Бага эмч	Сувилагч	Бариац	Хэн ч тус-лаагүй	Бусад		
Насны бүлэг										
15-24	91,3	2,9	2,9	0,0	1,4	0,0	1,4	0,0	100,0	69
25-29	90,7	4,9	1,2	0,6	0,0	0,6	0,6	1,2	100,0	162
30-34	89,9	4,3	1,4	1,0	0,5	0,0	1,4	1,4	100,0	208
35-39	92,4	3,4	1,7	0,4	0,4	0,0	1,7	0,0	100,0	237
40-49	94,0	2,1	0,4	0,0	0,4	0,4	1,7	0,9	100,0	233
Гэрлэлтийн байдал										
Гэр бүлтэй	92,2	3,4	1,1	0,5	0,4	0,3	1,3	0,8	100,0	784
Гэрлэж байсан	88,4	5,3	2,1	0,0	1,1	0,0	2,1	1,1	100,0	95
Огт гэрлэж байгаагүй	93,3	0,0	3,3	0,0	0,0	0,0	3,3	0,0	100,0	30
Байршил										
Хот	92,5	3,5	1,3	0,1	0,4	0,3	1,3	0,7	100,0	716
Хөдөө	89,6	3,6	1,6	1,6	0,5	0,0	2,1	1,0	100,0	193
Бүс нутаг										
Төвийн	90,9	4,1	0,8	1,2	0,8	0,0	1,2	0,8	100,0	242
Зүүн	96,3	3,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	82
Баруун	80,7	2,4	3,6	1,2	0,0	1,2	7,2	3,6	100,0	83
Өмнөд	95,0	5,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	40
Улаанбаатар хот	93,3	3,2	1,5	0,0	0,4	0,2	0,9	0,4	100,0	462
Боловсролын түвшин										
Бүрэн бус дунд ба бага	90,2	2,7	0,9	0,9	0,9	0,0	3,6	0,9	100,0	112
Бүрэн дунд	90,2	3,8	2,1	0,9	0,9	0,4	0,9	0,9	100,0	235
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	92,9	3,6	1,1	0,2	0,2	0,2	1,2	0,7	100,0	562
Нийт эмэгтэйчүүд	91,9	3,5	1,3	0,4	0,4	0,2	1,4	0,8	100,0	909

Хүснэгт 11.05 Жирэмслэлтээ зогсоосон болон зогсоохыг оролдсон эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, тусламж үзүүлсэн хүн, хэрэглэсэн аргаар, Монгол Улс, 1998 он.

	Тусламж үзүүлсэн		
	Эмэгтэйчүүдийн их эмч	Бусад	Нийт эмэгтэйчүүд
Жирэмслэлтээ зогсоохын тулд хэрэглэсэн арга			
Ургамал	0,1	8,1	0,8
Эм	0,4	20,3	2,0
Бариа, засал/хэвэл шахах	0,1	1,4	0,2
Тариа	0,4	0,0	0,3
Үр хөндөлг	98,7	60,8	95,6
Саваа авахуулах	0,0	1,4	0,1
Бусад	0,4	6,8	0,9
Мэдэхгүй/мэдээлэлгүй	0,0	1,4	0,1
Дүн	100,0	100,0	100,0
Эмэгтэйчүүдийн тоо	835	74	909

Жирэмслэлтээ зогсоосон болон зогсоохыг оролдсон эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувийг тусламж үзүүлсэн хүн, тэдний хэрэглэсэн аргаар хүснэгт 11.05-д харуулав. Жирэмслэлтээ зогсоохын тулд эмэгтэйчүүдийн их эмчээс тусламж авсан эмэгтэйчүүдийн 98.7 хувь нь үр хөндүүлсэн байна. Эмэгтэйчүүдийн их эмчээс бусад хүнээс тусламж авсан эмэгтэйчүүдийн 20.3 хувь нь эм, 8.1 хувь нь ургамал, 60.8 хувь нь үр хөндөлтийн аргыг хэрэглэсэн байна. Эндээс харахад мэргэжлийн бус хүмүүс эмэгтэйчүүдийн жирэмслэлтийг зогсоохдоо үр хөндөлтөөс бусад аргыг ихэвчлэн хэрэглэдэг байна.

Хүснэгт 11.06 Жирэмслэлтээ зогсоосон болон зогсоохыг оролдсон эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, эмнэлгийн байгууллагад хандах шаардлага гарсан эсэх, эмнэлэгт хэвтсэн эсэх, гэрлэлтийн байдал, сонгосон үзүүлэлтүүдээр, Монгол улс, 1998 он.

	Эмнэлгийн байгууллагад хандах шаардлага гарсан эсэх			Эмэгтэй-чүүдийн тоо	Эмнэлэгт хэвтсэн эсэх			Эмэгтэй-чүүдийн тоо
	Тийм	Үгүй	Дүн		Тийм	Үгүй	Дүн	
Насны бүлэг								
15-24	33,3	66,7	100,0	69	-	-	100,0	23
25-29	29,6	70,4	100,0	162	56,3	43,8	100,0	48
30-34	19,7	80,3	100,0	208	46,3	53,7	100,0	41
35-39	22,4	77,6	100,0	237	58,5	41,5	100,0	53
40-49	26,6	73,4	100,0	233	80,6	19,4	100,0	62
Гэрлэлтийн байдал								
Гэр бүлтэй	24,5	75,5	100,0	784	60,4	39,6	100,0	192
Гэрлэж байсан	24,2	75,8	100,0	95	65,2	34,8	100,0	23
Огт гэрлэж байгаагүй	40,0	60,0	100,0	30	-	-	100,0	12
Байршил								
Хот	24,6	75,4	100,0	716	59,7	40,3	100,0	176
Хөдөө	26,4	73,6	100,0	193	64,7	35,3	100,0	51
Бүс нутаг								
Төвийн	26,4	73,6	100,0	242	51,6	48,4	100,0	64
Зүүн	14,6	85,4	100,0	82	-	-	100,0	12
Баруун	27,7	72,3	100,0	83	-	-	100,0	23
Өмнөд	47,5	52,5	100,0	40	-	-	100,0	19
Улаанбаатар хот	23,6	76,4	100,0	462	67,0	33,0	100,0	109
Боловсролын түвшин								
Бүрэн бус дунд ба бага	24,1	75,9	100,0	112	59,3	40,7	100,0	27
Бүрэн дунд	24,3	75,7	100,0	235	50,9	49,1	100,0	57
Дээд, мэргэжлийн болон техникийн	25,4	74,6	100,0	562	65,0	35,0	100,0	143
Нийт эмэгтэйчүүд	25,0	75,0	100,0	909	60,8	39,2	100,0	227

- 25-аас цөөн тооны эмэгтэйчүүдтэй

Жирэмслэлтээ зогсоосон болон зогсоохыг оролдсон эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувийн жинг эмнэлгийн байгууллагад хандах шаардлага гарсан эсэх, эмнэлэгт хэвтсэн эсэх, эмэгтэйчүүдийн одоогийн нас, одоогийн гэрлэлтийн байдал, байршил, бүс нутаг, боловсролын түвшингээр хүснэгт 11.06-д харуулав. Жирэмслэлтээ зогсоосон болон зогсоохыг оролдсон эмэгтэйчүүдийн дөрөвний нэгийнх нь эрүүл мэнд энэ

оролдлогоосоо шалтгаалан муудаж хүндрэн, тэдний 60.8 хувь нь эмнэлэгт хэвтэж эмчлүүлсэн бөгөөд энэ үзүүлэлт насны бүлэг, байршил, боловсролын түвшингээр нэлээд ялгаатай байдал харагдаж байна. Эмнэлэгт хэвтэж эмчлүүлсэн эмэгтэйчүүдийн тоо дөч орчим насны эмэгтэйчүүд, Улаанбаатар хотын эмэгтэйчүүд, бүрэн дундаас дээш боловсролтой эмэгтэйчүүдийн дунд бусдаас харьцангуй өндөр байна.

Дүгнэлт

Үр хөндөлт нь төрөлт буурахад тодорхой нөлөө үзүүлж байна. Монгол улсад үр хөндүүлэхийг хуулиар зөвшөөрдөг хэдий ч төрөлтийг хязгаарлах арга хэрэгсэл болгож ашиглахыг зөвшөөрдөггүй юм. Нөхөн үржихүйн насны эмэгтэйчүүдийн бараг тавны нэг нь (18.7 хувь) хүсээгүй жирэмсэлж байжээ. Сүүлийн хүсээгүй жирэмслэлтийн 63.7 хувийг зогсоосон ба тэдгээрийн дийлэнхийг (95.4 хувь) их эмч нар хийсэн байна.

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

Б. Шижирбаатар. 1998. *Эх барих*. Улаанбаатар. Монгол.

Верма, Вижай, Мик Пөөс. 1993. *ТҮҮВЭРЛЭЛТИЙН НЭГЖ*, Хэсэгчилсэн түүвэрлэлтэд түүвэрлэлтийн алдааг тооцох зориулсан пакет программ: Хэрэглэгчдийн гарын авлага, 3-р хэвлэлт.

Р. Фредман. 1982. "Төрөлтийн бууралт: Онолууд", Ж. А. Росс (хянасан), *Олон улсын хүн амын нэвтэрхий толь*. Нью Йорк.

Макро Олон улсын хамтарсан байгууллага incooperated. 1995. *Загвар "В" ЖСАХ-ийн хангамж доогуур улс орнуудад зориулсан асуулгын хуудас*. Хүн ам зүй, эрүүл мэндийн судалгаа-III Үндсэн баримт. Дугаар 2. Калвентон, Мариланд.

Макро Олон улсын хамтарсан байгууллага. 1998. *Түүвэр судалгааны мэдээлэл боловсруулах нэгдсэн систем: Хэрэглэгчдийн гарын авлага*. Калвентон, Мариланд.

Монгол улсын Засгийн газар. 1996. *Монгол улсын хүн амын бодлого*. Улаанбаатар.

Монгол улсын Засгийн газар. 1994. *Монголын хүн ам*. Үндэсний Статистикийн Газар. Улаанбаатар.

Монгол улсын Засгийн газар. 1996. *1996 - 2000 онд хүүхдийн суулгалт, амьсгалын замын хурц халдварт өвчнийг бууруулах хөтөлбөр*. Улаанбаатар.

Монгол улсын Засгийн газар. 1998. *Монгол улсын статистикийн эмхтгэл*. Үндэсний Статистикийн Газар. Улаанбаатар.

Монгол улсын Засгийн газар. 1998. *Эрүүл мэндийн үзүүлэлтүүд, Эрүүл мэнд нийгмийн хамгааллын яам*. Улаанбаатар.

Нэгдсэн Үндэсний Байгууллага. 1994. "Хүн ам ба хөгжил" олон улсын бага хурлаас гаргасан баримт бичиг. Кайро, Египт.

Хавсралт А**Судалгааны мэдээллийн чанар -
түүвэрлэлтийн бус алдаа**

Хэрэглэгчдэд ХАНҮЭМС-ны тоо, мэдээллийн чанарын талаар ерөнхий ойлголт өгөх зорилгоор энэхүү хавсралтыг үйлдэв. Судалгаа, тооллого явуулахад доор дурдсан үндсэн шалтгаануудаас үүдэн түүвэрлэлтийн бус алдаа гардаг. Үүнд:

- а) түүвэрлэлтэд сонгогдсон өрхийг зөв олж, ярилцлага авч чадахгүй байх
- б) асуултуудыг буруу тавьж алдаа гаргах
- в) ярилцлага авагч болон ярилцлага өгч байгаа хүмүүс асуултуудыг буруу ойлгосон байх
- г) ярилцлага өгч байгаа хүн буруу хариулт өгөх
- д) ярилцлага авагч мэдээллийг санаатайгаар буруутгах
- е) мэдээллийг кодлоход алдаа гаргах
- ё) мэдээллийг компьютерт оруулах үед болон программын алдаа гэх мэт

Түүвэрлэлтийн бус алдаануудыг огт гаргахгүй байх боломжгүй байдаг. Хэдий тийм боловч ХАНҮЭМС-г явуулахад ийм алдаануудыг аль болохоор хязгаарлах бүх боломжиг арга хэмжээг авсан. Үүнд:

- а) асуулгын хуудсыг боловсруулахдаа их анхааралтай хандсан
- б) судалгаа явуулах зохион байгуулалтыг туршсан
- в) ярилцлага авагч, багийн ахлагч нарт гурван долоо хоногийн сургалт явуулсан
- г) судалгааны мэдээлэл цуглуулахад их анхаарал тавьж, судалгаа явуулж байгаа газар төвөөс хүмүүс очиж шалгаж байсан
- д) судалгааны мэдээлэл цуглуулах үед асуулгын хуудсын нөхөлтийг газар дээр нь шалгаж, шаардлагатай гэж үзвэл ярилцлага өгсөн хүн дээр дахин очиж тодруулж байсан
- е) мэдээллийг компьютерт оруулах явцад шивэлтийн алдааг мэдээлэл орох бүрт тэр дор нь шалгадаг программыг ашигласан
- ё) үзүүлэлтүүдийн хэлбэлзэх хүрээ, хоорондын уялдааг компьютерээр шалгасан

Түүнчлэн насыг буруу мэдээлэх, төрсөн он сарыг нөхөөгүй байх, нас барсан хүмүүсийн хувьд нас нь тодорхой бус байх, мөн урд өмнө болж өнгөрсөн зүйлүүдийг ярилцлага өгч байгаа хүн санаж хариулахад гарсан алдаануудын чанарыг үнэлэн дүгнэсэн судалгаа хийх хэрэгтэй юм.

Судалгаа явах үед өрхөд байсан бэлэн хүн амын нас, хүйсийн бүтцийг хүснэгт А.1- д харуулав. Зарим улс оронд хүмүүс өөрсдийнхөө насыг сайн мэддэггүй бөгөөд ийм тохиолдолд хүмүүс насаа "0" болон "5"-аар төгсгөн хэлэх нь элбэг байдаг учраас ийм насны хүн амын тоо бусад насныхаас өндөр гардаг. Монголд хүмүүс насаа сайн мэддэг учир ийм зүйл ажиглагдсангүй. Харин ямар нэгэн шалтгааны улмаас эмэгтэйчүүд өөрсдийгөө 50 насанд хамруулж оруулсан тохиолдол харагдлаа.

Эмэгтэйчүүдийн (ганцаарчилсан асуулгад хамрагдах) насны дээд, доод хязгааруудад (15 болон 49 нас) гарсан алдаануудыг хүснэгт А.02-т харуулсан болно. Энэ хүснэгтийг өмнөх хүснэгттэй тулган шалгахад 15-17 насны эмэгтэйчүүдийн тоо цөөхөн байгаа нь харагдаж байна. Эдгээр эмэгтэйчүүд 12-14 настай гэж бичигдсэн, эсвэл нэр нь өрхийн асуулгын хуудасны өрхийн гишүүдийн жагсаалтад ороогүй байж болох талтай. Энэ нь ярилцлага авагчид өөрсдийнхөө ажлын ачааллыг багасгах нэг арга зам юм. Насны нөгөө хязгаарыг харахад 45-49 насны эмэгтэйчүүдийн тоо мэдэгдэхүйц цөөхөн байхад 50-54 насны эмэгтэйчүүдийн тоо хамаагүй олон байна. Өрхийн асуулгын хуудас дээр бичигдсэн эмэгтэйчүүдийн насны бүтэц, эмэгтэйчүүдийн ганцаарчилсан асуулгад хамрагдсан эмэгтэйчүүдийн насны бүтэц хоёрын хооронд маш бага ялгаа байгаа бөгөөд судалгаанд хамрагдалтын хувь бүх насны бүлэгт жигд өндөр байгаа юм. 15-19, 45-49 насны бүлэг дэхь эмэгтэйчүүдийн тоо бага зэрэг дутуу байгаа нь хүн ам зүйн тооцоонд төдийлөн их нөлөө үзүүлэхгүй гэдгийг тэмдэглэн хэлэх нь зүйтэй юм.

Төрөлтийн түүхэнд бичигдсэн төрсөн хүүхдүүдийг эсэн мэнд байгаа, нас барсан гэх мэт үзүүлэлтүүдээр ангилан он оноор гарган хүснэгт А.03-т харуулав. Хүүхдүүдийн төрсөн он сарын тэмдэглэгээ маш сайн байна. Төрөх үеийн хүйсийн харьцаа жилээс жилд хэлбэлзэж (судалгааны мэдээлэлд иймэрхүү байдал ажиглагддаг) байгаа хэдий ч дүнгээрээ 104.1 байгаа нь хэвийн үзэгдэл юм. Нас барсан хүүхдүүдийн хүйсийн харьцаанаас (дүнгээрээ 141) харахад эрэгтэй хүүхдүүд харьцангуй олон нас барж байна.

Эмэгтэйчүүдийн асуулгын хуудасны 1990 оноос хойшхи төрөлтийн талаар асуусан гуравдугаар хэсгийн олон асуултуудаас зайлсхийхийн тулд төрөлтийг нааш цааш нь шилжүүлж мэдээлсэн тал байгаа эсэхийг харах үүднээс төрөлтийн онын харьцааг тооцож хүснэгт А.03-т харуулав. Хэрэв тийм шилжилт байсан бол 1989 оны төрөлтийн тоо хамаагүй өндөр гарч, төрөлтийн 1990 оны харьцаа 100-аас доогуур байх байсан. Харин 1990 оны харьцаа 104 гарч байгаа нь ярилцлага авагчид төрөлтийн оныг өөрчлөөгүйг харуулж байна.

Төрөлтийн түүхээс төрөлт, нас баралт орхигдсон тохиолдолд нас баралтын тооцоонд шууд нөлөөлөх бөгөөд нас барсан үеийн нас буруу мэдээлэгдвэл нас баралтын насны бүтэцэд нөлөөлөх юм. Төрөөд нэг сар хүрэлгүй нас барсан (нярайн нас баралт) нялхсын эндэх үеийн насыг өдрөөр хүснэгт А.04-т харуулав. Төрөөд зургаа хоногийн дотор нас барсан хүүхдийн тоог төрөөд нэг сарын дотор нас барсан хүүхдийн тоонд хуваагаад харахад 1978-1988 онд уг харьцаа 62-64 хооронд хэлбэлзэж байсан бол сүүлийн жилүүдэд 77 болсон байна. Ийнхүү нэн нярайн эндэгдлийн эзлэх хувь өссөн нь нялхасын эндэгдлийн буурч байгаа чиг хандлагатай нийцэж байна.

Төрөөд хоёр нас хүрэлгүй эндсэн хүүхдүүдийн эндэх үеийн насыг сараар, түүнчлэн нялхсын нас баралтад нярайн эндэгдлийн эзлэх хувийг хүснэгт А.05-д харуулав. Цаг хугацаа өнгөрөх тутам нярайн эндэгдлийн эзлэх хувь өсч байгаа нь нялхсын нас баралт буурч байгаатай нийцэж байна. Харин энэ хувь 1979-1983; 1984-1988 онуудад харьцангуй бага байгаа нь эдгээр жилүүдэд зарим нярайн эндэгдэл орхигдсоныг харуулж байна. Нярайн зарим эндэгдэл орхигдсон нь тайлангийн долдугаар бүлэгт дурьдагдсан нялхсын нас баралтын бууралтыг ойлгоход зохих хэмжээгээр дөхөм болох юм.

Ерөнхийд нь дүгнэж хэлэхэд ХАНҮЭМС-гаар цуглуулсан мэдээллийн чанар сайн байна.

Хүснэгт А.01 Судалгаа авах үеийн өрхийн бэлэн хүн амын нас, хүйсийн бүтэц, Монгол Улс, 1998 он

Нас	Эрэгтэй		Эмэгтэй		Нас	Эрэгтэй		Эмэгтэй	
	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь		Тоо	Хувь	Тоо	Хувь
0	427	3,2	385	2,7	36	184	1,4	238	1,7
1	337	2,5	351	2,4	37	168	1,3	194	1,4
2	359	2,7	325	2,3	38	192	1,4	247	1,7
3	397	3,0	364	2,5	39	152	1,1	210	1,5
4	363	2,7	360	2,5	40	174	1,3	185	1,3
5	350	2,6	337	2,4	41	150	1,1	159	1,1
6	383	2,9	370	2,6	42	168	1,3	163	1,1
7	386	2,9	461	3,2	43	112	0,8	148	1,0
8	430	3,2	415	2,9	44	111	0,8	124	0,9
9	392	2,9	407	2,8	45	97	0,7	95	0,7
10	375	2,8	378	2,6	46	101	0,8	115	0,8
11	360	2,7	388	2,7	47	72	0,5	67	0,5
12	386	2,9	374	2,6	48	104	0,8	67	0,5
13	377	2,8	366	2,6	49	77	0,6	74	0,5
14	352	2,6	369	2,6	50	94	0,7	136	0,9
15	343	2,6	287	2,0	51	67	0,5	68	0,5
16	327	2,4	292	2,0	52	53	0,4	50	0,3
17	297	2,2	242	1,7	53	61	0,5	62	0,4
18	241	1,8	256	1,8	54	59	0,4	46	0,3
19	210	1,6	238	1,7	55	46	0,3	47	0,3
20	210	1,6	266	1,9	56	67	0,5	67	0,5
21	218	1,6	257	1,8	57	41	0,3	37	0,3
22	238	1,8	292	2,0	58	54	0,4	57	0,4
23	254	1,9	269	1,9	59	37	0,3	34	0,2
24	217	1,6	274	1,9	60	38	0,3	45	0,3
25	225	1,7	299	2,1	61	40	0,3	51	0,4
26	220	1,6	282	2,0	62	28	0,2	35	0,2
27	211	1,6	263	1,8	63	32	0,2	33	0,2
28	239	1,8	277	1,9	64	22	0,2	32	0,2
29	188	1,4	250	1,7	65	31	0,2	39	0,3
30	214	1,6	251	1,8	66	28	0,2	28	0,2
31	202	1,5	209	1,5	67	24	0,2	16	0,1
32	200	1,5	243	1,7	68	25	0,2	31	0,2
33	219	1,6	236	1,6	69	7	0,1	9	0,1
34	196	1,5	247	1,7	70 +	135	1,0	214	1,5
35	173	1,3	237	1,7					
					Бүгд	13 367	100,0	14 340	100,0

**Хүснэгт А.02 Судалгаа авах үеийн өрхийн 10-54 насны нийт эмэгтэйчүүд, 15-49 насны
ярилцлага авсан эмэгтэйчүүдийн тоо, ярилцлага авсан эмэгтэйчүүдийн
эзлэх хувь, насны бүлгээр, Монгол Улс, 1998 он**

Насны бүлэг	10-54 насны нийт эмэгтэйчүүд		Ярилцлага авсан 15-49 насны эмэгтэйчүүд		Ярилцлага авсан эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь
	Тоо	Хувь	Тоо	Хувь	
10-14	1 875	-	-	-	-
15-19	1 315	17,4	1 279	17,1	97,3
20-24	1 358	18,0	1 337	17,9	98,5
25-29	1 371	18,2	1 359	18,2	99,1
30-34	1 186	15,7	1 181	15,8	99,6
35-39	1 126	14,9	1 119	15,0	99,4
40-44	779	10,3	773	10,4	99,2
45-49	418	5,5	413	5,5	98,8
50-54	362	-	-	-	-
15-19	7 553	-	7 461	-	98,8

' Өрхийн асуулгын хуудсанд бичигдсэн насаар байгаа тоо. Энэ нь эмэгтэйчүүдийн ганцаарчилсан асуулгын хуудсанаас авсан тооноос үл ялиг ялгаатай байгаа. (Хүснэгт 2.09-тэй харьцуул)

Хүснэгт А.03 Амьд байгаа (АБ), нас барсан (НБ), бүх (Б) хүүхдүүдийн тоог төрсөн он, сар бүрэн бичигдсэн байдал, төрөх үеийн хүйсийн харьцаа, төрөлтийн онын харьцаа, Монгол Улс, 1998 он.

Он	Төрөлт			Хүйсийн харьцаа ¹			Бүрэн ²			Онын харьцаа ³			Эрэгтэй			Эмэгтэй		
	(АБ)	(НБ)	(Б)	(АБ)	(НБ)	(Б)	(АБ)	(НБ)	(Б)	(АБ)	(НБ)	(Б)	(АБ)	(НБ)	(Б)	(АБ)	(НБ)	(Б)
98	724	30	754	111,1	150,0	112,4	100,0	100,0	100,0	-	-	-	381	18	399	343	12	355
97	687	43	730	94,6	138,9	96,8	100,0	100,0	100,0	97,8	107,5	98,3	334	25	359	353	18	371
96	681	50	731	112,1	177,8	115,6	100,0	100,0	100,0	96,5	106,4	97,1	360	32	392	321	18	339
95	725	51	776	108,3	112,5	108,6	100,0	100,0	100,0	103,3	82,9	101,6	377	27	404	348	24	372
94	723	73	796	107,2	143,3	110,0	100,0	100,0	100,0	103,1	132,7	105,2	374	43	417	349	30	379
93	678	59	737	100,0	247,1	107,0	100,0	100,0	100,0	92,2	71,1	90,1	339	42	381	339	17	356
92	747	93	840	95,5	158,3	101,0	100,0	100,0	100,0	101,5	138,8	104,6	365	57	422	382	36	418
91	794	75	869	87,7	226,1	94,8	100,0	100,0	100,0	99,4	75,8	96,8	371	52	423	423	23	446
90	851	105	956	102,1	128,3	104,7	100,0	100,0	100,0	102,2	125,0	104,3	430	59	489	421	46	467
89	871	93	964	100,2	111,4	101,3	100,0	100,0	100,0	-	-	-	436	49	485	435	44	479
94-98	3 540	247	3 787	106,5	142,2	108,5	100,0	100,0	100,0	-	-	-	1 826	145	1 971	1 714	102	1 816
89-93	3 941	425	4 366	97,0	156,0	101,6	100,0	100,0	100,0	-	-	-	1 941	259	2 200	2 000	166	2 166
84-88	3 632	501	4 133	97,8	135,2	101,7	100,0	100,0	100,0	-	-	-	1 796	288	2 084	1 836	213	2 049
79-83	2 628	449	3 077	103,1	123,4	105,8	100,0	100,0	100,0	-	-	-	1 334	248	1 582	1 294	201	1 495
<79	1 955	316	2 271	96,7	161,2	103,7	100,0	100,0	100,0	-	-	-	961	195	1 156	994	121	1 115
All	15 696	1 938	17 634	100,3	141,3	104,1	100,0	100,0	100,0	-	-	-	7 858	1 135	8 993	7 838	803	8 641

1 $(V_m/V_f)*100$, V_m ба V_f нь эрэгтэй, эмэгтэй хүүхдийн тоо

2 Төрсөн он, сар хоёулаа бүрэн бичигдсэн

3 $[2V_x/(V_x-1+V_x+1)*100$, энд V_x нь x жилийн хүүхдийн тоо

Хүснэгт А.04 Төрөөд нэг нас хүрэлгүй эндсэн хүүхлийн тоо, эндэх үеийн нас (өдрөөр), төрөөд 6 хоногийн дотор эндсэн хүүхдийн эзлэх хувь, судалгааны өмнөх тав, таван жилийн хугацаагаар, Монгол Улс, 1998 он

	Судалгаанаас өмнөх жил				
	0-4	5-9	10-14	15-19	0-19
0	49	36	29	25	139
1	25	31	19	6	81
2	9	11	5	4	29
3	10	9	9	5	33
4	1	1	0	1	3
5	3	3	2	2	10
6	1	2	0	1	4
7	9	15	9	14	47
8	0	0	1	0	1
9	1	1	3	1	6
10	3	2	8	2	15
11	1	0	0	0	1
12	0	1	2	0	3
13	1	0	1	0	2
14	3	6	6	2	17
15	1	5	1	1	8
16	0	0	0	1	1
17	2	0	0	0	2
18	1	2	0	0	3
19	0	0	1	0	1
20	2	2	0	2	6
21	2	5	3	1	11
22	1	2	0	0	3
24	0	0	1	0	1
26	0	1	0	0	1
28	1	0	1	0	2
29	1	0	0	0	1
30	0	1	2	1	4
Нэн нярайн эндэгдлийн %	77,2	68,4	62,1	63,8	68,7
Бүгд 0-30	127	136	103	69	435

**Хүснэгт А.05 Төрөөд 2 нас хүрэлгүй эндсэн хүүхдийн тоо, эндэх үеийн нас (сараар),
1 сар хүрэлгүй нас барсан хүүхдийн эзлэх хувь, судалгааны өмнөх
5, 5 жилийн хугацаагаар, Монгол Улс, 1998 он**

	Судалгаанаас өмнөх жил				
	0-4	5-9	10-14	15-19	0-19
<1	127	136	103	69	435
1	21	34	31	23	109
2	18	11	32	26	87
3	6	24	32	27	89
4	8	10	19	18	55
5	9	24	21	14	68
6	12	25	32	28	97
7	6	11	12	12	41
8	7	18	20	14	59
9	4	16	10	15	45
10	2	7	14	7	30
11	8	3	9	7	27
12	7	41	45	45	138
13	1	1	5	4	11
14	0	4	5	3	12
15	0	3	5	3	11
16	0	2	1	0	3
17	0	1	3	8	12
18	1	1	6	3	11
19	0	3	3	2	8
20	2	3	6	1	12
21	0	0	3	1	4
22	0	0	1	0	1
23	0	0	0	2	2
1 сар хүрэлгүй нас барсан хүүхдийн эзлэх хувь	55,7	42,6	30,7	26,5	38,1
Бүгд 0-11	228	319	335	260	1 142

Түүвэрлэлтийн хэлбэлзэл

Түүвэр судалгааны үр дүнд хоёр өөр төрлийн алдаа, өөрөөр хэлбэл, түүвэрлэлтийн болон түүвэрлэлтийн бус алдаанууд нөлөөлдөг. Судалгааг явуулах явцад гарч байгаа алдаануудыг түүвэрлэлтийн бус алдаа гэнэ. Түүвэрлэлтэд сонгогдсон өрхийг олж ярилцлага авч чадахгүй байх, асуултыг буруу тавих, ярилцлага авагч болон ярилцлага өгч байгаа хүмүүс асуултуудыг буруу ойлгосон байх зэрэг алдааг түүвэрлэлтийн бус алдаанд хамруулна. Түүнчлэн түүвэрлэлтийн бус алдаа нь мэдээллийг засварлах, кодлох, компьютерт оруулах, бодлогын даалгаврыг боловсруулах явцад гардаг. 1998 оны ХАНҮЭМС-ны түүвэрлэлтийг хийх, судалгааг төлөвлөж явуулахад иймэрхүү алдааг аль болохоор багасгах боломжит бүх арга хэмжээг авсан болно. Гэхдээ ийм төрлийн алдаа үргэлж гарсаар байдаг бөгөөд статистикийн аргаар тооцоход хүндрэлтэй байдаг юм.

Харин түүвэрлэлтийн алдааг статистикийн аргаар тооцож болдог. 1998 оны ХАНҮЭМС -ны түүвэрлэлт (сонгогдсон өрхүүд) нь тухайн хүн амаас ижил төрлийн түүвэрлэлтийн аргаар, ижил тооны өрхүүдийг сонгон авч үүсэх олон түүвэрлэлтүүдийн нэг юм. Эдгээр түүвэрлэлтүүдийн үр дүн ХАНҮЭМС-ны түүвэрлэлтийн үр дүнгээс ямарваа нэг хэмжээгээр ялгаатай байна. Түүвэрлэлтийн алдаа гэдэг нь бүхий л боломжит түүвэрлэлтийн хоорондын хэлбэлзлэлийг хэмждэг хэмжигдэхүүн юм. Хэдийгээр үүнийг тодорхой мэдэх боломжгүй ч судалгааны үр дүнгээс тооцож болно.

Аливаа статистик үзүүлэлтийн түүвэрлэлтийн алдааг (дундаж, хувь, гэх мэт) *стандарт алдаагаар* илэрхийлдэг. *Стандарт алдаа* гэдэг нь тухайн статистик үзүүлэлтийн хэлбэлзлэлийг квадрат язгуураас гаргаж авсан хэмжигдэхүүн юм. Аль нэг үзүүлэлтийн олонлогийн бодит хэмжигдэхүүн (түүвэрлэлтийн бус алдааг тооцоогүй) орших боломжит магадлалын хязгаарыг тооцоход стандарт алдааг хэрэглэдэг. Жишээлбэл, түүвэр судалгаанаас тооцсон ямар нэг статистик үзүүлэлтийн бодит хэмжээ нь 95 хувийн магадлалтайгаар түүвэрлэлтээр гарсан тухайн статистик үзүүлэлт дээр түүний стандарт алдааг хоёр дахин аваад нэмж, хасч тооцсон хягаарт оршино.

Хэрэв түүвэрлэлтэд сонгогдсон өрхүүд нь энгийн санамсаргүй түүвэрлэлтийн аргаар сонгогдсон бол түүвэрлэлтийн алдааг тооцоходоо энгийн томъёог ашиглан тооцдог. Харин 1998 оны ХАНҮЭМС-д хэрэглэсэн түүвэрлэлтийн арга нь түүвэрлэлтийн үе шат, түүвэрлэгдсэн нэгжээс хамаарч байгаа. Тийм учраас түүвэрлэлтийн алдааг тооцоходоо нилээд ярвигтай томъёо хэрэглэх шаардлагатай болсон. Тооцоонд компьютерийн хоёр программыг ашигласан. Нэгдүгээрт, Олон Улсын Статистикийн Институтэд Дэлхийн Төрөлтийн Судалгаанд зориулж боловсруулсан "Түүвэрлэлтийн нэгж" гэдэг пакет программыг зарим статистик үзүүлэлтүүдийн (дундаж, хувь, харьцаа) түүвэрлэлтийн хэлбэлзлэлийг тооцоход хэрэглэсэн. "Түүвэрлэлтийн нэгж" хэмээх программ нь Тэйлерийн шулуутгах аргыг ашигладаг. Хоёр дахь нь "Түүвэр судалгааны мэдээлэл боловсруулах нэгдсэн систем" (ТСМБНС) пакет программ бөгөөд үүнийг ХАНҮЭМС-г боловсруулах бүх үе шатанд хэрэглэсэн юм. ТСМБНС нь Жакнайфын давтагдан хуулбарлах

аргачлалаар коэффициентуудын хэлбэлзлэлийг тооцдог түүвэрлэлтийн алдааны загварчлалыг агуулсан байдаг. Энэхүү загварчлалыг төрөлтийн нийлбэр коэффициент, нялхас, хүүхдийн эндэгдлийн янз бүрийн коэффициентуудын хэлбэлзлэлийг тооцоход хэрэглэсэн.

Тэйлерийн шулуутгалын арга нь үзүүлэлтүүдийн хувь, эсвэл дундажыг эдгээр үзүүлэлтүүдийн харьцаа байдлаар ($r=y/x$) тооцдог. Энд "y" бол "y" үзүүлэлтийн тухайн түүвэрлэлтийг бүрэн хэмжээгээр авсан хэмжээ байхад, "x" бол тухайн үед авч үзэж байгаа хэсэг бүлэг, бүр жижиг бүлэг дэх тохиолдлын тоо юм. "r" нь статистикийн хэлбэлзэл бөгөөд доор өгөгдсөн томъёог (стандарт алдаа нь хэлбэлзлэлийг квадрат язгуураас гарган авсан хэмжигдэхүүн юм) ашиглан тооцдог.

$$\text{var}(r) = \frac{1-f}{x^2} \sum_{h=1}^H \left[\frac{m_h}{m_h-1} \left(\sum_{i=1}^{m_h} z_{hi}^2 - \frac{z_h^2}{m_h} \right) \right]$$

Энд:

$$z_{hi} = y_{hi} - r \cdot x_{hi}, \text{ ба } z_h = y_h - r \cdot x_h$$

h - түүвэрлэлтийн хэсгийн тоо, 1-ээс h-ийн хооронд хэлбэлзэнэ
 m_h - h хэсэгт сонгогдсон түүвэрлэлтийн нэгжийн тоо
 y_{hi} - 'h' хэсгийн 'i' түүвэрлэлтийн нэгж дэхь "y" үзүүлэлтүүдийн бүх дүн
 x_{hi} - 'h' хэсгийн 'i' түүвэрлэлтийн нэгж дэхь нийт тохиолдлын тоо
 f - түүвэрлэлтийн ерөнхий харьцаа, үүний хэмжээ бага бөгөөд тийм ч учраас "Түүвэрлэлтийн нэгж" программ үүнийг үгүйсгэж тооцдог.

Жакнайфын давтагдан хуулбарлах аргачлал нь эх түүвэрлэлтээс хэд хэдэн хуулбарласан түүвэрлэлтүүдийг бий болгож тэдгээрээсээ нилээд ярвигтай коэффициентуудын тооцоонуудыг гаргаж авсны дараа стандарт алдаануудыг энгийн томъёонуудыг ашиглан тооцдог. Хуулбар нь ямар нэг үзүүлэлтийн тооцоог хийхдээ бүхий л түүвэрлэлтийн нэгжийг авч үздэг бөгөөд харин нэг түүвэрлэлтийн нэгжийг хасдаг. Өөрөөр хэлбэл, түүвэрлэлтийн нэг нэгжийг хасаад авахад нийтдээ 239 түүвэрлэлтийн хуулбар бий болох юм. Хоорондоо хагас хамааралтай хуулбаруудыг ийм байдлаар бий болгодог. ХАНУЭМС нь 240 түүвэрлэлтийн нэгжтэй бөгөөд тийм ч учраас 240 хуулбар бий болсон. "r" нь коэффициентийн хэлбэлзэл бөгөөд түүнийг дараах томъёогоор тооцдог.

$$SE^2(R) = \text{var}(r) = \frac{1}{k(k-1)} \sum_{i=1}^k (r_i - r)^2$$

Энд:

$$r_i = kr - (k-1)r_{(i)}$$

- г - 240 түүвэрлэлтийн нэгж бүхий бүрэн хэмжээний түүвэрлэлтээс тооцсон хэмжигдэхүүн
- g_i - 239 түүвэрлэлтийн нэгжээс тооцсон хэмжигдэхүүн (i дахь түүвэрлэлтийн нэгж нь хасагдсан болно)
- к - түүвэрлэлтийн нэгжийн нийт тоо

Стандарт алдаанаас гадна хэрэглэсэн түүвэрлэлтийн аргын нөлөөллийг (ХТАН) бүх үзүүлэлтээр (коэффициентуудаас бусад) тооцдог. ХТАН нь тухайн түүвэрлэлтийн аргыг ашиглахад гарсан стандарт алдааг энгийн санамсаргүй түүвэрлэлтийн аргыг хэрэглэсэн тохиолдолд гарах стандарт алдаанд харьцуулсан харьцаа юм. Хэрэв ХТАН 1.0-тэй тэнцүү байвал тухайн түүвэрлэлтийн арга нь энгийн санамсаргүй түүвэрлэлтийн аргыг хэрэглэсэнтэй адил үр ашигтай байна гэсэн үг. Хэрэв 1.0 ээс илүү байвал статистикийн хувьд үр ашиг муутай түүвэрлэлтийн аргыг хэрэглэснээс шалтгаалан түүвэрлэлтийн алдаа нэмэгдснийг харуулдаг. Түүвэрлэлтийн алдаа тооцдог пакет программууд нь мөн харьцангуй алдаа, тооцооны үзүүлэлтүүдийн магадлалын хязгаарыг тооцдог.

Сонирхол татсан буюу шаардлагатай гэж үзсэн үзүүлэлтүүдийн түүвэрлэлтийн алдааг тооцож хүснэгт В.02-В.16-д харуулсан болно. Эдгээр тооцоог улсын дүнгээр, хот, хөдөөгөөр, боловсролын түвшингийн дөрвөн бүлгээр, бүс нутгийн таван ангиллаар, насны гурван бүлгээр тус тус харуулсан болно. Түүвэрлэлтийн алдаа тооцсон үзүүлэлтүүдийн (хувь, дундаж, коэффициентууд) жагсаалтыг, хамрах хүрээний хамт хүснэгт В.01 -д харуулсан болно. Үзүүлэлт тус бүрийн хувьд, тухайн статистик үзүүлэлтийн хэмжээ (R), түүний түүвэрлэлтийн алдаа (SE), тохиолдлын тоо буюу тухайн үзүүлэлтийн түүвэрлэлтийн хэмжээ (N), хэрэглэсэн түүвэрлэлтийн аргын нөлөөлөл (ХТАН) ($DEFT$), харьцангуй стандарт алдаа (SE/R), 95 хувийн магадлалын хязгаар ($R-2SE$, $R+2SE$) зэргийг хүснэгт В.02-В.16 -д харуулсан болно.

Магадлалын хязгаарыг дараах байдлаар тайлбарлана. Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн ерөндөг хэрэглэж байгаа хувь түүвэрлэлтийн бүрэн хэмжээгээр авч тооцсон ерөнхий дүн 32.2 байгаа бөгөөд үүний түүвэрлэлтийн алдаа нь 0.8 хувь байна. Эдгээрийг ашиглан 95 хувийн магадлалын хязгаарыг тооцохын тулд бүтэн түүвэрлэлтээс тооцсон тухайн үзүүлэлтийн энэхүү хэмжээн дээр стандарт алдааг хоёр дахин нэмж, мөн хасч авах юм. Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн ерөндөг хэрэглэж байгаа бодит хувь нь 30.6-33.8 хувийн хооронд орших бөгөөд энэ нь 95 хувийн магадлалтай юм.

Улсын хэмжээгээр тооцсон ихэнх үзүүлэлтүүдийн хувьд (маш бага хувь бүхий үзүүлэлтүүдээс бусад) харьцангуй стандарт алдаа нь бага байдаг. Харьцангуй стандарт алдааны цар хүрээ нь түүвэрлэлтийн хэмжээ багасах тутам, тухайлбал, хүн амыг бүс нутгаар бүлэглэн тооцсон тохиолдолд өсдөг. Жишээлбэл, ерөндөгийн хувьд улсын хэмжээгээр тооцсон харьцангуй стандарт алдаа (тооцсон үзүүлэлтийн хувиар) 2.5 хувь, хотынх 3.5 хувь, хөдөөнийх 3.4 хувь байна. Бүс нутгийн таван бүлгээр авч үзвэл, ерөндөг гэсэн үзүүлэлтийн харьцангуй стандарт алдаа нь 4.2 -оос 9.0 хувийн хооронд хэлбэлзэж байна.

Коэффициентуудын түүвэрлэлтийн алдааны талаар тусгайлан тэмдэглэх нь зүйтэй юм. Коэффициентүүдийн хуваарь нь эрдсэл-жил, хүртвэр нь тухайн цаг хугацаанд тухайн хүн амд тохиолдож байгаа төрөлт эсвэл нас баралтын тоо юм. Судалгаа явахаас өмнөх гурван жилийн байдлаарх төрөлтийн нийлбэр

коэффициентын түүвэрлэлтийн алдаа гуравдугаар бүлэгт, арван жилийн байдлаар тооцсон нас баралтын коэффициентүүдийн түүвэрлэлтийн алдааг долоо дугаар бүлэгт тооцож харуулсан. Эдгээр тооцоонуудыг улсын түвшинд, хот-хөдөөгөөр, бүс нутгаар, эхийн боловсролын түвшингээр тус бүрт нь харуулсан болно (Эдгээр нь насны бүлгийн хувьд хамаагүй юм.). Судалгаа явахаас өмнөх таван жилийн байдлаар тооцсон нялхсын нас баралтын коэффициентын түүвэрлэлтийн алдааг авч үзэхдээ тодорхой хэмжээгээр болгоомжтой хандах шаардлагатай байсныг үндэслэн энэ үзүүлэлт болон үүнтэй холбогдолтой тооцоонуудыг зөвхөн улсын түвшингээр харуулсан болно.

Судалгаа явахаас өмнөх гурван жилийн байдлаар тооцсон төрөлтийн нийлбэр коэффициент буюу нэг эмэгтэйд ногдох хүүхдийн дундаж тоо нь 2.9 болон 3.2 хүүхдийн хооронд; судалгаа явахаас өмнөх таван жилийн байдлаар тооцсон нялхсын нас баралтын коэффициент нь 56 болон 74 -ын хооронд орших ба эдгээр нь 95 хувийн магадлалтай гэдгийг судалгааны үр дүн харуулж байгааг тэмдэглэх нь зүйтэй. Судалгааны дүн болон хүн амын ердийн хөдөлгөөний мэдээгээр гарсан коэффициентүүдийн зөрүү нь түүвэрлэлтийн хэлбэлзэлээс огт шалтгаалаагүй юм.

Хүснэгт Б.01 Түүвэрлэлтийн алдааны сонгогдсон үзүүлэлтүүд, Монгол Улс, 1998 он

Үзүүлэлт	Тодорхойлолт	Суурь хүн ам
RADIO	7 хоногт радио сонсодог эмэгтэйчүүдийн хувь	Бүх эмэгтэйчүүд
CEB	Нийт төрүүлсэн хүүхдийн дундаж тоо	Бүх эмэгтэйчүүд
CEB40	Нийт төрүүлсэн хүүхдийн дундаж тоо	40-49 насны эмэгтэйчүүд
MAR20	20 наснаас өмнө гэрлэсэн эмэгтэйчүүдийн хувь	25-49 насны эмэгтэйчүүд
CMAR	Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүдийн хувь	Бүх эмэгтэйчүүд
CUSE	Жирэмслэхээс сэргийлэх ямар нэг арга хэрэгслэл хэрэглэж байгаа эмэгтэйчүүдийн хувь	Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүд
IUD	Ерөндөг хэрэглэж байгаа эмэгтэйчүүдийн хувь	Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүд
PERAB	Хуашийн арга хэрэглэж байгаа эмэгтэйчүүдийн хувь	Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүд
PILL	Эм хэрэглэж байгаа эмэгтэйчүүдийн хувь	Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүд
NOMORE	Хүүхэд нэмж төрүүлэхийг хүсэхгүй байгаа эмэгтэйчүүдийн хувь	Гэр бүлтэй эмэгтэйчүүд
IDEAL	Хүүхдийн хамгийн зохистой дундаж тоо	Хүүхдийн тоог хэлсэн эмэгтэйчүүд
DIE	ДОХ ихэнх тохиолдолд дандаа үхэлд хүргэдэг гэж хэлсэн хүний хувь	ДОХ-ын талаар сонссон эмэгтэйчүүд
NORISK	ДОХ-ын халдвар авах эрсдэл байхгүй гэж хэлсэн хүний хувь	ДОХ-ын халдварын талаар сонссон эмэгтэйчүүд
UNWANT	Хүсээгүйгээр жирэмсэн болсон эмэгтэйчүүдийн хувь	Бүх эмэгтэйчүүд
ABORT	Үр хөндүүлсэн эмэгтэйчүүдийн хувь	Хүсээгүй жирэмсэлсэн эмэгтэйчүүд
ANTNAT	Төрсний дараа эмэгтэйчүүдийн эмчийн хяналтанд байсан эхчүүдийн хувь	Сүүлийн 5 жилийн төрөлт
DELIV	Эмэгтэйчүүдийн эмчийн тусламжтайгаар төрсөн эхчүүдийн хувь	Сүүлийн 5 жилийн төрөлт
NOCOMP	Хүндрэлгүй төрсөн эмэгтэйчүүдийн хувь	Сүүлийн 5 жилийн төрөлт
IRON	Төмрийн бэлдмэл уусан эхчүүдийн хувь	Сүүлийн 5 жил дэх сүүлийн төрөлт
RESP	Сүүлийн 2 долоо хоногт амьсгалын замын өвчний халдвар авсан хүүхдийн хувь	5-аас доош настай хүүхдүүд
TFR-3	Төрөлтийн нийлбэр коэффициент, сүүлийн 3 жилээр	Эмэгтэйчүүдийн эрсэлд орсон жилээр
NN-10	Нярайн нас баралтын коэффициент, сүүлийн 10 жилээр	Хүүхдүүдийн эрсэлд орсон жилээр
PNN-10	Нярайн дараах нас баралтын коэффициент, сүүлийн 10 жилээр	Хүүхдүүдийн эрсэлд орсон жилээр
IMR-10	Нялхасын нас баралтын коэффициент, 10 жилээр	Хүүхдүүдийн эрсэлд орсон жилээр
4Q1-10	Хүүхдийн нас баралт, 10 жилээр	Хүүхдүүдийн эрсэлд орсон жилээр
5Q0-10	Тав хүртэлх насны хүүхдийн нас баралт, 10 жилээр	Хүүхдүүдийн эрсэлд орсон жилээр
IMR-5	Нялхасын нас баралт, 5 жилээр	Хүүхдүүдийн эрсэлд орсон жилээр

Хүснэгт Б.02 Түүвэрлэлтийн алдаа - Үндэсний түүвэрлэлт, Монгол Улс, 1998 он

Үзүүлэлт	Хэмжээ R	Стандарт алдаа SE	Хамарсан хүн ам N	Хэрэглэсэн түүвэрлэлтийн аргын нөлөө DEFT	Харьцангуй стандарт алдаа SE/R	Магадлалын хязгаар	
						R-2SE	R+2SE
RADIO	78,582	0,826	7461	1,738	0,011	76,931	80,233
CEB	2,363	0,027	7461	1,028	0,011	2,310	2,417
CEB40	5,120	0,069	1188	1,018	0,014	4,981	5,258
MAR20	37,792	0,793	4845	1,138	0,021	36,206	39,377
CMAR	65,661	0,568	7461	1,033	0,009	64,526	66,797
CUSE	59,890	0,826	4899	1,180	0,014	58,237	61,542
IUD	32,211	0,795	4899	1,191	0,025	30,621	33,800
PERAB	12,452	0,639	4899	1,354	0,051	11,174	13,729
PILL	4,205	0,307	4899	1,069	0,073	3,592	4,818
NOMORE	64,503	0,722	4899	1,056	0,011	63,058	65,948
IDEAL	3,271	0,015	7459	1,113	0,005	3,240	3,302
DIE	58,417	0,712	7164	1,223	0,012	56,992	59,842
NORISK	74,749	0,545	7164	1,062	0,007	73,658	75,839
UNWANT	18,684	0,550	7461	1,219	0,029	17,584	19,784
ABORT	63,702	1,732	1394	1,345	0,027	60,237	67,166
ANTNAT	48,405	1,524	3857	1,893	0,031	45,358	51,453
DELIV	40,524	1,319	3857	1,668	0,033	37,886	43,161
NOCOMP	65,777	0,898	3857	1,175	0,014	63,981	67,572
IRON	42,426	1,213	2918	1,326	0,029	40,000	44,852
RESP	11,173	0,573	3607	1,093	0,051	10,026	12,319
TFR-3	3,058	0,084	-	-	0,027	2,890	3,226
NN-10	32,086	2,145	-	-	0,067	27,796	36,376
PNN-10	37,196	2,484	-	-	0,067	32,228	42,164
IMR-10	69,282	3,476	-	-	0,050	62,330	76,234
4Q1-10	24,590	2,059	-	-	0,084	20,472	28,708
5Q0-10	92,169	4,180	-	-	0,045	83,809	100,529
IMR-5	65,003	4,329	-	-	0,067	56,345	73,661

Хүснэгт Б.03 Түүвэрлэлтийн алдаа - Хот, Монгол Улс, 1998 он

Үзүүлэлт	Хэмжээ R	Стандарт алдаа SE	Хамарсан хүн ам N	Хэрэглэсэн түүвэрлэлтийн аргын нөлөө DEFT	Харьцангуй стандарт алдаа SE/R	Магаддлын хязгаар	
						R-2SE	R+2SE
RADIO	83,914	1,082	3904	1,841	0,013	81,749	86,079
CEB	2,027	0,032	3904	0,986	0,016	1,963	2,090
CEB40	4,418	0,077	689	0,979	0,017	4,265	4,571
MAR20	36,227	1,050	2534	1,100	0,029	34,127	38,327
CMAR	61,066	0,741	3904	0,949	0,012	59,584	62,547
CUSE	61,955	1,220	2384	1,226	0,020	59,515	64,394
IUD	28,314	0,991	2384	1,074	0,035	26,331	30,297
PERAB	15,394	1,005	2384	1,359	0,065	13,385	17,403
PILL	5,285	0,516	2384	1,126	0,098	4,253	6,318
NOMORE	63,339	1,100	2384	1,114	0,017	61,139	65,539
IDEAL	3,177	0,018	3903	1,015	0,006	3,141	3,213
DIE	63,594	0,833	3873	1,077	0,013	61,928	65,260
NORISK	73,561	0,819	3873	1,156	0,011	71,923	75,198
UNWANT	22,490	0,779	3904	1,166	0,035	20,931	24,048
ABORT	80,296	1,707	878	1,271	0,021	76,883	83,709
ANTNAT	71,697	1,670	1491	1,431	0,023	68,357	75,037
DELIV	59,088	1,806	1491	1,418	0,031	55,475	62,701
NOCOMP	67,606	1,338	1491	1,104	0,020	64,929	70,283
IRON	45,816	1,807	1231	1,272	0,039	42,203	49,430
RESP	12,358	0,895	1408	1,020	0,072	10,569	14,147
TFR-3	2,456	0,101	-	-	0,041	2,254	2,658
NN-10	26,555	2,890	-	-	0,109	20,775	32,335
PNN-10	27,968	3,289	-	-	0,118	21,390	34,546
IMR-10	54,523	4,415	-	-	0,081	45,693	63,353
4Q1-10	21,468	2,397	-	-	0,112	16,674	26,262
5Q0-10	74,821	4,939	-	-	0,066	64,943	84,699

Хүснэгт Б.04 Түүвэрлэлтийн алдаа - Ходоо, Монгол Улс, 1998 он

Үзүүлэлт	Хэмжээ R	Стандарт алдаа SE	Хамарсан хүн ам N	Хэрэглэсэн түүвэрлэлтийн аргын нөлөө DEFT	Харьцангуй стандарт алдаа SE/R	Магдлалын хязгаар	
						R-2SE	R+2SE
RADIO	72,73	1,293	3557	1,732	0,018	70,143	75,317
CEB	2,733	0,045	3557	1,106	0,017	2,642	2,824
CEB40	6,088	0,100	499	0,940	0,016	5,888	6,288
MAR20	39,507	1,388	2311	1,364	0,035	36,731	42,282
CMAR	70,706	0,859	3557	1,125	0,012	68,988	72,423
CUSE	57,932	1,136	2515	1,154	0,020	55,66	60,205
IUD	35,905	1,227	2515	1,282	0,034	33,451	38,358
PERAB	9,662	0,758	2515	1,286	0,078	8,147	11,177
PILL	3,181	0,358	2515	1,024	0,113	2,464	3,898
NOMORE	65,606	0,968	2515	1,022	0,015	63,67	67,542
IDEAL	3,374	0,025	3556	1,181	0,008	3,324	3,425
DIE	52,325	1,163	3291	1,336	0,022	49,998	54,651
NORISK	76,147	0,685	3291	0,922	0,009	74,776	77,518
UNWANT	14,507	0,741	3557	1,255	0,051	13,025	15,988
ABORT	35,465	3,257	516	1,545	0,092	28,951	41,98
ANTNAT	33,728	1,760	2366	1,810	0,052	30,208	37,247
DELIV	28,825	1,427	2366	1,532	0,049	25,972	31,679
NOCOMP	64,624	1,192	2366	1,212	0,018	62,241	67,007
IRON	39,953	1,722	1687	1,444	0,043	36,508	43,397
RESP	10,414	0,758	2199	1,164	0,073	8,898	11,93
TFR-3	3,656	0,109	-	-	0,030	3,438	3,874
NN-10	35,863	2,971	-	-	0,083	29,921	41,805
PNN-10	43,573	3,422	-	-	0,079	36,729	50,417
IMR-10	79,436	4,798	-	-	0,060	69,840	89,032
4Q1-10	27,029	3,119	-	-	0,115	20,791	33,267
5Q0-10	104,318	5,964	-	-	0,057	92,390	116,246

Хүснэгт Б.05 Түүвэрлэлтийн алдаа - Бага боловсролтой болон боловсролгүй, Монгол Улс, 1998 он

Үзүүлэлт	Хэмжээ R	Стандарт алдаа SE	Хамарсан хүн ам N	Хэрэглэсэн түүвэрлэлтийн аргын нөлөө DEFT	Харьцангуй стандарт алдаа SE/R	Магдлалын хязгаар	
						R-2SE	R+2SE
RADIO	70,849	1,942	813	1,217	0,027	66,965	74,732
CEB	3,022	0,117	813	1,021	0,039	2,788	3,256
CEB40	6,417	0,164	228	0,964	0,026	6,088	6,745
MAR20	56,381	2,593	431	1,084	0,046	51,195	61,566
CMAR	49,569	1,878	813	1,070	0,038	45,814	53,325
CUSE	45,658	2,240	403	0,902	0,049	41,178	50,138
IUD	32,754	2,026	403	0,866	0,062	28,702	36,807
PERAB	2,730	0,800	403	0,985	0,293	1,129	4,330
PILL	1,737	0,623	403	0,955	0,358	0,492	2,982
NOMORE	81,141	1,778	403	0,911	0,022	77,585	84,698
IDEAL	3,253	0,057	813	1,045	0,018	3,139	3,368
DIE	46,353	1,795	658	0,923	0,039	42,762	49,943
NORISK	77,204	1,586	658	0,969	0,021	74,031	80,376
UNWANT	10,947	1,012	813	0,923	0,092	8,924	12,970
ABORT	16,854	3,915	89	0,981	0,232	9,025	24,683
ANTNAT	37,234	3,694	282	1,281	0,099	29,847	44,621
DELIV	27,660	2,525	282	0,946	0,091	22,610	32,709
NOCOMP	60,638	3,421	282	1,174	0,056	53,797	67,479
IRON	28,502	3,482	207	1,107	0,122	21,539	35,466
RESP	6,950	1,663	259	1,050	0,239	3,624	10,276
TFR-3	3,368	0,281	-	-	0,083	2,806	3,930
NN-10	44,150	8,359	-	-	0,189	27,432	60,868
PNN-10	55,543	8,540	-	-	0,154	38,463	72,623
IMR-10	99,693	12,514	-	-	0,126	74,665	124,721
4Q1-10	46,779	9,100	-	-	0,195	28,579	64,979
5Q0-10	141,808	13,575	-	-	0,096	114,658	168,958

Хүснэгт Б.06 Түүвэрлэлтийн алдаа - Бүрэн бус дунд боловсролтой, Монгол Улс, 1998 он

Үзүүлэлт	Хэмжээ R	Стандарт алдаа SE	Хамарсан хүн ам N	Хэрэглэсэн түүвэрлэлтийн аргын нөлөө DEFT	Харьцангуй стандарт алдаа SE/R	Магадлалын хязгаар	
						R-2SE	R+2SE
RADIO	75,749	1,215	1835	1,214	0,016	73,320	78,179
CEB	2,283	0,056	1835	0,970	0,024	2,172	2,394
CEB40	5,818	0,120	231	0,831	0,021	5,578	6,058
MAR20	50,224	1,698	894	1,015	0,034	46,828	53,619
CMAR	57,330	1,292	1835	1,119	0,023	54,745	59,914
CUSE	51,236	1,685	1052	1,093	0,033	47,866	54,605
IUD	32,034	1,543	1052	1,072	0,048	28,947	35,121
PERAB	6,559	0,904	1052	1,184	0,138	4,750	8,368
PILL	3,612	0,553	1052	0,962	0,153	2,505	4,719
NOMORE	67,490	1,425	1052	0,986	0,021	64,641	70,340
IDEAL	3,148	0,029	1834	1,015	0,009	3,090	3,207
DIE	52,674	1,276	1739	1,065	0,024	50,123	55,225
NORISK	73,548	1,166	1739	1,102	0,016	71,216	75,880
UNWANT	13,297	0,876	1835	1,105	0,066	11,544	15,050
ABORT	37,295	3,133	244	1,010	0,084	31,029	43,562
ANTNAT	36,106	2,248	1022	1,496	0,062	31,609	40,602
DELIV	32,877	2,105	1022	1,432	0,064	28,667	37,087
NOCOMP	68,102	1,489	1022	1,021	0,022	65,124	71,080
IRON	37,209	2,037	731	1,139	0,055	33,134	41,284
RESP	10,319	1,092	940	1,100	0,106	8,135	12,504
TFR-3	3,745	0,152	-	-	0,041	3,441	4,049
NN-10	37,258	4,390	-	-	0,118	28,478	46,038
PNN-10	45,270	5,521	-	-	0,122	34,228	56,312
IMR-10	82,528	7,143	-	-	0,087	68,242	96,814
4Q1-10	33,650	4,389	-	-	0,130	24,872	42,428
5Q0-10	113,401	8,688	-	-	0,077	96,025	130,777

Хүснэгт Б.07 Түүвэрлэлтийн алдаа - Бүрэн дунд боловсролтой, Монгол Улс, 1998 он

Үзүүлэлт	Хэмжээ R	Стандарт алдаа SE	Хамарсан хүн ам N	Хэрэглэсэн түүвэрлэлтийн аргын нөлөө DEFT	Харьцангуй стандарт алдаа SE/R	Магдлалын хязгаар	
						R-2SE	R+2SE
RADIO	78,826	1,104	2215	1,271	0,014	76,618	81,034
CEB	1,791	0,037	2215	0,919	0,021	1,717	1,865
CEB40	5,096	0,206	156	1,065	0,040	4,684	5,508
MAR20	36,409	1,445	1214	1,046	0,040	33,519	39,298
CMAR	60,271	1,139	2215	1,095	0,019	57,994	62,548
CUSE	60,225	1,387	1335	1,035	0,023	57,452	62,998
IUD	31,760	1,338	1335	1,050	0,042	29,084	34,437
PERAB	11,461	0,900	1335	1,032	0,079	9,660	13,261
PILL	4,719	0,544	1335	0,936	0,115	3,632	5,806
NOMORE	54,831	1,288	1335	0,945	0,023	52,255	57,407
IDEAL	3,203	0,025	2214	1,005	0,008	3,152	3,254
DIE	59,571	1,037	2189	0,989	0,017	57,496	61,645
NORISK	74,829	0,982	2189	1,058	0,013	72,865	76,793
UNWANT	16,163	0,777	2215	0,994	0,048	14,608	17,717
ABORT	63,687	2,640	358	1,037	0,041	58,406	68,968
ANTNAT	51,178	2,102	1231	1,475	0,041	46,973	55,383
DELIV	40,617	1,947	1231	1,390	0,048	36,723	44,511
NOCOMP	65,556	1,426	1231	1,052	0,022	62,704	68,408
IRON	42,934	1,908	927	1,173	0,044	39,118	46,750
RESP	12,858	0,942	1151	0,954	0,073	10,975	14,742
TFR-3	2,933	0,120	-	-	0,041	2,693	3,173
NN-10	28,766	3,999	-	-	0,139	20,768	36,764
PNN-10	39,803	4,312	-	-	0,108	31,179	48,427
IMR-10	68,569	5,611	-	-	0,082	57,347	79,791
4Q1-10	17,322	3,124	-	-	0,180	11,074	23,570
5Q0-10	84,703	6,295	-	-	0,074	72,113	97,293

**Хүснэгт Б.08 Түүвэрлэлтийн алдаа - Мэргэжлийн болон техникийн дээд боловсролтой,
Монгол Улс, 1998 он**

Үзүүлэлт	Хэмжээ R	Стандарт	Хамарсан	Хэрэглэсэн	Харьцангуй	Магадлалын хязгаар	
		алдаа SE	хүн ам N	түүвэрлэлтийн аргын нөлөө DEFT	стандарт алдаа SE/R	R-2SE	R+2SE
RADIO	82,794	0,981	2598	1,325	0,012	80,832	84,757
CEB	2,702	0,040	2598	1,112	0,015	2,622	2,783
CEB40	4,328	0,076	573	0,942	0,018	4,175	4,481
MAR20	30,225	0,942	2306	0,985	0,031	28,342	32,109
CMAR	81,178	0,813	2598	1,061	0,010	79,551	82,805
CUSE	66,714	1,152	2109	1,123	0,017	64,409	69,019
IUD	32,480	1,100	2109	1,079	0,034	30,280	34,680
PERAB	17,876	1,093	2109	1,310	0,061	15,690	20,062
PILL	4,647	0,469	2109	1,023	0,101	3,709	5,585
NOMORE	65,955	1,111	2109	1,076	0,017	63,733	68,177
IDEAL	3,421	0,022	2598	1,132	0,007	3,377	3,466
DIE	64,391	0,924	2578	0,980	0,014	62,542	66,240
NORISK	74,864	0,960	2578	1,124	0,013	72,944	76,785
UNWANT	27,059	1,048	2598	1,202	0,039	24,963	29,156
ABORT	78,805	1,697	703	1,100	0,022	75,411	82,199
ANTNAT	57,716	1,925	1322	1,416	0,033	53,866	61,565
DELIV	49,092	1,888	1322	1,373	0,038	45,316	52,868
NOCOMP	65,280	1,353	1322	1,033	0,021	62,574	67,985
IRON	48,338	1,712	1053	1,111	0,035	44,914	51,762
RESP	11,138	0,988	1257	1,113	0,089	9,162	13,113
TFR-3	2,781	0,137	-	-	0,049	2,507	3,055
NN-10	28,727	3,019	-	-	0,105	22,689	34,765
PNN-10	26,524	2,996	-	-	0,113	20,532	32,516
IMR-10	55,251	4,181	-	-	0,076	46,889	63,613
4Q1-10	19,379	2,288	-	-	0,118	14,803	23,955
5Q0-10	73,560	4,847	-	-	0,066	63,866	83,254

Хүснэгт Б.09 Түүвэрлэлтийн алдаа - Төвийн бүс, Монгол Улс, 1998 он

Үзүүлэлт	Хэмжээ R	Стандарт алдаа SE	Хамарсан хүн ам N	Хэрэглэсэн түүвэрлэлтийн аргын нөлөө DEFT	Харьцангуй стандарт алдаа SE/R	Магадталын хязгаар	
						R-2SE	R+2SE
RADIO	72,244	1,533	2576	1,737	0,021	69,179	75,309
CEB	2,458	0,044	2576	0,979	0,018	2,370	2,546
CEB40	5,460	0,114	402	0,979	0,021	5,233	5,688
MAR20	41,616	1,187	1658	0,980	0,029	39,242	43,991
CMAR	66,654	1,115	2576	1,200	0,017	64,424	68,884
CUSE	60,571	1,445	1717	1,225	0,024	57,681	63,460
IUD	34,945	1,455	1717	1,264	0,042	32,035	37,854
PERAB	11,881	1,134	1717	1,452	0,095	9,613	14,149
PILL	3,960	0,394	1717	0,837	0,099	3,173	4,748
NOMORE	66,511	1,341	1717	1,177	0,020	63,829	69,193
IDEAL	3,311	0,027	2576	1,093	0,008	3,258	3,365
DIE	58,016	1,360	2439	1,361	0,023	55,295	60,736
NORISK	79,172	0,853	2439	1,037	0,011	77,466	80,877
UNWANT	15,644	0,800	2576	1,117	0,051	14,045	17,244
ABORT	58,561	2,789	403	1,135	0,048	52,983	64,138
ANTNAT	45,646	2,385	1378	1,777	0,052	40,876	50,416
DELIV	39,405	1,920	1378	1,458	0,049	35,566	43,244
NOCOMP	65,022	1,434	1378	1,116	0,022	62,154	67,889
IRON	43,132	1,830	1041	1,192	0,042	39,471	46,792
RESP	11,604	0,811	1284	0,907	0,070	9,982	13,226
TFR-3	3,224	0,129	-	-	0,040	2,966	3,482
NN-10	30,376	3,548	-	-	0,117	23,280	37,472
PNN-10	46,434	4,338	-	-	0,093	37,758	55,110
IMR-10	76,810	5,645	-	-	0,073	65,520	88,100
4Q1-10	26,694	3,311	-	-	0,124	20,072	33,316
5Q0-10	101,453	6,026	-	-	0,059	89,401	113,505

Хүснэгт Б.10 Түүвэрлэлтийн алдаа - Баруун бүс, Монгол Улс, 1998 он

Үзүүлэлт	Хэмжээ R	Стандарт алдаа SE	Хамарсан хүн ам N	Хэрэглэсэн түүвэрлэлтийн аргын нөлөө DEFT	Харьцангуй стандарт алдаа SE/R	Магадлалын хязгаар	
						R-2SE	R+2SE
RADIO	69,764	2,930	678	1,660	0,042	63,905	75,623
CEB	2,835	0,106	678	1,138	0,037	2,623	3,046
CEB40	5,733	0,301	101	1,247	0,053	5,130	6,335
MAR20	48,454	2,006	485	0,883	0,041	44,442	52,466
CMAR	69,469	1,485	678	0,839	0,021	66,499	72,439
CUSE	63,907	2,952	471	1,333	0,046	58,002	69,811
IUD	32,909	2,171	471	1,002	0,066	28,566	37,252
PERAB	13,800	2,267	471	1,425	0,164	9,267	18,334
PILL	4,034	1,161	471	1,279	0,288	1,712	6,356
NOMORE	73,673	2,159	471	1,063	0,029	69,356	77,990
IDEAL	3,109	0,046	678	1,119	0,015	3,016	3,202
DIE	53,610	2,595	651	1,327	0,048	48,419	58,801
NORISK	70,353	2,308	651	1,289	0,033	65,737	74,970
UNWANT	22,861	1,706	678	1,057	0,075	19,449	26,274
ABORT	52,903	6,950	155	1,728	0,131	39,003	66,804
ANTNAT	39,227	6,379	362	2,482	0,163	26,469	51,984
DELIV	30,663	4,840	362	1,994	0,158	20,983	40,343
NOCOMP	74,033	3,049	362	1,321	0,041	67,935	80,132
IRON	48,659	5,902	261	1,904	0,121	36,855	60,463
RESP	14,804	2,445	331	1,251	0,165	9,914	19,693
TFR-3	2,980	0,232	-	-	0,078	2,516	3,444
NN-10	37,564	7,115	-	-	0,189	23,334	51,794
PNN-10	38,922	8,026	-	-	0,206	22,870	54,974
IMR-10	76,486	13,008	-	-	0,170	50,470	102,502
4Q1-10	24,743	6,540	-	-	0,264	11,663	37,823
5Q0-10	99,337	13,105	-	-	0,132	73,127	125,547

Хүснэгт Б.11 Түүвэрлэлтийн алдаа - Зүүн бүс, Монгол Улс, 1998 он

Үзүүлэлт	Хэмжээ R	Стандарт алдаа SE	Хамарсан хүн ам N	Хэрэглэсэн түүвэрлэлтийн аргын нөлөө DEFT	Харьцангуй стандарт алдаа SE/R	Магдлалын хязгаар	
						R-2SE	R+2SE
RADIO	76,992	1,747	1569	1,644	0,023	73,498	80,486
CEB	2,702	0,066	1569	1,050	0,024	2,571	2,834
CEB40	5,857	0,153	238	1,029	0,026	5,551	6,163
MAR20	27,037	1,670	1043	1,214	0,062	23,698	30,377
CMAR	68,515	1,406	1569	1,199	0,021	65,703	71,327
CUSE	53,116	1,554	1075	1,020	0,029	50,009	56,223
IUD	32,372	1,752	1075	1,227	0,054	28,867	35,877
PERAB	8,093	0,749	1075	0,900	0,093	6,596	9,590
PILL	2,605	0,430	1075	0,884	0,165	1,745	3,464
NOMORE	63,907	1,351	1075	0,922	0,021	61,206	66,608
IDEAL	3,459	0,044	1568	1,273	0,013	3,371	3,548
DIE	51,268	1,885	1459	1,440	0,037	47,499	55,037
NORISK	72,310	0,894	1459	0,763	0,012	70,521	74,099
UNWANT	14,786	0,995	1569	1,110	0,067	12,796	16,777
ABORT	30,172	4,177	232	1,383	0,138	21,818	38,527
ANTNAT	32,719	2,662	1085	1,868	0,081	27,394	38,044
DELIV	29,309	2,423	1085	1,753	0,083	24,462	34,155
NOCOMP	61,659	1,826	1085	1,237	0,030	58,007	65,311
IRON	34,404	2,460	747	1,414	0,072	29,484	39,325
RESP	7,396	0,846	1014	1,029	0,114	5,705	9,088
TFR-3	3,853	0,192	-	-	0,050	3,469	4,237
NN-10	37,315	4,720	-	-	0,126	27,875	46,755
PNN-10	39,442	5,228	-	-	0,133	28,986	49,898
IMR-10	76,757	7,212	-	-	0,094	62,333	91,181
4Q1-10	28,598	5,293	-	-	0,185	18,012	39,184
5Q0-10	103,160	10,566	-	-	0,102	82,028	124,292

Хүснэгт Б.12 Түүвэрлэлтийн алдаа - Өмнөд бүс, Млнглд Улс, 1998 он

Үзүүлэлт	Хэмжээ R	Стандарт алдаа SE	Хамарсан хүн ам N	Хэрэглэсэн түүвэрлэлтийн аргын нөлөө DEFT	Харьцангуй стандарт алдаа SE/R	Магдлалын хязгаар	
						R-2SE	R+2SE
RADIO	85,714	3,106	462	1,906	0,036	79,503	91,926
CEB	2,552	0,118	462	1,157	0,046	2,315	2,789
CEB40	5,459	0,406	61	1,241	0,074	4,648	6,271
MAR20	43,103	3,941	290	1,353	0,091	35,222	50,985
CMAR	72,511	1,826	462	0,878	0,025	68,859	76,162
CUSE	55,821	2,795	335	1,029	0,050	50,231	61,411
IUD	30,448	2,731	335	1,084	0,090	24,987	35,909
PERAB	9,254	1,880	335	1,186	0,203	5,493	13,014
PILL	4,776	1,420	335	1,217	0,297	1,936	7,616
NOMORE	64,478	2,870	335	1,096	0,045	58,737	70,218
IDEAL	3,216	0,047	462	0,921	0,015	3,122	3,311
DIE	56,532	1,838	444	0,780	0,033	52,856	60,207
NORISK	79,955	1,830	444	0,962	0,023	76,295	83,615
UNWANT	14,719	2,095	462	1,270	0,142	10,529	18,908
ABORT	58,824	12,951	68	2,154	0,220	32,922	84,725
ANTNAT	50,538	5,763	279	1,922	0,114	39,012	62,063
DELIV	40,143	5,343	279	1,817	0,133	29,457	50,829
NOCOMP	66,667	2,862	279	1,012	0,043	60,942	72,391
IRON	52,093	3,574	215	1,047	0,069	44,944	59,242
RESP	13,858	3,329	267	1,572	0,240	7,199	20,516
TFR-3	3,513	0,344	-	-	0,098	2,825	4,201
NN-10	20,084	5,507	-	-	0,274	9,070	31,098
PNN-10	25,111	7,630	-	-	0,304	9,851	40,371
IMR-10	45,194	11,059	-	-	0,245	23,076	67,312
4Q1-10	14,919	3,655	-	-	0,245	7,609	22,229
5Q0-10	59,439	11,794	-	-	0,198	35,851	83,027

Хүснэгт Б.13 Түүвэрлэлтийн алдаа - Улаанбаатар хот, Монгол Улс, 1998 он

Үзүүлэлт	Хэмжээ R	Стандарт алдаа SE	Хамарсан хүн ам N	Хэрэглэсэн түүвэрлэлтийн аргын нөлөө DEFT	Харьцангуй стандарт алдаа SE/R	Магдлалын хязгаар	
						R-2SE	R+2SE
RADIO	88,465	1,320	2176	1,928	0,015	85,824	91,106
CEB	1,821	0,041	2176	1,020	0,022	1,739	1,902
CEB40	4,096	0,109	386	1,093	0,027	3,877	4,315
MAR20	36,450	1,446	1369	1,111	0,040	33,558	39,342
CMAR	59,789	0,827	2176	0,787	0,014	58,134	61,443
CUSE	64,181	1,520	1301	1,143	0,024	61,142	67,221
IUD	28,670	1,344	1301	1,071	0,047	25,983	31,358
PERAB	17,141	1,481	1301	1,417	0,086	14,178	20,103
PILL	5,765	0,787	1301	1,217	0,136	4,192	7,338
NOMORE	59,032	1,443	1301	1,058	0,024	56,145	61,918
IDEAL	3,150	0,021	2175	0,983	0,007	3,107	3,193
DIE	65,500	1,031	2171	1,011	0,016	63,437	67,562
NORISK	71,672	1,049	2171	1,084	0,015	69,575	73,769
UNWANT	24,632	1,237	2176	1,339	0,050	22,158	27,107
ABORT	85,821	1,643	536	1,089	0,019	82,535	89,106
ANTNAT	79,681	1,989	753	1,355	0,025	75,704	83,658
DELIV	63,612	2,520	753	1,436	0,040	58,572	68,652
NOCOMP	68,792	2,143	753	1,268	0,031	64,506	73,077
IRON	44,801	2,342	654	1,203	0,052	40,117	49,485
RESP	13,080	1,246	711	0,985	0,095	10,587	15,573
TFR-3	2,172	0,100	-	-	0,046	1,972	2,372
NN-10	29,612	4,063	-	-	0,137	21,486	37,738
PNN-10	21,915	4,000	-	-	0,183	13,915	29,915
IMR-10	51,527	6,025	-	-	0,117	39,477	63,577
4Q1-10	19,790	3,333	-	-	0,168	13,124	26,456
5Q0-10	70,297	6,806	-	-	0,097	56,685	83,909

Хүснэгт Б.14 Түүвэрлэлтийн алдаа - 15-24 нас, Монгол Улс, 1998 он

Үзүүлэлт	Хэмжээ R	Стандарт алдаа SE	Хамарсан хүн ам N	Хэрэглэсэн түүвэрлэлтийн аргын нөлөө DEFT	Харьцангуй стандарт алдаа SE/R	Магадлалын хязгаар	
						R-2SE	R+2SE
RADIO	78,861	1,033	2616	1,293	0,013	76,795	80,926
CEB	0,466	0,017	2616	1,195	0,036	0,432	0,500
CEB40	-	-	-	-	-	-	-
MAR20	-	-	-	-	-	-	-
CMAR	32,569	1,150	2616	1,255	0,035	30,268	34,869
CUSE	45,657	1,686	852	0,987	0,037	42,286	49,029
IUD	23,944	1,521	852	1,040	0,064	20,901	26,987
PERAB	8,099	0,911	852	0,974	0,112	6,276	9,921
PILL	4,343	0,676	852	0,968	0,156	2,990	5,695
NOMORE	22,653	1,429	852	0,996	0,063	19,795	25,510
IDEAL	2,758	0,023	2615	1,122	0,009	2,711	2,804
DIE	52,963	1,046	2464	1,040	0,020	50,872	55,054
NORISK	73,093	0,816	2464	0,913	0,011	71,461	74,724
UNWANT	5,734	0,463	2616	1,017	0,081	4,809	6,659
ABORT	46,000	4,174	150	1,022	0,091	37,653	54,347
ANTNAT	46,023	2,261	1119	1,517	0,049	41,501	50,545
DELIV	40,840	2,138	1119	1,454	0,052	36,564	45,116
NOCOMP	62,109	1,672	1119	1,152	0,027	58,765	65,453
IRON	40,345	1,767	870	1,062	0,044	36,811	43,879
RESP	14,655	1,077	1044	0,984	0,074	12,501	16,810

Хүснэгт Б.15 Түүвэрлэлтийн алдаа - 25-34 нас, Монгол Улс, 1998 он

Үзүүлэлт	Хэмжээ R	Стандарт алдаа SE	Хамарсан хүн ам N	Хэрэглэсэн түүвэрлэлтийн аргын нөлөө DEFT	Харьцангуй стандарт алдаа SE/R	Магадлалын хязгаар	
						R-2SE	R+2SE
RADIO	75,760	1,132	2533	1,330	0,015	73,495	78,025
CEB	2,364	0,028	2533	1,025	0,012	2,308	2,419
CEB40	-	-	-	-	-	-	-
MAR20	33,083	1,016	2533	1,087	0,031	31,051	35,115
CMAR	83,695	0,632	2533	0,861	0,008	82,431	84,960
CUSE	64,575	1,121	2120	1,079	0,017	62,334	66,817
IUD	36,462	1,139	2120	1,089	0,031	34,184	38,740
PERAB	12,123	0,749	2120	1,057	0,062	10,624	13,621
PILL	5,094	0,500	2120	1,046	0,098	4,095	6,094
NOMORE	55,755	1,096	2120	1,016	0,020	53,563	57,946
IDEAL	3,323	0,023	2533	1,088	0,007	3,278	3,368
DIE	59,829	1,109	2462	1,122	0,019	57,612	62,047
NORISK	73,517	0,908	2462	1,021	0,012	71,701	75,334
UNWANT	21,753	0,959	2533	1,170	0,044	19,835	23,671
ABORT	64,428	2,273	551	1,114	0,035	59,882	68,975
ANTNAT	49,026	1,695	2207	1,593	0,035	45,635	52,416
DELIV	40,054	1,574	2207	1,509	0,039	36,906	43,202
NOCOMP	67,422	1,216	2207	1,218	0,018	64,990	69,853
IRON	42,875	1,550	1593	1,250	0,036	39,775	45,975
RESP	10,131	0,678	2063	1,021	0,067	8,774	11,487

Хүснэгт Б.16 Түүвэрлэлтийн алдаа - 35-49 нас, Монгол Улс, 1998 он

Үзүүлэлт	Хэмжээ R	Стандарт алдаа SE	Хамарсан хүн ам N	Хэрэглэсэн түүвэрлэлтийн аргын нөлөө DEFT	Харьцангуй стандарт алдаа SE/R	Магаддлын хязгаар	
						R-2SE	R+2SE
RADIO	81,358	1,047	2312	1,292	0,013	79,264	83,452
CEB	4,510	0,054	2312	1,163	0,012	4,402	4,619
CEB40	5,120	0,069	1188	1,018	0,014	4,981	5,258
MAR20	42,950	1,098	2312	1,066	0,026	40,754	45,146
CMAR	83,348	0,863	2312	1,113	0,010	81,623	85,073
CUSE	61,028	1,162	1927	1,046	0,019	58,703	63,352
IUD	31,188	1,141	1927	1,081	0,037	28,906	33,471
PERAB	14,738	0,982	1927	1,216	0,067	12,774	16,702
PILL	3,166	0,432	1927	1,083	0,136	2,302	4,030
NOMORE	92,631	0,645	1927	1,084	0,007	91,341	93,921
IDEAL	3,795	0,026	2311	0,998	0,007	3,743	3,847
DIE	62,869	1,031	2238	1,009	0,016	60,807	64,930
NORISK	77,927	0,936	2238	1,067	0,012	76,055	79,798
UNWANT	29,974	1,035	2312	1,086	0,035	27,904	32,044
ABORT	66,955	1,980	693	1,107	0,030	62,996	70,915
ANTNAT	50,847	2,844	531	1,310	0,056	45,159	56,536
DELIV	41,808	2,709	531	1,264	0,065	36,390	47,226
NOCOMP	66,667	2,542	531	1,242	0,038	61,582	71,751
IRON	44,835	2,304	455	0,987	0,051	40,226	49,444
RESP	8,200	1,310	500	1,067	0,160	5,580	10,820

Судалгааны мэдээлэл цуглуулалтанд оролцогсод

Төслийн үндэсний удирдагч

Ч. Даваасүрэн

Техникийн зөвлөх

Алберт. М. Марквардт

Зохицуулагч

А. Амарбал

Т. Навч

Багийн ахлагч

В. Алтангэрэл

Д. Ариунаа

Ц. Бадрах

Ч. Баатарчулуун

А. Гэрэл

Ц. Доржсалам

П. Мөнхцэцэг

Л. Мөнхтуяа

Р. Ойдовданзан

Ц. Цэвээнням

Засварлагч

С. Батцэцэг

Б. Баярмаа

Д. Болортуяа

Б. Гэрэлмаа

Д. Мандах

Г. Цэгмид

Ж. Цэрэнжамц

Б. Энхзаяа

Г. Энхмэнд

Г. Энхтуяа

Ярилцлага авагчид

Ц. Хулан

Д. Тунгалаг

Т. Сэлэнгэ

Н. Оюунтуул

Б. Булган

С. Зоригоо

М. Туул

С. Ганчимэг

Ш. Наранцэцэг

Да. Оюунчимэг

Б. Оюунтуяа

Г. Нямсүрэн

Н. Хандаа

Г. Мандлан

Д. Нэргүй

Ч. Додовмаа

М. Пүрэвжсал

Н. Мөнхөө

Ш. Ариунтунгалаг

Я. Уламбаяр

Т. Орхон

Б. Амгалан

Ж. Баяраа

П. Мөнхжаргал

Д. Билэгмаа

Д. Наранцэцэг

Г. Энхтайван

До. Оюунчимэг

Г. Дашизэвэг

Р. Эрдэнэмандал

Н. Алтантуяа

Б. Бүрэнтөгс

С. Бөхбат

*Ж. Ариунмөнх
Г. Ариунболд
Т. Болормаа
Ж. Батцэцэг
Ц. Сэрчмаа
М. Цогцолмаа*

*С. Гэрэлмаа
Л. Сэлэнгээ
Т. Уянга
Ж. Доржлхам
Х. Баянмөнх
С. Одончимэг*

*О. Одончимэг
Ц. Амарзаяа
Ж. Оюунцэцэг
Ч. Баттогтох
Н. Одончимэг
С. Нарангэрэл*

Мэдээлэл боловсруулахад оролцогчсод

Программ зохиогчид

*Б. Цэрэнханд
Мариан Залцмэн*

Оператор

*Д. Мөнхдэлгэр
Б. Найман-эрдэнэ
Г. Туяа
Д. Туул
Т. Нарангэрэл*

*Л. Цолмон
Ц. Алтангэрэл
Ц. Уянга
Ч. Лхагвасүрэн
С. Хоролмаа*

Хавсралт Д

Хэвлэлийн стандартад тохируулан асуулгын хуудсыг 20 хувиар багасгасан.

Монгол Улсын Үндэний Статистикийн Газар . 1998

Мягт - НЭМГ1

ХҮН АМЫН НӨХӨН ҮРЖИХҮЙН ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН СУДАЛГАА, 1998 ОН.

Таны хариултын хувийн нууцыг статистикийн ажилтан нар Статистикийн тухай
Монгол Улсын хуулийн зохих заалт ёсоор бусдад задруулахгүй чандлан хадгална.

Өрхийн асуулга

Түүвэрлэгдсэн нэгжийн дугаар	КОД
Аймаг, нийслэл нэр	<input type="text"/>
Сум, дүүргийн нэр	<input type="text"/>
Баг, хорооны нэр	<input type="text"/>
Өрхийн дугаар	<input type="text"/>
Байршил *	<input type="text"/>
Өрхийн тэргүүлэгчийн нэр	
* Байршилын код	
Нийслэл	1.
Аймгийн төв	2.
Сумын төв	3.
Хөдөө	4.

Очсон удаа		
Нэг дэх	Хоёрдахь	Гурав дахь(эцсийн)
Сар <input type="text"/>	Сар <input type="text"/>	Сар <input type="text"/>
Өдөр <input type="text"/>	Өдөр <input type="text"/>	Өдөр <input type="text"/>
Үр дүн** <input type="text"/>	Үр дүн** <input type="text"/>	Үр дүн** <input type="text"/>
		Нийт очсон удаа <input type="text"/>
**Үр дүнгийн кодууд		
Бүрэн	1	Хаяг буруу (хүн огт амьдардаггүй) 6
Хариулт өгөх хүн байгаагүй	2	Ямар нэг гамшигт өртөж үгүй болсон 7
Гэрийнхэн түр хугацаагаар эзгүй	3	Өрхийг олоогүй 8
Хойшлуулсан	4	Бусад 9
Татгалзсан	5	(бич)
Жагсаалтанд бичигдсэн бүх хүний тоо <input type="text"/>		
Үүнээс 15-49 насны эмэгтэйчүүдийн тоо <input type="text"/>		

Ярилцлага авагчийн нэр	<input type="text"/>
Багийн ахлагчийн нэр	<input type="text"/>
Засварлагчийн нэр	<input type="text"/>
Шивэгчийн нэр	<input type="text"/>

НҮЭМС-1

Хуудас 2

ӨРХИЙН ТЭРГҮҮЛЭГЧЭЭС ЭХЛЭЖ БИЧНЭ.

No.	Өрхийн гишүүд, хамт амьдардаг хүмүүс болон танайд өнгөрсөн шөнө хоносон зочдыг оролцуулан бүртгэж авъя. Өрхийн тэргүүлэгчээс эхлэн нэрээ хэлнэ үү.	Өрхийн тэргүүлэгчтэй ямар хамааралтай вэ? Кодыг дороос хар	Энд байнга амьдардаг, эсэх Тгйм=1 Үгүй=2	Урд шөнө гэртээ (энд) хоносон эсэх Тгйм=1 Үгүй=2	Хүйс		(Нэр) хэдэн настай вэ? (Нэр) хэдэн онд төрсөн бэ? (Нэр) хэдэн настай вэ? (бүтэн жилээр) Шалга	Боловсрол			15-аас дээш настай Гэрлэлтийн байдал Кодыг дороос хар	Асуулгад хамрагдах 15-49 насны эмэгтэйчүүдийн мөрийн дугаарыг дугуйл
					(Нэр) эрэгтэй юу? эмэгтэй юу?	(Нэр) Эр=1 Эм=2		6, түүвэс дээш настай Та сургуульд сурч байсан уу?	Эзэмшсэн боловсролын дээд түвшин Кодыг дороос хар	6 аас 24 настай Одоо сургуульд сурч байгаа эсэх Тгйм=1 Үгүй=2		
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)
01		☐	1 2	1 2	1 2	☐	☐	1 2	☐	1 2	☐	01
02		☐	1 2	1 2	1 2	☐	☐	1 2	☐	1 2	☐	02
03		☐	1 2	1 2	1 2	☐	☐	1 2	☐	1 2	☐	03
04		☐	1 2	1 2	1 2	☐	☐	1 2	☐	1 2	☐	04
05		☐	1 2	1 2	1 2	☐	☐	1 2	☐	1 2	☐	05
06		☐	1 2	1 2	1 2	☐	☐	1 2	☐	1 2	☐	06
07		☐	1 2	1 2	1 2	☐	☐	1 2	☐	1 2	☐	07
08		☐	1 2	1 2	1 2	☐	☐	1 2	☐	1 2	☐	08
09		☐	1 2	1 2	1 2	☐	☐	1 2	☐	1 2	☐	09
10		☐	1 2	1 2	1 2	☐	☐	1 2	☐	1 2	☐	10
11		☐	1 2	1 2	1 2	☐	☐	1 2	☐	1 2	☐	11
12		☐	1 2	1 2	1 2	☐	☐	1 2	☐	1 2	☐	12
13		☐	1 2	1 2	1 2	☐	☐	1 2	☐	1 2	☐	13
14		☐	1 2	1 2	1 2	☐	☐	1 2	☐	1 2	☐	14
15		☐	1 2	1 2	1 2	☐	☐	1 2	☐	1 2	☐	15

15-49 насны эмэгтэйчүүдийн тоо

КОД (Асуулт 3)

Өрхийн тэргүүлэгчийн хамаарал

Өрхийн тэргүүлэгч	01
Эхнэр, нөхөр	02
Төрүүлсэн хүү, охин	03
Хүүгэн, бэр	04
Ач, зээ	05
Эцэг, эх	06
Хадам эцэг, эх	07
Ах, эгч, дүү	08
Өвөг эцэг, эмэг эх	09
Бусад хамаатан садан	10
Үрчилсэн хүү, охин, дагавар хүү, охин	11
Ямар ч хамааралгүй	12

КОД (Асуулт 10)

Боловсролын түвшин

Бага	1
Бүрэн бус дунд	2
Бүрэн дунд	3
Мэргэжлийн болон техникийн	4
Дээд	5
Тодорхойгүй	8

КОД (Асуулт 12)

Гэрлэлтийн байдал

Огт гэрлээгүй	1
Гэрлэсэн	2
Тусгаарласан	3
Салсан	4
Бэлбэсэн	5
Хамт амьдардаг	6
Тодорхойгүй	8

НҮЭМС-1

Хуудас 3

№.	Асуултауд	Кодын ялгаа	Алхам																		
20	Танай өрх хүйтний улиралд ямар сууцанд амьдардаг вэ?	Гэр (4 -5 ханатай) ..... 1 Гэр (6 ба дээш ханатай) ..... 2 Хувийн байшин (1-2 өрөөтэй) ..... 3 Хувийн байшин (3 ба дээш өрөөтэй) ..... 4 Улсын байшин (1-2 өрөөтэй) ..... 5 Улсын байшин (3 ба дээш өрөөтэй) 6	24																		
21	Байрныхаа халаалтын төрлийг хэлнэ үү?	төвлөрсөн ..... 1 төвлөрсөн бус ..... 2 ердийн 3																			
22	Танай байр угаалгын тусдаа өрөөтэй юу?	тийм ..... 1 үгүй 2																			
23	Танай байрны бие засах цэг хаана байдаг вэ?	Сууц дотроо ..... 1 Сууцны гадна 2																			
24	Танай өрх цахилгаан хэрэглэдэг үү?	Тийм ..... 1 Үгүй 2	27																		
25	Цахилгаанаа хаанаас авдаг вэ?	Төвлөрсөн ..... 1 Дизел станц ..... 2 Дизел ба хувийн цахилгаан үүсгүүр ..... 3 Хувийн цахилгаан үүсгүүр 4	27																		
26	Өнгөрсөн 7 хоногт танайд хэдэн өдөр цахилгаан тасарсан бэ?	Өдөр <input type="text"/>																			
27	Өрхийнхөө ундны усны эх үүсвэрийг нэрлэнэ үү?	Төвлөрсөн усан хангамж ..... 1 Хэсэгчилсэн сүлжээ ..... 2 Худал/зөөврийн ус ..... 3 Булаг шанд рашаан ..... 4 Задгай ус (гол, нуур, цас, бороо) 5																			
28	Танай өрх малтай юу?	Тийм ..... 1 Үгүй 2	30																		
29	Хэдэн малтай вэ ?	А. Тэмээ ..... В. Адуу ..... С. Үхэр/сарлаг ..... D. Хонь ..... E. Ямаа ..... X. Бусад	<table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td></tr></table>																		
30	Танай өрхийн орлого наад захын хэрэгцээгээ хангадаг уу?	Хангадаг ..... 1 Хангадаггүй ..... 2 Мэдэхгүй 8																			
31	Эмнэлгийн түргэн тусламжийг ямар хэрэгслээр дууддаг вэ? Эмнэлгийн түргэн тусламж авах хугацаа?	телефон утас ..... 1 машин, мотоциклоор ..... 2 ердийн хөсөг ..... 3 явганаар ..... 4 Мэдэхгүй ..... 8 Хугацаа (минутаар) <input type="text"/> 16, түүнээс дээш цаг ..... 960 Мэдэхгүй 998																			

Монгол Улсын Үндэний Статистикийн Газар . 198

Мягт - НЭМГ2

ХҮН АМЫН НӨХӨН ҮРЖИХҮЙН ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН СУДАЛГАА, 1998 ОН.

Таны хариултын хувийн нууцыг статистикийн ажилтан нар Статистикийн тухай
Монгол Улсын хуулийн зохих заалт ёсоор бусад задруулахгүй чандлан халгална.

Эмэгтэйчүүдээс асуух асуулга

Түүвэрлэгдсэн нэгжийн дугаар	КОД	<input type="text"/>
Аймаг, нийслэлийн нэр		<input type="text"/>
Сум, дүүргийн нэр		<input type="text"/>
Баг, хорооны нэр		<input type="text"/>
Өрхийн дугаар		<input type="text"/>
Байршил *		<input type="text"/>
Хариулагчийн нэр (Мөрийн дугаар)		<input type="text"/>
Нөхрөөс нь ярилцлага авсан.	Тийм-1 Үгүй-2	<input type="text"/>

* Байршлын код

Нийслэл   1.   Аймгийн төв   2.   Сумын төв   3.   Хөдөө   4.

Очсон удаа		
Нэг дахь	Хоёр дахь	Гурав дахь (эцсийн)
Сар <input type="text"/>	Сар <input type="text"/>	Сар <input type="text"/>
Өдөр <input type="text"/>	Өдөр <input type="text"/>	Өдөр <input type="text"/>
Үр дүн** <input type="text"/>	Үр дүн** <input type="text"/>	Үр дүн** <input type="text"/>
		Нийт очсон удаа <input type="text"/>

* Үр дүнгийн кодууд

Бүрэн	1.	Татгалзсан	4.	Бусад	7.
Гэртээ байгаагүй	2.	Дутуу бөглөсөн	5.	(бич)	
Хойшлуулсан	3.	Хариулт өгөх чадваргүй	6.		

Ярилцлага авагчийн нэр	<input type="text"/>
Багийн ахлагчийн нэр	<input type="text"/>
Засварлагчийн нэр	<input type="text"/>
Шивэгчийн нэр	<input type="text"/>

НҮЭМС-2

Хуудас 2

Бүлэг I. Ерөнхий асуулга

№.	Асуулгууд	Хариултын кодууд	алхам
100	Асуулга эхэлсэн цагаа бич	Цаг Минут	<input type="text"/> <input type="text"/>
101	Та хэдэн оны хэдэн сард төрсөн бэ ?	Он 19 <input type="text"/> Мэдэхгүй 98 Сар <input type="text"/> Мэдэхгүй 98	
102	Та хэдэн настай вэ ? (Насыг бүтэн жилээр)	Нас <input type="text"/>	
103	Та энэ газар хэдэн жил сууж байгаа вэ?	Жил <input type="text"/> Төрснөөс хойш 95 Түр байгаа 96	105
104	Та өмнө нь хаана амьдарч байсан бэ ?	Улаанбаатар 1 Аймгийн төв 2 Сумын төв 3 Хөдөө 4	
105	Та сургуульд сурч байсан уу ?	Тийм 1 Үгүй 2	107
106	Та боловсролынхоо дээд түвшинг хэлнэ үү?	Бага 1 Бүрэн бус дунд 2 Бүрэн дунд 3 Мэргэжлийн болон техникийн 4 Дээд 5	108
107	Та ямар нэгэн богино зүйлийг уншаад ойлгодог уу? (сонин, сэтгүүл, захиа)	Сайн ойлгодог 1 Муухан ойлгодог 2 Огт ойлгодоггүй 3	
108А	Шалга : А. 102 25 хүртэлх настай ☐	25, түүнээс дээш настай ☐	111
108В	Шалга : А. 105 Сургуульд сурч байсан ☐	Огт сургуульд сурч байгаагүй ☐	111
109	Та одоо сургуульд сурч байгаа юу?	Тийм 1 Үгүй 2	111

НҮЭМС-2

Хуудас 3

No.	Асуултууд	Хариултын кодууд	алхам
110	Суралцахаа больсон шалтгаанаа нэрлэнэ үү?	Жирэмсэн болсон ..... 01 Гэрлэсэн ..... 02 Хүүхдээ асрах болсон ..... 03 Гэрийн ажилдаа туслахаар ..... 04 Төлбөрөө төлөх чадваргүй ..... 05 Амьдралаа сайжруулах ..... 06 Суралцах шаардлагагүй гэж үзсэн ..... 07 Шалгалтанд тэнцээгүй ..... 08 Сурах дургүй ..... 09 Сургууль хол байдаг ..... 10 Бусад ..... 96 (бич) Мэдэхгүй 98	
111	Шалга : А. 106, А. 107 Уншаад ойлгодог ☐	Огт ойлгодоггүй ☐	111В
111А	Та долоо хоногт ядаж нэг удаа сонин уншдаг уу?	Тийм ..... 1 Үгүй 2	
111В	Та долоо хоногт ядаж нэг удаа радио сонсдог уу?	Тийм ..... 1 Үгүй 2	
111С	Та долоо хоногт ядаж нэг удаа телевизор үздэг үү?	Тийм ..... 1 Үгүй 2	
112	Та ямар нэг шашныг шүтдэг үү? Хэрэв шүтдэг бол аль шашныг шүтдэг вэ?	Огт шүтдэггүй ..... 1 Буддын шашин ..... 2 Исламын шашин ..... 3 Христосын шашин ..... 4 Бусад ..... 5 (бич)	

НҮЭМС-2

Хуудас 4

Бүлэг II. Нөхөн үржихүй

No.	Асуултууд	Хариултын кодууд	алхам								
200	Танаас төрүүлсэн хүүхдүүдийн чинь талаар асууя: Та хүүхэд төрүүлсэн үү ?	Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2 →	205								
201	Төрүүлсэн хүүхдүүдээс чинь тантай одоо хамт амьдарч байна уу ? (Шалга: 200)	Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2 →	203								
202	Хамт амьдардаг хүүхдүүдээс чинь хэд нь хүү, хэд нь охин бэ?	A. Хүү <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td> </td><td> </td></tr><tr><td> </td><td> </td></tr></table> B. Охин <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td> </td><td> </td></tr><tr><td> </td><td> </td></tr></table>									
203	Төрүүлсэн хүүхдүүдээс чинь тантай хамт амьдардаггүй хүүхэд бий юу ?	Байгаа ..... 1 Байхгүй ..... 2 →	205								
204	Хамт амьдардаггүй бол хэд нь хүү, хэд нь охин бэ?	A. Хүү <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td> </td><td> </td></tr><tr><td> </td><td> </td></tr></table> B. Охин <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td> </td><td> </td></tr><tr><td> </td><td> </td></tr></table>									
205	Амьд төрөөд эндсэн хүүхэд бий юу ? Хэрэв үгүй бол шалга: амьд төрөөд хэдэн цаг, өдөр, сар, жил амьдарч байгаад эндсэн болохыг лавла.	Байгаа ..... 1 Байхгүй ..... 2 →	207								
206	Хэдэн хүүхэд эндсэн бэ ?	A. Хүү <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td> </td><td> </td></tr><tr><td> </td><td> </td></tr></table> B. Охин <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td> </td><td> </td></tr><tr><td> </td><td> </td></tr></table>									
207	Нийт төрүүлсэн хүүхдийн тоог А.202, А.204 ба Асуулт 206-ийн нийлбэрээр тавь. Хэрэв төрөөгүй бол '00' - ыг тавь.	<table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td> </td><td> </td></tr></table>									

НҮЭМС-2

Хуудас 5

210 Таны төрүүлсэн хүүхдүүдийн талаар нарийвчлан асууя

211	212	213	214	215	216	217	218	219
Та төрүүлсэн ууган хүүхдээсээ эхлэн дараалуулан нэрийг нь хэлнэ үү	(Нэрийг нь) ихэр эсэх	(Нэрийг нь) хүү юу охин уу?	(Нэрийг нь) Төрсөн он, сар	(Нэрийг нь) одоо энх гунх байгаа юу?	Хэдэн настай вэ? Төрсөн он, сараар насыг шалга	Одоо тангтай хамт амьдардаг уу?	Тэр яагаад тангтай хамт амьдрахгүй байгаа вэ? Нас нь 18 аас дээш бол = 5	Эндэх үедээ (нэр/хүү/охин) хэдэн настай байсан бэ? = < 1 сар = өдрөөр = < 24 сар = сараар > 24 сар = жилээр
01	Ганц 1 Ихэр 2	Хүү = 1 Охин=2	Он <input type="text"/> <input type="text"/> Сар <input type="text"/> <input type="text"/>	Тийм= 1 Үгүй= 2 ↓ Асуулт: 219	Нас (бүтэн жилээр) <input type="text"/> <input type="text"/>	Тийм 1 ↓ Үгүй 2 ↓ (Дараагийн төрөлт)	Аавтайгаа 1 Бусад садан 2 Үрчлүүлсэн 3 Сургуульд 4 Нас/хүрсэн 5 (Дараагийн төрөлт) ←	Жил ..... 1 <input type="text"/> <input type="text"/> Сар ..... 2 <input type="text"/> <input type="text"/> Өдөр ..... 3 <input type="text"/> <input type="text"/>
02	Ганц 1 Ихэр 2	Хүү = 1 Охин=2	Он <input type="text"/> <input type="text"/> Сар <input type="text"/> <input type="text"/>	Тийм= 1 Үгүй= 2 ↓ Асуулт: 219	Нас (бүтэн жилээр) <input type="text"/> <input type="text"/>	Тийм 1 ↓ Үгүй 2 ↓ (Дараагийн төрөлт)	Аавтайгаа 1 Өөр газар 2 Үрчлүүлсэн 3 Сургуульд 4 Нас/хүрсэн 5 (Дараагийн төрөлт) ←	Жил ..... 1 <input type="text"/> <input type="text"/> Сар ..... 2 <input type="text"/> <input type="text"/> Өдөр ..... 3 <input type="text"/> <input type="text"/>
03	Ганц 1 Ихэр 2	Хүү = 1 Охин=2	Он <input type="text"/> <input type="text"/> Сар <input type="text"/> <input type="text"/>	Тийм= 1 Үгүй= 2 ↓ Асуулт: 219	Нас (бүтэн жилээр) <input type="text"/> <input type="text"/>	Тийм 1 ↓ Үгүй 2 ↓ (Дараагийн төрөлт)	Аавтайгаа 1 Өөр газар 2 Үрчлүүлсэн 3 Сургуульд 4 Нас/хүрсэн 5 (Дараагийн төрөлт) ←	Жил ..... 1 <input type="text"/> <input type="text"/> Сар ..... 2 <input type="text"/> <input type="text"/> Өдөр ..... 3 <input type="text"/> <input type="text"/>
04	Ганц 1 Ихэр 2	Хүү = 1 Охин=2	Он <input type="text"/> <input type="text"/> Сар <input type="text"/> <input type="text"/>	Тийм= 1 Үгүй= 2 ↓ Асуулт: 219	Нас (бүтэн жилээр) <input type="text"/> <input type="text"/>	Тийм 1 ↓ Үгүй 2 ↓ (Дараагийн төрөлт)	Аавтайгаа 1 Өөр газар 2 Үрчлүүлсэн 3 Сургуульд 4 Нас/хүрсэн 5 (Дараагийн төрөлт) ←	Жил ..... 1 <input type="text"/> <input type="text"/> Сар ..... 2 <input type="text"/> <input type="text"/> Өдөр ..... 3 <input type="text"/> <input type="text"/>
05	Ганц 1 Ихэр 2	Хүү = 1 Охин=2	Он <input type="text"/> <input type="text"/> Сар <input type="text"/> <input type="text"/>	Тийм= 1 Үгүй= 2 ↓ Асуулт: 219	Нас (бүтэн жилээр) <input type="text"/> <input type="text"/>	Тийм 1 ↓ Үгүй 2 ↓ (Дараагийн төрөлт)	Аавтайгаа 1 Өөр газар 2 Үрчлүүлсэн 3 Сургуульд 4 Нас/хүрсэн 5 (Дараагийн төрөлт) ←	Жил ..... 1 <input type="text"/> <input type="text"/> Сар ..... 2 <input type="text"/> <input type="text"/> Өдөр ..... 3 <input type="text"/> <input type="text"/>
06	Ганц 1 Ихэр 2	Хүү = 1 Охин=2	Он <input type="text"/> <input type="text"/> Сар <input type="text"/> <input type="text"/>	Тийм= 1 Үгүй= 2 ↓ Асуулт: 219	Нас (бүтэн жилээр) <input type="text"/> <input type="text"/>	Тийм 1 ↓ Үгүй 2 ↓ (Дараагийн төрөлт)	Аавтайгаа 1 Өөр газар 2 Үрчлүүлсэн 3 Сургуульд 4 Нас/хүрсэн 5 (Дараагийн төрөлт) ←	Жил ..... 1 <input type="text"/> <input type="text"/> Сар ..... 2 <input type="text"/> <input type="text"/> Өдөр ..... 3 <input type="text"/> <input type="text"/>
07	Ганц 1 Ихэр 2	Хүү = 1 Охин=2	Он <input type="text"/> <input type="text"/> Сар <input type="text"/> <input type="text"/>	Тийм= 1 Үгүй= 2 ↓ Асуулт: 219	Нас (бүтэн жилээр) <input type="text"/> <input type="text"/>	Тийм 1 ↓ Үгүй 2 ↓ (Дараагийн төрөлт)	Аавтайгаа 1 Өөр газар 2 Үрчлүүлсэн 3 Сургуульд 4 Нас/хүрсэн 5 (Дараагийн төрөлт) ←	Жил ..... 1 <input type="text"/> <input type="text"/> Сар ..... 2 <input type="text"/> <input type="text"/> Өдөр ..... 3 <input type="text"/> <input type="text"/>

НҮЭМС-2

Хуудас 6

211	212	213	214	215	216	217	218	219
Та төрүүлсэн ууган хүүхдээсээ эхлэн дараалуулан нэрийг нь хэлнэ үү	(Нэрийг нь) Ихэр эсэх	(Нэрийг нь) хүү юу? охин уу?	(Нэрийг нь) Төрсөн он, сар	(Нэрийг нь) одоо энх тунх байгаа юу?	Хэдэн настай вэ? Төрсөн он, сараар насыг шалга	Одоо тангтай хамт амьдардаг уу?	Тэр яагаад тангтай хамт амьдрахгүй байгаа вэ? Нас нь 18 аас дээш бол = 5	Эндэх үедээ (нэр/хүү/охин) хэдэн настай байсан бэ? = < 1 сар = өдрөөр = < 24 сар = сараар > 24 сар = жилээр
08	Ганц 1 Ихэр 2	Хүү = 1 Охин = 2	Он <input type="text"/> <input type="text"/> Сар <input type="text"/> <input type="text"/>	Тийм = 1 Үгүй = 2 Асуулт: 219	Нас (бүтэн жилээр) <input type="text"/> <input type="text"/>	Тийм 1 Үгүй 2 (Дараагийн төрөлт)	Аавтайгаа 1 Бусад садан 2 Үрчлүүлсэн 3 Сургуульд 4 Нас/хүрсэн 5 (Дараагийн төрөлт)	Жил 1 <input type="text"/> <input type="text"/> Сар 2 <input type="text"/> <input type="text"/> Өдөр 3 <input type="text"/> <input type="text"/>
09	Ганц 1 Ихэр 2	Хүү = 1 Охин = 2	Он <input type="text"/> <input type="text"/> Сар <input type="text"/> <input type="text"/>	Тийм = 1 Үгүй = 2 Асуулт: 219	Нас (бүтэн жилээр) <input type="text"/> <input type="text"/>	Тийм 1 Үгүй 2 (Дараагийн төрөлт)	Аавтайгаа 1 Өөр газар 2 Үрчлүүлсэн 3 Сургуульд 4 Нас/хүрсэн 5 (Дараагийн төрөлт)	Жил 1 <input type="text"/> <input type="text"/> Сар 2 <input type="text"/> <input type="text"/> Өдөр 3 <input type="text"/> <input type="text"/>
10	Ганц 1 Ихэр 2	Хүү = 1 Охин = 2	Он <input type="text"/> <input type="text"/> Сар <input type="text"/> <input type="text"/>	Тийм = 1 Үгүй = 2 Асуулт: 219	Нас (бүтэн жилээр) <input type="text"/> <input type="text"/>	Тийм 1 Үгүй 2 (Дараагийн төрөлт)	Аавтайгаа 1 Өөр газар 2 Үрчлүүлсэн 3 Сургуульд 4 Нас/хүрсэн 5 (Дараагийн төрөлт)	Жил 1 <input type="text"/> <input type="text"/> Сар 2 <input type="text"/> <input type="text"/> Өдөр 3 <input type="text"/> <input type="text"/>
11	Ганц 1 Ихэр 2	Хүү = 1 Охин = 2	Он <input type="text"/> <input type="text"/> Сар <input type="text"/> <input type="text"/>	Тийм = 1 Үгүй = 2 Асуулт: 219	Нас (бүтэн жилээр) <input type="text"/> <input type="text"/>	Тийм 1 Үгүй 2 (Дараагийн төрөлт)	Аавтайгаа 1 Өөр газар 2 Үрчлүүлсэн 3 Сургуульд 4 Нас/хүрсэн 5 (Дараагийн төрөлт)	Жил 1 <input type="text"/> <input type="text"/> Сар 2 <input type="text"/> <input type="text"/> Өдөр 3 <input type="text"/> <input type="text"/>
12	Ганц 1 Ихэр 2	Хүү = 1 Охин = 2	Он <input type="text"/> <input type="text"/> Сар <input type="text"/> <input type="text"/>	Тийм = 1 Үгүй = 2 Асуулт: 219	Нас (бүтэн жилээр) <input type="text"/> <input type="text"/>	Тийм 1 Үгүй 2 (Дараагийн төрөлт)	Аавтайгаа 1 Өөр газар 2 Үрчлүүлсэн 3 Сургуульд 4 Нас/хүрсэн 5 (Дараагийн төрөлт)	Жил 1 <input type="text"/> <input type="text"/> Сар 2 <input type="text"/> <input type="text"/> Өдөр 3 <input type="text"/> <input type="text"/>
13	Ганц 1 Ихэр 2	Хүү = 1 Охин = 2	Он <input type="text"/> <input type="text"/> Сар <input type="text"/> <input type="text"/>	Тийм = 1 Үгүй = 2 Асуулт: 219	Нас (бүтэн жилээр) <input type="text"/> <input type="text"/>	Тийм 1 Үгүй 2 (Дараагийн төрөлт)	Аавындаа 1 Өөр газар 2 Үрчлүүлсэн 3 Сургуульд 4 Нас/хүрсэн 5 (Дараагийн төрөлт)	Жил 1 <input type="text"/> <input type="text"/> Сар 2 <input type="text"/> <input type="text"/> Өдөр 3 <input type="text"/> <input type="text"/>

220 Төрөлтийн тоог 207 дугаар асуултын хариулттай харьцуулан шалгаад

Нийт төрөлт зөв Нийт төрөлт буруу (Эхний төрөлтөөс эхлэн дахин асуу)

Шалга: Төрсөн он, саруудын уялдааг шалга: (А.214)
Хүүхдүүдийн насыг бүтэн жилээр тавигдсан эсэхийг шалга: (А.216)
Хүүхдийн төрсөн он, сар, эндсэн сар, жилийн уялдааг шалга: (А.219)
Эндсэн өдөр, сар жилийг тавихдаа аль нэгээр бөглөсөн байх (А.219)
Төрөлт хоорондын зай, дарааллыг анхаар
1990 оны 1 сараас хойш төрсөн бол төрөлтийн тоог бич

НҮЭМС-2

Хуудас 7

No.	Асуу.лгууд	Хариултын кодууд	алхам
221	Та одоо жирэмсэн үү ?	Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2 Итгэлтэй бус 8	224
222	Жирэмслээд хэдэн сар болж байна вэ ?	Сар ..... <input type="text"/>	
223	Энэ жирэмслэлтийн талаарх таны санал бодол ямар вэ?	Хүсэж байсан ..... 1 Арай хойхно ..... 2 Огт хүсээгүй 3	
224	Хэдэн настай байхад сарын тэмдэг анх ирсэн бэ?	Нас ..... <input type="text"/> <input type="text"/> Огт ирээгүй ..... 96 Мэдэхгүй 98	300
225	Сарын тэмдгийн талаар анх хэнээс мэдсэн бэ ? (Сарын тэмдэг ирэхээс өмнө)	Хэнээс ч мэдээгүй ..... 00 Эцэг, эх ..... 01 Эгч ..... 02 Хамаатан садан ..... 03 Найз нөхөд ..... 04 Эмч ..... 05 Багш ..... 06 Мэдээллийн хэрэгсэл ..... 07 Бусад ..... 96 (бич)	
226	Сарын тэмдгүүдийн хооронд жирэмслэх боломжтой өдрүүд байдаг гэдгийг та мэдэх үү?	Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2 Мэдэхгүй 8	228
227	Сарын тэмдгийн хоорондох аль үед нь жирэмслэх боломж ихтэй байдаг гэж та боддог вэ?	Мөчлөгийн аль нэг өдөр ..... 1 Сарын тэмдэг яг дууссаны дараа ..... 2 Мөчлөгийн дунд үед ..... 3 Сарын тэмдэг эхлэхийн өмнө ..... 4 Мэдэхгүй 8	
228	Сүүлийн сарын тэмдэг хэдийд ирсэн бэ? (Сар, өдрийг нь бич)	Өдрийн өмнө ..... 1 <input type="text"/> <input type="text"/> 7 хоногийн өмнө ..... 2 <input type="text"/> <input type="text"/> Сарын өмнө ..... 3 <input type="text"/> <input type="text"/> Жилийн өмнө ..... 4 <input type="text"/> <input type="text"/> Саваа авахуулсан ..... 993 Цэвэршсэн ..... 994 Сүүлчийн төрөлтөөс 995	

НҮЭМС-2

Хуудас 8

Бүлэг III. Жирэмслэлт, хөхөөр хооллуулах

300	Шалга : А. 220 1990 оны 1-р сараас хойшхи амьд төрөлт	□ ↓	1990 оны 1-р сараас хойш төрөөгүй бол	□ →	400
301 Хүснэгтэнд бичигдсэн 1990 оны 1 сараас хойшх төрүүлсэн хүүхдийн нэр, дугаарыг бичиж сүүлчийн төрөлтөөс нь эхлэн төрөлт бүр дээр холбогдох бүх асуултыг асуу.					

302A	Хүүхдийн дугаарыг асуулт 211-ыг харж бич	Хүүхдийн дугаар <input type="text"/>	Хүүхдийн дугаар <input type="text"/>	Хүүхдийн дугаар <input type="text"/>
302B	Нэр Асуулт 211 ын хариултыг харж бич	Сүүлчийн төрөлт нэр _____	Сүүлчээсээ 2 дахь төрөлт нэр _____	Сүүлчээсээ 3 дахь төрөлт нэр _____
302C	215-ын хариултыг харж бич	Амьд ☐ Эндсэн ☐	Амьд ☐ Эндсэн ☐	Амьд ☐ Эндсэн ☐
303	(Хүүхдийн нэр)-г тээхийг хүсэж байсан эсэх	Хүсэж байсан 1 Арай хойхно 2 Огт хүсээгүй 3	Хүсэж байсан 1 Арай хойхно 2 Огт хүсээгүй 3	Хүсэж байсан 1 Арай хойхно 2 Огт хүсээгүй 3
304	Та (хүүхдийн нэр)-г тээх үедээ төрөхийн өмнөх хяналтанд байсан уу? Хяналтанд байсан бол хэнд үзүүлдэг байсан бэ? Дурьдсан болгоныг дугуйл.	Эмэг.их эмч A Их эмч B Эх баригч бага эмч C Бага эмч D Сувилагч E Бариагч F Бусад X (бич) Огт үзүүлээгүй Y Асуулт 306B руу ←	Эмэг.их эмч A Их эмч B Эх баригч бага эмч C Бага эмч D Сувилагч E Бариагч F Бусад X (бич) Огт үзүүлээгүй Y Асуулт 309A руу ←	Эмэг.их эмч A Их эмч B Эх баригч бага эмч C Бага эмч D Сувилагч E Бариагч F Бусад X (бич) Огт үзүүлээгүй Y Асуулт 309A руу ←
305	Та төрөхийн өмнөх хяналтанд хаана үзүүлж байсан вэ ? Эм. = Эмнэлэг	УБ, Да.,Эр Улсын Эм. 1 Аймгийн Төв. эмнэлэг 2 Сумын эмнэлэг 3 Хувийн эмнэлэгт 4 Бусад 5 (бич)	УБ, Да.,Эр Улсын Эм. 1 Аймгийн Төв. эмнэлэг 2 Сумын эмнэлэг 3 Хувийн эмнэлэгт 4 Бусад 5 (бич)	УБ, Да.,Эр Улсын Эм. 1 Аймгийн Төв. эмнэлэг 2 Сумын эмнэлэг 3 Хувийн эмнэлэгт 4 Бусад 5 (бич)
306A	Та (Хүүхдийн нэр)-г тээх үедээ хэдэн сартай байхад нь анх төрөхийн өмнөх хяналтанд орсон бэ?	Сар <input type="text"/> Мэдэхгүй 98	Сар <input type="text"/> Мэдэхгүй 98 Асуулт 309A руу ←	Сар <input type="text"/> Мэдэхгүй 98 Асуулт 309A руу ←
306B	(Хүүхдийн нэр)-г тээж байхад жирэмсний хүндрэл тохиолдож байсан уу?	Тийм 1 Үгүй 2 Асуулт 306D руу ←		

НҮЭМС-2

Хуудас 9

		Сүүлчийн төрөлт нэр	Сүүлчээсээ 2 дахь төрөлт нэр	Сүүлчээсээ 3 дахь төрөлт нэр
306C	/ Хүүхдийн нэр/-г тээж байхад жирэмсний ямар хүндрэлүүд тохиолдож байсан бэ?	Цусны даралт ихдэх ..... A Хавагнах ..... B Хүүхдийн буруу байрлал ..... C Ихэс түрүүлэлт ..... D Ихэс ховхролт ..... E Уйтган зарцаг ..... F Ургын ус ихэдсэн ..... G Бусад ..... X (бич)		
306D	/ Хүүхдийн нэр/-г тээж байхад ямар хавсарсан өвчинтэй байсан бэ? Уншиж асуу.	Тийм Үгүй A. Зүрхний ..... 1 2 B. Бөөр давсагны ..... 1 2 C. Эзлэгийн ..... 1 2 D. Уушиг амьсгалын замын ..... 1 2 E. Ходоод гэдэсний ..... 1 2 F. Мадралийн 1 2		
307	Та (хүүхдийн нэр)-ийг тээж байхдаа төмрийн бэлдмэл/цус багадаахын эсрэг/хэрэглэж байсан уу?	Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2 Асуулт 309 А руу ←		
308	Хичнээн ширхгийг хэрэглэсэн бэ ?	Бүгд <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> Мэдэхгүй 998		
309A	Та (хүүхдийн нэр)-ийг төрүүлэхийн өмнө төрөхийн өмнөх эхчүүдийн байранд амарсан уу?	Тийм ..... 1 Үгүй 2	Тийм ..... 1 Үгүй 2	Тийм ..... 1 Үгүй 2
309B	Та (хүүхдийн нэр)-ийг хаана төрүүлсэн бэ?	Улаанбаатарт ..... 1 Аймгийн Төв. Эмнэлэгт ..... 2 Сумын эмнэлэгт ..... 3 Хувийн эмнэлэгт ..... 4 Гэртээ ..... 5 Өөр айлд ..... 6 Бусад газарт ..... 7 (бич)	Улаанбаатарт ..... 1 Аймгийн Төв. Эмнэлэгт ..... 2 Сумын эмнэлэгт ..... 3 Хувийн эмнэлэгт ..... 4 Гэртээ ..... 5 Өөр айлд ..... 6 Бусад газарт ..... 7 (бич)	Улаанбаатарт ..... 1 Аймгийн Төв. Эмнэлэгт ..... 2 Сумын эмнэлэгт ..... 3 Хувийн эмнэлэгт ..... 4 Гэртээ ..... 5 Өөр айлд ..... 6 Бусад газарт ..... 7 (бич)

НҮЭМС-2

Хуудас 10

		Сүүлчийн төрөлт нэр	Сүүлчээсээ 2 дахь төрөлт нэр	Сүүлчээсээ 3 дахь төрөлт нэр
310	(хүүхдийн нэр)-ийг төрүүлэхэд таныг хэн удирдаж төрүүлсэн бэ? Дурьдсан болгоныг дугуйл. Эмэг. = Эмэгтэйчүүдийн	Эмэг.их эмч A Их эмч B Эх баригч бага эмч C Бага эмч D Сувилагч E Бариач F Бусад X (бич) Өөрөө Y	Эмэг.их эмч A Их эмч B Эх баригч бага эмч C Бага эмч D Сувилагч E Бариач F Бусад X (бич) Өөрөө Y	Эмэг.их эмч A Их эмч B Эх баригч бага эмч C Бага эмч D Сувилагч E Бариач F Бусад X (бич) Өөрөө Y
311	(Хүүхдийн нэр)-ийг хагалгаа хийлгэж төрүүлсэн үү?	Тийм 1 Асуулт 313 руу ← Үгүй 2	Тийм 1 Асуулт 313 руу ← Үгүй 2	Тийм 1 Асуулт 313 руу ← Үгүй 2
312A	Та (хүүхдийн нэр)-ийг 12 цагаас дээш хугацаагаар өвдөж төрүүлсэн үү?	Тийм 1 Үгүй 2 Мэдэхгүй 8	Тийм 1 Үгүй 2 Мэдэхгүй 8	Тийм 1 Үгүй 2 Мэдэхгүй 8
312B	Хүүхэд төрүүлэх үед хэвийн хэмжээнээс илүү цус алдсан уу?	Тийм 1 Үгүй 2 Мэдэхгүй 8	Тийм 1 Үгүй 2 Мэдэхгүй 8	Тийм 1 Үгүй 2 Мэдэхгүй 8
312C	Өндөр хэмээр халуурч, үтрээнээс эвгүй үнэртэй зүйл гарч байсан уу?	Тийм 1 Үгүй 2 Мэдэхгүй 8	Тийм 1 Үгүй 2 Мэдэхгүй 8	Тийм 1 Үгүй 2 Мэдэхгүй 8
312D	Ухаан алдаж чичирч байсан уу?	Тийм 1 Үгүй 2 Мэдэхгүй 8	Тийм 1 Үгүй 2 Мэдэхгүй 8	Тийм 1 Үгүй 2 Мэдэхгүй 8
313	(Хүүхдийн нэр)-ийг хугацаанаасаа өмнө үү?, эсвэл хугацаандаа төрүүлсэн үү?	Хугацаандаа 1 Өмнө 2 Мэдэхгүй 8	Хугацаандаа 1 Өмнө 2 Мэдэхгүй 8	Хугацаандаа 1 Өмнө 2 Мэдэхгүй 8
314	(Хүүхдийн нэр) төрөхдөө хэр том хүүхэд байсан бэ ? Уншиж асуу.	Маш том 1 Дунджаас том 2 Дундаж 3 Дунджаас бага 4 Маш жижиг 5 Мэдэхгүй 8	Маш том 1 Дунджаас том 2 Дундаж 3 Дунджаас бага 4 Маш жижиг 5 Мэдэхгүй 8	Маш том 1 Дунджаас том 2 Дундаж 3 Дунджаас бага 4 Маш жижиг 5 Мэдэхгүй 8
315	(Хүүхдийн нэр)-ийг төрөхөд хүндийг нь жигнэж үзсэн үү?	Тийм 1 Үгүй 2 Асуулт 317 руу ←	Тийм 1 Үгүй 2 Асуулт 318 руу ←	Тийм 1 Үгүй 2 Асуулт 318 руу ←

НҮЭМС-2

Хуудас 11

		Сүүлчийн төрөлт нэр	Сүүлчээсээ 2 дахь төрөлт нэр	Сүүлчээсээ 3 дахь төрөлт нэр
316	(Хүүхдийн нэр) хэдэн кг жинтэй төрсөн вэ? Хэрвээ боломжтой бол эрүүл мэндийн дэвтрээс нь харж тэмдэглэ	Эрүүл мэндийн дэвтрээс ..... 1 Эхийн хэлснээр ..... 2 грамм <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> Мэдэхгүй 9998	Эрүүл мэндийн дэвтрээс ..... 1 Эхийн хэлснээр ..... 2 грамм <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> Мэдэхгүй ..... 9998 Асуулт 318 руу ←	Эрүүл мэндийн дэвтрээс ..... 1 Эхийн хэлснээр ..... 2 грамм <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> Мэдэхгүй ..... 9998 Асуулт 318 руу ←
317	(Хүүхдийн нэр) -ийг төрүүлснээс хойш таны сарын тэмдэг ирсэн үү ?	Тийм ..... 1 Асуулт 319 руу ← Үгүй ..... 2 Асуулт 320 руу ←		
318	(Хүүхдийн нэр) -ийг төрүүлснээс хойш дараагийн жирэмслэх хүртэл таны сарын тэмдэг ирсэн үү?		Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2 Асуулт 322 руу ←	Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2 Асуулт 322 руу ←
319	(Хүүхдийн нэр) төрүүлээд хэдэн сарын дараа таны сарын тэмдэг ирсэн бэ?	Сар <input type="text"/> <input type="text"/> Мэдэхгүй 98	Сар <input type="text"/> <input type="text"/> Мэдэхгүй ..... 98 Асуулт 322 руу ←	Сар <input type="text"/> <input type="text"/> Мэдэхгүй ..... 98 Асуулт 322 руу ←
320	Шалга: А. 221 Жирэмсэн эсэх	Жирэмс-лээгүй ☐ Жирэмсэн итгэлгүй ☐ Асуулт 322 руу ←		
321	(Хүүхдийн нэр) төрүүлээд та бэлгийн харьцаанд эргэж орсон уу?	Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2 Асуулт 323 руу ←		
322	(Хүүхдийн нэр) төрүүлээд та хэдэн сарын дараа бэлгийн харьцаанд эргэж орсон бэ?	Сар <input type="text"/> <input type="text"/> Мэдэхгүй 98	Сар <input type="text"/> <input type="text"/> Мэдэхгүй 98	Сар <input type="text"/> <input type="text"/> Мэдэхгүй 98
323	Та (хүүхдийн нэр)-ийг хөхүүлж байсан уу?	Хөхүүлсэн ..... 1 Асуулт 325 руу ← Үгүй 2	Хөхүүлсэн ..... 1 Асуулт 328 руу ← Үгүй 2	Хөхүүлсэн ..... 1 Асуулт 328 руу ← Үгүй 2
324	Та яагаад хөхүүлээгүй юм бэ ?	Хүүхэд эндсэн ..... 01 Хүүхдийн бие муу ..... 02 Өөрийн бие муу ..... 03 Хөх өвчтэй ..... 04 Хөх сүүгүй ..... 05 Ажиллах хэрэгтэй ..... 06 Сурах хэрэгтэй ..... 07 Хүүхэд дургүйцсэн ..... 08 Гоо сайхан хадгалах ..... 09 Бусад ..... 96 (бич) Асуулт 330 руу ←	Хүүхэд эндсэн ..... 01 Хүүхдийн бие муу ..... 02 Өөрийн бие муу ..... 03 Хөх өвчтэй ..... 04 Хөх сүүгүй ..... 05 Би өөрөө хүсээгүй ..... 06 Сурах хэрэгтэй ..... 07 Хүүхэд дургүйцсэн ..... 08 Гоо сайхан хадгалах ..... 09 Бусад ..... 96 (бич) Асуулт 330 руу ←	Хүүхэд эндсэн ..... 01 Хүүхдийн бие муу ..... 02 Өөрийн бие муу ..... 03 Хөх өвчтэй ..... 04 Хөх сүүгүй ..... 05 Би өөрөө хүсээгүй ..... 06 Сурах хэрэгтэй ..... 07 Хүүхэд дургүйцсэн ..... 08 Гоо сайхан хадгалах ..... 09 Бусад ..... 96 (бич) Асуулт 330 руу ←

НҮЭМС-2

Хуудас 12

		Сүүлчийн төрөлт нэр	Сүүлчээсээ 2 дахь төрөлт нэр	Сүүлчээсээ 3 дахь төрөлт нэр
325	Шалга: А.302С Амьд эсэх?	Амьд ☐ ↓ Эндсэн ☐ Асуулт 328		
326	Та (хүүхдийн нэр)-ийг одоо хөхүүлж байгаа юу?	Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2 Асуулт 328 руу ←		
327	(Хүүхдийн нэр)-д өчигдөр хөхний сүүнээс гадна доор дурьдсан нэмэлт хоол, унд өгсөн үү? Уншиж асуу. А. Цэвэр ус Б. Цэвэр болон лаазалсан сүү С. Өөр ямар нэгэн шингэн уух юм D. Бор хоол/бантан	Өгсөн 1 2 8 1 2 8 1 2 8 1 2 8 Асуулт 330 руу ←		
328	Та (хүүхдийн нэр) хэдэн сар хөхүүлсэн бэ?	Сар <input type="text"/> <input type="text"/> Мэдэхгүй 98	Сар <input type="text"/> <input type="text"/> Мэдэхгүй 98	Сар <input type="text"/> <input type="text"/> Мэдэхгүй 98
329	Та яагаад (хүүхдийн нэр)-г хөхүүлэхээ больсон юм бэ ? Хэрэв 302С -г шалгаад хүүхэд эндсэн бол код 1-ийг шууд дугуйл	Хүүхэд эндсэн ..... 01 Өөрийн бие муудсан ..... 02 Хөх сүүгүй болсон ..... 03 Ажиллахын тулд ..... 04 Суралцах ..... 05 Хүүхэд дургүйцсэн ..... 06 Жирэмсэн болсон ..... 07 Хүүхэд том болсон ..... 08 Бусад ..... 96 (бич)	Хүүхэд эндсэн ..... 01 Өөрийн бие муудсан ..... 02 Хөх сүүгүй болсон ..... 03 Ажиллахын тулд ..... 04 Суралцах ..... 05 Хүүхэд дургүйцсэн ..... 06 Жирэмсэн болсон ..... 07 Хүүхэд том болсон ..... 08 Бусад ..... 96 (бич)	Хүүхэд эндсэн ..... 01 Өөрийн бие муудсан ..... 02 Хөх сүүгүй болсон ..... 03 Ажиллахын тулд ..... 04 Суралцах ..... 05 Хүүхэд дургүйцсэн ..... 06 Жирэмсэн болсон ..... 07 Хүүхэд том болсон ..... 08 Бусад ..... 96 (бич)

НҮЭМС-2

Хуулаc 13

Бүлэг ШБ. Хүүхдийн эрүүл мэнд

		Сүүлчийн төрөлт	Сүүлчээсээ 2 дахь төрөлт	Сүүлчээсээ 3 дахь төрөлт
330	Асуулт 302B-оос Асуулт 302C-оос	НЭР АМьд ☐ ЭНДСЭН ☐ 302C -г шалгаад хүүхэд эндсэн, эсвэл өөр хүүхэд байхгүй бол 400 руу шилж	НЭР АМьд ☐ ЭНДСЭН ☐ 302C-ыг шалгаад хүүхэд эндсэн бол асуухгүй	НЭР АМьд ☐ ЭНДСЭН ☐ 302C-ыг шалгаад хүүхэд эндсэн бол асуухгүй
331	(Хүүхдийн нэр) сүүлийн хоёр долоо хоногт халуурч байсан уу?	Тийм 1 Үгүй 2 Мэдэхгүй 8	Тийм 1 Үгүй 2 Мэдэхгүй 8	Тийм 1 Үгүй 2 Мэдэхгүй 8
332	(Хүүхдийн нэр) сүүлийн хоёр долоо хоногт ханиалгаж байсан уу?	Тийм 1 Үгүй 2 336 руу шилж Мэдэхгүй 8	Тийм 1 Үгүй 2 336 руу шилж Мэдэхгүй 8	Тийм 1 Үгүй 2 336 руу шилж Мэдэхгүй 8
333	Ер нь ханиадтай байхдаа ердийн үеийнхээсээ түргэн амьсгалж байв уу?	Тийм 1 Үгүй 2 Мэдэхгүй 8	Тийм 1 Үгүй 2 Мэдэхгүй 8	Тийм 1 Үгүй 2 Мэдэхгүй 8
334	Та хүүхдээ халуурч өвчлөхөд нь эмчилгээ, зөвлөгөө авах шаардлага гардаг уу?	Гардаг 1 Үгүй 2 336 руу шилж	Гардаг 1 Үгүй 2 336 руу шилж	Гардаг 1 Үгүй 2 336 руу шилж
335	Хэрвээ тийм бол эмнэлгийн тусламж, зөвлөгөө авахаар хаашаа ханддаг вэ? Өөр хаашаа ханддаг вэ? (Дурьдсан болгоныг нь дугуйлж тэмдэглэ.)	Улсын эмнэлэг А Хувийн эмнэлэг В Эмийн сан С Ардын эмнэлэг D Хувийн эмч (найз) E Бусад X (бич)	Улсын эмнэлэг А Хувийн эмнэлэг В Эмийн сан С Ардын эмнэлэг D Хувийн эмч (найз) E Бусад X (бич)	Улсын эмнэлэг А Хувийн эмнэлэг В Эмийн сан С Ардын эмнэлэг D Хувийн эмч (найз) E Бусад X (бич)
336	(Хүүхдийн нэр) сүүлийн хоёр долоо хоногт гэдэс нь өвдөж гүйлгэж байна уу?	Тийм 1 Үгүй 2 343 рүү шилж Мэдэхгүй 8	Тийм 1 Үгүй 2 343 рүү шилж Мэдэхгүй 8	Тийм 1 Үгүй 2 343 рүү шилж Мэдэхгүй 8
337	Өтгөн/ялгадасанд нь ямар нэг хэмжээгээр цус үзэгдэж байна уу?	Тийм 1 Үгүй 2 Мэдэхгүй 8	Тийм 1 Үгүй 2 Мэдэхгүй 8	Тийм 1 Үгүй 2 Мэдэхгүй 8

НҮЭМС-2

Хуудас 14

		Сүүлчийн төрөлт нэр	Сүүлчээсээ 2 дахь төрөлт нэр	Сүүлчээсээ 3 дахь төрөлт нэр
338	Та хүүхдээ гүйлгэх үед нь эрүүл үеийнхээс нь хир хэмжээний шингэн зүйл өгдөг вэ? Уншиж асуу.	Ижил хэмжээтэй 1 Илүү хэмжээгээр 2 Бага хэмжээгээр 3 Мэдэхгүй 8	Ижил хэмжээтэй 1 Илүү хэмжээгээр 2 Бага хэмжээгээр 3 Мэдэхгүй 8	Ижил хэмжээтэй 1 Илүү хэмжээгээр 2 Бага хэмжээгээр 3 Мэдэхгүй 8
339	Гүйлгэхийг нь болиулахаар гэртээ ямар нэгэн эмчилгээ хийдэг үү?	Тийм 1 Үгүй 2 341 руу шилж ← Мэдэхгүй 8	Тийм 1 Үгүй 2 341 руу шилж ← Мэдэхгүй 8	Тийм 1 Үгүй 2 341 руу шилж ← Мэдэхгүй 8
340	Хэрвээ эмчилдэг бол гол төлөв ямар эмчилгээ хийдэг вэ?	Эм (хуурай, усан) А Тариа В Судас тариа С Өвс ургамал D Бусад Х (бич)	Эм (хуурай, усан) А Тариа В Судас тариа С Өвс ургамал D Бусад Х (бич)	Эм (хуурай, усан) А Тариа В Судас тариа С Өвс ургамал D Бусад Х (бич)
341	Та хүүхдээ гүйлгэх үед эмчилгээ, зөвлөгөө авахаар аль нэгэн газар ханддаг уу?	Тийм 1 Үгүй 2 343 руу шилж ←	Тийм 1 Үгүй 2 343 руу шилж ←	Тийм 1 Үгүй 2 343 руу шилж ←
342	Хэрвээ тийм бол эмнэлгийн тусламж, зөвлөгөө авахаар хаашаа ханддаг вэ? Өөр хаашаа ханддаг вэ? (Дурьдсан болгоныг нь дугуйлж тэмдэглэ.)	Улсын эмнэлэг А Хувийн эмнэлэг В Эмийн сан С Ардын эмч, бариач D Хувийн эмч (найз) E Бусад Х (бич)	Улсын эмнэлэг А Хувийн эмнэлэг В Эмийн сан С Ардын эмч, бариач D Хувийн эмч (найз) E Бусад Х (бич)	Улсын эмнэлэг А Хувийн эмнэлэг В Эмийн сан С Ардын эмч, бариач D Хувийн эмч (найз) E Бусад Х (бич)
343		Хариулагч нэгээс илүү төрсөн бол 303 руу шилж. Дахин төрөөгүй бол 400 рүү шилж.	Хариулагч нэгээс илүү төрсөн бол 303 руу шилж. Дахин төрөөгүй бол 400 рүү шилж.	Хариулагч нэгээс илүү төрсөн бол 303 руу шилж. Дахин төрөөгүй бол 400 рүү шилж.

НҮЭМС-2

Хуудас 15

Бүлэг IV. Жирэмслэлтээс урьдчилан сэргийлэх арга хэрэгслийн мэдлэг, хэрэглээ

400. Одоо би тантай гэр бүл төлөвлөлт, хосуудын хэрэглэдэг жирэмслэлтээс урьдчилан сэргийлэх янз бүрийн арга, хэрэгслийн талаар ярилцъя.

Асуулт 401: Хариулагчаас жирэмслэлтээс урьдчилан сэргийлэх арга, хэрэгслийн талаар өөрөөр нь хэлүүлж бөглөнө. Харин Асуулт 402 -ын хувьд уг бичигдсэн аргуудын тайлбаруудыг уншиж асууна. Асуулт 401, Асуулт 402 ын хоорондох уялдааг шалгаж явах

401 ЖУС ямар нэг арга хэрэгслийн талаар та сонсож байсан уу? Түүнийгээ нэрлэнэ үү?	402 Та . . . . аргын талаар сонсож байсан уу?			403 Та . . . . аргыг хэрэглэж байсан уу
	Сонсож байсан	Тийм	Үгүй	
01 ЭМ (Эмэгтэй нь өдөр бүр эм ууж сэргийлэх)	1	2	3 ↓	Тийм 1 Үгүй 2
02 ЕРӨНДӨГ (Эмч, эх баригчийн тусламжтайгаар савны амсарт байрлуулдаг ороомог)	1	2	3 ↓	Тийм 1 Үгүй 2
03 ТАРИА (Эмч, сувилагчаар тариулж 1 сараас 3, 1-6 сараар жирэмслүүлэхгүй байх тариа)	1	2	3 ↓	Тийм 1 Үгүй 2
04 СУУЛГАЦ (Эмэгтэй нь гарын шууны арьсан дор 6 ширхэг суулгацыг тавих)	1	2	3 ↓	Тийм 1 Үгүй 2
05 ДИАФРАГМ/ЛАА/ЦАРЦМАГ (Хурьцлын өмнө эмэгтэйчүүд үтрээндээ хийдэг зориулалтын тос /лаа/ царцмаг)	1	2	3 ↓	Тийм 1 Үгүй 2
06 БЭЛГЭВЧ (Хурьцлын үед эрэгтэй нь резинэн углааш хэрэглэдэг)	1	2	3 ↓	Тийм 1 Үгүй 2
07 ЭМЭГТЭЙН ҮРИЙН СУВГИЙГ БООХ (Эмэгтэйчүүдэд дахин хүүхэд гаргуулахгүйн тулд үрийн сувгийг боох мэс засал хийдэг)	1	2	3 ↓	Тийм 1 Үгүй 2
08 ЭРЭГТЭЙН ҮРИЙН СУВГИЙГ БООХ (Эрэгтэйн үрийн сувгийг 2 талд нь тасалж боох мэс засал хийнэ)	1	2	3 ↓	Тийм 1 Үгүй 2
09 ХУАНЛИ (Эмэгтэйн жирэмсэн болох боломж ихтэй хоногуудад хосууд хурьцал хийхээ зогсоодог)	1	2	3 ↓	Тийм 1 Үгүй 2
10 ГАДУУР ТАВИХ (Эрэгтэй нь хурьцлын үед анхааралтай байж үрийн шингэнээ гадуур гаргах)	1	2	3 ↓	Тийм 1 Үгүй 2
11 Жирэмслэлтээ хойшлуулахын тулд хэрэглэдэг өөр аргын талаар та сонссон уу?	1		3	Тийм 1 Үгүй 2 Тийм 1 Үгүй 2
		(бич)		
		(бич)		

404	403-ыг шалга	НЭГ Ч "ТИЙМ" БАЙХГҮЙ БОЛ	☐	НЭГ Л "ТИЙМ" БАЙВАЛ	☐	406
-----	--------------	--------------------------	--------------------------	---------------------	--------------------------	-----

НҮЭМС-2

Хуудас 16

No.	Асуулууд	Кодын ялгаа	Алхам
405	Та ер нь жирэмслэхгүй буюу жирэмслэлтээ хойшлуулахын тулд ямар нэг арга, хэрэгсэл хэрэглэж байсан уу?	Тийм ..... 1 Үгүй 2	420
405A	Та жирэмслэлтээс сэргийлэхийн тулд ямар арга хэрэгсэл хэрэглэж байсан бэ? 403, 404-ыг шалга. (хэрэв шаардлагатай бол 402-ыг асуу)		
406	Одоо би танаас жирэмслэлтээс сэргийлэхийн тулд таны хэрэглэж байсан арга хэрэгслийн талаар асууя Жирэмслэлтээс сэргийлэх/зайлсхийхийн тулд анх хэрэглэж байсан арга, хэрэгсэл чинь юу вэ?(дугуйлна уу.)	Эм ..... 01 Ерөндөг ..... 02 Тариа ..... 03 Суулгац ..... 04 Диафрагм, лаа, царцмаг ..... 05 Бэлгэвч ..... 06 Эмэгтэйн үрийн сувгийг боох ..... 07 Эрэгтэйн үрийн сувгийг боох ..... 08 Хуанли, түр тэвчилт ..... 09 Гадуур тавих ..... 10 Бусад ..... 96 (бич)	
407	Та анхныхаа энэ аргыг хэрэглэж байх үедээ хэдэн хүүхэдтэй байсан бэ?	Хүүхдийн тоо <input type="text"/> <input type="text"/>	
408	Та анхныхаа аргыг хэрэглэж эхлэх үедээ хэдэн настай байсан бэ?	Нас (бүтэн жилээр) <input type="text"/> <input type="text"/> Мэдэхгүй 98	
409A	Шалга: А. 221 Жирэмсэн биш, Итгэлгүй ☐	Жирэмсэн ☐	420
409B	Та одоо ямар нэг арга хэрэглэж байна уу?	Тийм ..... 1 Үгүй 2	420
410	Одоо ямар аргыг нь хэрэглэж байна вэ? 403-ЫН 7 ДУГААР КОДЫГ ШАЛГААД ХЭРЭВ ЭМЭГТЭЙ НЬ МЭС ЗАСАЛ ХИЙЛГЭСЭН БОЛ 412-ЫГ АСУУ	Эм ..... 01 Ерөндөг ..... 02 Тариа ..... 03 Суулгац ..... 04 Диафрагм, лаа, царцмаг ..... 05 Бэлгэвч ..... 06 Эмэгтэйн үрийн сувгийг боох ..... 07 Эрэгтэйн үрийн сувгийг боох ..... 08 Хуанли, түр тэвчилт ..... 09 Гадуур тавих ..... 10 Бусад ..... 96 (бич)	412
411	Та энэ аргыг хэр удаан хугацаагаар үргэлжлүүлэн хэрэглэж байна вэ?	Сар <input type="text"/> <input type="text"/> 8 түүнээс дээш жилээр 96	413
412	Хэдэн оны хэдэн сард мэс засал хийлгэсэн бэ?	Он ..... 19 <input type="text"/> <input type="text"/> Сар <input type="text"/> <input type="text"/> Мэдэхгүй 98	

НҮЭМС-2

Хуудас 17

No.	Асуулууд	Кодын ялгаа	Алхам
413	<p>Шалга: 410</p> <p>ЭМ ЕӨДӨ ТАРИА НОГЛОНТИНАТ</p> <p>ДИАФРАГМАЛЦАЦМАГ БЭТЭЧ ЭМЭГТЭЙН ҮРИЙН СУВГИЙГ БООХ ЭРЭГТЭЙН ҮРИЙН СУВГИЙГ БООХ</p> <p>ХУАНЛИ ТҮР ТЭВЧИЛГ ГАДУУР ТАВИХ БООД</p>		416
414	<p>Энэ арга, хэрэгслийг хэрэглэхэд ямар нэг үйлчилгээний болон худалдан авах зардал гардаг уу?</p> <p>Зардал гардаг бол нэг удаад хэдэн төгрөг зарцуулдаг вэ?</p>	<p>Худалдан авдаг ..... 1</p> <p>Үйлчилгээний зардал ..... 2</p> <p>Огт гардаггүй ..... 3</p> <p>Төгрөг <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/></p>	
415	Та 413-д хэлсэн арга, хэрэгслийг хаанаас олж авдаг вэ?	<p>Улсын эмнэлэг ..... 01</p> <p>Хувийн эмнэлэг ..... 02</p> <p>Эмийн сан ..... 03</p> <p>Бариач ..... 04</p> <p>Дэлгүүр ..... 05</p> <p>Найз нөхөд ..... 06</p> <p>Эцэг, эх/хамаатан ..... 07</p> <p>Бусад ..... 96</p> <p>(бич)</p>	
416	Таны одоо хэрэглэж байгаа аргыг ашиглахад ямар нэг бэрхшээл гардаг уу?	<p>Тийм ..... 1</p> <p>Үгүй ..... 2</p>	418
417	Тохиолдох гол бэрхшээлээ нэрлэнэ үү?	<p>Нөхөр эсэргүүцдэг ..... 01</p> <p>Олдоц ховор ..... 02</p> <p>Зардал ихтэй ..... 03</p> <p>Тохиромжгүй ..... 04</p> <p>Эм. үрийн сувгаа боолгосон боловч хүүхэд хүсдэг ..... 05</p> <p>Эрүүл мэндийн шалтгаан ..... 06</p> <p>Сөрөг нөлөөтэй ..... 07</p> <p>Бусад ..... 96</p> <p>(бич)</p> <p>Мэдэхгүй ..... 98</p>	
418	Та одоогийн энэ аргыг хэрэглэхээс өмнө нь ямар арга хэрэглэж байсан бэ?	<p>Бусад аргыг хэзээ ч хэрэглээгүй 00</p> <p>Эм ..... 01</p> <p>Ерөндөг ..... 02</p> <p>Тариа ..... 03</p> <p>Суулгац ..... 04</p> <p>Диафрагм, лаа, царцмаг ..... 05</p> <p>Бэлгэвч ..... 06</p> <p>Эмэгтэйн үрийн сувгийг боох ..... 07</p> <p>Эрэгтэйн үрийн сувгийг боох ..... 08</p> <p>Хуанли, түр тэвчилт ..... 09</p> <p>Гадуур тавих ..... 10</p> <p>Бусад ..... 96</p> <p>(бич)</p>	423

НҮЭМС-2

Хуудас 18

№.	Асуултууд	Кодын ялгаа	Алхам
419	Та яагаад аргаа өөрчилсөн бэ?	Олж авахад хэцүү ..... 01 Үнэтэй болсон ..... 02 Бусад аргын талаар мэдлэг нэмэгдсэн ..... 03 Үр дүн багатай/байхгүй ..... 04 Эрүүл мэнд/сөрөг нөлөөтэй ..... 05 Нөхөр/хосын сонголт ..... 06 Эмчийн зөвлөгөө ..... 07 Бусад ..... 96 (бич)	423
420	Та цаашид дээрх аргуудын аль нэгийг хэрэглэхийг хүсч байна уу?	Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2 Мэдэхгүй 8	422 423
421	Та аль аргыг хэрэглэхийг хүсч байна вэ?	Эм ..... 01 Ерөндөг ..... 02 Тариа ..... 03 Суулгац ..... 04 Диафрагм, лаа, царцмаг ..... 05 Бэлгэвч ..... 06 Эмэгтэйн үрийн сувгийг боох ..... 07 Эрэгтэйн үрийн сувгийг боох ..... 08 Хуанли, түр тэвчилт ..... 09 Гадуур тавих ..... 10 Бусад ..... 96 (бич) Мэдэхгүй 98	423
422	Эдгээр арга, хэрэгслийг хэрэглэхгүй байгаа гол шалтгаан нь юу вэ?	Гэрлээгүй ..... 11 ТӨРӨЛТЭЙ ХОЛБОГДСОН ШАЛТГААНУУД Бэлгийн харьцаанд ордоггүй ..... 21 Бэлгийн харьцаанд хаяя ордог ..... 22 Цэвэршсэн, саваа авахуулсан ..... 23 Төрөх чадваргүй ..... 24 Хүүхдээ хөхүүлж байгаа ..... 25 Хүүхэд хүсэж байгаа ..... 26 ЭСЭРГҮҮЦДЭГ Өөрөө эсэргүүцдэг ..... 31 Нөхөр эсэргүүцдэг ..... 32 Бусад хүмүүс эсэргүүцдэг ..... 33 Ес заншил/шашинд харш ..... 34 ОЙЛГОЦ ДУТМАГ Аргыг мэдэхгүй ..... 41 Хаанаас олж авахаа мэддэггүй ..... 42 АРГУУДАЙ ХОЛБООТОН ШАЛТГААНУУД Эрүүл мэндэд тохирохгүй ..... 51 Сөрөг нөлөөллөөс болгоомжилдог ..... 52 Олдоц ховор ..... 53 Зардал ихтэй ..... 54 Тохиромжгүй ..... 55 Жин нэмэгддэг, эсвэл турах ..... 56 Бусад ..... 96 (бич) Мэдэхгүй 98	

НҮЭМС-2

Хуудас 19

No.	Асуултууд	Кодын ялгаа	Алхам
423	ШАЛГА: А. 401, А.402 Эмэгтэйн үрийн сувгийг боох мэс засал байдгийг сонссон ☐	Эмэгтэйн үрийн сувгийг боох мэс засал байдгийг сонсоогүй ☐	426
424	Хүүхэд төрүүлэхгүйн тулд эмэгтэйн үрийн сувгийг боох мэс заслын аргыг та юу гэж үзэж байна вэ? Зөв үү, буруу юу, танд хамаагүй юу?	Зөв гэж үздэг ..... 1 → Буруу гэж үздэг ..... 2 Надад хамаагүй ..... 3 →	426
425	Та яагаад буруу гэж үзэж байна вэ?	Хүүхэд хэрэгтэй ..... 01 Ёс заншил/шашинд таарахгүй ..... 02 Хэвийн бус зүйл ..... 03 Эрүүл мэндэд сөрөг ..... 04 Сөрөг нөлөөллөөс болгоомжилдог ..... 05 Зардал ихтэй ..... 06 Хос дургуйцдаг ..... 07 Бэлгийн дур хүсэл буурдаг ..... 08 Бусад ..... 96 (Бич) Мэдэхгүй 98	
426	ШАЛГА: А. 401, А.402 Эрэгтэйн үрийн сувгийг боох мэс засал байдгийг сонссон ☐	Эрэгтэйн үрийн сувгийг боох мэс засал байдгийг сонсоогүй ☐	500
427	Эрэгтэйн үрийн сувгийг боох мэс заслын аргыг та юу гэж үзэж байна вэ? Зөв үү, буруу юу, танд хамаагүй гэж бодож байна уу?	Зөв гэж үздэг ..... 1 → Буруу гэж үздэг ..... 2 Надад хамаагүй ..... 3 →	500
428	Та яагаад буруу гэж үзэж байна вэ?	Хүүхэд хэрэгтэй ..... 01 Ёс заншил/шашинд таарахгүй ..... 02 Хэвийн бус зүйл ..... 03 Эрүүл мэндэд сөрөг ..... 04 Сөрөг нөлөөллөөс болгоомжилдог ..... 05 Үнэтэй ..... 06 Хос дургуйцдаг ..... 07 Бэлгийн дур хүсэл буурдаг ..... 08 Хөнгөлнө гэж ойлгодог ..... 09 Бусад ..... 96 (Бич) Мэдэхгүй 98	

НҮЭМС-2

Хуудас 20

Бүлэг V. Гэрлэлт

No.	Асуултууд	Хариултын кодууд	Алхам
500	Та гэр бүлийн байдлаа хэлнэ үү?	Огт гэрлээгүй ..... 1 Гэрлэсэн ..... 2 Тусгаарласан ..... 3 Салсан ..... 4 Бэлэвсэн ..... 5 Хамт амьдардаг 6	504
501	Та хэдэн удаа гэрлэж (хамт амьдарч) байсан бэ?	Нэг удаа ..... 1 Олон удаа 2	
502	Шалга: 501 <div style="display: flex; justify-content: space-around;"> <div style="text-align: center;"> ☐ Гэрлэсэн/хамт амьдардаг ↓ Анх хэдэн оны хэдэн сард нөхөртэйгээ гэрлэж/ хамт амьдарч эхэлсэн бэ? </div> <div style="text-align: center;"> ☐ Олон удаа гэрлэсэн, хамт амьдарсан ↓ Одоо би тантай таны анхны нөхөр/хамт амьдардаг хүний тухай ярья. Та анх хэдэн оны хэдэн сард түүнтэй гэрлэсэн бэ? </div> </div>	Он ..... 19 <input type="text"/> <input type="text"/> Мэдэхгүй ..... 08 Сар ..... <input type="text"/> <input type="text"/> Мэдэхгүй 98	
503	Та анх гэрлэх (хамт амьдрах) үедээ хэдэн настай байсан бэ?	Нас ..... <input type="text"/> <input type="text"/>	505
504	Та ер нь бэлгийн харьцаанд орсон уу? Хэрвээ орсон бол анх хэдэн настай байхдаа орсон бэ?	Нас ..... <input type="text"/> <input type="text"/> Бэлгийн харьцаанд огт ороогүй ..... 00 Санахгүй байна 98	600
505	ШАЛГА: А. 500 ☐ Гэрлэсэн/хамт амьдардаг	Тусгаарласан салсан/бэлэвсэн ..... ☐	600
506	Одоо би тантай бэлгийн харьцааны талаар ярилцъя. Та хамгийн сүүлд хэзээ (хэдэн өдөр, 7 хоног, сар, жилийн өмнө) бэлгийн харьцаанд орсон бэ?	Өдрийн өмнө ..... 1 <input type="text"/> <input type="text"/> Долоо хоногийн өмнө ..... 2 <input type="text"/> <input type="text"/> Сарын өмнө ..... 3 <input type="text"/> <input type="text"/> Жилийн өмнө ..... 4 <input type="text"/> <input type="text"/> Сүүлчийн төрөлтөөс өмнө 996	

НҮЭМС-2

Хуудас 21

Бүлэг VI. Төсөөлөл

№.	Асуултууд	Хариултын кодууд	Алхам
600	<p>Асуулт 410-ыг шалга</p> <p>Үрийн сувгаа боолгоогүй ☐</p>	<p>Үрийн сувгаа боолгосон ☐</p>	606
601	<p>Асуулт 221-ыг шалга</p> <p>Жирэмсэн биш, итгэлгүй ☐</p> <p>Одоо би танаас ирээдүйн чинь талаар асуулт асууя. Та хүүхэд (нэмж) төрүүлэх үү, төрүүлэхгүй юу?</p> <p>Жирэмсэн ☐</p> <p>Одоо би танаас ирээдүйн чинь талаар асуулт асууя. Та одоогийн хүүхдээ төрүүлээд дахиж хүүхэд төрүүлэх үү, төрүүлэхгүй юу?</p>	<p>Хүүхэд төрүүлнэ ..... 1</p> <p>Төрүүлэхгүй ..... 2 → 605</p> <p>Жирэмслэх боломжгүй ..... 3</p> <p>Шийдээгүй, мэдэхгүй ..... 4 → 606</p>	
602	Та нэмж хэдэн хүүхэд төрүүлэх вэ?	Хүүхдийн тоо <input type="text"/>	
603	Та яагаад хүүхэд нэмж төрүүлэх гэж бодож байна вэ?	<p>Огт хүүхэдгүй ..... 1</p> <p>Цөөн хүүхэдтэй ..... 2</p> <p>Хүү/охин аль нэг нь байхгүй ..... 3</p> <p>Ес заншил ..... 4</p> <p>Нөхөр олон хүүхэд хүсдэг ..... 5</p> <p>Хүүхэд ерхийн ажилд тустай ..... 6</p> <p>Бусад ..... 7</p> <p>(бич)</p>	
604	<p>Асуулт 221-ыг шалга</p> <p>Жирэмсэн биш, итгэлгүй ☐</p> <p>Дараачийн хүүхэдтэй болтол хэр удаан хүлээе гэж бодож байна вэ?</p> <p>Жирэмсэн ☐</p> <p>Энэ хүүхдээ төрүүлээд, дараачийн хүүхэдтэй болтол хэр удаан хүлээе гэж бодож байна вэ?</p>	<p>Хүлээх хугацаа</p> <p>Жил ..... 1 <input type="text"/></p> <p>Сар ..... 2 <input type="text"/></p> <p>Удахгүй/одоо ..... 993</p> <p>Хүсэлгүй ..... 994 → 606</p> <p>Гэрлэсний дараа ..... 995</p> <p>Бусад ..... 996</p> <p>(бич)</p> <p>Мэдэхгүй ..... 998</p>	
605	Танд нэмж хүүхэд гаргахгүй байх ямар гол шалтгаан байна вэ?	<p>Олон хүүхэдтэй ..... 1</p> <p>Нас ахисан ..... 2</p> <p>Эрүүл мэнд тааруу ..... 3</p> <p>Тэжээхэд хэцүү ..... 4</p> <p>Ажлын байдлаас ..... 5</p> <p>Бусад ..... 6</p> <p>(бич)</p>	

НҮЭМС-2

Хуудас 22

№.	Асуултууд	Хариултын кодууд	Алхам															
606	<p>Асуулт 215-ыг шалга</p> <p>Хүүхэдтэй ☐ Хүүхэдгүй ☐</p> <p>Хүүхэдгүй байх үедээ эргэж очих боломж танд тохиолдлоо гэхэд та амьдралдаа хэдэн хүүхэдтэй байвал зохимжтой гэж үзэж байна вэ?</p> <p>Хэрвээ таны хүссэн тооны хүүхэд төрүүлэх боломж нөхцөл бүрдвэл та хэдэн хүүхэд төрүүлэх байсан бэ?</p>	<p>Хүүхдийн тоо <input type="text"/></p> <p>Хэрэв огт төрүүлэхгүй гэж хариулбал шалтгааныг нь бич</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>																
607	Хосууд ЖУСАХ хэрэглэж байгааг та юу гэж үздэг вэ?	<p>Зөв гэж үздэг ..... 1</p> <p>Буруу гэж үздэг ..... 2</p> <p>Мэдэхгүй ..... 8</p>																
608	Сүүлийн 1 сард та ГБТ-ийн талаар мэдээллийн хэрэгслээр сонсож, үзсэн үү?	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>тийм</th> <th>үгүй</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>радио</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>телевизор</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>сонин, сэтгүүл, ном</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>зурагт хуудас</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> </tbody> </table>		тийм	үгүй	радио	1	2	телевизор	1	2	сонин, сэтгүүл, ном	1	2	зурагт хуудас	1	2	
	тийм	үгүй																
радио	1	2																
телевизор	1	2																
сонин, сэтгүүл, ном	1	2																
зурагт хуудас	1	2																
609	Сүүлийн сард та гэрийнхэн, найз, нөхөд, хамаатан, садан, хөршүүдтэйгээ ГБТ-ын талаар ярилцаж байсан уу?	<p>Тийм ..... 1</p> <p>Үгүй ..... 2</p>	611															
610	Хэнтэй ярилцаж байсан бэ? Дурьдсан болгоныг нь дугуйл.	<p>Нөхөр/хос ..... А</p> <p>Эцэг, эх ..... В</p> <p>Ах, эгч, дүү ..... С</p> <p>Хүү, охин ..... D</p> <p>Хэдам эцэг, эх ..... E</p> <p>Найз нөхөд ..... F</p> <p>Бусад ..... X</p> <p>(бич)</p>																
611	Шалга: А. 500 Гэрлэсэн/ хамт амьдардаг ☐	Гэрлээгүй, бэлэвсэн, салсан, тусгаарласан ☐	614															
612	Одоо би таны нөхрийн ГБТ-ийн талаарх хандлагыг асууя? Таны нөхөр/хос бусад хүмүүсийг ЖУСАХ хэрэглэдэгийг юу гэж үздэг вэ?	<p>Зөв гэж үздэг ..... 1</p> <p>Буруу гэж үздэг ..... 2</p> <p>Мэдэхгүй ..... 8</p>																
613А	Та нөхөртэйгээ (хос) хэдэн хүүхэдтэй болох талаар ярилцаж байсан уу?	<p>Огт үгүй ..... 1</p> <p>Нэг, хоёр удаа ..... 2</p> <p>Байнга ..... 3</p>																
613В	Таны нөхөр/хос хүүхдийн тооны хувьд тантай ижил тооны хүүхэд хүсдэг үү, аль эсвэл таныхаас их үү, бага уу?	<p>Ижил ..... 1</p> <p>Их ..... 2</p> <p>Бага ..... 3</p> <p>Мэдэхгүй ..... 8</p>																

НҮЭМС-2

Хуудас 23

№.	Асуултууд	Хариултын кодууд	Алхам								
614	Зарим үед хүсээгүй байхад жирэмсэлдэг тохиолдол байдаг. Өнгөрсөн хугацаанд та хүсээгүйгээр жирэмслэж байсан уу?	Жирэмсэлсэн ..... 1 Үгүй ..... 2 →	700								
615	Хамгийн сүүлд та хэзээ хүсээгүйгээр жирэмсэлсэн бэ?	Оч ..... 19 <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td> </td><td> </td></tr><tr><td> </td><td> </td></tr></table> Сар ..... <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td> </td><td> </td></tr><tr><td> </td><td> </td></tr></table>									
616	Энэ үед та юу хийсэн бэ? Уншиж өгч болно.	Жирэмслэлтээ зогсоосон ..... 1 Жирэмслэлтээ зогсоохыг оролдсон боловч бүтээгүй ..... 2 Юу ч хийгээгүй ..... 3 →	700								
617	Жирэмслэлтээ зогсоохын тулд ямар арга хэрэглэсэн бэ?	Ургамал ..... 1 Эм ..... 2 Бариа, засал/хэвлээ шахуулсан ..... 3 Тариа ..... 4 Үр хөндүүлсэн ..... 5 Саваа авахуулсан ..... 6 Бусад ..... 7 (бич) Мэдэхгүй 8									
618	Жирэмслэлтээ зогсооход хэн танд тусалсан бэ?	Эмэг.их эмч ..... 01 Их эмч ..... 02 Эх баригч бага эмч ..... 03 Бага эмч ..... 04 Сувиллагч ..... 05 Бариагч ..... 06 Хэн ч туслаагүй ..... 07 Бусад ..... 96 (бич)									
619	Жирэмслэлтээ зогсоосны (зогсоох оролдлого) улмаас эмнэлгийн байгууллагад хандах зайлшгүй шаардлага гарсан уу?	Гарсан ..... 1 Үгүй ..... 2 →	700								
620	Үүний улмаас та эмнэлэгт хэвтсэн үү ?	Хэвтсэн ..... 1 Үгүй 2									

НҮЭМС-2

Хуудас 24

БҮЛЭГ VII. Ажил эрхлэлт, нөхөр(хос)-ийн тухай асуулга

No.	Асуулууд	Хариултын кодууд	Алхам
700	<p>Асуулт 500-ыг шалга</p> <p>Гэрлэсэн/хамт амьдардаг ☐ Салсан, тусгаарласан ☐ Бэлэвсэн, огт гэрлээгүй ☐</p>	<p>→ 702</p> <p>→ 706</p>	
701	Таны нөхөр/хамтран амьдрагч тань хэдэн настай вэ?	Нас <input type="text"/>	
702	Таны нөхөр/хамтран амьдрагч тань ямар нэг түвшний боловсролтой юу?	<p>Боловсролтой ..... 1</p> <p>үгүй ..... 2</p>	→ 704А
703	Боловсролын түвшнийг нь нэрлэнэ үү	<p>Бага ..... 1</p> <p>Бүрэн бус дунд ..... 2</p> <p>Бүрэн дунд ..... 3</p> <p>Мэргэжлийн болон техникийн ..... 4</p> <p>Дээд ..... 5</p> <p>Мэдэхгүй ..... 8</p>	
704А	Таны нөхөр (хамтран амьдрагч) голдуу ямар ажил эрхэлж байна вэ?	<input type="text"/>	
704В	<p>Асуулт 500-ыг шалга</p> <p>Гэрлэсэн, хамт амьдардаг ☐ Тусгаарласан, салсан ☐</p>	→ 706	
704С	Таны нөхөр (хамтран амьдрагч) ямар нэг ажил эрхлэж байна уу?	<p>Эрхэлдэг ..... 1</p> <p>Эрхэлдэггүй ..... 2</p>	→ 705
704D	Ажил эрхэлдэг бол ямар секторт ажилладаг вэ?	<p>Хувьдаа (өөртөө) ..... 1</p> <p>Улсын сектор ..... 2</p> <p>Хувийн сектор ..... 3</p> <p>Төрийн бус сектор ..... 4</p>	
705	Таны нөхөр (хамтран амьдрагч) тамхи татдаг уу? Хэрэв татдаг бол өдөрт хичнээн ширхэг тамхи татдаг вэ?	<p>Татдаггүй ..... 00</p> <p>Ширхэг <input type="text"/></p> <p>96, түүнээс дээш ..... 96</p> <p>Мэдэхгүй ..... 98</p>	

НҮЭМС-2

Хуудас 25

Одоо би танаас өөрийн тань тухай асууя.			
No.	Асуултууд	Хариултын кодууд	Алхам
706	Өөрийн гэрийн ажлаас гадна та одоогоор ажил хийж байгаа юу?	Тийм ..... 1 → Үгүй 2	709A
707	Зарим эмэгтэйчүүд цалинтай ажил хийдэг, зарим нь юм зарах, наймаа хийх эсвэл гэр бүлийнхээ аж ахуй дээр ажиллах гэх мэт ажил эрхэлдэг. Одоогоор та эдгээр ажлаас аль нэгийг нь хийж байна уу, аль эсвэл өөр ажил хийж байна уу?	Тийм ..... 1 → Үгүй 2	709A
708	Сүүлийн 12 сард та ямар нэг ажил эрхэлж эрхэлж байсан уу?	Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2 →	717
709A	Та голдуу ямар ажил эрхлэж байна вэ?	_____ _____ _____ ☐ ☐ ☐	
709B	Та ямар секторт ажиллаж байна вэ ?	Хувьдаа (өөртөө) ..... 1 Удсын сектор ..... 2 Хувийн сектор ..... 3 Төрийн бус сектор 4	
710	Та бүтэн жилийн турш ажилладаг уу эсвэл улирлаар уу? эсвэл хааяа нэг үү?	Жилийн турш ..... 1 → Улирлын чанартай ..... 2 Хааяа нэг ..... 3 →	712 713
711	Та сүүлийн 12 сард хэдэн сард нь ажил хийсэн бэ?	Сарын тоо ☐ ☐	
712	Та долоо хоногт дунджаар хэдэн өдөр ажилладаг бэ?	Өдрийн тоо ☐ →	714
713	Сүүлийн 12 сард та ойролцоогоор хэдэн өдөр ажилласан бэ?	Өдрийн тоо ☐ ☐ ☐	
714	Ажил хийснийхээ төлөө та цалин, хөлс авсан уу? Орлого олсон уу ?	Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2 →	717

НҮЭМС-2

Хуудас 26

No.	Асуултууд	Хариултын кодууд	Алхам
715	Таны авдаг цалин, хөлс, орлого чинь амьдралд тань хүрэлцээтэй юу? үгүй юу?	хүрэлцээтэй ..... 1 хүрэлцээгүй 2	
716	<p>Асуулт 500-г шалга</p> <p>Гэрлэсэн, хамт амьдардаг ☐</p> <p>Огт гэрлээгүй, бэлэвсэн, салсан ☐</p> <p>Цалин, орлогоо яаж зарцуулахыг хэн илүү мэддэг вэ? Та юу, таны нөхөр үү, хамт шийддэг үү?</p> <p>Цалин, орлогоо яаж зарцуулахыг хэн илүү мэддэг вэ? Та юу, таны эцэг, эх үү, бусадтай хамт шийддэг үү?</p>	<p>Би өөрөө шийддэг ..... 1</p> <p>Нөхөр/хамт амьдрагч шийддэг ..... 2</p> <p>Нөхөр/хамт амьдрагчтайгаа хамт шийддэг ..... 3</p> <p>Эцэг, эх ..... 4</p> <p>Бусадтай хамт шийддэг ..... 5</p>	
717	Та тамхи татдаг уу? Хэрэв татдаг бол өдөрт хэдэн ширхгийг татдаг вэ?	Татдаггүй ..... 00 → Ширхэг <input type="text"/> <input type="text"/> 96, түүнээс дээш ..... 96 Мэдэхгүй 98	800
718	Та хэдэн настайгаасаа эхэлж тамхи татсан бэ?	Нас <input type="text"/> <input type="text"/>	

НҮЭМС-2

Хуудас 27

Бүлэг VIII. ДОХ - ын талаарх мэдлэг

No.	Асуултууд	Харнуултын кодууд	Алхам
800	Та ер нь ДОХ-ын талаар сонссон уу?	Сонссон ..... 1 Үгүй 2	808
801	Та ДОХ-ын талаар ихэвчлэн ямар эх сурвалжаас мэдээлэл авдаг вэ? Өөр ямар нэг эх сурвалж байна уу? Дурьдсан болгоныг тэмдэглэ.	Радио ..... A Телевиз ..... B Сонин хэвлэл ..... C Зурагт хуудас ..... D Эрүүл мэндийн ажилтан ..... E Шашны байгууллага ..... F Багш ..... G Уулзалт ..... H Найз нөхөд, хамаатан садан ..... I Ажлынхан ..... J Бусад ..... X (бич)	
802	Танд ДОХ-ын нянгаас сэргийлэх боломж бий юу?	Боломжтой ..... 1 Боломжгүй ..... 2 Мэдэхгүй 8	804
803	Хэрэв боломжтой бол юу хийх ёстой вэ? Өөр ямар нэг эх сурвалж байна уу? Дурьдсан болгоныг тэмдэглэ.	Бэлгийн харьцаанаас татгалзах ..... A Бэлгэвч хэрэглэх ..... B Бэлгийн харьцааны зөвхөн нэг хостой байх ..... C Биеэ үнэлэгчтэй бэлгийн харьцаанд орохоос татгалзах ..... D Ижил хүйстэнтэй бэлгийн харьцаанд орохоос татгалзах ..... E Цус солиулахаас татгалзах ..... F Тариа хийлгэхээс татгалзах ..... G Үнсэлцэхээс татгалзах ..... H Цус сорогч шавьжаас хамгаалах ..... I Ардын эмчилгээгээр хамгаалах ..... J Бусад ..... X (бич) Мэдэхгүй ..... Z	
804	Эрүүл хүн ДОХ-ын нян тээгч байж болох уу ?	Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2 Мэдэхгүй 8	
805	Таны бодлоор ДОХ туссан хүн нас барах уу? Уншиж асуу.	Нас барахгүй ..... 1 Зарим нь нас барна ..... 2 Бүгд нас барна ..... 3 Мэдэхгүй 8	
806	Таны хувьд ДОХ -ын халдвар авах магадлал хэр зэрэг байна вэ? Уншиж асуу.	Бага зэрэг ..... 1 Дунд зэрэг ..... 2 Маш их ..... 3 Огт үгүй ..... 4 Мэдэхгүй 8	

НҮЭМС-2

Хуудас 28

No.	Асуулууд	Хариултын кодууд	Алхам
807	ДОХ -ын талаар сонссоноор таны бэлгийн харьцаанд өөрчлөлт орсон уу? Дурьдсан болгоныг тэмдэглэ.	Бэлгийн харьцаанд орж эхлээгүй ..... A Бэлгийн харьцаагаа зогсоосон ..... B Бэлгэвч хэрэглэж эхэлсэн ..... C Бэлгийн харьцааны нэг хостой болсон ..... D Хосуудын тоогоо багасгасан ..... E Бусад ..... X (бич) Бэлгийн харьцаанд өөрчлөлт ороогүй ..... Y Мэдэхгүй ..... Z	
808	Асууж дууссан цагаа бич	Цаг ..... Минут	

Бидний ажигдтуулацаа үзүүлэн танд баяртай
Танд болон тантай гэр бүлийнхэнд таны авжарал
сайн сайхан бүхнийг хүсье

Ярилцлага авагчийн тусгай тэмдэглэл

Багийн ахлагч, засварлагчийн тусгай тэмдэглэл

ХҮН АМЫН НӨХӨН ҮРЖИХҮЙН ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН СУДАЛГАА, 1998 ОН.

Таны хариултын хувийн нууцыг статистикийн ажилтан нар Статистикийн тухай
Монгол Улсын хуулийн зохих заалт ёсоор бусдад задруулахгүй чандлан хадгална.

Нөхрөөс асуух асуулга

Түүвэрлэгдсэн нэгжийн дугаар	КОД	[ ][ ]
Аймаг, нийслэлийн нэр		[ ][ ]
Сум, дүүргийн нэр		[ ][ ]
Баг, хорооны дугаар нэр		[ ][ ]
Өрхийн дугаар		[ ][ ][ ]
Байршил *		[ ]
Хариулагчийн нэр (Мөрийн дугаар)		[ ][ ]
Хариулагчийн эхнэрийн нэр (Мөрийн дугаар)		[ ][ ]

* Байршлын код

Нийслэл 1.   Аймгийн төв 2.   Сумын төв 3.   Хөдөө 4.

Очсон удаа		
Нэг дахь	Хоёр дахь	Гурав дахь (эцсийн)
Сар [ ][ ]	Сар [ ][ ]	Сар [ ][ ]
Өдөр [ ][ ]	Өдөр [ ][ ]	Өдөр [ ][ ]
Үр дүн** [ ]	Үр дүн** [ ]	Үр дүн** [ ]
		Нийт очсон удаа [ ]

* Үр дүнгийн кодууд

Бүрэн 1.	Татгалзсан 4.	Бусад 7.
Гэртээ байгаагүй 2.	Дутуу бөглөсөн 5.	(бич)
Хойшлуулсан 3.	Хариулт огох чадваргүй 6.	

Ярилцлага авагчийн нэр	[ ][ ]
Багийн ахлагчийн нэр	[ ][ ]
Засварлагчийн нэр	[ ][ ]
Шивэгчийн нэр	[ ][ ]

НҮЭМС-3

Хуудас 2

Бүлэг 1. Ерөнхий асуулга

No.	Асуулгууд	Хариултын кодууд	алхам
100	Асуулга эхэлсэн цагаа бич	Цаг Минут	
101	Та хэдэн оны хэдэн сард төрсөн бэ ?	Он ..... 19 <input type="text"/> <input type="text"/> Мэдэхгүй ..... 98 Сар ..... <input type="text"/> <input type="text"/> Мэдэхгүй 98	
102	Та хэдэн настай вэ ? (Насыг бүтэн жилээр)	Нас ..... <input type="text"/> <input type="text"/>	
103	Та энэ газар хэдэн жил сууж байгаа вэ?	Жил ..... <input type="text"/> <input type="text"/> Төрснөөс хойш ..... 95 Түр байгаа 96	105
104	Та өмнө нь хаана амьдарч байсан бэ ?	Улаанбаатар ..... 1 Аймгийн төв ..... 2 Сумын төв ..... 3 Хөдөө 4	
105	Та сургуульд сурч байсан уу ?	Тийм ..... 1 Үгүй 2	107
106	Та боловсролынхоо дээд түвшинг хэлнэ үү?	Бага ..... 1 Бүрэн бус дунд ..... 2 Бүрэн дунд ..... 3 Мэргэжлийн болон техникийн ..... 4 Дээд 5	108A
107	Та ямар нэгэн богино зүйлийг уншаад ойлгодог уу? (сонин, сэтгүүл, захиа)	Сайн ойлгодог ..... 1 Муухан ойлгодог ..... 2 Огт ойлгодоггүй 3	108B
108A	Та долоо хоногт ядаж нэг удаа сонин уншдаг уу?	Тийм ..... 1 Үгүй 2	
108B	Та долоо хоногт ядаж нэг удаа радио сонсдог уу?	Тийм ..... 1 Үгүй 2	
108C	Та долоо хоногт ядаж нэг удаа телевизор үздэг үү?	Тийм ..... 1 Үгүй 2	

НҮЭМС-3

Хуудас 3

No.	Асуултууд	Хариултын кодууд	алхам
109	Та ямар нэг шашныг шүтдэг үү? Хэрэв шүтдэг бол аль шашныг шүтдэг вэ?	Огт шүтдэггүй ..... 1 Буддын шашин ..... 2 Исламын шашин ..... 3 Христосын шашин ..... 4 Бусад ..... 5 (бич)	
110	Та голдуу ямар ажил эрхлэж байна вэ?	_____ _____ _____ [ ] [ ] [ ]	
111	Та сүүлийн 12 сард ямар нэгэн ажил эрхэлсэн үү ?	Тийм ..... 1 Үгүй 2	113
112	Та ямар секторт ажиллаж байна вэ ?	Хувьдаа (өөртөө) ..... 1 Улсын сектор ..... 2 Хувийн сектор ..... 3 Төрийн бус сектор 4	
113	Та тамхи татдаг уу? Хэрэв татдаг бол өдөрт хэдэн ширхгийг татдаг вэ?	Татдаггүй ..... 00 Ширхэг [ ] [ ] 96 түүнээс дээш ..... 96 Мэдэхгүй 98	115
114	Та хэдэн настайгаасаа эхэлж тамхи татсан бэ?	Нас [ ] [ ]	
115	Та архи уудаг уу?	Огт уудаггүй ..... 1 Долоо хоногт 1-3 удаа ..... 2 Долоо хоногт 4, дээш удаа 3	200
116	Анх хэдэн настайдаа эхэлж архи уусан бэ?	Нас [ ] [ ]	

НҮЭМС-3

Хуудас 4

Бүлэг 2. Нөхөн үржихүй

No.	Асуулгууд	Хариултын кодууд	алхам
200	Одоо би тантай өөрийн чинь хүүхдүүдийн талаар асууя. Та төрсөн хүүхэдтэй юу? (Зөвхөн өөрийнх нь)	Тийм ..... 1 Үгүй 2	300
201	Та хэдэн хүүхэдтэй вэ ?	Бүгд хүүхэд <input type="text"/> <input type="text"/>	
202	Таны хамгийн бага хүүхэд чинь хэдэн оны хэдэн сард төрсөн бэ?	Он ..... 19 <input type="text"/> <input type="text"/> Сар ..... <input type="text"/> <input type="text"/>	
203	Та энэ хүүхэдтэй болохыг хүсэж байсан уу, эсвэл арай хойхно, бүр огт хүсээгүй юу?	Хүсэж байсан ..... 1 Арай хойхно ..... 2 Огт хүсээгүй 3	

НҮЭМС-3

Хуудас 5

Бүлэг 3. Жирэмслэлтээс урьдчилан сэргийлэх арга, хэрэгслийн мэдлэг, хэрэглээ**300 Одоо би тантай гэр бүл төлөвлөлт, хосуудын хэрэглэдэг жирэмслэлтээс урьдчилан сэргийлэх янз бүрийн арга, хэрэгслийн талаар ярилцъя.**

No.	Асуулгууд	Кодын ялгаа	Алхам
301	Та болон таны эхнэр/хос хүүхэдтэй болохгүйн тулд жирэмслэлтээс урьдчилан сэргийлэх арга, хэрэгслүүдээс хэрэглэж байсан уу?	Тийм ..... 1 Үгүй 2	306
302	Та болон таны эхнэр/хос жирэмслэлтээ хойшлуулах, хүүхэдтэй болохгүйн тулд одоо ямар нэг ЖУСА хэрэгслийг хэрэглэж байна уу?	Тийм ..... 1 Үгүй 2	304
303	Жирэмслэлтээс сэргийлэхийн тулд одоо хэрэглэж байгаа арга, хэрэгсэл чинь юу вэ? (дугуйлна уу)	Эм ..... 01 Ерөндөг ..... 02 Гариа ..... 03 Суулгац ..... 04 Диафрагм, лаа, царцмаг ..... 05 Бэлгэвч ..... 06 Эмэгтэйн үрийн сувгийг боох ..... 07 Эрэгтэйн үрийн сувгийг боох ..... 08 Хуанли, түр тэвчилт ..... 09 Гадур тавих ..... 10 Бусад ..... 96 (бич)	308
304	ЖУСА хэрэгслийг хэрэглэхгүй байгаагийн шалтгаан чинь юу вэ?	ТӨРӨЛТЭЙ ХОЛБОГДСОН ШАЛТГААНУУД Бэлгийн харьцаанд ордоггүй ..... 21 Бэлгийн харьцаанд хаяа ордог ..... 22 Хос цэвэршсэн, саваа авахуулсан ..... 23 Хос төрөх чөдвөргүй ..... 24 Хос хүүхдээ хөхүүлж байгаа ..... 25 Хүүхэд хүсэж байгаа ..... 26 Хос жирэмсэн ..... 27 ЭСЭРГҮҮЦДЭГ Өөрөө эсэргүүцдэг ..... 31 Эхнэр хос эсэргүүцдэг ..... 32 Бусад хүмүүс эсэргүүцдэг ..... 33 Ес заншил, шашинд харш ..... 34 ОЙЛГОЦ ДУТМАГ Аргыг мэдэхгүй ..... 41 Хаанаас олж авахаа мэддэггүй ..... 42 АРГУУДАЙ ХОЛБООТОН ШАЛТГААНУУД Эрүүл мэндэд тохирохгүй ..... 51 Сөрөг нөлөөллөөс болгоомжилдог ..... 52 Олдоц ховор ..... 53 Үнэтэй ..... 54 Гохиромжгүй ..... 55 Бэлгийн дур хүслийг бууруулдаг ..... 56 Эмэгтэй хүний асуудал ..... 61 Бусад ..... 96 (бич) Мэдэхгүй 98	
305	Жирэмслэлтээс урьдчилан сэргийлэх арга, хэрэгслүүдээс аль нэгийг нь ирэх 12 сард хэрэглэх үү?	Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2 Мэдэхгүй 8	307

НҮЭМС-3

Хуудас 6

№.	Асуулгууд	Кодын ялгаа	Алхам
306	Та ер нь ЖУСА хэрэгслүүдээс цаашид хэрэглэхийг хүсэж байна уу?	Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2 Мэдэхгүй 8	308
307	Хэрвээ хэрэглэхийг хүсэж байгаа бол ямар аргыг нь хэрэглэх вэ?	Эм ..... 01 Ерөндөг ..... 02 Тариа ..... 03 Суулгац ..... 04 Диафрагм, лаа, царцмаг ..... 05 Бэлгэвч ..... 06 Эмэгтэйн үрийн сувгийг боох ..... 07 Эрэгтэйн үрийн сувгийг боох ..... 08 Түр тэвчилт, хуанли ..... 09 Гадур тавих ..... 10 Бусад ..... 96 (бич) Сайн мэдэхгүй байна 98	
308	Шалга: А. 201 Хүүхэдтэй ☐ Хүүхэдгүй ☐ Хүүхэдгүй байх үедээ эргэж очих боломж танд тохиолдлоо гэхэд та амьдралдаа хэдэн хүүхэдтэй байвал зохимжтой гэж үзэж байна вэ? Хэрэв танд хүссэн тооны хүүхэдтэй болох боломж нөхцөл бүрдвэл та хэдэн хүүхэдтэй больё гэж боддог вэ?	Хүүхдийн тоо <input type="text"/> <input type="text"/> <u>Хэрэв 00 гэж хариулбал шалтгааныг нь бич</u> _____ _____ _____	
309	Хосууд ЖУСАХ хэрэглэж байгааг та юу гэж үздэг вэ?	Зөв гэж үздэг ..... 1 Буруу гэж үздэг ..... 2 Мэдэхгүй 8	
310	Сүүлийн 1 сард та ГБТ-ийн талаар мэдээллийн хэрэгслээр сонсож, үзсэн үү?	Тийм Үгүй радио ..... 1 2 телевизор ..... 1 2 сонин, сэтгүүл, ном ..... 1 2 зурагт хуудас 1 2	
311	Сүүлийн сард та гэрийнхэн, найз, нөхөд, хамаатан, садан, хөршүүдтэйгээ ГБТ-ын талаар ярилцаж байсан уу?	Тийм ..... 1 Үгүй 2	313
312	Хэнтэй ярилцаж байсан бэ? Дурьдсан болгоныг нь дугуйл.	Эхнэр/хос ..... А Эцэг, эх ..... В Ах, эгч, дүү ..... С Хүү, охин ..... D Хадам эцэг, эх ..... Е Найз нөхөд ..... F Бусад ..... X (бич)	

НҮЭМС-3

Хуудас 7

№.	Асуултууд	Кодын ялгаа	Алхам
313	Одоо би таны эхнэр/ хосын ГБТ-ийн талаарх хандлагыг асууя? Таны эхнэр/хос бусад хүмүүс ЖУСАХ хэрэглэдгийг юу гэж үздэг вэ?	Зөв гэж үздэг ..... 1 Буруу гэж үздэг ..... 2 Мэдэхгүй 8	
314	Та эхнэр/хостойгоо хэдэн хүүхэдтэй болох талаар ярилцаж байсан уу?	Огт үгүй ..... 1 Нэг, хоёр удаа ..... 2 Байнга 3	
315	Таны эхнэр/хос хүүхдийн тооны хувьд тантай ижил тооны хүүхэд хүсдэг үү, аль эсвэл таныхаас их үү, бага уу?	Ижил ..... 1 Их ..... 2 Бага ..... 3 Мэдэхгүй 8	
316	ЖУСА хэрэгслүүдийн нэг болох эмэгтэйн үрийн сувгийг боох мэс засал байдгийг та сонссон уу?	Сонссон ..... 1 Сонсоогүй 2	319
317	Хүүхэд төрүүлэхгүйн тулд эмэгтэйн үрийн сувгийг боох мэс заслын аргыг та юу гэж үзэж байна вэ? Зөв үү, буруу юу, танд хамаагүй юу?	Зөв гэж үздэг ..... 1 Буруу гэж үздэг ..... 2 Надад хамаагүй 3	319 319
318	Та яагаад буруу гэж үзэж байна вэ?	Хүүхэд хүсдэг ..... 01 Ёс заншил, шашинд таарахгүй ..... 02 Хэвийн бус зүйл ..... 03 Эрүүл мэндэд сөрөг ..... 04 Сөрөг нөлөөллөөс болгоомжилдог ..... 05 Зардал ихтэй ..... 06 Хос дургуйцдаг ..... 07 Бэлгийн дур хүсэл буурдаг ..... 08 Бусад ..... 96 (Бич) Мэдэхгүй 98	
319	Мөн ЖУСА хэрэгслүүдийн нэг болох эрэгтэйн үрийн сувгийг боох мэс засал байдгийг та сонссон уу?	Сонссон ..... 1 Сонсоогүй 2	400
320	Эрэгтэйн үрийн сувгийг боох мэс заслын аргыг та юу гэж үзэж байна вэ? Зөв үү, буруу юу, танд хамаагүй гэж үзэж байна уу?	Зөв гэж үздэг ..... 1 Буруу гэж үздэг ..... 2 Надад хамаагүй 3	400 400
321	Та яагаад буруу гэж үзэж байна вэ?	Хүүхэд хүсдэг ..... 01 Ёс заншил, шашинд таарахгүй ..... 02 Хэвийн бус зүйл ..... 03 Эрүүл мэндэд сөрөг ..... 04 Сөрөг нөлөөллөөс болгоомжилдог ..... 05 Зардал ихтэй ..... 06 Хос дургуйцдаг ..... 07 Бэлгийн дур хүсэл буурдаг ..... 08 Хөнгөлнө гэж ойлгодог ..... 09 Бусад ..... 96 (Бич) Мэдэхгүй 98	

НҮЭМС-3

Хуудас 8

Бүлэг 4. ДОХ - ын талаарх мэдлэг

№.	Асуултууд	Хариултын кодууд	Алхам
400	Та ер нь ДОХ-ын талаар сонссон уу?	Сонссон ..... 1 Үгүй 2	408
401	Та ДОХ-ын талаар ихэвчлэн ямар эх сурвалжаас мэдээлэл авдаг вэ? Өөр ямар нэг эх сурвалж байна уу? Дурьдсан болгоныг тэмдэглэ.	Радио ..... A Телевиз ..... B Сонин хэвлэл ..... C Зурагт хуудас ..... D Эрүүл мэндийн ажилтан ..... E Шашны байгууллага ..... F Багш ..... G Уулзалт ..... H Найз нөхөд, хамаатан садан ..... I Ажлынхан ..... J Бусад ..... X (бич)	
402	Танд ДОХ-ын нянгаас сэргийлэх боломж бий юу?	Боломжтой ..... 1 Боломжгүй ..... 2 Мэдэхгүй 8	404
403	Хэрэв боломжтой бол юу хийх ёстой вэ? Өөр ямар нэг эх сурвалж байна уу? Дурьдсан болгоныг тэмдэглэ.	Бэлгийн харьцаанаас татгалзах ..... A Бэлгэвч хэрэглэх ..... B Бэлгийн харьцааны зөвхөн нэг хостой байх ..... C Биеэ үнэлэгчтэй бэлгийн харьцаанд орохоос татгалзах ..... D Ижил хүйстэнтэй бэлгийн харьцаанд орохоос татгалзах ..... E Цус солиулахаас татгалзах ..... F Тариа хийлгэхээс татгалзах ..... G Үнсэлцэхээс татгалзах ..... H Цус сорогч шавьжаас хамгаалах ..... I Ардын эмчилгээгээр хамгаалах ..... J Бусад ..... X (бич) Мэдэхгүй ..... Z	
404	Эрүүл хүн ДОХ-ын нян тээгч байж болох уу ?	Тийм ..... 1 Үгүй ..... 2 Мэдэхгүй 8	
405	Таны бодлоор ДОХ туссан хүн нас барах уу? Уншиж асуу.	Нас барахгүй ..... 1 Зарим нь нас барна ..... 2 Бүгд нас барна ..... 3 Мэдэхгүй 8	

НҮЭМС-3

Хуудас 9

No.	Асуултууд	Хариултын кодууд	Алхам
406	Таны хувьд ДОХ -ын халдвар авах магадлал хэр зэрэг байна вэ? Уншиж асуу.	Бага зэрэг ..... 1 Дунд зэрэг ..... 2 Маш их ..... 3 Огт үгүй ..... 4 Мэдэхгүй 8	
407	ДОХ -ын талаар сонссоноор таны бэлгийн харьцаанд өөрчлөлт орсон уу? Дурьдсан болгоныг тэмдэглэ.	Бэлгийн харьцаагаа зогсоосон ..... A Бэлгэвч хэрэглэж эхэлсэн ..... B Бэлгийн харьцааны нэг хостой болсон ..... C Хосуудын тоогоо багасгасан ..... D Бусад ..... X (бич) Бэлгийн харьцаанд өөрчлөлт ороогүй ..... Y Мэдэхгүй ..... Z	
408	Асууж дууссан цагаа бич	Цаг ..... Минут	

Ярилцлага авагчийн тусгай тэмдэглэл

Багийн ахлагч, засварлагчийн тусгай тэмдэглэл
